Analýza potřeb a možností zkoumaných krajů

Analysis of the Needs and Possibilities of the Investigated Regions

Díl první: Česká republika
The first part: Czech Republic

Autoři: Libor Prudký (vedoucí), Inna Čábelková, Olga Šmídová,

V. Šťastná, W. Strielkowski, L. Žaloudek, M. Vávra, M. Young

Editor: Libor Prudký

Recenzenti: doc. Dr. Radomír Havlík, CSc., Mgr. Eva Abramuszkine Pavlíková, MA., Ph.D.

ISBN: 978-80-7571-003-1

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Praha 2016

PERIF

Higher Education in the Socio-Economic Development of Peripheral Regions

MINISTRY OF EDUCATION, YOUTH AND SPORTS

norway grants

The contribution of higher education Institutions to strengthen socio-economic development of peripheral regions in Norway and the Czech Republic

Czech-Norwegian Research Programme (CZ09)
Norwegian Financial Mechanism 2009–2014
Project ID number 7F14442

Analyses needs and possibilities of the periferial regions in Czech Republic and i the Norway
(Results of the part WP 1 of project ID číslo 7F14442)

Obsah

Úvod	4
Profil Ústeckého kraje	12
Profil Kraje Vysočina	62
Profil Olomouckého kraje	104

Contens

Introduction	149
Ústí Region profile	158
The Vysocina Region	209
Olomouc Region	253

Analýza potřeb a možností zkoumaných krajů

Úvod

Projekt *Příspěvek institucí vysokoškolského vzdělávání k posílení socioekonomického rozvoje periferních regionů v Norsku a České republice, v rámci úlohy Czech-Norwegian Research Programme (CZ09) Norwegian Financial Mechanism 2009–2014, Project ID number 7F14442* byl zahájen v květnu 2015 a končí v dubnu 2017. Začal později, takže z předpokládaných tří a půl roku vymezených na realizaci zbylo o půl roku méně. Rozsah projektu zůstal zachován.

Řešitelskými pracovišti byly v České republice Centrum pro studium vysokého školství, v. v. i., (hlavní řešitel celého projektu) a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, v Norském království pak Agderforskning AS, Kristiansand.

Základním badatelským zaměřením projektu *The Contribution of Higher Education Institutions to strengthen socio-economic development of Peripheral Regions in Norway and the Czech Republic* je poznat a vyhodnotit problematiku vzájemného aktivního ovlivňování a spolupráce regionů a v nich působících vysokých škol. Tak je formulován i cíl výzkumu projektu.

Uvedená problematika bude v projektu předmětem výzkumu v periferních regionech v České republice a v Norsku a na vysokých školách, které v těchto regionech působí. Znamená to, že zásadní bude zaměření na eliminaci zaostávání a na rozvojové možnosti regionů i vysokých škol. Cílem je připravit implementační nástroj pro zlepšení uvedené spolupráce a dosáhnout co nejlepšího využití možností rozvoje regionů prostřednictvím jasně formulovaných potřeb vzhledem k vysokým školám (pomocí výzkumu, vzdělávání i aktivit „třetí role“) a kulturně-humanitního působení regionů na rozvoj vysokých škol. Souvisejícím cílem je vytvořit pevné základy pro dlouhodobou spolupráci mezi různými aktéry v regionech a na vysokých školách. Tento cíl vychází z přesvědčení, že spolupráce regionů a vysokých škol povede k nárůstu kvality práce na obou stranách a zvýší kvalitu života v regionech.

Při realizaci projektu bylo nejprve nezbytné dobrat se vymezení rozhodujících pojmů, jak jsou přijímány v Norsku a České republice. Potíž spočívala především v odlišnostech přístupů k nim, jež vyplývaly jednak z obecných přístupů, jednak z institucionalizovaných východisek a možností.

Na prvním místě šlo o vymezení regionů.

Vymezení regionů v obecně teoretické rovině je obtížné nalézt. Diference vyplývají z odlišností různých vědeckých disciplín v pojetí regionů. Asi nejčastější je přístup v tradici sociální geografie (nebo přesněji „human geography“, např. Hagget, 1966), pak následují ekonomická

hlediska a aspekty sociálních věd (přehledně např. Boyce, 2004). V našem projektu nebylo téma obecného vymezení regionů samo o sobě zadáno. Protože analýza regionů nebyla možná z jiného hlediska než ze zřetele strukturace veřejné správy: region byl ztotožněn s institucionalizovaným druhým stupněm veřejné správy mezi státem a obcemi (či jejich sdruženími). V České republice bylo pojetí regionů ztotožněno s vymezením krajů, v Norsku to bylo stejné. Smyslem projektu nebylo zkoumání míry shody mezi kraji a regiony, avšak hledání specifik krajů a základů jejich potřeb a cílů. A to v souhrnném vyjádření. To samo o sobě není také nikterak jednoduché, protože převážná většina pramenů se v této problematice zabývá dílčími pohledy na kraje. Pokusů o souhrnné vidění je velmi málo. Bylo nutné nalézt skupiny kritérií, které by umožňovaly podat charakteristiku krajů – a tudíž i jejich potřeb, možností a cílů vývoje – pokud možno v celku. Navíc kompatibilním mezi oběma státy. Struktura prezentace krajů v navazujících kapitolách ukazuje, že taková komparace je obtížná. Spíše vystupují diference v pokusech o souhrnné uchopení jednotlivých krajů. A tyto diference jsou často pro další analýzu zásadní.

Další krok v teoretickém uchopení zkoumané problematiky byl založen na vyjasnění pojetí periferií. I tady jsme stáli před řadou otázek. Na jedné straně v samotném teoretickém pojetí periferie, zároveň ale v jejím spojení s pozicemi krajů. Otázka byla zdánlivě jednoduchá: Které kraje jsou periferní a proč v České republice a v Norském království?

Během spolupráce a vzájemné výměny pramenů se ale ukázalo, že označení „periferní kraj“ není v Norsku vlastně použitelné, zatímco v České republice ano, navíc s různými významy. Důvodem pro to, že v Norsku jde o explicite nepoužitelné označení, je skutečnost, že je s ním vždy spjata exkludovaná pozice daného kraje, a tudíž i výrazný negativní nádech takového pojmenování. Označit kraj za periferní je chápáno jako jeho dehonestace. V České republice je škála použití pojmu „periferní“ pro kraje široká. A dokonce má i institucionální podobu – existuje vládní zmocněnec pro Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský kraj, jehož funkce spočívá v usilování o vystoupení těchto krajů právě z periferní situace. Kromě toho existuje členění České republiky do tzv. exkludovaných oblastí, které se obnovuje v několikaletých intervalech a zřetelně ukazuje i detailní pohled na periferní podobu řady obcí či dílčích regionů – souhrnně napomáhající k chápání tří uvedených krajů jako periferních. Ale toto vymezení periferních krajů není jediné. Ukazuje se, že je možné nahlížet na podobu periferních krajů i z odlišných hledisek, než jsou údaje o výši HDP na hlavu, nezaměstnanosti, ekonomické struktuře, sociálním vyloučení občanů, stavu životního prostředí, zdraví obyvatelstva apod. Jedním z dalších hledisek je pozice krajů ve stadiích vývoje společnosti. A to ve vztahu k jejich vývoji v posledních asi 150 letech – tedy v období, kdy české země vstupovaly do první a druhé fáze modernizace. Během této doby se různé kraje v České republice ocitly v rozličných fázích vývoje. Jestliže například Moravskoslezský a Ústecký kraj prošly prudkým vývojem druhé etapy

modernizace a v ní se ukotvily až doposud, Kraj Vysočina jako by ani touto druhou fází dosud plně neprošel – jde o kraj složený z velkého počtu malých obcí, s vysokými podíly zemědělství a lesnictví, s typicky venkovským stylem života. Jedná se vlastně o „historickou“ periferii. Pak jsou ještě kraje, které nejsou jako celek periferní, ale jejich některé části mají zřetelně podobu sociálně exkludovaných území. Jde především o Olomoucký kraj. Ten sice jako celek nepatří mezi periferní kraje v České republice, avšak jeho severní část je jednou z nejvíce zaostávajících oblastí státu. Olomoucký kraj má část, která má jasně periferní podobu. A toto dělení je pro něj podstatné.
V Norsku, jak bylo řečeno, samotné označení „periferní kraj“ není plně použitelné. Nicméně jsou respektovány diference, které vyplývají především z geografických a transportních distancí a ovšem z přírodních podmínek daných lokalizaci na ose sever–jih. Výjimečné postavení má v těchto souvislostech zejména kraj Finnmark. Kraj, který je lokalizován v největší vzdálenosti od metropolí a navíc v nejtvrdších přírodních podmínkách. Ostatní kraje jsou z těchto hledisek samozřejmě také odlišné, ale pozice kraje Finnmark je výjimečná.

Kvalita života byla rozhodujícím pojmem pro konstrukci analýzy a posouzení jednotlivých krajů.
Porovnávání regionů je sice možné mezi sebou, ale pro vyhodnocení celkové situace je nezbytné pokusit se o srovnání vůči určité situaci – vlastně s normativní funkcí. Koncept kvality života může jako takové hledisko pro hodnocení a porovnávání sloužit.
Nejde samozřejmě o jednoznačné a exaktně indikované hledisko. Z mnoha možností pojetí kvality života jsme v projektu pracovali především s vyjádřením, které zahrnuje kulturní, ekonomickou, zdravou, bezpečnou, humanistickou a aktivní dimenzi života daného kraje. Projevy a podoby kvality života jsou jak objektivní, tak subjektivní. Pokusy o objektivní měření (např. v souvislosti s projektem Millennium) jsou velmi bohaté. Subjektivní hodnocení je nejčastěji spjato s mírou spokojenosti s vlastním životem občanů daného prostoru. Zejména tato hlediska jsme brali v úvahu při posuzování podoby kvality života v jednotlivých zkoumaných krajích. Samozřejmě, že pokusy o komplexní zkoumání problémů, potřeb a šancí jednotlivých krajů se blížily sadě kritérií, která jsou často využívána pro „objektivní indikaci kvality života – od ekonomických podmínek, přes zaměstnanost, občanské aktivity, životní prostředí, míru vzdělanosti, zdravotní stav, míru identifikace, ale i zločinnost, až po spotřebu a zacílení vlastního života. Právě ve vztahu k míře spokojenosti občanů jde vlastně o pokusy o ucelené uchopení kvality života v daném kraji. Mezi významné dimenze patří i to, do jaké míry se obyvatelé zkoumaného kraje s daným krajem ztotožňují a spojují s ním svůj budoucí život a perspektivy.

Pojetí kvality života jako stěžejního srovnávacího hlediska vedlo logicky ke snaze o celostní uchopení problematiky krajů, jejich potřeb a výzev. A toto celostní hledisko – jak už bylo řečeno: v analýzách

regionů velmi vzácné – by mělo vyústit v nalezení jádra reálných potřeb a možností rozvoje krajů. Zásadní význam tu měla skutečnost, že jsme tyto potřeby a možnosti hledali především uvnitř těchto krajů. Tedy v možnostech rozvoje, které jsou součástí života krajů už v současnosti, avšak jejich využívání, rozvoj a podpora nejsou natolik zřetelné, aby se mohly výrazněji projevit. Právě vysoké školy v těchto krajích by měly přispět k rozvoji těchto „vnitřních dispozic". To bylo jádro provázání obou součástí projektu. S tím, že rozhodující místo patřilo možnostem, dispozicím a potřebám krajů. K nim byly hledány možnosti a rozvojové cesty vysokých škol v nich sídlících.

Uvedené souvislosti se promítly do samotného koncipování projektu. První část – časově i věcně – byla věnována analýzám krajů a jejich potřeb, možností a zábran rozvoje. (Výsledky této první části přináší tato publikace.) Na ni navazovala analýza možností, zaměření a dispozic rozvoje vysokých škol, které v daných krajích sídlí. Ve třetím kroku došlo k propojení obou etap, zejména prostřednictvím přímého provázání obou fází prací. (Tato etapa je prezentována rovněž v samostatné elektronické publikaci a je spjata s etapou WP 3 řešení projektu.) Výstupem celého projektu je pak prezentace postupů, které by mohly propojit a v praxi podporovat rozvojové možnosti krajů i vysokých škol. V projektu je řečeno, že cílem je připravit implementační nástroj pro zlepšení uvedené spolupráce, a dosáhnout tak co nejlepšího využití možností rozvoje regionů prostřednictvím jasně formulovaných potřeb vzhledem k vysokým školám (pomocí výzkumu, vzdělávání i aktivit „třetí role") a kulturně-humanitního působení regionů na rozvoj vysokých škol. Jedná se o výstupy z etapy prací označované v projektu jako WP 4.

V samotném projektu byla etapa analýzy potřeb a možností rozvoje periferních krajů (označovaná jako WP 1) specifikována následovně:

Hlavním cílem je stanovení současného stavu regionálního rozvoje a určení: a) endogenních charakteristik, b) vývojových (minulých) trajektorií, c) klíčových výzev a d) strategických aspirací/ambicí týkajících se těchto šesti případů (tří v České republice: kraje Ústecký, Vysočina a Olomoucký; a tří v Norsku: kraje Agder, Finnmark a Telemark). To zahrnuje následující:

1. Analýzu obsahu souvisejících oficiálních dokumentů (státní, regionální a místní úrovně) vztahujících se ke strategiím.
2. Sekundární analýzu stávajících výsledků základního a aplikovaného výzkumu vztahujícího se k různým problémům zkoumaných regionů.
3. Kvalitativní analýzu založenou na pohovorech odborníků a cílových skupin se zástupci regionálních úřadů na různých úrovních.

(Dva české projektové týmy provedou společně analýzu vybraných českých regionů a norský tým se zaměří na regiony v Norsku.)

Těchto šest regionálních případových studií bude vypracováno na základě analýzy uvedené pod body ad 1 až ad 3.

Ve spolupráci českých týmů s norským týmem bude připravena srovnávací studie. Hlavním cílem této studie bude nalezení jak podobností, tak i rozdílností, společných problémů a posléze i způsobů, jak využít zkušeností partnera. Finální struktura a obsah této srovnávací studie budou společně prodiskutovány na workshopu (uspořádaném společně pro účely WP 1 a WP 2 – viz také WP 3), který bude předcházet konečnému dopracování této srovnávací studie.

Tento postup bude vyžadovat následující kroky:

1. Analýzu obsahu oficiálních regionálních dokumentů, výsledky projektů zaměřených na potřeby regionu realizované regionálními strukturami/orgány atp.
2. Sekundární analýzu stávajících výsledků základního a aplikovaného výzkumu k problematikám regionálního rozvoje: národní strategie rozvoje uvedených regionů, speciální literatura týkající se těchto regionů, údaje sčítání lidu, sociologické průzkumy.
3. Kvalitativní analýzu založenou na pohovorech odborníků a cílových skupin s představiteli regionálních úřadů na různých úrovních a organizací: a) místní samosprávy, b) zástupci veřejného/soukromého sektoru – např. průmyslových podniků, nemocnic, zemědělských firem, služeb. Projektový tým uspořádá pohovory s experty a cílovými skupinami (pět pohovorů a jednou cílovou skupinou v každém regionu), aby se vhodně prohloubila kvantitativní analýza i analýza obsahu dokumentů.
4. Příprava šesti regionálních případových studií.
5. Vypracování návrhu srovnávací studie z průzkumů v šesti regionech.
6. Workshop, který poskytne prostor pro diskusi k návrhu srovnávací studie. Bude uspořádán v Norsku (zúčastní se jej čtyři členové z ČR a čtyři z Norska) a bude zahrnovat i část související s výsledky WP 3.
7. Finální verze srovnávací studie potřeb a očekávání regionů.
8. Příprava a implementace Plánu publicity a sdílení znalostí.

V rámci tohoto WP uvádějí čísla úkolů také postup prací. Mezi úkoly 3 a předchozími dvěma úkoly, tj. úkolem 1 a úkolem 2, existuje velmi těsná vzájemná souvislost. Úkol 4 se odvíjí od výsledků úkolů 1 až 3. Úkol 6 tento základ obohatí pro finální verzi srovnávací studie (úkol 7).

Kraje, v nichž je analýza jejich možností, potřeb a rozvojových trendů uskutečňována, byly tyto:

– Ústecký kraj: Severozápadní oblast České republiky s přibližně 825 000 obyvateli, vysokým podílem nezaměstnanosti (vzhledem k nekvalifikované práci), relativně nízkým podílem vysokoškolsky vzdělané populace, rizikem sociálního napětí a konfliktů, včetně etnických a rasových. Podle relevantních sociálně-demografických indikátorů patří Ústecký kraj ke třem nejproblematičtějším

regionům v České republice – spolu s kraji Moravskoslezským a Karlovarským. Ústecký kraj vlastní značnou infrastrukturu vyššího školství a počet absolventů vysokých škol v kraji rychle narůstá. Největším veřejným HEI v kraji je Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem – univerzita střední velikosti založená v roce 1991. K dnešnímu dni zahrnuje pět fakult a má zapsáno téměř 10 000 studentů, z nichž 65,8 % pochází z tohoto regionu. Tato případová univerzita je tudíž výrazně regionální institucí jak ve smyslu geografického původu studentů, tak pokud jde o programovou orientaci.

– Kraj Vysočina: Situován ve střední části České republiky, 510 000 obyvatel. Tradičně jde o zemědělský region, který se vyznačuje vysokou stabilitou obyvatelstva (řídkým osídlením), silnou regionální identitou, podprůměrnými příjmy a průměrnou nezaměstnaností (celostátní průměrná nezaměstnanost je 8,2 %). Významný podíl podniků jsou malé, soukromé (rodinné) firmy. Tomuto regionu chybí tradice terciárního/univerzitního vzdělávání a infrastruktura vyššího školství je v podstatě slabá.

Vysoká škola polytechnická v Jihlavě je novým zařízením veřejného vyššího školství (založena v roce 2005) bez rozdělení na fakulty a s nízkým počtem studentů: 1973 studentů v roce 2013, z nichž 57,6 % má trvalé bydliště v Kraji Vysočina. Zde má opět instituce vyššího školství jasnou afinitu k danému regionu.

– Olomoucký kraj: Tento kraj se dělí na dvě části: jižní část je dobře rozvinutá a vyznačuje se vyspělou zemědělskou výrobou, vysokým podílem průmyslových podniků a služeb, stabilně usazeným obyvatelstvem a silnou místní i regionální identitou. Tato jižní část má starou (tradiční) univerzitu i další zařízení vyššího školství, jakož i silně rozvinutou síť rozvojové podpory a pomoci. Severní část regionu je hornatá a patří k nejchudším ve státě s dvěma či třemi recentními populačními vlnami (přistěhovalectví). Výsledkem je, že regionální identita této části je značně nízká, částečně z důvodu vysoké etnické rozmanitosti. Navíc tato část regionu trpí nadprůměrnou nezaměstnaností a podprůměrnou úrovní řídicích kapacit. Univerzita Palackého v Olomouci, založená v roce 1573, má sedm fakult, 21 722 studentů, z nichž 84,5 % pochází z tohoto regionu.

Norské případové regiony

– Region Agder: Tento nejjižněji situovaný kraj v Norsku má zhruba 285 000 obyvatel, žijících zejména v přímořských oblastech mezi městy Arendal (43 000) a Kristiansand (85 000), což jsou největší městské oblasti v regionu. V tomto kraji se nacházejí tři průmyslové klastry – Informační a komunikační technologie, Zpracovatelský průmysl & Výroba plynu a nafty –, jimž dominuje několik málo dosti velkých hráčů, z nichž někteří jsou ve vlastnictví zahraničních firem. Kromě toho je v tomto kraji veřejně řízená univerzita střední velikosti (do roku 2007 vysoká škola), která má zhruba 1000 zaměstnanců a 10 000 studentů. Většina podniků v kraji jsou střední či malé firmy, které se

nepříliš zabývají rozvíjením znalostí či výzkumnou činností. Tento region, který lze charakterizovat jako do jisté míry konzervativní (vzhledem k silnému náboženskému cítění), čelí velkým problémům, alespoň pokud se jedná o místní správu a nábor talentů (studentů, profesionálů apod.) z oblastí mimo tento region.

– Region Finnmark: Tento region se nachází na dalekém severu a má 74 000 obyvatel, z nichž zhruba pětina žije v největším a hlavním městě regionu – Altě (13 000). Kraj sousedí hranicemi s Finskem a Ruskem a je domovem menšinové etnické skupiny Samů. Místní hospodářství se soustředí na zemědělství (rybolov a chov sobů), cestovní ruch a zcela nedávno zahájený průzkum energetických možností regionu. Většina firem jsou malé, rodinné podniky. Od poloviny devadesátých let 20. století slouží tomuto regionu malá vysoká škola (1800 studentů a 240 zaměstnanců), která se nedávno spojila s University of Tromsø, největší (a jedinou) všeobecnou institucí vysokého školství v severním Norsku. Hlavní problémy, s nimiž se tento region potýká, jsou migrace mladých lidí a diverzifikace ekonomických odvětví.

– Region Telemark: Rozkládá se v jihovýchodní části země. Z celkového počtu obyvatel asi 170 000 žije více než polovina v obcích Skien (70 000) a Porsgrunn (32 000). Telemark má vzkvétající prostředí pro biotechnologický výzkum a od roku 2005 v něm funguje inovační centrum pro zemní plyn. V regionu existuje zhruba 500 průmyslových firem činných v lesním hospodářství a výrobě z kovů či přírodních materiálů. Od poloviny devadesátých let minulého století v regionu funguje hlavní veřejná vysoká škola (6500 studentů a 600 zaměstnanců) ve formě vícekampusového modelu (v pěti lokalitách). Hlavní problémy, kterým tento region čelí, se týkají migrace a zaostávání průmyslu.

Řešiteli zpracování situace ve vybraných krajích byli v Norském království pracovníci Agderforskning AS, Kristiansand, Norway: Roger Normann, Romulo Pinheiro (vedoucí týmu), Elisabet Hauge, Barbara Zyzak, James Karlsen a Nina Kyllingsud.

Na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, Praha, Česká republika: Libor Prudký (vedoucí týmu), Inna Čábelková, Olga Šmídová. Dále se na řešení podíleli V. Šťastná, W. Strielkowski, L. Žaloudek, M. Vávra, M. Young.

Texty jsou uvedeny vždy za každý kraj, za českými kraji je uvedena shrnující tabulka se základními statistickými údaji, jedna shrnující tabulka je i za textem o norských krajích. Texty za české kraje jsou rovněž uvedeny v češtině, aby je mohli využívat rovněž zájemci v krajských a místních institucích a sdruženích v jednotlivých krajích.

Samozřejmě, že autoři vítají jakékoli náměty a připomínky. Neaspirujeme na „úplnou“ analýzu. Ta ani není dost dobře možná. Situace je proměnlivá a v mnoha směrech má procesuální a vysoce dynamický charakter. Navíc jde o prolnutí několika vědních disciplín. Kdybychom se soustředili jen

na jednu z nich, např. na sociální geografii, byly by výsledky do určité míry odlišné. To platí i o ostatních disciplínách. Snaha o kombinaci metodických postupů – od analýzy oficiálních statistických údajů z nejrůznějších zdrojů, přes strategické a rozvojové programy až po místní analýzy situace uvnitř regionů na jedné straně, výsledky empirických kvantitativních sociologických šetření a polostandardizovaných rozhovorů se zástupci krajů na straně druhé – vedla k prezentovaným výsledkům. Jistě ne dokonalým, avšak zpracovávaným s cílem rozpoznat vnitřní možnosti rozvoje zkoumaných periferních krajů.

Použitá literatura

(U každé studie za kraj je uvedena literatura použitá pro její zpracování.)

Boyce, D. 2004. *A Short History of the field of Regional Science.* In: Papers in regional Science 83, pp. 31–57.

Čada, K., a kol. 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR.* Praha: MPSV.

Hagget, P. 1966. *Locational Analysis in Human geography.* New York: St. Martins Press.

Helliwell, J., Layard, R., Sachs, J. (2016). *World Happiness Report 201.* Update (Vol. I). New York: Sustainable Development Solutions Network.

Millennium Project: Future Work/Technology 2050.

Nussbaum, M., Sen, A. (eds.). 1993. *The Quality of Life.* Oxford: Clarendon Press.

2 Profil Ústeckého kraje

(studie pro srovnávací elektronickou publikaci)

Zpracoval tým Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy
Ing. Libor Prudký, Ph.D. (vedoucí týmu), Ing. Inna Čábelková, Ph.D. (hlavní autorka), PhDr. Olga Šmídová, Ph.D.

Obsah

1 Úvod 13
2 Sociogeografická charakteristika kraje 17
3 Regionální správa 26
4 Demografie 29
5 Sociální situace (mzdy, vzdělání, životní úroveň, volnočasové aktivity) 33
6 Odvětvová struktura výroby 43
7 Charakteristika trhu práce v kraji 49
8 Vzdělanostní struktura obyvatel 51
9 Závěr 53
10 Souhrnné tabulky / přehledy z předchozích kapitol 54
Literatura a zdroje dat 59

1 Úvod

Pro pozorovatele z vnějšku je Ústecký kraj předurčen být jedním z nejvíce prosperujících regionů v České republice. Výhodná geografická poloha ve střední Evropě na dopravních osách mezi hlavním městem Prahou v České republice a Drážďany v Německu vytváří podmínky pro úspěšný mezinárodní obchod a zahraniční investice. Ústí nad Labem, hlavní město kraje, s jedním z největších železničních uzlů v ČR a největším přístavem na řece Labi, představuje ideální místo pro logistiku a dopravu. Bohaté přírodní zdroje, včetně největších národních ložisek hnědého uhlí, vysoká míra urbanizace a industrializace, dobrá dopravní dostupnost a nově budované průmyslové zóny vytvářejí solidní základ pro rozvoj průmyslu. Úrodná půda na polovině plochy umožňuje zemědělskou výrobu.

Diverzifikované přírodní podmínky a chráněné krajinné oblasti představují atraktivní lokality pro cestovní ruch. Relativně mladý průměrný věk obyvatel ve srovnání s ostatními regiony nabízí vyhlídky na dlouhodobou prosperitu. Vzhledem k bohaté historii osídlení má Ústecký kraj velké množství historických památek. Z nejznámějších lze připomenout například románskou rotundu na Řípu, gotický kostel v Mostě, barokní zámek v Duchcově, kláštery v Oseku a Doksanech a zámky Ploskovice a Libochovice. Litoměřice, Úštěk a Terezín byly vyhlášeny městskými památkovými rezervacemi a Roudnice nad Labem má památkově chráněné městské jádro. (ČSÚ, 2014)

Ovšem Ústecký kraj je vnímán v České republice jako kraj periferní. Je to kraj těžkého průmyslu s dlouholetým negativním dopadem na životní prostředí, oblast sociálních konfliktů, zejména mezi exkludovanými občany (zahrnujícími také většiny romské komunity v kraji) a ostatní populací. Nízký sociální a kulturní kapitál regionu vede k neuspokojivým výsledkům v oblasti vzdělávání a přispívá k jeho nízké politické kultuře a vysoké kriminalitě. Poškozená ekologie a celkově slabá ekonomická síla obyvatel vedou k nepříznivému zdravotnímu stavu obyvatel. Vysoká nezaměstnanost, nízká přidaná hodnota výroby a malá technologická náročnost produkce zvětšují negativní obraz regionu ještě více.

Historický vývoj

Historický vývoj je samozřejmě dlouhodobý: žijeme v prostředí, které je osídleno několik tisíciletí. To, co nejvýrazněji ovlivňuje současnou podobu života, je ale historie nedávná. Ta však dosahuje až do současnosti.

Po odsunu Němců po druhé světové válce došlo ke spojení nového osidlování s rozvojem těžby a devastací původního osídlení. Během období po roce 1945 došlo k likvidaci skoro 200 obcí

a sestěhování jejich obyvatel do nově vznikajících kasárenských sídlišť, a to někdy i vícekrát během jednoho života. Glorifikace hornické profese vedla k zvláštní sociální a ekonomické situaci, především v oblasti ústecko-chomutovské, s dopady do celého kraje. Ta se prokázala po politických změnách po roce 1989, především s privatizací uhelného průmyslu a části energetiky a chemické produkce. Rázem došlo k uvolnění několika tisíc pracovníků z povrchových dolů, protože se ukázalo, že je zde přezaměstnanost. A z horníků – dosud přesvědčovaných, že není nikdo nad ně a také tak honorovaných za svá zaměstnání – se ze dne na den stali nezaměstnaní. Samozřejmě, že s poklesem zaměstnanců také markantně vzrostly zisky nových vlastníků. Limity těžby stanovené na počátku devadesátých let se vlastníci trvale pokoušejí prolomit, i když aktuální potřeba další těžby hnědého uhlí jasně poklesla. Pokračování a prohlubování těžby za cenu pokračující devastace životního prostředí (při jen nepatrných rekultivacích) patří mezi zásadní vlivy na setrvávání Ústeckého kraje v pozici sociálního vyloučení. Tato skutečnost je dlouhodobá a má (spolu s výrazným vystěhováváním a uvolňováním bytů) mj. za následek pokračující přílivy migrantů, ovšem se stále menšími dispozicemi pro adaptaci na obvyklý způsob života. Převážně se vystěhovávají elity, přistěhovávají exkludovaní. Konkrétně jde o dlouhotrvající existenci ghett, často s převažujícím romským obyvatelstvem. Vývoj po roce 1990 nepřinesl pro Ústecký kraj povětšině výhody – především dříve elitní horníci, dnes nezaměstnaní (a jejich rodiny a okolí), si přejí, aby se situace vrátila do období, kdy se měli podstatně lépe než dnes. Má to mimochodem za následek i výraznou váhu krajních reakcí v politice v kraji. Promítá se jak do vysokých podílů hlasů, které zde stále získávají komunisté, tak ve výskytu a aktivitách opačných (pravicových až fašizujících) seskupení. Sociální napětí je vysoké, důvěra v mýty rovněž a odkazování na „tamty, kteří za to mohou“ také. Na druhé straně jsou zde ale i výrazné kauzy podvodů a velkých institucionalizovaných loupeží, v nichž nezřídka figurují i představitelé veřejné politiky, ba dokonce soudnictví. Nepochybně víc než v obou dalších srovnávaných krajích v České republice. (Dalšími zkoumanými kraji jsou Vysočina a Olomoucký kraj.)

Stručný popis nedávného vývoje v regionu – modernizace

Procesy modernizace byly v Ústeckém kraji intenzivní už od počátku 19. století. Je to ostatně znát i na bleskových nárůstech počtů obyvatel v třetí třetině 19. století. V Podkrušnohorské pánvi (dnešní severní část Ústeckého kraje) bylo nalezeno hnědé uhlí a těžba se rozvíjela nejprve hlubinně, od druhé třetiny 20. století povrchově. Na přelomu 19. a 20. století Ústecký kraj sloužil jako úspěšný příklad raného kapitalismu v geografických podmínkách střední a východní Evropy. Průmyslové podniky používaly na tu dobu pokročilé technologie, vytvářely se nové společenské elity v podobě majitelů a manažerů významných společností. (Koutský, 2011)

Úspěšná trajektorie vývoje byla přerušena druhou světovou válkou a odsunem původního německého obyvatelstva, které bylo nahrazeno často sociálně slabšími Čechy. Výměna obyvatel a nástup socialistického zřízení narušily životně důležité výrobní propojení se sousedním Německem a výrazně zmenšily diverzifikaci ekonomiky regionu. Nucená migrace způsobila určitý pocit odcizení obyvatel od kraje. Absolutní a relativní pokles produkce byl zaznamenán v odvětvích spojených s industrializací v časných stadiích průmyslové revoluce a napojených na Německo (zejména v textilním průmyslu, ale i ve sklářském a dřevozpracujícím průmyslu). Na druhé straně výrazně posílilo odvětví těžby, kovozpracovatelský a chemický průmysl. (Koutský, 2011)

Na konci socialistické éry se hlavní průmyslová odvětví kraje zakládala na rozsáhlém využívání neobnovitelných zdrojů (těžba hnědého uhlí, tepelné elektrárny, chemický průmysl). Významný podíl těžkého průmyslu vyráběl základní komponenty pro specializovanější výrobních odvětví, která se nacházela v jiných regionech. Celková přidaná hodnota na pracovníka v regionu zůstala nízká. Trvala dominance velkých, vertikálně organizovaných společností, charakterizovaných nadměrnou přezaměstnaností. Ty zaměstnávaly převážně nekvalifikované pracovní síly, které tak nebyly schopny pružně reagovat na změny v tržních podmínkách. Lokalizace důležitých strategických odvětví z hlediska fungování státu (hornictví, chemie), s významným podílem rozhodovacích mechanismů mimo region, brzdila rozvoj místních ekonomických elit spojených s kraji. (Koutský, 2011)

Většina ekonomického uspořádání kraje byla neudržitelná v devadesátých letech, kdy se Ústecký kraj otevřel mezinárodní tržní konkurenci. Od té doby podíl hrubého domácího produktu kraje na HDP České republiky soustavně klesal (viz graf 1). V devadesátých letech kraj již neměl znalostní základnu potřebnou k diverzifikaci a modernizaci ekonomických procesů. Vzdělání populace bylo nízké (pouze 4 % obyvatelstva mělo v roce 1993 vysokoškolské vzdělání). Navíc kraj musel čelit imigraci nevzdělaného sociálně slabého obyvatelstva z jiných krajů, které bylo částečně způsobeno nízkými cenami nemovitostí a které snížilo i bez toho nízkou celkovou ekonomickou aktivitu v kraji a zvýšilo míru nezaměstnanosti. Devastace životního prostředí způsobená bezohlednou těžbou, hutnictvím a chemickým průmyslem negativně ovlivnila zdravotní stav obyvatel. Špatná ekologie, nedostatek dobře placených kvalifikovaných pracovních míst a blízkost hlavního města Prahy na jedné straně a Německa na druhé, to vše podporovalo odliv mozků. Nakonec se kraj dostal do pozice technologicky staré průmyslové oblasti se stárnoucí infrastrukturou, nedostatečným vzděláním populace a nízkou přidanou hodnotou produkce, jakož i s malou schopností měnit ekonomickou trajektorii vlastními silami. A k tomu přistupuje výrazný podíl obyvatel lhostejných vůči vývoji kraje.

Graf 1 Vývoj HDP, Ústecký kraj

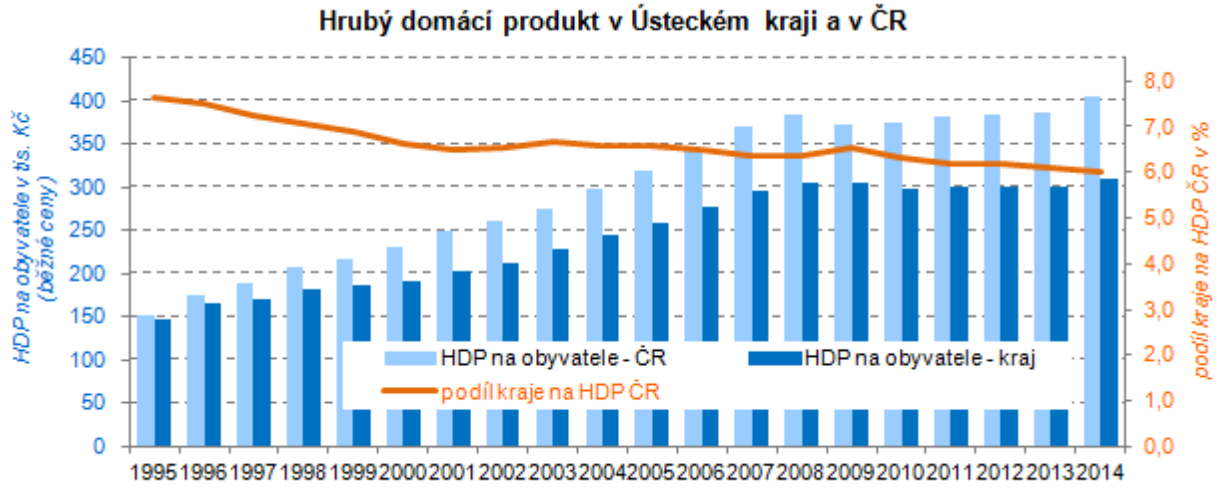

Zdroj: ČSÚ

Ve výsledku bylo v roce 2014 HDP na jednoho pracujícího obyvatele v kraji druhé nejnižší (viz graf 2).

Graf 2 HDP na obyvatele, 2010 a 2014

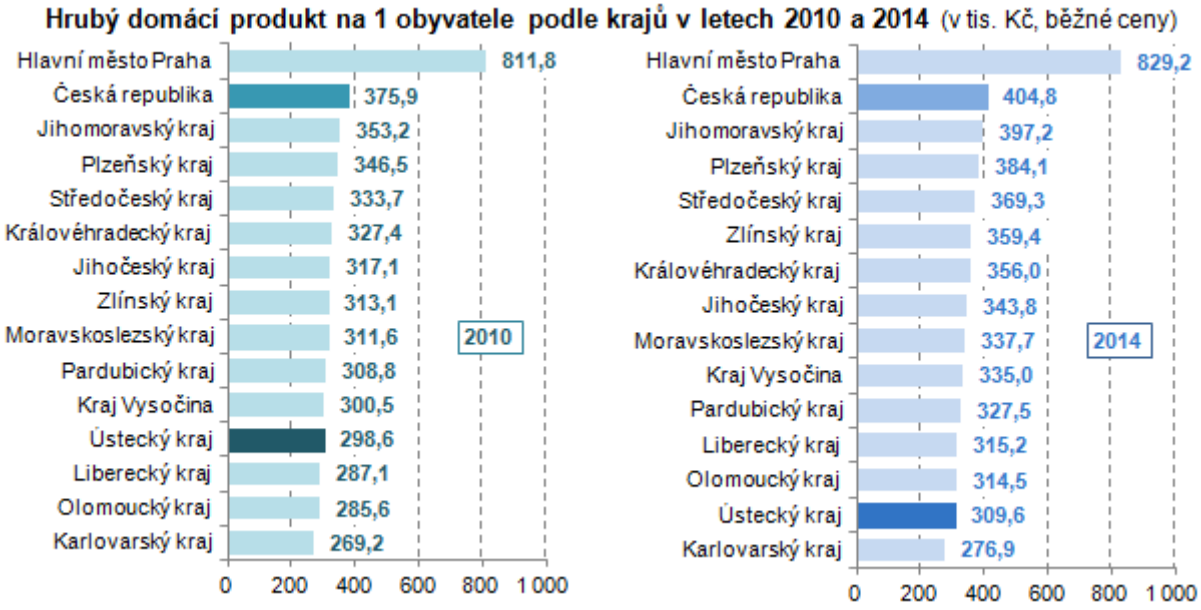

Zdroj: ČSÚ

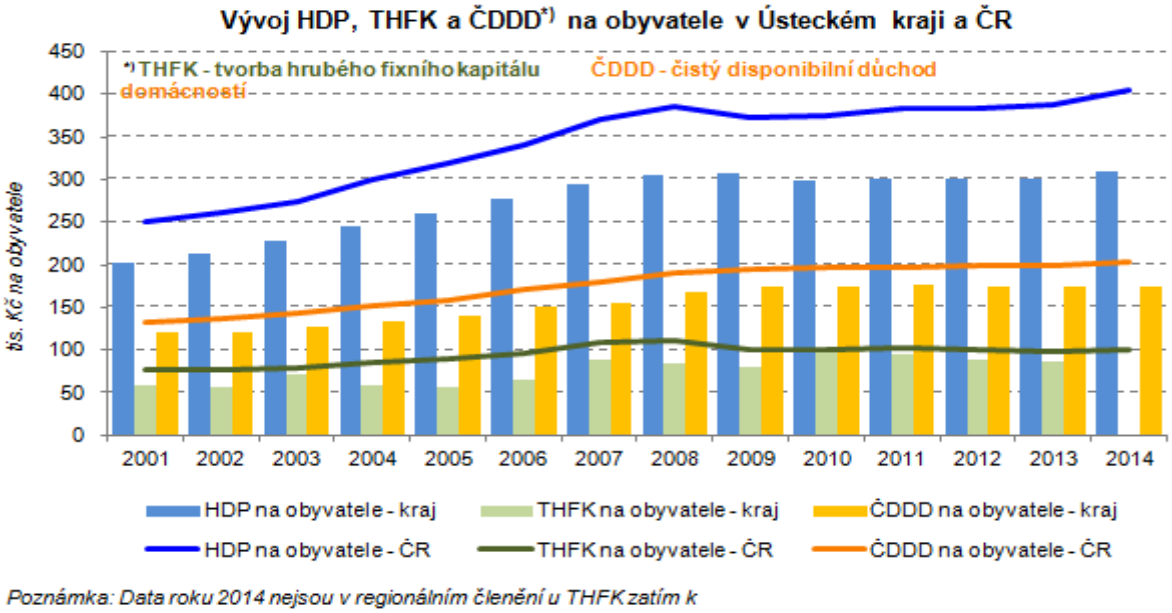

Poznámka: Data roku 2014 nejsou v regionálním členění u THFK zatím k

Zdroj: ČSÚ

2 Sociogeografická charakteristika kraje

Obrázek 1 Ústecký kraj – členění na okresy a lokalizace v České republice

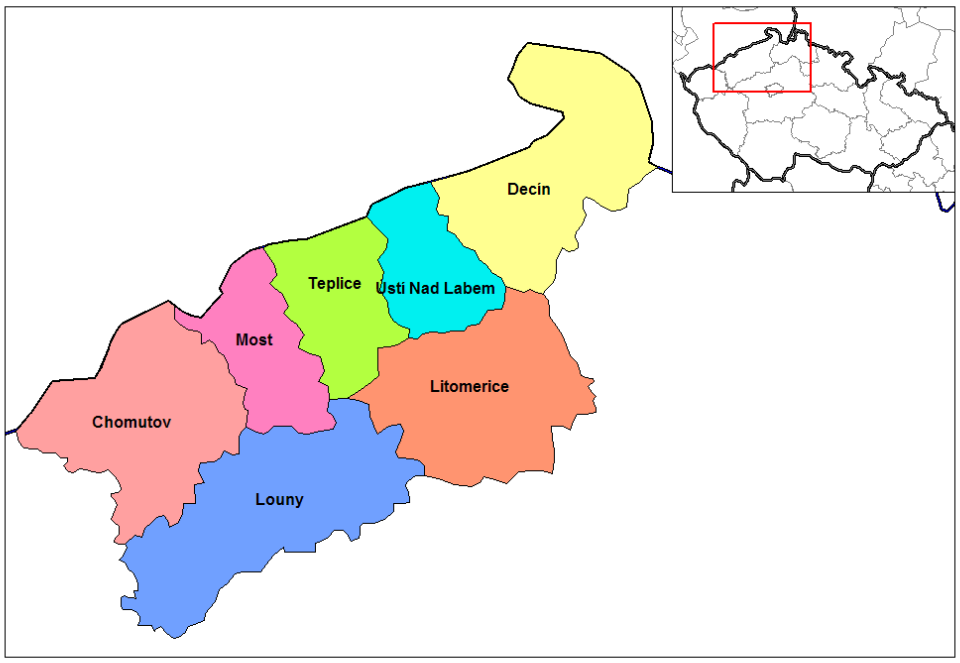

Ústecký kraj se nachází v severozápadní části České republiky a tvoří 6,8 % území ČR. Sousedí s Německem na severu, Středočeským krajem (jih), Libereckým krajem (na východě), Plzeňským krajem (na jihozápadě), Karlovarským krajem (na západě).

Rozloha: 5335 km^2 (6,8 % území ČR)

Počet obyvatel: 825 842 (8 % obyvatel ČR)

Hustota osídlení: 131 obyvatel na km^2

Ústecký kraj se skládá ze sedmi okresů (Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem) a zahrnuje 354 obcí (58 se statutem města). Je to region s největším podílem městského obyvatelstva v ČR (téměř 80 % obyvatel regionu žije ve městech) a druhým nejmenším počtem obcí ze všech krajů. Ústecký kraj má 825 842 obyvatel a je pátým největším krajem v zemi. Město Ústí nad Labem je krajské město a má téměř 100 000 obyvatel (viz tabulku 1).

Tabulka 1 Významná města

Město	Obyvatelé (v tis.)	Území (km^2)
Ústí nad Labem	93,75	94
Most	67,49	87
Teplice	50,33	24
Děčín	50,29	118
Chomutov	49,19	29
Litvínov	25,41	41
Litoměřice	24,32	18
Jirkov	20,23	17
Žatec	19,20	43
Louny	18,58	24
Kadaň	18,03	66
Bílina	15,85	32
Varnsdorf	15,73	26
Klášterec nad Ohří	15,03	54
Krupka	13,39	47
Roudnice nad Labem	13,01	17
Rumburk	11,15	25

Zdroj: ČSÚ

Podnebí a přírodní zdroje

Podnebí v této oblasti je poměrně teplé a suché, je zde přechod mezi oceánským podnebím západní Evropy a kontinentálním podnebím východní Evropy. Krušné hory a Doupovské hory leží v chladné podnební oblasti. V této podnebné oblasti je letních dnů 10–30, mrazivých dnů 140–180 a dnů se sněhovou pokrývkou 100–140. Ostatní části Ústeckého kraje patří do teplé podnební oblasti. Tam je letních dnů 60–70, mrazových dnů 90–100 a dnů se sněhovou pokrývkou méně než 50.

Srážky v Ústeckém kraji jsou ovlivňovány srážkovým stínem (435 mm srážek – nejméně v ČR) pod Krušnými horami a Doupovskými vrchy, kde spadne většina srážek přicházejících ze západu (1152 mm srážek roční průměr). Průměrné teploty v Krušných horách, Doupovských horách a Českém středohoří se pohybují v rozmezí 2–4 °C (v lednu -3 až -6 °C, v červenci 14–16 °C). V pánevních oblastech a v nížině při dolním toku Ohře a Labe se průměrné teploty pohybují mezi 7–10 °C (v lednu 1 až -3 °C, v červenci 19–22 °C). Z 85 % v Ústeckém kraji převládají tyto směry větrů: ze 42 % západní, z 27 % severozápadní a ze 16 % jihozápadní.

Ústecký kraj se vyznačuje značnou rozdílností jak z hlediska přírodních podmínek, tak i hospodářské struktury, hustoty osídlení a stavu životního prostředí. Hospodářský význam kraje je historicky dán značným nerostným bohatstvím, zejména rozsáhlými ložisky hnědého uhlí, uloženými nízko pod povrchem. Hnědouhelná pánev se rozkládá pod svahy Krušných hor, táhne se od Ústí nad Labem až po Kadaň. Z dalších důležitých surovin, těžících se v kraji, jsou významná ložiska kvalitních sklářských a slévárenských písků a stavebního kamene. (ČSÚ, 2014)

Zemědělská půda v Ústeckém kraji v letech 2000–2014 klesá (viz tabulku 2). Pokles však není zásadní. Zalesnění krajiny roste přibližně ve stejném rozsahu, jako je pokles zemědělské půdy. V Ústeckém kraji dochází od roku 2000 k poklesu tzv. zbývající půdy (tedy půdy mimo zemědělskou a lesy). Přitom jsou mezi jednotlivými okresy Ústeckého kraje zásadní rozdíly v podílech půdy, která není ani zemědělská, ani na ní nejsou lesy, ani nejde o vodní hladinu. Jde především o zastavěné plochy či plochy po těžbě, nebo ještě součásti těžby. V okresu Most je to celkem 37,6 % z plochy okresu, v okresu Teplice jde o 28,9 %, v okresu Ústí nad Labem 22,4 %. V oficiálních dokumentech se objevuje odhad, že v osmdesátých letech byl těžbou přímo ovlivněn prostor 250 km^2 Ústeckého kraje. V tomto směru je zemědělství v kraji omezeno. Nejvyšší dopady uvedené skutečnosti jsou samozřejmě v životním prostředí Ústeckého kraje.

Tabulka 2 Srovnání územního rozložení a vývoje v Ústeckém kraji (v ha)

	2000	**2014**
Území	533 491	533 457
Zeměděl. půda	278 628	275 324
% území	52,2	51,6
b. i.	1,00	0,988
Lesy	158 465	162 371
% území	29,7	30,4
b. i.	1,000	1,025
Zbývající půda	96 398	95 762
% území	18,07	17,95
b. i.	1,000	0,993

Zdroj: ČSÚ

Přehled stavu a vývoje osevních ploch, základních plodin a chovu hospodářských zvířat za vybrané kraje ukazuje jasné poklesy osevních ploch v sledovaném regionu (viz tabulku 3). V Ústeckém kraji se takto snižuje protiváha těžbou narušeného prostředí a přírody – možnosti venkovského života se zde dále zmenšují.

Tabulka 3 Stav a vývoj produkce zemědělství v Ústeckém kraji

	2000	**2005**	**2010**	**2014**
Osevní plochy (ha)	175 790	154 301	147 481	146 607
b. i.	1,000			0,834
Obiloviny (ha)	102 772	106 967	96 556	93 774
b. i.	1,000			0,912
Brambory (ha)	3893	1011	579	451
b. i.	1,000			0,116
Řepka (ha)	11 845	8342	19 813	22 541
b. i.	1,000			1,903
Skot (ks)	49 316	39 652	38 380	40 605
b. i.	1,000			0,823
Prasata (ks)	161 123	116 604	50 111	100 289
b. i.	1,000			0,622
Drůbež (ks)	2 153 992	15 308 701	1 134 835	610 375
b. i.	1,000			0,283

Zdroj: ČSÚ

Vnímání regionu jako periferní oblasti

Odborná literatura uvádí několik charakteristik periferií (např. v České republice Musil a Müller, 2008, a Havlíček et al., 2005). Často je periferie charakterizována menší produkcí, nižší úrovní vzdělání, vyšším podílem tradičních hospodářských odvětví (zejména zemědělství), vyšší mírou nezaměstnanosti, chudším servisem zařízení a přístupem k nim, horšími dopravními službami, vyšším průměrným věkem populace, nižším počtem a výkonností podniků atd. Periferní oblast může také být definována jako region, který je izolován od centrální oblasti z hlediska zeměpisného, sociálně-ekonomického či historického.

Ústecký kraj splňuje většinu podmínek zařazení mezi periferní kraje. Geograficky se kraj nachází v blízkosti hranic České republiky relativně daleko od hlavního města. Kraj má nižší úroveň vzdělání, vyšší podíl hospodářských odvětví v primárním sektoru výroby, jako je těžba, vyšší míru nezaměstnanosti, nízkou přidanou hodnotu. Poškozené životní prostředí kraje, vysoká nezaměstnanost a nízké průměrné mzdy zhoršuji zdravotní stav obyvatel a přispívají k odlivu mozků z kraje. Přes nepříznivou image regionu, nízké ceny nemovitostí lákají do kraje sociálně slabé skupiny z jiných krajů.

Celková image regionu je ovlivněna dlouhou historií těžkého průmyslu, těžby hnědého uhlí a hutnictví, jež zatěžují životní prostředí. Ačkoli některé z těchto aktivit jsou již utlumeny a environmentální zátěž byla omezena, vnější obraz periferního regionu přetrvává. Také ekonomické problémy a socioetnické konflikty – zejména ve vztahu k romské minoritě – spoluvytvářejí negativní image regionu.

Geografická mobilita, migrace a imigrace

Celkově se kraj potýká s úbytkem obyvatel. V roce 2014 (poslední dostupná data) byl celkový pokles počtu obyvatel v kraji ovlivněn jak záporným výsledkem přirozeného přírůstku obyvatel – počet zemřelých převýšil počet narozených o 352 osob –, tak záporným saldem migrace: do kraje se od ledna do konce září 2014 přistěhovalo 5693 obyvatel a vystěhovalo 6301 obyvatel. To vyjadřuje pokles o 608 osob. Zatímco vnitrostátní migrace Ústeckého kraje byla záporná (-1314 osob) – do kraje se z jiných oblastí ČR přistěhovalo 3909 osob a vystěhovalo 5223 osob – saldo zahraniční migrace kraje bylo kladné +706 osob (z ciziny se do kraje přistěhovalo 1784 osob, do zahraničí odešlo 1078 osob).

Graf 3 Pohyb obyvatelstva podle krajů

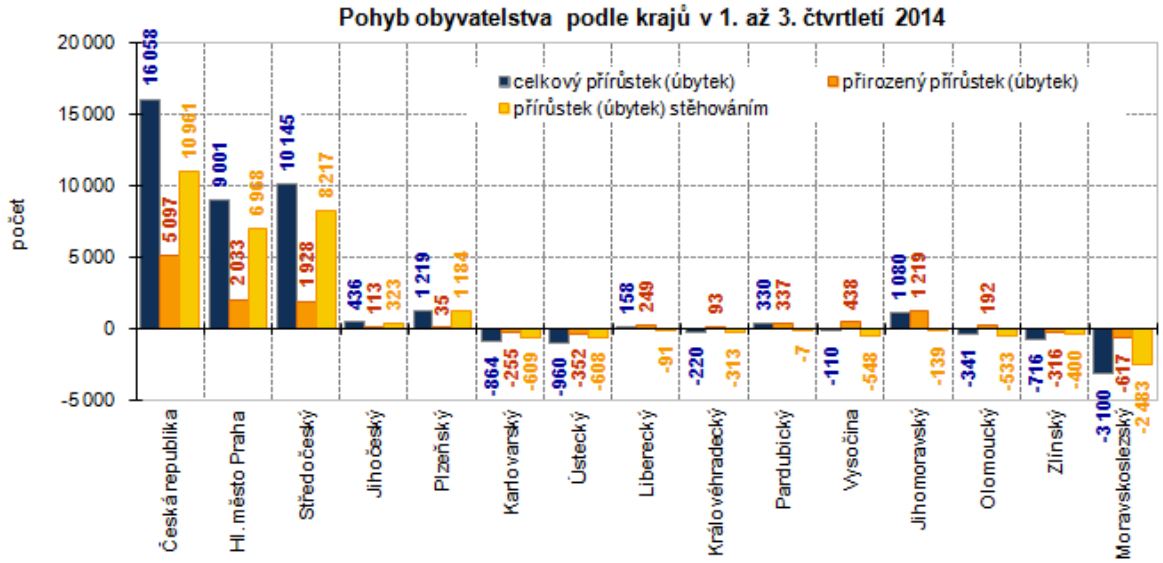

Zdroj: ČSÚ

Za tři čtvrtletí roku 2014 došlo k poklesu počtu obyvatel v pěti okresech Ústeckého kraje. Ve čtyřech z nich se jednalo o úbytek obyvatel stěhováním, v okresech Chomutov a Most se na celkovém poklesu podílel i přirozený úbytek obyvatel. K poklesu počtu obyvatel v okrese Litoměřice došlo výhradně vlivem přirozeného úbytku obyvatel. Celkové zvýšení počtu obyvatel jsme opětovně zaznamenali v okrese Teplice, což je již čtvrtým rokem, a to výhradně zásluhou kladné migrace. V témže roce vzrostl již podruhé od roku 2011 počet obyvatel i v okrese Louny, a to rovněž zásluhou kladného salda stěhování.

Graf 4 Pohyb obyvatelstva v okresech Ústeckého kraje

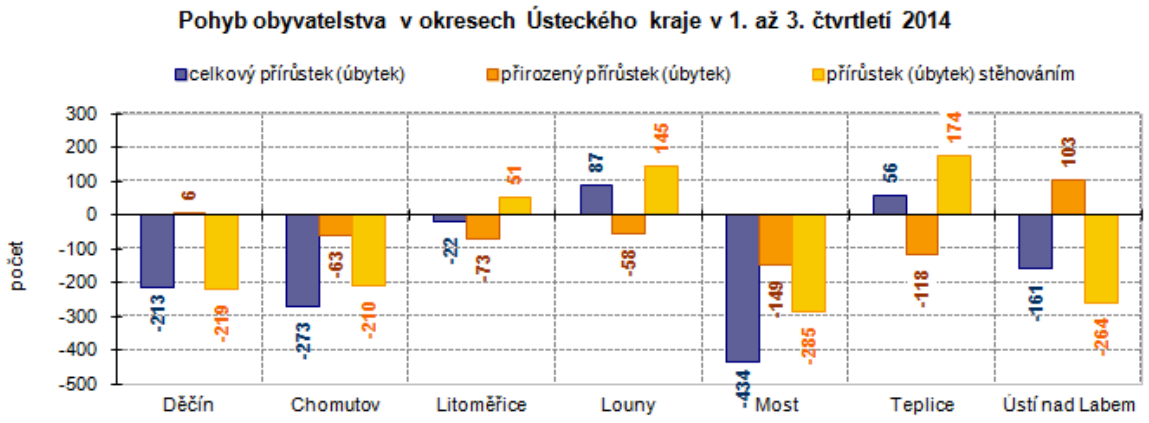

Zdroj: ČSÚ

Regionální výzvy a možnosti[1]

Regionální výzvy a možnosti lze rozdělit do pěti problémových okruhů:

- obyvatelstvo, sociální soudržnost a sociokulturní prostředí
- ekonomika, inovace, vzdělávání a trh práce
- infrastruktura a vybavenost
- krajina, venkov a životní prostředí
- veřejná správa, institucionální spolupráce a image regionu (SPF Group, v. o. s., 2012b)

Obyvatelstvo, sociální soudržnost a sociokulturní prostředí

V prvním okruhu se jako největší problém jeví nízký lidský potenciál regionu. Projevuje se nízkou vzdělaností i rekvalifikovatelností a aktivitou obyvatel, nezájmem velké části obyvatel o vzdělávání, získání vzdělání a celoživotní učení, odchod obyvatel v mladším ekonomicky aktivním věku, s vyšší úrovní vzdělání a širšími možnostmi uplatnění na trhu práce, „odlivem mozků“, „vylidněním“ celých oborů (např. strojírenství, zdravotnictví) a ztrátou odborné kontinuity v těchto oborech.

Další problematickou oblastí je přerušená identita území, slabá identifikace většiny obyvatel s územím, v němž žijí, přítomnost velkého počtu sociálně vyloučených a problémových obyvatel a sociálně vyloučených lokalit, imigrace obyvatel s nízkým sociálním statusem, kteří nemají k území žádné vztahy a jejich územní koncentrace kumuluje sociální problémy, sociální segregace obyvatel znemožňující vzestup na sociálním žebříčku. Navíc region zápasí s rychlým stárnutím obyvatelstva (byť má kraj dosud stále spíše mladší věkovou strukturu) a zhoršeným zdravotním stavem obyvatel. (SPF Group, v. o. s., 2012b)

Tyto problémy region řeší pomocí podpory komunitního a spolkového života v obcích a snahami o posilování identity obyvatel, změnami sociální politiky státu (např. systému příspěvků na bydlení), snahami o integraci sociálně slabých do společnosti prostřednictvím práce s dětmi a mládeží (povinná předškolní docházka, zájmová činnost apod.) a dalšími aktivitami. (SPF Group, v. o. s., 2012b)

Ekonomika, inovace, vzdělávání a trh práce

V této oblasti region zápasí s nedokončenou restrukturalizací regionální ekonomiky a přetrvávajícími strukturálními problémy, slabou rolí zpracovatelského průmyslu a služeb, vysokou materiálovou a energetickou náročností místní ekonomiky, slabou rolí výzkumu a vývoje a prakticky žádnou vazbou

[1] Tato kapitola vychází z oficiálně definovaných výzev a možností zpracovaných ve zprávě SPF Group, v. o. s., (2012b).

mezi výzkumem a jeho komerční aplikací, malým objemem i podílem investic v oblasti výzkumu a vývoje. Navíc obyvatelstvo může být charakterizováno nízkou mírou podnikatelské aktivity (zejména drobného a malého podnikání), vysokou dlouhodobou nezaměstnaností (velmi vysoká u absolventů, osob ve věku 50+, zdravotně postižených apod.), nesouladem mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce, tj. mezi zaměřením škol a cílením regionální ekonomiky, převahou osob se základním nebo neukončeným vzděláním mezi uchazeči o zaměstnání, nevyhovující strukturou uchazečů, slabou znalostí němčiny mezi obyvateli kraje. (SPF Group, v. o. s., 2012b)

Na druhou stranu region může profitovat z využití pracovního trhu v Německu pro české uchazeče o zaměstnání, včetně náborů německých firem v Česku, umožnění německé klientele poptávat zdravotnické a sociální služby (případně i využívat komerčních služeb) v kraji. Kraj může reflektovat všeobecný trend rozvoje zážitkových a interaktivních produktů cestovního ruchu vázaných na místní specifika (místní výrobky, místní kulturní krajina, industriální památky apod.), obecný trend podpory investic s vyšší přidanou hodnotou ze strany státu, trend rozvoje technologií a způsobů výroby, jež snižují vysokou materiálovou a energetickou náročnost ekonomiky, reformu rozpočtového určení daní ve prospěch malých obcí vedoucí k silnější pozici obcí a k oživení místního trhu, obnovu technického výzkumu v tradičních oborech (např. chemie, strojírenství), včetně související infrastruktury (laboratoře, odborné knihovny ad.) navazující na místní průmyslovou výrobu, trend návratu k učňovskému školství vychovávajícímu kvalifikované řemeslníky a dělníky, zvýšení prestiže učňovských oborů mezi rodiči i jejich dětmi – potenciálními učni. (SPF Group, v. o. s., 2012b)

Infrastruktura a vybavenost

Zde kraj zápasí se špatným dopravním napojením některých částí regionu, územní nevyrovnaností infrastrukturního vybavení kraje (silnice, železnice, technická infrastruktura), tedy poddimenzovaným vybavením periferních oblastí, nedostatečnou splavností labské vodní cesty, špatnými plavebními podmínkami v obdobích sucha, nízkou cenou nemovitostí ve smyslu nízké tržní hodnoty majetku, kterým obyvatelé a firmy v kraji disponují, nedostatkem kapacit sociálního bydlení, horším vybavením zdravotnickými kapacitami vzhledem k poptávce v okresech s typickými periferními regiony (okr. Louny, Děčín, Chomutov). (SPF Group, v. o. s., 2012b)

Na druhou stranu kraj disponuje hustou a kapacitní dopravní sítí (zejména železniční) na většině území, nadprůměrným podílem elektrizovaných železnic, nadstandardním počtem zdravotnických zařízení, polycentrickou strukturou sídel umožňující kvalitní dopravní obslužnost a dostupnost služeb na většině území kraje, dopravním koridorem Labe a jeho využitelností pro různé druhy dopravy (říční doprava a její napojení na silniční a železniční síť prostřednictvím terminálů a logistických

center), hustou sítí značených cyklistických a turistických tras, levným a dostupným bydlením. (SPF Group, v. o. s., 2012b)

Krajina, venkov a životní prostředí

Největší zátěží v této oblasti je ekologická zátěž. Zde se kraj musí vypořádat v pánevní oblasti s mimořádně rozsáhlými plochami krajiny devastované současnou nebo ukončenou povrchovou těžbou hnědého uhlí (i přes řadu provedených rekultivací), přítomností velkého počtu lokálních ekologických zátěží (už však ne globálních), mimořádně vysokou produkcí SO_2 a NO_x, velmi vysokou produkcí CO a těkavých organických látek, částečným návratem spalování tuhých paliv s velmi omezenými možnostmi regulace emisí škodlivin z lokálních topenišť, zhoršenou kvalitou povrchových vod u četných výpustí odpadních vod z průmyslových podniků, velkých aglomerací a důlních vod (hlavně pak v řece Bílině), přetrvávající narušeností povrchů, nepůvodní druhovou skladbou, a tudíž nižší ekologickou stabilitou lesů na rozsáhlých územích v kraji, především v Krušných horách, značnou produkcí (především průmyslového) odpadu, nízkou retenční schopností urbanizované a industrializované krajiny (tedy na velké části území kraje) a souvisejícím rizikem povodní. Navíc je kraj považován za energeticky náročný kraj (množství energeticky a materiálově náročných výrob, vysoká energetická náročnost řady budov. (SPF Group, v. o. s., 2012b)

Na druhou stranu kraj disponuje rozmanitostí krajinných typů, pestrou a atraktivní krajinnou mozaikou umožňující budoucí zlepšení image kraje, zajímavým, geologicky různorodým reliéfem, zachovalou krajinou a přírodou v rozsáhlých částech (zejména Šluknovsko, České Švýcarsko, České středohoří, části Krušných hor), vysokým podílem velkoplošných chráněných území na rozloze kraje. (SPF Group, v. o. s., 2012b) Je tu jeden ze čtyř národních parků v ČR.

Veřejná správa, institucionální spolupráce, image regionu

Zde kraj zápasí s nejasnou či nereálnou politickou vizí budoucnosti kraje (kraj moderní průmyslové výroby?, turistická oblast?, zemědělská oblast?), negativním obrazem kraje i většiny jeho jednotlivých částí v očích veřejnosti a potenciálních investorů či návštěvníků, nízkou transparentností a nastavením procesů při rozhodování samospráv, špatnou a zhoršující se spoluprací mezi místní a regionální samosprávou (zejména v případě odlišné politické příslušnosti vedení samospráv), nesystémovými, odborně nepodloženými investicemi do jednotlivých částí kraje, nedostatky a možná slabou propagací významnějších „imagetvorných“ kulturních akcí v celorepublikovém měřítku (typu Colours of Ostrava, Smetanova Litomyšl apod.), slabou prezentací místních značek, slavných rodáků

a symbolů. (SPF Group, v. o. s., 2012b) Na druhou stranu kraj má dlouhou historii a množství kulturních památek. Řeka Labe může sloužit jako výrazný symbol identity velké části kraje.

3 Regionální správa

Regionální celky: okresy, obce

Ústecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem je vymezen územím okresů Děčín, Ústí nad Labem, Teplice, Litoměřice, Louny, Most a Chomutov. Na jeho území se v současné době nachází 16 obcí s rozšířenou působností.

Obrázek 2 Správní obvody obcí s rozšířenou působností

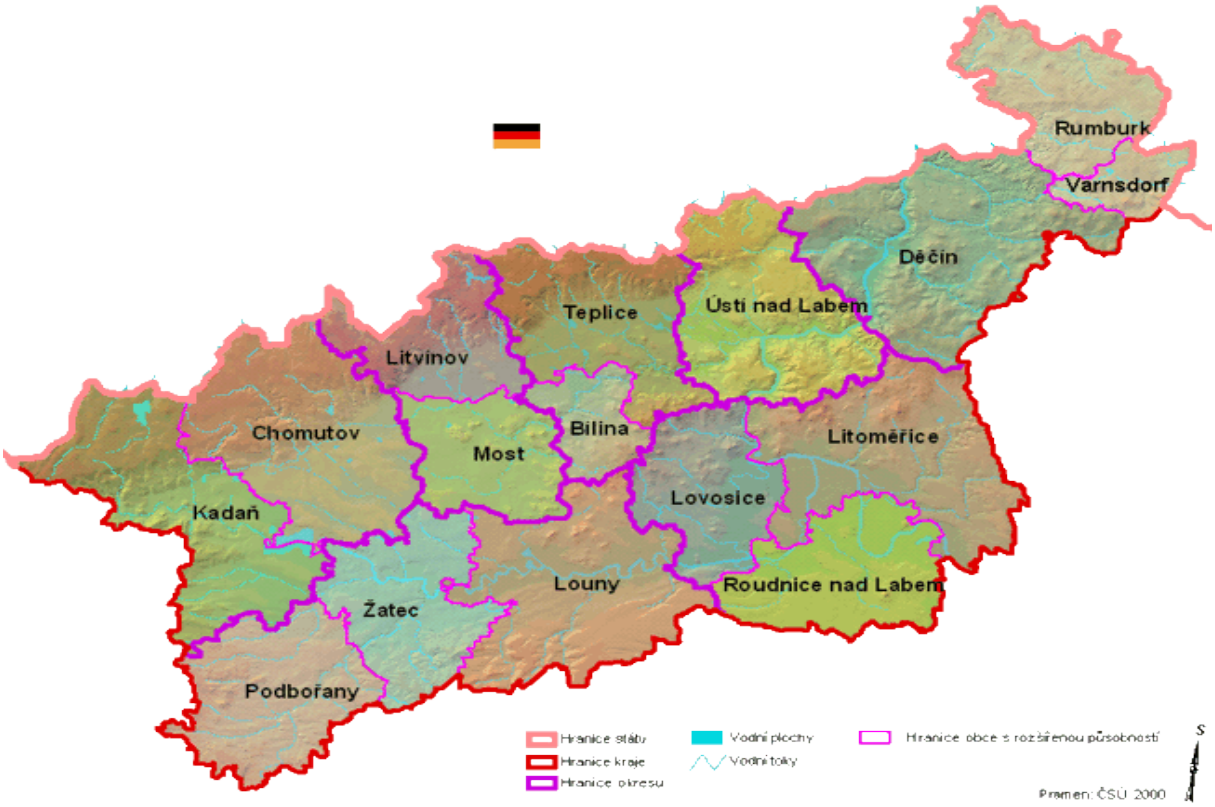

Zdroj: Oficiální web Ústeckého kraje, http://www.kr-ustecky.cz/ (16. 12. 2015)

Tabulka 4 Okresy Ústeckého kraje

Název okresu	**Rozloha okresu (v km²)**	**Počet obyvatel**
Louny	1118	85 955
Litoměřice	1032	114 215
Chomutov	935	125 460
Děčín	909	133 800
Teplice	469	129 335
Most	467	119 473
Ústí nad Labem	404	118 614

Zdroj: ČSÚ

Systém samosprávy

Podle zákona č. 129/2000 (zákon o krajích), který nahradil odstavec Ústavy České republiky o vyšší úrovni územněsprávních celků, se Česká republika skládá ze třinácti krajů a jednoho hlavního města s regionálním statusem od 1. ledna 2000. Regionální samospráva se skládá z regionálních rad, které jsou zvolené každé čtyři roky místními občany. Členové rady jsou vybíráni v přímých volbách tajným hlasováním pomocí proporcionálního volebního systému. Počet členů rady je určen zákonem a je přímo úměrný počtu obyvatel. Členové rady volí ze svých vlastních řad představenstvo, které je kolektivním politickým výkonným orgánem místní správy. Členové rady volí ze svých řad předsedu jako vedoucího místní samosprávy. Místní samospráva slouží jako výkonný orgán místní vlády.

Obrázek 3 Systém samosprávy Ústeckého kraje

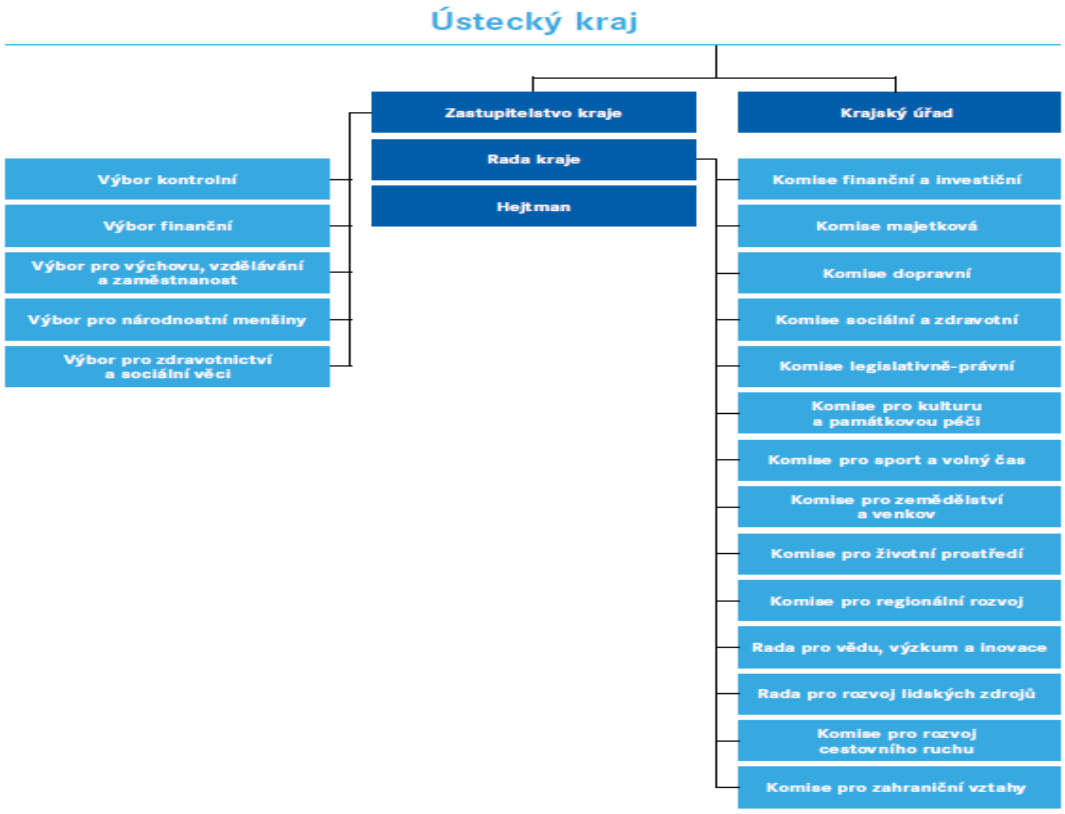

Zdroj: Výroční zpráva Ústeckého kraje 2013

Politická reprezentace regionální vlády je zobrazena na následujícím obrázku.

Obrázek 4 Zastoupení stran v krajském zastupitelstvu Ústeckého kraje v roce 2013

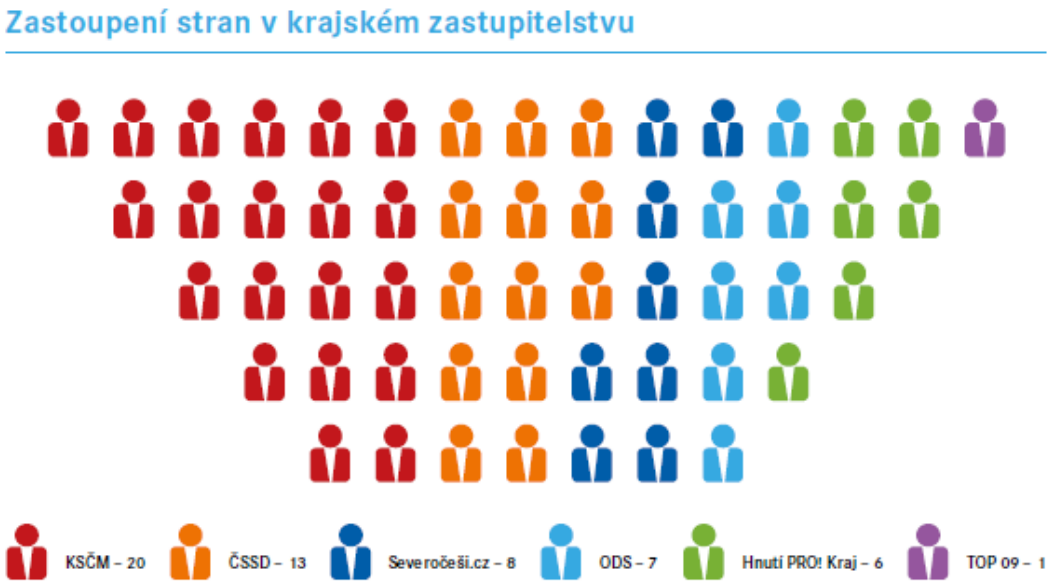

Zdroj: Výroční zpráva Ústeckého kraje 2013

Dlouhodobě největší zastoupení v krajském zastupitelstvu Ústeckého kraje mají levicové strany Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) a Česká strana sociálně demokratická (ČSSD).

Cíle, trendy a zaměření, jak jsou uvedeny v regionálních strategických plánech

Specifikace rozvojové vize je provedena ve dvou oblastech: hospodářský rozvoj provázaný s nezbytnou sociální soudržností a posílením lidského kapitálu regionu (vzájemně provázané úkoly směřující k zvýšení hospodářské výkonnosti kraje, a tím i k „restartování“ sociálně-ekonomické situace v kraji), a infrastruktura, vybavenost a životní prostředí (nezbytné předpoklady pro sociálně--ekonomický rozvoj kraje). Oba pilíře by měly podpořit jednak zlepšení faktické sociálně-ekonomické situace kraje a jednak zlepšení obrazu kraje v očích jeho obyvatel, návštěvníků a investorů. (SPF Group, v. o. s., 2012c)

V oblasti průmyslu je třeba změnit pozici kraje jako regionu nabízejícího především levnou pracovní sílu směrem k regionu, který nabízí pracovní sílu kvalifikovanou. V kraji je třeba zvýšit inovativní potenciál a transformovat existující průmyslová odvětví v konkurenceschopné obory integrující vývojové a výzkumné aktivity lokalizované na území kraje. Hospodářství kraje je třeba více provázat s okolními regiony v Česku i Německu. (SPF Group, v. o. s., 2012c)

Ústecký kraj plánuje dokončit páteřní dopravní síť, tedy zejména dálnici D8 a rychlostní silnici R7. Zvýší se dopravní prostupnost státní hranice s Německem, a to z hlediska silniční i železniční dopravní sítě a z hlediska nabídky spojů veřejné dopravy. Železniční síť kraje bude optimalizována, což bude zahrnovat zlepšení kvality a parametrů využívaných železnic i případné zrušení těch, které jsou nejméně využitelné, s jasným záměrem jejich nahrazení. Splavnost Labe pro potřeby osobní (zejména turistické) a nákladní dopravy bude možná po většinu roku. (SPF Group, v. o. s., 2012c)

4 Demografie

Demografická kompozice kraje je uvedena v tabulce 5.

Tabulka 5 Demografické složení kraje ve vztahu k věku, pohlaví, imigraci, zdravotnické úrovni, 2013–2015

	2013	**2014**	**2015**
Střední stav obyvatelstva	825 842	824 789	823 381
v tom: muži	408 504	408 450	408 137
ženy	417 338	416 339	415 244
Sňatky	3161	3325	3572
Rozvody	2252	2352	2117
Narození celkem	8093	8322	8352
v tom: živě	8060	8292	8313
mrtvě	33	30	39
Živě narození mimo manželství	4779	5069	5179
Potraty celkem	3809	3746	3687
z toho umělá přerušení těhotenství	2448	2329	2294
Zemřelí celkem	9277	8846	9238
Přirozený přírůstek/úbytek	-1217	-554	-925
Přistěhovalí	6978	7229	7358
Vystěhovalí	7405	7823	7579
Přírůstek/úbytek stěhováním	-427	-594	-221
Celkový přírůstek/úbytek	-1644	-1148	-1146
Mrtvorozenost	4,1	3,6	4,7
Kojenecká úmrtnost	3,6	3,9	4,5
Novorozenecká úmrtnost	1,9	2,2	1,9
Počet žen na 100 mužů k 31. 12.	102,1	101,8	101,7
Muži – naděje dožití (dvouleté období):			
při narození	73,04	73,56	73,89
Ženy – naděje dožití (dvouleté období):			
při narození	79,00	79,27	79,59

Zdroj: ČSÚ

Populace a populační změny, imigrace

Průměrný věk obyvatel v regionu neustále roste od roku 1993 do roku 2013 a nyní dosahuje téměř 41 let, což odpovídá průměrnému věku obyvatel České republiky. Podíl obyvatel v nebo blízko věku odchodu do důchodu (65 let) se rychle zvyšoval v průběhu posledních 10 let a v roce 2014 dosáhl 17,5 %, což odpovídá průměru v České republice.

Tabulka 6 Vývoj počtu obyvatel vybraných krajů podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů

Území	1869	1900	1921	1930	1950	1991	2011
Kraj Ústí	621 785	957 566	1 036 263	1 115 286	734 827	814 461	808 961
b. i.	1,000	1,540	1,666	1,794	1,182	1,310	1,301
ČR	7 565 483	9 374 028	10 009 480	10 674 240	8 896 086	10 302 215	10 436 560
b. i.	1,000	1,239	1,323	1,411	1,176	1,362	1,379

Zdroj: ČSÚ

To, že ve všech částech republiky došlo v roce 1950 k poklesu obyvatel proti roku 1930 (kdy počty obyvatel obecně byly podle tehdejšího sčítání nejvyšší), je samozřejmě spojeno s odsunem Němců. Ze sledovaných krajů se to dotklo nejvíce právě Ústeckého kraje (sčítání z roku 1930 ukázalo, že jsou v kraji více než dvě třetiny obyvatel německé národnosti). Tento kraj se počtem obyvatel v roce 1950 dostal hluboko do 19. století. A i když intenzivní zprůmyslňování po válce pokračovalo, nedosáhl dosud počet obyvatel Ústeckého kraje stavu z roku 1930. Ústecký kraj byl téměř celý součástí Sudet – té části České republiky, která byla mezi lety 1938–1945 součástí Německa. (Olomouckého kraje se tato skutečnost dotkla z více než třetiny: jeho severní část, až po Mohelnici, Uničov a Šternberk, byla rovněž součástí Německa. Druhá nejhorší situace byla v Karlovarském kraji.)

Vývoj zdravotního stavu a institucionálního designu zdravotnictví

Nejnižší hodnoty dosahuje v indexu stárnutí Ústecký kraj. V něm je méně seniorů nad 65 let v poměru k dětem do 14 let věku. Kraj je – ve srovnání s ostatními i se střední hodnotou za republiku – krajem velmi „mladým“.

Tabulka 7 Index stáří v Ústeckém kraji v roce 2013 – srovnání s ČR

Region	Index stáří 65+/(0–14)
ČR	114,5
Ústecký	102

Zdroj: ÚZIS ČR

Obyvatelstvo strukturálně postižených regionů, jako je převážná část Ústeckého kraje, vykazuje nadprůměrný výskyt rizikových faktorů, jakými jsou vysoká úmrtnost, vysoký podíl nejvážnějších nemocí, nízký věk dožití.

Zásadním ukazatelem kvality života je zdraví a úroveň zdravotní péče obyvatel ukazuje mezinárodní a meziregionální srovnání. Názorně se zde projevuje provázanost sociálně-ekonomických, ekologických podmínek života a jejich vliv na zdraví jako základu kvalitního života. Patrné jsou nejen disparity mezi rozvinutými a méně rozvinutými kraji ČR, ale i zdravotní následky extenzivního ekonomického vývoje, ekologické zátěže a sociálních problémů obyvatel převážné části Ústeckého kraje. Není snad ve statistikách parametru či údaje, který by nedokládal, jak vážný je stav zdejší populace. A nejen stav současný, ale i prognóza – jak indikuje zvýšený výskyt vrozených vad u novorozenců. Počet dětí se zjištěnou vrozenou vadou (do roku věku) byl v roce 2012 v Ústeckém kraji také oproti republikovému podílu, resp. počtu na 10 tisíc živě narozených dětí, výrazně vyšší (650 oproti 475 dětí s vrozenou vadou v ČR). Nepříznivý stav potvrzují i srovnání ÚZIS za delší období (posledních pěti let). Také potratovost je v Ústeckém kraji vysoko nad průměrem, na 100 narozených dětí připadlo mezi lety 2009–2013 o deset více proti republikovému průměru 35,2 %.

Rezidenti Ústeckého kraje mají oproti republikovému průměru menší naději na dožití a mnohem menší naději na prožití života ve zdraví a pohodě. Rovněž podíl diabetiků na populaci byl zde doposud podstatně vyšší než celorepublikový průměr. Pro kraj je dlouhodobě příznačné, že je zde ve srovnání s ostatními kraji a s průměrem ČR zaznamenán i větší výskyt nakažlivých pohlavních chorob a zřetelně zvýšený podíl uživatelů nelegálních drog, kteří se léčí ambulantně či jsou hospitalizováni, resp. léčeni (podrobně viz kapitolu deviace a kriminalita).

Tabulka 8 Střední délka života v krajích v letech 2012–2013 (naděje na dožití při narození)

Kraj	**Muži**	**Ženy**
Česká republika	75,23	81,13
Ústecký	73,4	79,00

Zdroj: ÚZIS ČR

Oslabení zdraví lidského potenciálu periferních regionů je patrné na alarmující situaci Ústeckého kraje, jež je podle dostupných výzkumů způsobena vlivem synergického efektu extenzivního těžebního, těžkého a chemického průmyslu, jeho dlouhodobého devastujícího vlivu na životní prostředí, vlivem nepříznivého sociálního složení a problematickými ekonomickými podmínkami velké části kraje po restrukturalizaci průmyslu a pokračováním v extenzivním rozvoji těžby a jen částečném, ne-li alibistickém, limitování těžby hnědého uhlí. Většina závažných chorob, uvedených

jako příčina smrti, jako jsou zhoubné novotvary všech typů a nemoci oběhového systému, resp. jejich výskytu na 100 tisíc obyvatel, je v roce 2013 nejmarkantněji nadreprezentována právě v Ústeckém kraji. I údaje z první dekády tisíciletí (ÚZIS 2004), sledující relativní výskyt devíti častých vážných onemocnění, řadí zdravotní situaci obyvatel v Ústeckém kraji na poslední místo mezi kraji ČR.
Za dob socialismu byl již nepříznivý vliv životního prostředí v pánevních oblastech na zdraví obyvatel zjevný a byl obyvatelstvu v kraji „kompenzován" různými „zvýhodněními": bezplatnými ozdravnými pobyty dětí i finančními příspěvky a tzv. pohřebným, jak plošný příspěvek Severočeši trefně nazývali. Špatný zdravotní stav významné části obyvatel Ústeckého kraje lze názorně demonstrovat na výskytu zhoubných nádorových onemocnění, která jsou „nemocí doby".

Tabulka 9 Ohlášené novotvary v krajích v roce 2011 dle pohlaví na 100 000 obyvatel, průměr za období 2007–2011

Kraj	Muži	Ženy
Česká republika	86,93	38,0
Ústecký kraj	115,4	58,1

Zdroj: ÚZIS ČR

V Ústeckém kraji žije, jak známo, ale statisticky nepodchyceno, početná populace Romů, z nichž velká část je koncentrována do vyloučených lokalit, zejména na Mostecku, Chomutovsku a Teplicku, méně na Žatecku a Lounsku (Gabal a Víšek, 2009; Kašparová a kol., 2008). Absence ucelené politiky ochrany podpory zdraví a povinné prevence po roce 1990 přináší zvýšené riziko v romské populaci. Romská populace je na tom podle odhadů primárních lékařů zdravotně hůře než populační celek: je častěji plně invalidní (fyzicky i duševně). Vedle chudoby a nízké úrovně vzdělání je důvodem nepříznivého zdravotního stavu většiny Romů převažující nezdravý životní styl této populace: nekvalitní strava, vysoká spotřeba uzenin, alkoholu, cigaret, málo vitaminů, nadváha, nedostatek pohybu a pobytu v přírodě. Mezi romskou mládeží, ba dětmi, ve větších městech se ve vyšší míře šíří nelegální drogy. Informovanost, odpovědný přístup k vlastnímu zdraví a důvěra k zdravotním institucím jsou u této skupiny sociálně vyloučených oslabeny (Šmídová, 2003; Kašparová, Ripka, Sidiropulu Janků, 2008; GAC, 2006; Gabal a kol., 2009).

Rozmístění ordinací praktických lékařů je na území ČR relativně rovnoměrné, z hlediska počtu všech lékařů na obyvatele jsou mezi kraji znatelné rozdíly. Ústecký kraj má zhruba o čtvrtinu lékařů na 10 tisíc obyvatel méně než průměr v ČR, což je významné kvůli vyššímu výskytu vážných nemocí.

Graf 5 Počet lékařů a lůžek (lůžka v nemocnicích i ostatních zařízeních) na 10 000 obyvatel v krajích v roce 2013

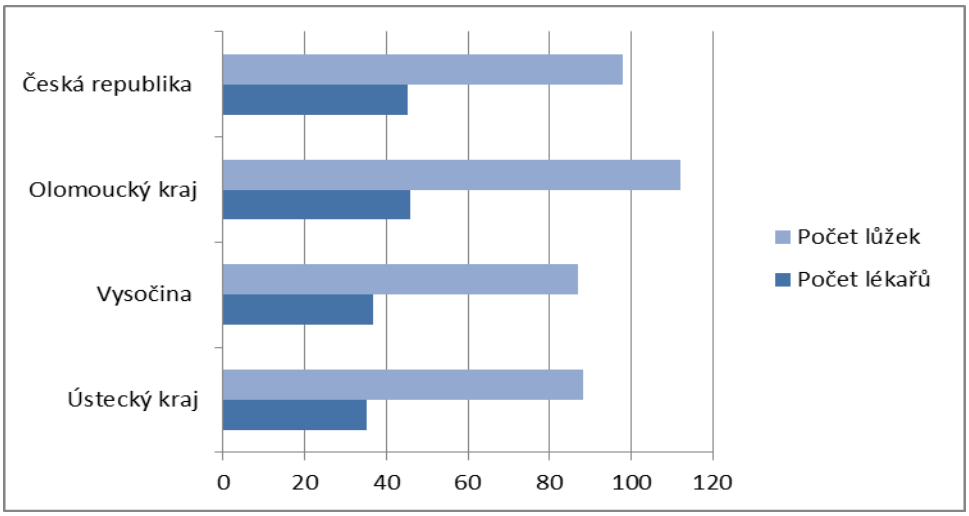

Zdroje: ÚZIS ČR, ČSÚ

5 Sociální situace (mzdy, vzdělání, životní úroveň, volnočasové aktivity)

Důchody v krajích

Mimo metropoli a její zázemí jsou rozdíly mezi kraji ve výši starobních důchodů minimální, v řádu stokorun. Je to důsledek mzdové nivelizace za socialismu i důchodové sociální politiky. V Ústeckém kraji je průměrný starobní důchod také pod republikovým průměrem, i když jej zvyšuje vysoký počet bývalých pracovníků v těžkém průmyslu a těžbě, kteří za minulého režimu pobírali vysoce nadprůměrné mzdy.

Zaměstnanost seniorů (i pracovníků nad 55 let) je oproti ostatním lidem v produktivním věku v ČR relativně nízká. Důležitým ukazatelem ekonomické aktivity a výše příjmů je v ČR počet a podíl příjemců předčasného starobního důchodu (před stanovenou věkovou hranicí odchodu do důchodu). V posledních pěti letech podíl příjemců předčasných (trvale snížených) důchodů roste v celé republice (viz tabulku 10). Ve většině případů jsou senioři k žádosti o předčasných důchod motivováni nevýhodnou pozicí na pracovním trhu a zdravotními problémy. A opět je situace v Ústeckém kraji horší, než je průměr za celou republiku.

Tabulka 10 Podíl příjemců předčasného starobního důchodu na počtu příjemců plného starobního důchodu v letech 2008–2013 v Ústeckém kraji

Region	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	21,6	23,1	24,3	27,2	28,2	29
Ústecký	25	25,7	27,8	30,7	31,4	32,2

Zdroj: ČSSZ

Ne/zaměstnanost a ohrožení chudobou

Disponibilní příjem – očištěný od nákladů na bydlení, jež jsou v Česku nejvyšší výdajovou položkou – slouží i jako ukazatel ohrožení chudobou či hrozícího rizika chudoby. Pro rok 2014 je v ČR hranicí rizika chudoby 60 % mediánu průměrného příjmu, zatímco životní minimum je oficiálně stanoveno fixní částkou v daném roce. Nůžky mezi domácnostmi vysoko- a nízkopříjmovými se v posledních dekádách ve všech krajích stále rozevíraly, i během recese. To vedlo k růstu sociálních nerovností, na což není, historicky vzato, rovnostářská společnost připravena. Vedle rodičů-samoživitelů, mnohodětných rodin (nad tři děti) a nepracujících seniorů jsou to právě nezaměstnaní a jejich rodiny, kterým hrozí chudoba či materiální deprivace. Podíl domácností a jejich členů, jejichž příjmy se pohybují pod stanoveným životním minimem a jsou závislí na sociálních dávkách a příspěvcích, je, jak patrno, nejvyšší v Ústeckém kraji (viz graf 6 a tabulku 11).

Graf 6 Podíl domácností a jejich členů, jejichž příjmy se pohybují pod stanoveným životním minimem a jsou závislí na sociálních dávkách, v letech 2011 a 2014 (čisté příjmy po odečtu výdajů na bydlení; v % z celku)

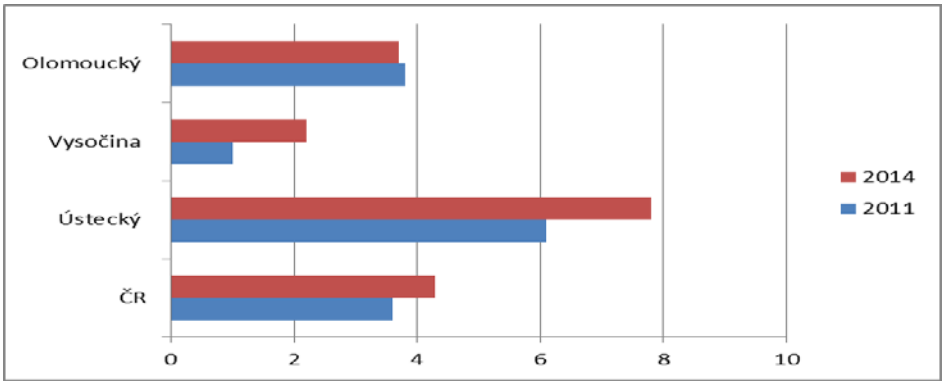

Zdroje: ČSÚ a EU-SILC 2014, Podíly domácností pod hranicí životního minima

Tabulka 11 Podíl domácností a jejich členů, jejichž příjmy se pohybují pod stanoveným životním minimem a jsou závislí na sociálních dávkách, v letech 2011 a 2014 (čisté příjmy po odečtu výdajů na bydlení)

Region	2011	2014
ČR	3,6	4,3
Ústecký kraj	6,1	7,8

Zdroje: ČSÚ a EU-SILC 2014, Podíly

Počet a podíl domácností pod hranicí životního minima v posledních letech rostly v krajích Vysočina a Ústeckém. V Ústeckém kraji byl podíl chudých lidí v populaci vysoký po celé sledované období, jak v roce 2011, tak o čtyři roky později (skoro dvojnásobný než v celé ČR, viz tabulku 11).

Domácností pod stanoveným životním minimem (na člena domácnosti) je nyní, jak patrno, relativně nejvíce v Ústeckém kraji, jenž je lidnatější a má příznivý demografický vývoj. Znamená to, že v kraji je zřejmě mezi chudými a chudobou ohroženými rezidenty větší podíl dětí a mladistvých, zejména ze sociálně vyloučených lokalit s převahou romských mnohodětných domácností, kde jen nepatrný podíl jejich členů pracuje.

Nezaměstnanost, pracovní intenzita a chudoba

Podíl nezaměstnaných v domácnosti je ukazatelem nízké pracovní intenzity. V Ústeckém kraji byl podíl domácností s nezaměstnanými členy vyšší než republikový průměr a ze všech tří zkoumaných krajů nejvyšší (viz tabulku 12). Podíl nezaměstnaných funguje jako (nepřímý) indikátor pracovní intenzity a ohrožení chudobou. Chudobou nejvíce postižené a ohrožené oblasti Ústeckého kraje jsou okresy s vysokou a dlouhodobou nezaměstnaností, v nichž se v kraji nejvíce kumulují i další sociální problémy: Děčín, Ústí nad Labem, Chomutov a Most.

Tabulka 12 Průměrný podíl nezaměstnaných členů domácností ve vybraných krajích v roce 2014

Region	Podíl nezaměstnaných členů domácnosti
ČR	0,13
Ústecký	0,23

Zdroj: Životní podmínky SILC 2014

Problémem v kraji je ovšem nejen nezaměstnanost, která nyní rychle roste, ale fenomén „pracující chudoby“, neboť minimální mzdy a průměrné penze jsou jen o málo vyšší, než jsou oficiální hranice chudoby a hranice ohrožení chudobou (dané metodikou SILC).

Stanovaná hranice životního minima není jediným ukazatelem míry chudoby, ale je ke srovnání využívána nejčastěji. Znepokojivý je zejména vysoký podíl chudobou ohrožených osob v Ústeckém kraji. Více než 6 % rezidentů se příjmově pohybuje dokonce pod 40 % mediánu průměrného disponibilního (ekvalizovaného) příjmu. Je to více než dvojnásobek (6,6 %) oproti republikovému průměru (2,9 %). Také podíly těch, kteří žijí z příjmů blízko hranice chudoby, jsou v Ústeckém kraji nápadně vyšší (8 %, viz tabulku 13).

Tabulka 13 Domácnosti a osoby v nich v krajích podle vztahu k mediánu průměrných příjmů, 2014 (čisté příjmy po odečtu výdajů na bydlení; v %)

Region	pod 40 % mediánu	40–50 % mediánu	50–60 % mediánu	pod 60–70 % mediánu
ČR	2,9	3	4,3	6,4
Ústecký	6,6	3,9	3,6	8

Zdroj: ČSÚ, Životní podmínky 2014 (vlastní zpracování)

Materiální deprivace domácností a jejich členů v krajích

Sleduje se podíl domácností, resp. osob žijících v domácnostech, které postrádaly nejméně tři položky z devíti sledovaných, a dále podíl těch, pro které byly nedostupné čtyři položky a více: platit účty za nájem a služby, mít v bytě teplo, jíst obden maso, čelit neočekávaným výdajům, pořídit týdenní dovolenou pro členy rodiny mimo domov, mít auto, automatickou pračku, barevnou TV, telefon (viz tabulku 14).

Tabulka 14 Míra materiální deprivace členů domácností ve vybraných krajích v roce 2014, omezení spotřeby

Domácnost si nemohla dovolit	ČR	Ústecký
týdenní dovolenou mimo domov jednou za rok	37,8	42,1
jíst obden maso	13,6	22,2
dostatečně vytápět byt	6,8	15,2
zaplatit neočekávaný výdaj 9600 Kč	42,3	45,3

Zdroj: Životní podmínky SILC 2014

Nemožnost naplnit uvedené potřeby – jet na týdenní dovolenou, jíst maso obden, dostatečně vytápět byt či dům a zaplatit neočekávaný výdaj – uvádí nadprůměrný počet obyvatel Ústeckého kraje.

Zatíženost dluhy a subjektivní odhad schopnosti jim dostát

Aktuální zadluženost je v Ústeckém kraji nad průměr ve srovnání s dluhovou situací domácností celé České republiky (viz graf 7).

Graf 7 Podíl domácností bez půjček ve vybraných krajích, 2011

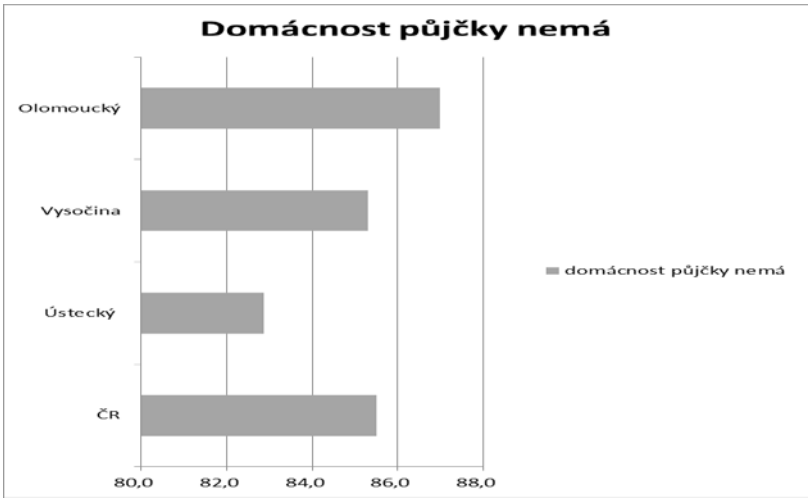

Zdroj: Životní podmínky SILC

Pociťované potíže splácet dluhy

V Ústeckém kraji je podíl domácností, které samy deklarovaly potíže se splácením úvěrů a dluhů, vysoce nad průměrem ČR (viz tabulku 15).

Tabulka 15 Podíly domácností s problémy se splácením dluhů v krajích v roce 2011

Posledních 12 měsíců problémy s úhradou:	**ČR**	**Ústecký**
splátek hypotéky a jiných půjček na byt		
ano	0,3	0,2
ne	13,7	9,6
netýká se	85,9	90,2
splátek ostatních půjček a úvěrů		
ano	1,2	2,2
ne	13,1	14,8
netýká se	85,6	83,0

Zdroj: Životní podmínky SILC

Objektivní ukazatel skutečných hlubších potíží, které obyvatelé krajů nezvládli, představuje záznam v rejstříku dlužníků. Ten indikuje prodlení se splátkami dluhů (zde bez hypoték).

V Ústeckém kraji neplní dlouhodobě své závazky (u některého z členů SOLUS) 15 a více dospělých ze sta obyvatel regionu. Nejhorší situaci eviduje dlouhodobě v okresech Sokolov, Chomutov a Most, tedy ve dvou okresech Ústeckého kraje mezi třemi nejhoršími v ČR. V nich podíl osob zapsaných v registru (fyzických osob) dlužníků přesahuje 17 %.

Kulturní dědictví, hodnoty a normy a kulturní odvětví

V Ústeckém kraji se dosud projevuje zátěž komunistické minulosti v kulturní oblasti, zejména z hlediska počtu a stavu památek. Zanedbávání historických památek, likvidace historických a přírodních památek, ba i celých měst, jakými bylo historické město Most a další sídla v Ústeckém kraji, se na rázu kraje a vztahu obyvatel k němu někdy až drasticky podepsaly. Právě v příhraničí v bývalých Sudetech, zejména na severozápadě, tedy v dnešním Ústeckém kraji, bylo v souvislosti s budováním těžkého průmyslu a těžby uhlí i dalších surovin podle odhadů a propočtů aktivistů zcela zničeno nejvíce kulturních statků a památek, spojených také, ale nejen(!), s německým a židovským obyvatelstvem, jejich historií a kulturou. Právě Ústecký kraj má ze všech krajů ČR na svém území doposud nejvíce ohrožených památek evidovaných Národním (dříve státním) památkovým ústavem od roku 1959 (viz tabulku 16).

Tabulka 16 Přírůstky objektů památkové ochrany ohrožených objektů, přírůstky památkové ochrany v regionech, v letech 1958–2015

Regiony	Ohrožené památky
Ústecký kraj	144
Celá ČR – 14 krajů	785

Zdroj: NPÚ (upraveno)

V současnosti se na jeho území nenachází žádná z dvanácti památek světového dědictví UNESCO v ČR (viz tabulku 17).

Tabulka 17 Památky UNESCO v krajích ČR

Regiony	Památky UNESCO
Ústecký kraj	0
Celá ČR	12

Zdroj: Atlas Česka (upraveno)

Velmi problematická je Podkrušnohorská pánevní oblast, kde je kulturní hodnota krajiny poznamenaná na desetiletí, ne-li navždy, zejména povrchovou těžbou hnědého uhlí, těžkým a chemickým průmyslem, o ekologické zátěži nemluvě. O oblasti se metaforicky hovoří jako o měsíční krajině. Spolu s krajinou a lidskými sídly a jejich obyvateli zanikly i další kulturní hodnoty (nářečí, řemesla, zvyky, náboženství). Vyhnání Němců a socialistická drancovací velkovýroba jsou – spolu s dnešními často bezohlednými podnikatelskými aktivitami – ranami, z nichž se možná region nikdy nevzpamatuje. Alespoň ne tehdy, když se v nich nebude pokračovat a když nedojde k posilování

úplně obrácených trendů – trendů ke kultivaci, sanaci škod, k orientaci na sofistikovanou produkci, služby, vzdělávání a výchovu populace kraje směrem k vyššímu sebevědomí a růstu pocitu domova.

Amatérské aktivity a lidová kultura

V Ústeckém kraji je zapojení do těchto kulturních a zájmových aktivit a spolků (21,4 %) hluboko pod celostátním průměrem. Z hlediska udržení/rozvíjení lidových tradic jsou nejméně aktivní obyvatelé Ústeckého kraje, kde se výrazněji formují jen pěvecké sbory. Ústecký kraj je z hlediska všech typů lidové kultury na tom celkově vůbec nejhůře ze všech 14 krajů ČR (viz tabulku 18).

Tabulka 18 Amatérské aktivity a kultura v regionech v roce 2014

Kraj	Amatérské divadlo	Dechová hudba	Pěvecké sbory	Folklorní soubory	Lidová řemesla
Ústecký	540	14	109	7	5
ČR	8942	315	1284	360	921

Zdroje: Šetření SOÚ Kultura v krajích 2011, SOÚ AV (in archiv NESSTAR), NÚLK, NIPOS

Výdaje krajů na kulturu

Nejvyšší přírůstek výdajů na kulturu v minulém desetiletí – skoro 10 % – vykazuje rozpočet Ústeckého kraje (Patočková, Čermák, Vojtíšková, 2012). Podíl výdajů krajů na kulturu se pohybuje mezi jedním a dvěma procenty krajských rozpočtů a v posledních letech klesá, což ovšem díky vícezdrojovému financování a částečné ziskovosti je spíše ukazatelem strategie řady krajů a mnohdy i nedocenění úlohy kreativních odvětví či kulturního průmyslu v rozvoji krajů a spokojenosti a životní pohodě obyvatel.

Kriminalita a deviace

Nejvyšší úroveň, resp. míra, kriminality je hned po Praze dlouhodobě (od roku 2002) v ústeckém regionu. Mezi deseti okresy s nejvyšší mírou trestné činnosti se pravidelně umisťují právě okresy Ústeckého kraje: Most, Chomutov, Česká Lípa, Teplice, Litoměřice. V Ústeckém kraji vzrostl jen v roce 2013 proti roku 2012 počet trestných činů o 8,8 %. Nejčetnější byly krádeže vloupáním do ostatních objektů, jako jsou garáže, dílny, stodoly a kůlny, dvory a zahrady. Index kriminality u tohoto trestného činu (57,3 skutku na 10 000 obyvatel) dosahuje téměř dvojnásobku celostátního průměru. Ústecký kraj je regionem s nejvyšším indexem násilné kriminality v ČR.

Tabulka 19 Vývoj evidovaných trestných činů na tisíc obyvatel region, 2007–2013

	Trestné činy na tisíc obyvatel		
	2007	2010	2013
ČR	34,43	29,93	31
Ústecký kraj	41,7	35,21	36,17

Zdroje: ČSÚ, Policejní prezidium ČR (upraveno)

Důležitým ukazatelem kriminality v oblasti a míry ohroženosti obyvatel kraje kriminalitou není jen srovnání s průměrem za zemi z hlediska podílu trestných činů v přepočtu na obyvatele kraje, ale i pořadí krajů co do tzv. zamořenosti území kriminalitou. Údaje Institutu pro kriminologii a sociální prevenci řadí stabilně Ústecký kraj hned za metropoli, jejíž postavení je velmi specifické.

Tabulka 20 Zamořenost území: pořadí prvních dvou krajů v míře evidované kriminality v ČR

Kraj	2007	2010	2013
Praha	1.	1.	1.
Ústecký	2.	2.	2.

Zdroje: ČSÚ a IKSP (vlastní zpracování)

Také co se týče struktury trestné činnosti, vyšetřuje se v Ústeckém kraji mnohem vyšší počet násilných trestných činů, jako jsou loupež, vražda a znásilnění, než v republice. U násilných kriminálních činů šlo v roce 2013 o dvou- a vícenásobky oproti oběma dalším srovnávaným krajům.

Tabulka 21 Zjištěné trestné činy dle typů v Ústeckém kraji v roce 2013

	Kriminalita celkem	Obecná kriminalita	Hospodářská kriminalita	Loupeže	Vloupání do bytů a rodinných domů	Znásilnění	Vraždy
ČR	325 366	260 465	30 376	3051	11 117	589	182
Kraj Ústí	29 848	23 696	2768	434	940	45	16

Zdroje: ČSÚ, Policejní prezidium ČR

Ze sledovaných krajů je objasněnost kriminálních činů oproti republikovému průměru nižší v Ústeckém kraji i v relaci k počtu obyvatel. Úspěšnost ústeckých policistů při objasňování trestných činů, které, jak patrno ze statistik, potenciálně ohrožují rezidenty Ústeckého kraje v daleko větší míře než v ostatních krajích, je daleko nižší než v ČR a ve všech ostatních krajích ČR (kromě specifického postavení Prahy). V roce 2013 se objasněnost v Ústeckém kraji sice zvýšila na 48,8 % a proti dvěma předchozím letům vzrostla o 2,6 %. Přesto ovšem nedosáhla úrovně let 2008, 2009 a dřívějších, kdy se v kraji dařilo objasnit více než polovinu zjištěných trestných činů.

Stupeň obav z viktimizace je v republice dlouhodobě (podle výzkumů v letech 2005 a 2013) zvýšen (nad stupeň 3 znepokojení) u kapesní krádeže, vloupání do bytu, vandalismu, podvodu, krádeže auta, ublížení na zdraví, znásilnění, loupežného přepadení (viz tabulku 22). Zvýšené obavy z některých druhů kriminality jsou charakteristické pro některé skupiny obyvatel a některé regiony či místa. Kapesních krádeží se nejvíce obávají respondenti z Prahy, vloupání do bytu lidé z Karlovarského a Ústeckého kraje. Z podvodu mají nejvyšší obavu respondenti z Prahy a Ústeckého kraje. Vandalismu a ublížení na zdraví se více, vedle Pražanů, bojí opět respondenti z Ústeckého kraje, stejně jako loupežného přepadení a znásilnění. Také u dalších činů se potvrzuje zvýšená obava z kriminality u respondentů z Ústeckého kraje.

V roce 2013 realizoval ČSÚ šetření Životní podmínky, jehož součástí byly i pocit bezpečí obyvatel, životní pohoda (well-being) a důvěra v instituce. Osob, které se cítí v okolí svého bydliště (spíše) bezpečně, byla ve všech regionech zhruba polovina. Obyvatel, kteří se v okolí svého bydliště cítí nepříliš bezpečně, případně vůbec ne bezpečně, bylo okolo třetiny v regionu Moravskoslezsko a Severozápad (dle regionalizace NUTS 2), který zahrnuje Ústecko. Největší míra pocitu bezpečí mezi obyvateli vládla v regionech dle evropské regionalizace NUTS 2 Jihovýchod a Severovýchod.

Pocit bezpečí rezidentů Ústeckého kraje, který je jedním z pilířů životní spokojenosti a kvality života v regionu, je vážně narušen. Stojí přitom na objektivním základu – zvýšeném ohrožení obyvatel takřka všemi druhy kriminality a deviace, jako jsou užívání a distribuce drog (viz tabulku 22).

Tabulka 22 Míra obav z konkrétních forem kriminality v Ústeckém kraji (na škále 1–6) v roce 2009

Trestný čin	**Průměr na škále 1–6**
vandalismus – poničení majetku	4,62
loupežné (násilné) přepadení	4,29
fyzické napadení – vyhrožování	4,23
vloupání do obydlí – rekreačních objektů	4,22
kapesní krádež / jiná krádež osobních věcí	4,14
krádež nebo vykradení automobilu	4,12
podvod ošizení spotřebitele	3,98
zneužití osobních dat	3,90
vražda	3,70
znásilnění	3,48
sexuální obtěžování	3,46
krádež jízdního kola či motocyklu	3,43

Zdroj: Analýza postojů veřejnosti ke kriminalitě v roce 2009 na Ústecku, Plzeňsku a v Praze, IKSP Praha (Marešová, Cejp et al., 2013)

Vybrané sociální deviace v kraji: Drogy

Výzkumy prevalence i incidence, resp. evidence, problémových uživatelů návykových látek a činností (gambling) poukazují, bohužel, na dlouhodobě stabilní situaci v oblasti užívání drog. Také vzorec užívání se u české populace dlouhodobě nemění. Charakterizuje ji alkohol, tabák a konopné látky, jež vyzkoušela zhruba čtvrtina dospělé populace, okolo třetiny dětí 14–15 let a přes 40 % mladistvých do 16 let (dle mezinárodního výzkumu ESPAD). Nepříznivý trend nárůstu podílu užívajících nealkoholové drogy se u šestnáctiletých zastavil zhruba v půli minulé dekády a v dalších letech zvolna klesal.

Tabulka 23 Odhadovaný počet problémových uživatelů drog na 1000 osob (15–65 let) v roce 2013 – střední hodnoty

Region	Problémoví uživatelé na tis. osob
ČR	6,3
Ústecký	10,5

Zdroj: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti UV

Trend „dohánění“ krajů s vysokým podílem problémových uživatelů (Prahy a ústeckého regionu) dalšími kraji je znepokojivý.

Náboženství

Třetina obyvatel kraje (34 %) v posledním sčítání domů a bytů uvedla, že je bez náboženské víry. Dalších 45 % respondentů své náboženství neuvedlo (viz tabulku 24). Tento stav odpovídá většině krajů v ČR. Ústecký kraj patří k těm, kde je vyjádřená religiozita nejnižší.

Tabulka 24 Obyvatelstvo podle náboženské víry (sčítání v roce 2011; výsledky dle trvalého bydliště; v %)

ČR, kraje	Obyvatelstvo celkem	v tom podle náboženské víry						
		věřící hlásící se k církvi, náboženské společnosti	z toho			věřící nehlásící se k církvi, náboženské společnosti	bez náboženské víry	neuvedeno
			Církev římskokatolická	Církev československá husitská	Českobratrská církev evangelická			
ČR celkem	100	13,9	10,3	0,4	0,5	6,7	34,2	45,2
Ústecký kraj	100	5,2	2,8	0,2	0,2	4,8	43,8	46,1

Zdroj: ČSÚ

6 Odvětvová struktura výroby

V kraji lze vymezit čtyři oblasti, které se od sebe významně liší: Pánevní oblast (Chomutov, Most, Teplice a částečně Ústí nad Labem) – typická koncentrací průmyslu, vysokou hustotou osídlení a většími městy. Hospodářství dominovaly energetika, těžba uhlí a chemické výroby. Zemědělská oblast (Litoměřice a Louny) – nižší zastoupení průmyslu a je zde nadprůměrné zastoupení menších venkovských sídel. Krušné hory – velmi řídce osídlený horský pás s omezenými hospodářskými aktivitami, jde převážně o část česko-saského pohraničí. Děčínsko – není ani územím s koncentrací těžkého průmyslu, ani venkovským. Jeho jižní část je do jisté míry spjata s Ústím nad Labem a jeho severní část Šluknovsko je svou odlehlostí a obtížnou dostupností z centrální části kraje typickým periferním územím. Je významnou hraniční oblastí se Saskem. (Základní informace o kraji, 2003)

Podle odvětvové struktury v hrubé přidané hodnotě lze Ústecký kraj charakterizovat jako kraj průmyslový s vyšším než průměrným podílem průmyslové výroby včetně těžby nerostných surovin (viz tabulku 25). Ovšem nejvyšší rozdíl oproti průměru v ČR v odvětvové struktuře je v podílu přidané hodnoty v hornictví, těžbě nerostných surovin a těžkém průmyslu (viz tabulku 25). Avšak v absolutních číslech je přidaná hodnota průmyslu v Ústeckém kraji relativně nízká, což společně s větším podílem těžkého energeticky náročného průmyslu a nízkou diverzifikací a inovační aktivitou řadí kraj ke kategorii starého průmyslového regionu.

Tradičně má Ústecký kraj větší podíl přidané hodnoty vyrobené ve stavebnictví. Podprůměrný je podíl přidané hodnoty v obchodu, dopravě, ubytování a restauratérství. Částečně to odpovídá relativně málo vyvinutému sektoru cestovního ruchu ve srovnání s ČR. Dalším důvodem jsou nižší disponibilní příjmy obyvatel tohoto regionu. Podíl hrubé přidané hodnoty v informačních a komunikačních technologiích je hluboko pod průměrem, což může zpomalit ekonomický rozvoj regionu v budoucnosti (viz tabulku 25). Také hluboko pod průměrem je Ústecký kraj v peněžnictví a pojišťovnictví, nicméně vzhledem k současným perspektivám rozvoje tohoto odvětví je třeba přehnané snahy o zvýšení podílu v těchto odvětvích brát opatrně.

Ve vědeckých, technických a administrativních činnostech je podíl přidané hodnoty v kraji také hluboko pod průměrem (viz tabulku 25). Vzhledem k relativně velkému podílu přidané hodnoty ve zpracovatelském průmyslu a stavebnictví malá čísla ve vědeckých profesích naznačuji spíše starší výrobní technologie nebo použití technologií vyvinutých jinde než vlastní vysokotechnologickou výrobou. Totéž naznačuje i nízká vzdělanostní úroveň pracovní síly.

Ústecký kraj je nad průměrem v podílu přidané hodnoty ve veřejné správě, školství, zdravotnictví a sociální práci (viz tabulku 25).

Tabulka 25 Hrubá přidaná hodnota v běžných cenách (v Kč; 2013)

	Hrubá přidaná hodnota v běžných cenách, Kč	Zemědělství, lesnictví a rybářství	Průmysl, těžba a jiná přidružená odvětví		Stavebnictví	Obchod, doprava, ubytování, stravování a pohostinství	Informační a komunikační činnosti	Peněžnictví a pojišťovnictví	Činnosti v oblasti nemovitostí	Odborné, vědecké, technické a administrativní činnosti	Veřejná správa, vzdělávání, zdravotnictví a sociální péče	Ostatní činnosti
			Těžba a jiná přidružená odvětví	Průmysl								
Česká republika	3 664 726	2,6	6,2	24,9	5,6	18,1	5,0	4,8	9,0	6,6	15,0	2,3
Ústecký kraj	220 715	2,2	17,2	24,4	6,3	15,0	2,9	2,0	8,3	3,9	16,0	1,7

Zdroj: ČSÚ

Graf 8 Odvětvová struktura hrubé přidané hodnoty v Ústeckém kraji a ČR

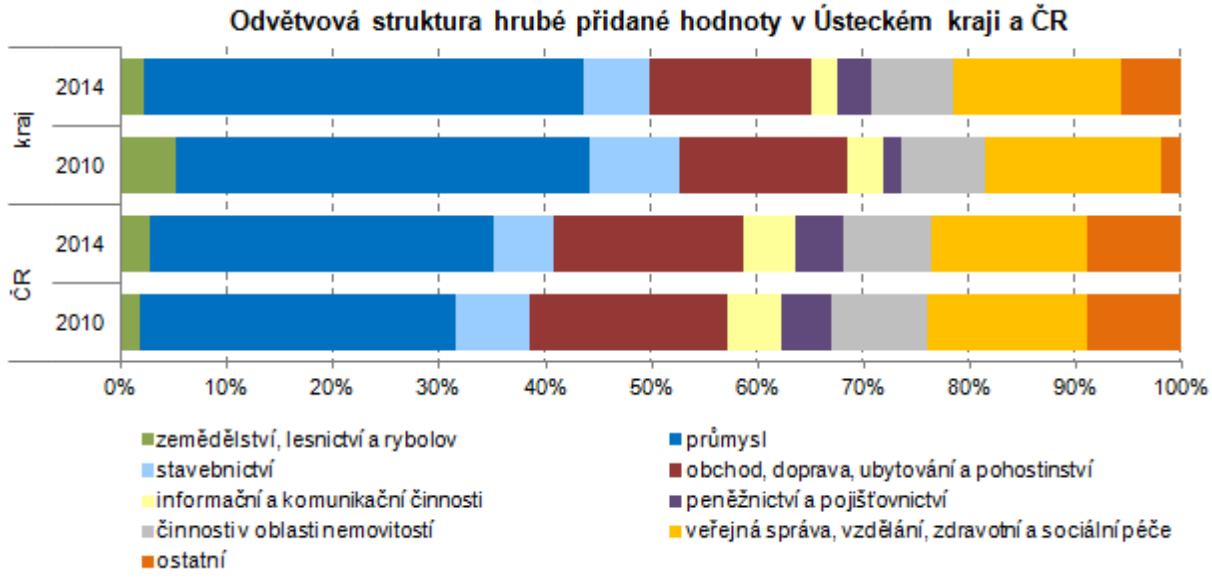

Zdroj: ČSÚ

Ekonomická struktura podle struktury zaměstnanosti

Odvětvová struktura zaměstnanosti Ústeckého kraje indikuje přetrvávající průmyslový charakter regionu a silný vliv tradičních odvětví, jako jsou těžba a zpracování (viz tabulku 26). Zaměstnanost v zemědělství a lesnictví je relativně nízká, zatímco v průmyslu je nad průměrem. Vysoká je rovněž zaměstnanost v odvětví dobývání nerostných surovin odůvodněná palivo-energetickým

komplexem (těžba a dobývání uhlí, výroba a distribuce elektrické energie a tepla) navzdory podstatnému snížení těžby samé. Zčásti vzhledem k přítomnosti zahraničních investorů je také nadprůměrná zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu. Zajímavá je též poměrně vysoká zaměstnanost ve stavebnictví, což může být pozůstatek doby socialismu, kdy bylo stavebnictví v kraji vysoce rozvinuté. Výrazně podprůměrná je zaměstnanost v oblasti velko- a maloobchodu, což pravděpodobně souvisí s nízkou kupní silou obyvatelstva v regionu a částečně kvůli ztížené pozici lokálních firem vzhledem k nadregionálním korporacím. Na druhé straně je nad průměrem zaměstnanost v odvětvích dopravy a skladování způsobená výhodnou dopravní polohou regionu. Zaměstnanost v odvětvích napojených na cestovní ruch, jako jsou ubytování a pohostinství, je podprůměrná. Podprůměrná zaměstnanost v informačních a komunikačních činnostech je především způsobena nízkým sociálním kapitálem obyvatel regionu a povahou sektoru, který je většinou lokalizován v Praze a částečně v Brně. Zaměstnanost ve finančnictví a pojišťovnictví je také podprůměrná.

Nástup globální ekonomické recese v roce 2008 měl velký vliv na snížení zaměstnanosti v průmyslu. Zatímco v letech před ekonomickou recesí se průmyslová produkce v regionu podle vývoje zaměstnanosti mírně zotavovala z důsledků ekonomické transformace (především díky přílivu přímých zahraničních investic a rozvoje průmyslových zón v regionu se podařilo zastavit pokles zaměstnanosti v průmyslu, a dokonce i zvýšit zaměstnanost v průmyslu mírně před krizí), nástup ekonomické recese znamenal výrazný pokles zaměstnanosti v průmyslu. Největší pokles zaměstnanosti byl ve zpracovatelském průmyslu, kde mezi lety 2008 a 2009 ubylo více než 6000 pracovních míst. Pokles zaměstnanosti v těchto letech byl významný téměř ve všech sledovaných odvětvích zpracovatelského průmyslu s výjimkou výroby pryžových a plastových výrobků, ve výrobě elektrických zařízení a opravárenství.

Podle zaměstnanosti vedle tradičně významného těžebního a energetického průmyslu a strojírenství jsou v regionu zvláště důležité zejména elektrotechnický průmysl, dopravní strojírenství a výroba strojů a zařízení. Jiná významná průmyslová odvětví podle zaměstnání jsou: chemický průmysl, sklářský průmysl, keramický průmysl a stavební materiály a hutnictví, včetně výroby kovových konstrukcí a kovodělných výrobků. Textilní průmysl prošel nejvíce patrným poklesem zaměstnanosti.

V dlouhodobém horizontu (přibližně od transformační krize v roce 1998) je možné si všimnout několika základních trendů v měnící se struktuře průmyslu v regionu a důležitosti každého sektoru pro zaměstnanost. Především můžeme zaznamenat prudký pokles zaměstnanosti v tradičních odvětvích spojených se zmenšením výroby, uzavíráním některých operací a restrukturalizací s cílem zvýšit produktivitu a rostoucí význam strojírenského průmyslu, hlavně dopravní strojírenství (zejména výroba automobilových komponentů) a elektrotechnický průmysl.

Tabulka 26 Struktura zaměstnanosti v roce 2013 (% pracovních sil)

	Zemědělství, lesnictví a rybářství	Průmysl	Těžba a jiná přidružená odvětví	Stavebnictví	Obchod, doprava, ubytování, stravování a pohostinství	Informační a komunikační činnosti	Peněžnictví a pojišťovnictví	Činnosti v oblasti nemovitostí	Odborné, vědecké, technické	Veřejná správa, vzdělávání, zdravotnictví a sociální péče	Ostatní činnosti
Česká republika	2,8	27,8	2,8	6,5	23,7	2,5	1,8	1,5	7,5	20,2	2,7
Ústecký kraj	2,0	29,6	5,5	7,8	19,9	1,2	1,0	1,3	5,9	23,4	2,6

Zdroj: ČSÚ

Struktura výroby, ekonomická aktivita

Podle celkové ekonomické podnikatelské aktivity Ústecký kraj patří do skupiny regionů s nejnižší ekonomickou aktivitou měřenou počtem podniků na 1000 obyvatel. Ústecký kraj hostí 5,9 % aktivních podniků registrovaných v ČR (viz tabulku 27).

Tabulka 27 Ekonomicky aktivní podniky (prosinec 2013)

Region	Registrované podniky, celkem		Právní formy						
			Soukromí podnikatelé			Podniky a společnosti			
	Počet	%	Soukromí podnikatelé	Podnikatelé v zemědělství – osoby	Ostatní	Celkem	Akciové společnosti	Kooperativy	Státní podniky
ČR	1 470 929	100,0	863 038	28 689	140 974	300 120	21 261	11 900	167
Ústecký kraj	86 190	5,9	54 202	1680	8772	13 381	750	399	17

Zdroj: ČSÚ

Počet veřejných podniků a podniků jako podíl z celkového počtu registrovaných živností přibližně odpovídá průměru v České republice.

Tabulka 28 Organizační struktura hospodářství: podniky podle sektorů (prosinec 2013)

Region	Registrované podniky, celkem	Státní podniky a korporace, počet	Státní podniky a korporace, %	Soukromé podniky a korporace, počet	Soukromé podniky a korporace, %	Zahraniční podniky	Zahraniční podniky, %	Státní sektor	Státní sektor, %	Neziskový sektor	Neziskový sektor, %	Domácnosti	Domácnosti, %
Česká republika	2 694 737	1832	0,07	473 822	18	127 739	5	17 559	1	133 302	5	2067 951	77
Ústecký region	172 030	131	0,08	22 125	13	6464	4	1147	1	9143	5	139 483	81

Zdroj: ČSÚ

Ústecký kraj je ekonomicky problémovým krajem České republiky. V posledních deseti letech ekonomický vývoj kraje zaostával za celorepublikovým průměrem a také za vyspělejšími regiony ČR. Toto zaostávání se pomalu prohlubuje. Přesto se podle agregátních ukazatelů – jako HDP na obyvatele – region umisťuje kolem průměru. V regionu jsou přítomná kapitálově náročná průmyslová odvětví, jako je energetika, těžba uhlí, chemická výroba atd. Ovšem přidaná hodnota těchto odvětví zůstává nízká.

Průměrná výkonnost ekonomiky kraje z hlediska HDP na obyvatele se nedostatečně odráží v příjmech obyvatel. Čistý disponibilní důchod domácností v Ústeckém kraji je jedním z nejmenších v ČR. Na druhé straně příjmy domácností, i když pomalu rostoucí v porovnání s ostatními regiony, jsou relativně stabilní. Ústecký kraj vykazuje nejvyšší dlouhodobou nezaměstnanost v České republice (podíl dlouhodobě nezaměstnaných přesahuje 50 % nezaměstnaných), i když velký počet obyvatel dojíždí za prací mimo region.

Významný podíl ekonomiky regionu, pokud jde o HDP na obyvatele, o něco menší, co se týče zaměstnanosti, je v hornictví a energetice. K význačným tradičním průmyslovým odvětvím, která prošla nebo podstupují modernizaci a jež vykazují postupnou změnu v orientaci na nové produkty (a trhy), se řadí sklářský průmysl, výroba porcelánu a chemický průmysl. Jsou zde i odvětví, jejichž rychlý vývoj přišel kolem roku 2000 a později, např. výroba elektrických zařízení a výroba dílů pro automobilový průmysl. Mezi hlavní sektory ekonomiky regionu, které jsou důležité pro Českou republiku jako celek, a to nejen v regionu, jsou strojní zařízení.

Ústecký kraj dokázal přilákat významné zahraniční investice, které přispěly k jeho ekonomické transformaci a vytvořily nová pracovní místa. Nicméně, v mnoha případech se jedná o výrobce, kteří jsou na nižších úrovních globálních hodnotových řetězců a dodávají komponenty nebo jednoduché díly dle specifikace výrobců finálních výrobků. Tato oblast hostí neobvykle velké množství zahraničních výrobních firem, kupř. v automobilovém průmyslu.

Inovační výkonnost regionu je nízká. Region hlásí druhý nejmenší počet zaměstnanců výzkumu a vývoje (VaV) na 10 tisíc obyvatel, což je dokonce méně než v Kraji Vysočina a třetí nejnižší počet v absolutních číslech. Zaměstnanci VaV jsou soustředěni do menšího počtu firem a výzkumných organizací, které uvádí velmi nízký podíl výzkumných pracovníků. Výdaje na výzkum a vývoj v Ústeckém kraji jsou také druhé nejnižší v České republice. V regionu je také nízký podíl zaměstnanců s vysokoškolským vzděláním a tempo růstu této složky zaměstnanosti v porovnání s ostatními regiony v České republice je pod průměrem. Stejně tak podíl kvalifikovaných pracovních míst v kraji je nízký a trend k zvýšení jejich počtu je velmi pomalý. Podle podílu firem s inovativními výrobky je Ústecký kraj v dolní třetině regionů v zemi. Ovšem podle tržeb inovativních produktů patří region ke třem nejlépe umístěným v ČR, což je pravděpodobně spíše kvůli povaze výroby než inovační výkonnosti. Tento závěr podporuje skutečnost, že region vykazuje jedno z nejvyšších procent výrobků, jejichž inovativita byla velmi malá, a naopak velmi nízký podíl produktů, které byly nové pro trh. Ve společnostech tedy převládá typ inovací, které mají ve skutečnosti malý význam.

Na konci roku 2012 a v první polovině roku 2013 byl proveden průzkum mezi (potenciálně) inovačními firmami a výzkumnými organizacemi. Výzkum byl proveden prostřednictvím hloubkových rozhovorů a zúčastnili se ho zástupci 100 společností a 30 výzkumných organizací. Hlavní výsledky jsou uvedeny níže (Berman Group, 2012).

Průzkum se zaměřil na nejdůležitější odvětví v regionu, která, vzhledem k profilu regionu, jsou do značné míry v low-tech a medium-tech průmyslu. Vzhledem k tomuto zaměření je stupeň inovativnosti podniků vyšší, než by se dalo očekávat. Inovační činnost realizuje i značné množství low-tech společností. Celková míra inovační aktivity však je podle průzkumu nízká – polovina z vybraných podniků neprovádí výzkum. Inovace jako klíčovou konkurenční výhodu vidí jen asi třetina dotazovaných společností. Avšak v regionu existuje několik společností, které mají silný výzkumný a rozvojový potenciál. Některé zahraniční firmy mají ambici také postupně se více zapojit do výzkumu a vývoje a krok za krokem zvyšovat aktivity s vysokou přidanou hodnotou v ČR. Nástroje, přes které region podporuje výzkum a vývoj, jsou především jednoduché finanční povahy – inovační vouchery pro ověření prototypů a patentů.

Nízká úroveň spolupráce s výzkumnými a vývojovými organizacemi je částečně způsobena neexistencí technické univerzity v regionu. Společnosti navíc reflektují značnou nedůvěru vůči kvalitě, schopnosti a ochotě vysokých škol uskutečňovat programy nezbytné pro podniky.

Mnohem větším problémem s bezprostředními negativními důsledky pro ekonomiku kraje je však obecný nedostatek kvalifikovaných technických pracovníků na všech úrovních produkce a řízení – technologové, odborníci ve výrobě, včetně provozování některých strojů v chemických společnostech, ve strojírenství nebo v produkci umělých hmot/pryží a dalších. Téměř všechny společnosti si stěžovaly, že počet technických středních škol v regionu klesá a že kvalita absolventů se

také snižuje. Byla zjištěna vysoká poptávka firem po užší spolupráci se školami při přípravě absolventů, a to v takových formách, jako jsou stáže, praxe a zapojení lidí z firem do výuky ve školách. Obecně firmy vyjadřují vysokou potřebu podpory a zlepšování kvality technického vzdělávání v regionu. Firmy by také uvítaly a podporovaly všechny formy „měkkých" nástrojů k vytváření sítí (propojení výrobců z různých odvětví a výrobců s akademiky), výměnu různých druhů zkušeností při pokusu vstoupit na nové trhy a další měkké nástroje.

Dalším možným směrem vývoje regionu je spolupráce se sousedícím Saskem. Ovšem v současné době je spolupráce se Saskem malá – pokud nepočítáme pobočky německých mateřských společností v České republice. Převládající formou „spolupráce" jsou dodávky na německý trh, nebo pokusy na tento trh proniknout.

7 Charakteristika trhu práce v kraji

Trh práce v Ústeckém kraji je charakterizován relativně nízkými náklady na pracovní sílu. Průměrná měsíční mzda v regionu v roce 2015 činila 824 EUR, tedy je stále ještě relativně nízká ve srovnání i s průměrem České republiky (937 EUR), natož s průměrem v sousedním Německu. Většina zaměstnanců (56 %) pracuje ve službách. Druhým nejvýznamnějším odvětvím je průmysl (40 %) a pouze 3 % jsou zaměstnána v zemědělství.

Tabulka 29 Základní ukazatele trhu práce: Ústecký kraj a Česká republika, 1. čtvrtletí 2015

	Ústecký kraj	**Česká republika**
Počet obyvatel	823 453	10 537 818
Ekonomicky aktivních (% z celkového počtu obyvatel)	56,7	59,3
Míra nezaměstnanosti	9,5	6,0
Dlouhodobě nezaměstnaných, % nezaměstnaných	52,6	45,7
Dlouhodobě nezaměstnaných, % nezaměstnaných, muži	28,0	21,7
Dlouhodobě nezaměstnaných, % nezaměstnaných, ženy	24,7	24,1
Průměrná měsíční mzda v Kč/EUR	22 270 Kč / 824 EUR	25 306 Kč / 937 EUR
Romské národnosti, % k počtu obyvatel	0,15	0,05

Zdroj: ČSÚ, upraveno

Nezaměstnanost v Ústeckém kraji je jedna z nejvyšších v České republice. V roce 2012 nezaměstnanost dosáhla 14 %, zatímco v roce 2003 činila 18 %. Míra nezaměstnanosti vzrostla po roce 1990 z 5 na téměř 16 %, což odráží změny ve složení průmyslu a použitých technologií (viz graf 9). Míra nezaměstnanosti v roce 2015 byla téměř 10 %, což je stále nejvyšší míra nezaměstnanosti mezi kraji v České republice.

Graf 9 Nezaměstnanost v Ústeckém kraji, 1993–2014

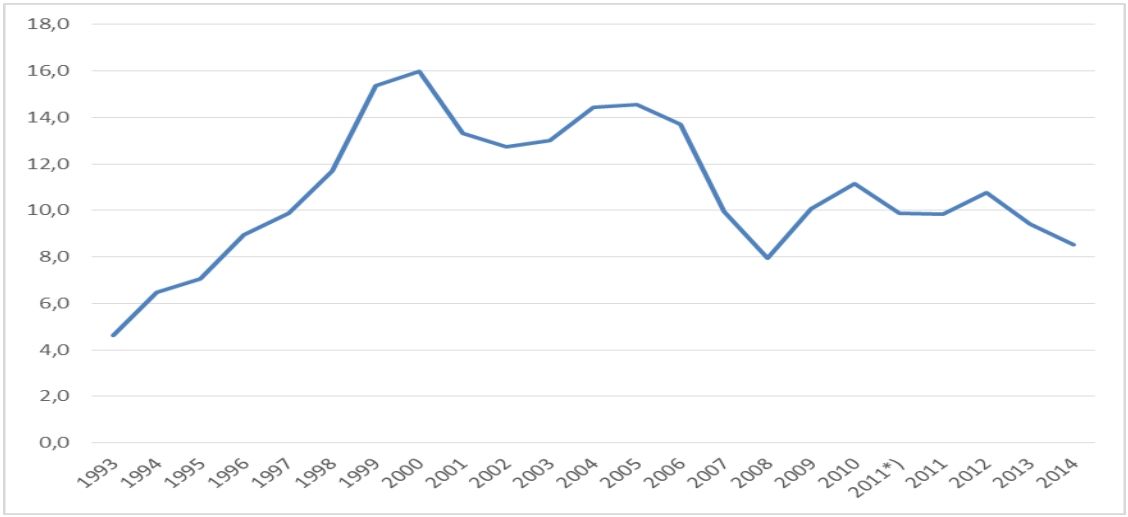

Zdroj: ČSÚ, upraveno

Struktura nezaměstnanosti v regionu se vyznačuje vyšší úrovní dlouhodobé nezaměstnanosti, zejména mezi muži. Více než polovina nezaměstnaných spadají do této kategorie. Vysoká míra dlouhodobé nezaměstnanosti souvisí s nižšími příjmy a spotřebou, nízkým lidským a sociálním kapitálem, nižší angažovaností na pracovním trhu v budoucnu a problémy s tělesným a duševním zdravím nezaměstnaných a jejich rodin.

Vzhledem k vysoké nezaměstnanosti a nízké ekonomické aktivitě obyvatel je pochopitelné, že Ústecký kraj vykazuje nejvyšší výdaje na sociální zabezpečení na osobu ve srovnání se všemi ostatními regiony České republiky.

Ústecký kraj vykazuje významné rozdíly v nezaměstnanosti mezi okresy v rámci kraje. Nezaměstnanost se pohybuje od 8,62 % v okrese Teplice do 12,18 % v Ústí nad Labem. Počet uchazečů na jedno volné pracovní místo se pohybuje od 7,4 v teplickém okrese až do 25,4 v okrese Ústí nad Labem. Rozdíly v nezaměstnanosti mezi okresy se odráží ve statistikách trestných činů: v okrese Most je třikrát více registrované násilné trestné činnosti proti okresu Louny.

Zaměstnanost v zemědělství klesala v průběhu posledních 20 let. Ačkoli osevní plochy tvoří 27 % rozlohy kraje, zaměstnává zemědělství jen 3 % celkového počtu obyvatel. Podobně klesala zaměstnanost v průmyslu a ve stavebnictví, které nyní zaměstnávají 40 % pracovních sil proti situaci před 20 lety. Relativně rostla zaměstnanost v sektoru služeb. V současné době toto odvětví zaměstnává 56 % pracovních sil.

Věková struktura nezaměstnaných ve srovnání s průměrem České republiky odráží větší podíl mladých nezaměstnaných (do 29 let věku) a menší podíl nezaměstnaných starších 29 let. Ale

v roce 2015 skupina ve věku od 40 do 49 vykazovala v Ústeckém kraji vyšší podíl nezaměstnaných ve srovnání s ČR.

Podle vzdělání je Ústecký kraj charakterizován větší proporcí nezaměstnaných s nižším vzděláním (základní a střední bez maturity) ve srovnání s průměrem v České republice.

8 Vzdělanostní struktura obyvatel

Tabulka 30 Vzdělanostní struktura obyvatel Ústeckého kraje ve srovnání s ČR

	Základní	**Střední bez maturity**	**Střední s maturitou**	**Vysokoškolské**	**Bez vzdělání**
Česká republika, %	17,4	32,8	30,9	12,4	0,5
Ústecký kraj, %	21,5	34,6	28,1	7,8	0,9

Zdroje: CENSUS, předběžné výsledky 2011, ČSÚ, výpočty autora

Ústecký kraj náleží ke krajům s nejnižší vzdělaností obyvatel. Problémy se ještě prohloubily po roce 1989, kdy se výrazně změnila ekonomická struktura kraje. Soustava škol v kraji byla rozdrobená, kraj náležel k těm, kde například na úrovni středních škol existovalo nejvíce institucí na 1000 žáků. Učitelé patří k nejvytíženějším v ČR, Ústecký kraj má taktéž nejvyšší procento žáků, kteří opakují některý ročník ZŠ.

Čísla naznačují, že klesají počty praktických a speciálních tříd, roste počet integrovaných dětí se specifickými vzdělávacími potřebami do běžných ZŠ. Proběhla optimalizace soustavy středních škol, její výsledky bude možné hodnotit teprve za nějaký čas. Kraj postihl demografický pokles, v současné době rostou počty dětí v MŠ a tento nárůst se přesunuje i do ZŠ. V letech 2006–2012 proběhla optimalizace sítě středních škol a jejich počet byl snížen na 96, tedy oproti delimitaci v roce 2001 téměř na polovinu.

V rámci základního vzdělávání se řadí žáci Ústeckého kraje k nejčastějším repetentům; z hlediska skladby středních škol převažují v kraji školy odborné, zejména střední odborné a odborná učiliště. Spolu s Karlovarským krajem přijímá Ústecký nejvíce učňů do oborů s výučním listem. Ke studiu na středních školách bylo ve školním roce 2013/2014 přijato 86 % přihlášených uchazečů. K vlastnímu studiu pak nastoupilo jenom 65 % přijatých uchazečů, tj. 56 % přihlášených uchazečů.

Ústecký kraj má poměrně vysoký počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vysoký počet klientů pedagogicko-psychologických poraden odráží nutnost zabývat se problematikou péče o děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami. Všechna pracoviště se zabývají klientelou od MŠ po žáky středních škol. Ústecký kraj však má (i přes určitý nárůst) pro takový objem výkonů

nedostatečný počet psychologů, ale i dalších odborných pracovníků (VZ 2013/14). Počet psychologů zůstává zhruba stejný, nově příchozí nahrazují ty, kteří odcházejí; nárůst byl realizován zejména díky speciálním pedagogům. Přitom rostou nároky na výkony, začínají se zvyšovat požadavky na prevenci.

Podíl osob s neukončeným či základním vzděláním v Ústeckém kraji dosahoval v roce 2001 celkem 27,3 %, to byla druhá nejvyšší hodnota mezi kraji. (Průměr za ČR byl 23 %.) Přestože se úroveň vzdělanosti v Ústeckém kraji postupně zlepšuje (v roce 2010 byl podíl osob s neukončeným či základním vzděláním v kraji 22,4 %, podíl osob s vysokoškolským vzděláním se zvýšil z 6,1 % na 7,6 %), patří pozice kraje stále k nejhorším v republice. V důsledku socioekonomického vývoje kraje je zároveň proces postupného zlepšování vzdělanostní struktury obyvatel významně pomalejší než v ostatních částech republiky. To dokumentuje například porovnání struktury populace ve věku 25–64 let, tedy produktivních věkových skupin, zahrnujících i případné dokončení alespoň bakalářského stupně vysokoškolského vzdělání.

Největší univerzita v Ústeckém kraji je Univerzita Jana Evangelisty Purkyně (UJEP) v Ústí nad Labem. V kraji také působí filiálky jiných vysokých škol (České vysoké učení technické v Děčíně a několika soukromých vysokých škol v Ústí a Labem, Mostě nebo Teplicích), nicméně počet studentů je na nich nesrovnatelně menší než na UJEP. V roce 2009 bylo 17 998 studentů vzděláváno ve veřejných vysokých školách a jen 286 studentů v soukromých vysokých školách. (Český statistický úřad, 2015)

UJEP neposkytuje vzdělání ve všech oblastech, což vede k odlivu studentů do jiných částí země. Například v roce 2009 bylo 13 266 studentů vzděláváno ve všech vysokých školách v Ústeckém kraji, zatímco celkový počet studentů vysokých škol v České republice, kteří mají trvalé bydliště v Ústeckém kraji, byl 20 837. (ČSÚ, 2015) Počet studentů ve všech univerzitách v Ústeckém kraji se zdvojnásobil od roku 2001 (kdy počet studentů o málo převyšoval 6000) do roku 2010, kdy dosáhl téměř 14 000 osob.

Přestože se počet studentů vysokých škol od roku 2011 rychle zvyšuje, počet vysokoškoláků v Ústeckém kraji zaostává za celorepublikovým průměrem. Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním na Ústecku dosahuje 7,8 %, zatímco v České republice činí 12,4 %.

Nesoulad poptávky a nabídky kvalifikací na pracovním trhu

Ačkoliv úroveň vzdělání obyvatel Ústeckého kraje je stále nižší, než je průměr v České republice, nesoulad mezi poptávkou a nabídkou kvalifikací pracovních sil je značný a liší se v různých částech kraje. V některých oblastech investoři požadují více pracovníků s nízkou kvalifikací (většina automobilového průmyslu, Strategická průmyslová zóna Triangle u Žatce), zatímco strana nabídky může poskytnout relativně větší množství vysoce kvalifikovaných zaměstnanců (viz OECD, 2014). Obecně lze říci, že pracovníci s nízkou kvalifikací vykazují vyšší míru nezaměstnanosti ve srovnání

s výše vzdělanými odborníky. Podle F. Froye a S. Giguèra (2010) zaměstnanost v Ústeckém kraji se nachází v rovnovážném stavu, kde zaměstnavatelé požadují nízkou kvalifikaci zaměstnanců a nabídka práce také představuje nízkokvalifikované zaměstnance. Tato situace brzdí rozvoj kvalifikace zaměstnanců, jelikož chybí poptávka po vysoce kvalifikované pracovní síle. (OECD, 2014)

9 Závěr

Ústecký kraj je regionem se značnými problémy, a tedy i příležitostmi. Region charakterizuje vysoká míra nezaměstnanosti a chudoby, nízký sociální kapitál, včetně vzdělanosti i ochoty se vzdělávat. Vysoká nezaměstnanost a chudoba vedou k vysokým výdajům na sociální zabezpečení a nízkým příjmům z daní, zhoršenému zdravotnímu stavu obyvatel a k vysoké úrovní kriminality. Region se musí vypořádat s dvakrát větší romskou menšinou ve srovnání s průměrem v České republice, která patří k narušitelům sociální soudržnosti kraje. Ekologické škody způsobené v regionu po roce 1948 a vysoký podíl těžby a výroby v regionu vedou k vysoké produkci CO_2 a snižuji kvalitu ovzduší a povrchových vod. Všechny tyto faktory spolu s celkovou negativní image kraje podporují odliv mozků z regionu. Obrat k přístupu k rozvoji kraje proti minulosti, tedy odklon od tradičních těžkých průmyslových a důlních aktivit směrem k sofistikovaným technologiím, výrobám a službám, je potřebným základem pro zlepšení situace v kraji.

Za účelem snížení těchto negativních účinků bude nutné věnovat větší pozornost vzdělávání a podporovat celkovou sociální soudržnost a hrdost v regionu. Eliminace negativní image regionu je považována za důležitý předpoklad pro pozitivní saldo migrace vzdělané pracovní síly do tohoto regionu a podporu růstu sociálního a kulturního kapitálu v regionu. Vysoké školy mohou zvýšit úroveň vzdělání stávajících obyvatel v regionu a pomoci k ozdravení sociální struktury regionu.

Na druhou stranu příznivá poloha kraje mezi Prahou a Drážďany, dobrá dopravní dostupnost, vysoký stupeň urbanizace a dostatečný prostor věnovaný průmyslovým zónám poskytují příležitosti k rychlému hospodářskému rozvoji v budoucnosti. Přírodní rezervace, Krušné hory, historické památky a rozsáhlé cyklistické stezky vytvářejí příznivé podmínky pro rozvoj cestovního ruchu, který může být jedním z pilířů rozvoje regionu v budoucnu.

10 Souhrnné tabulky / přehledy z předchozích kapitol

Rozloha: 5335 km^2 (6,8 % území ČR)
Počet obyvatel: 825 842 (8 % obyvatel ČR)
Hustota osídlení: 131 obyvatel na km^2
Sousedé: SRN – Spolková země Sasko, kraje Liberecký, Středočeský, Karlovarský

Tabulka 1A *Významná města*

Město	Obyvatelstvo (v tis.)	Rozloha (km²)
Ústí nad Labem	93,747	94
Most	67,49	87
Teplice	50,33	24
Děčín	50,289	118
Chomutov	49,187	29
Litvínov	25,406	41
Litoměřice	24,316	18
Jirkov	20,23	17
Žatec	19,203	43
Louny	18,575	24
Kadaň	18,03	66
Bílina	15,852	32
Varnsdorf	15,73	26
Klášterec nad Ohří	15,027	54
Krupka	13,39	47
Roudnice nad Labem	13,005	17
Rumburk	11,147	25

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 2A *Srovnání územního rozložení v Ústeckém kraji (v ha)*

	2000	2014
území	533 491	533 457
Zeměděl. půda	278 628	275 324
% z území	52,2	51,6
b. i.	1,00	0,988
Lesy	158 465	162 371
% z území	29,7	30,4
b. i.	1,000	1,025
Zbývající půda	96 398	95 762
% z území	18,07	17,95
b. i.	1,000	0,993

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 3A *Stav a vývoj produkce zemědělství v Ústeckém kraji*

	2000	**2005**	**2010**	**2014**
Osevní plochy (ha)	175 790	154 301	147 481	146 607
b. i.	1,000			0,834
Obiloviny (ha)	102 772	106 967	96 556	93 774
b. i.	1,000			0,912
Brambory (ha)	3893	1011	579	451
b. i.	1,000			0,116
Řepka (ha)	11 845	8342	19 813	22 541
b. i.	1,000			1,903
Skot (ks)	49 316	39 652	38 380	40 605
b. i.	1,000			0,823
Prasata	161 123	116 604	50 111	100 289
b. i.	1,000			0,622
Drůbež	2 153 992	15 308 701	1 134 835	610 375
b. i.	1,000			0,283

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 4A *Demografické složení kraje ve vztahu k věku, pohlaví, imigraci, zdravotnické a vzdělávací úrovni, 2013*

	Měřicí jednotka	**2013**
OBYVATELSTVO		
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	825 842
z toho ženy		417 338
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	825 120
ženy		416 845
cizinci (bez osob s platným azylem)		
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)		
0–14	osoby	128 800
z toho ženy		62 721
15–64	osoby	560 986
z toho ženy		275 045
65 a více	osoby	135 334
z toho ženy		79 079
Průměrný věk obyvatel (k 31. 12.)	roky	40,9
Na 1000 obyvatel		
živě narození	‰	9,8
zemřelí	‰	11,2
přistěhovalí	‰	8,4
vystěhovalí	‰	9
přirozený přírůstek	‰	-1,5
přírůstek stěhováním	‰	-0,5
celkový přírůstek	‰	-2

	Měřicí jednotka	2013
sňatky	‰	3,8
rozvody	‰	2,7
potraty	‰	4,6
Kojenecká úmrtnost	‰	3,6
Novorozenecká úmrtnost	‰	1,9
Potraty na 100 narozených celkem		47
VZDĚLÁVÁNÍ		
Střední školy celkem		96
žáci, denní studium		33 648
v tom vyučující obory:		
gymnázií		23
žáci, denní studium		8058
odborného vzdělání (bez nástaveb)		78
žáci, denní studium		24 680
nástavbového studia		27
žáci, denní studium		910
Vyšší odborné školy		9
studenti celkem	osoby	2407
Vysoké školy		2
Studenti ve všech formách studia (státní občanství ČR); podle místa studia	fyzické osoby	11 856
ZDRAVOTNICTVÍ		
Lékaři celkem	přepočtené osoby	2917
z toho v nestátních zařízeních		2827
na 1000 obyvatel		3,5
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	283
Nemocnice		20
lůžka		4873
lékaři (lůžková část)	přepočtené osoby	711
Odborné léčebné ústavy		13
lůžka		1302
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		6
lůžka		485
Lékaři v zařízeních ambulantní péče	přepočtené osoby	2040
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	405
Samostatné ordinace praktického lékaře		
pro dospělé		321
pro děti a dorost		149
stomatologa		354
Lékárny a výdejny		199
Místa v jeslích		38

	Měřicí jednotka	2013
PRACOVNÍ NESCHOPNOST		
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	281 078
Průměrná pracovní neschopnost	%	3,954
pro nemoc		3,343
pro pracovní úrazy		0,212
pro ostatní úrazy		0,400

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 5A *Dlouhodobý vývoj vybavenosti Ústeckého kraje a pracovní neschopnost v ULK v letech 1995–2013*

ZDRAVOTNICTVÍ Ústecký kraj	Měřicí jednotka	1995	2000	2005	2010	2013
ZDRAVOTNICTVÍ						
Počet lékařů na 1000 obyvatel		2,9	3,1	3,3	3,4	3,5
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	340	322	302	294	283
Nemocnice		23	19	20	20	20
lůžka		6673	6085	5485	5122	4873
Samostatné ordinace prakt. lékaře						
pro dospělé		284	316	320	313	321
pro děti a dorost		166	158	158	157	149
stomatologa		370	375	372	359	354
Lékárny a výdejny, počet		115	169	185	186	199
PRACOVNÍ NESCHOPNOST						
Průměrná pracovní neschopnost	v %	6,024	6,496	6,042	3,691	3,954
pro nemoc		5,534	5,940	5,485	3,243	3,343
pro pracovní úrazy		0,248	0,237	0,238	0,189	0,212
pro ostatní úrazy		0,242	0,319	0,320	0,259	0,400

Zdroje: ÚZIS ČR, ČSÚ

Tabulka* 6A *Sociální zabezpečení náhrady (1. čtvrtletí 2015; kompenzace tis. Kč za jednu osobu)

	Všechny kompenzace	z toho						
		přídavek na dítě	sociální příplatek	příspěvek na bydlení	rodičovský příspěvek	pěstounská péče	porodné	pohřebné
Česká republika	3,5377	0,3159	-0,0002	0,7025	2,3094	0,1947	0,0140	0,0013
Hlavní město Praha	3,4393	0,1232	-0,0001	0,7510	2,4359	0,1183	0,0101	0,0009
Středočeský kraj	3,2566	0,2410	-0,0002	0,3298	2,5176	0,1552	0,0121	0,0012
Jihočeský kraj	3,2775	0,3205	-0,0003	0,4819	2,2635	0,1962	0,0142	0,0014
Plzeňský kraj	3,0130	0,2450	-0,0002	0,3630	2,1884	0,2035	0,0127	0,0008
Karlovarský kraj	3,7739	0,4162	-0,0001	0,9646	2,1007	0,2697	0,0214	0,0013
Ústecký kraj	4,2150	0,4462	-0,0003	1,2959	2,2051	0,2457	0,0209	0,0015

Liberecký kraj	3,7411	0,3433	-0,0007	0,8552	2,3168	0,2088	0,0158	0,0017
Královéhradecký kraj	3,2819	0,3146	-0,0002	0,5553	2,2207	0,1764	0,0138	0,0014
Pardubický kraj	3,3429	0,3432	-0,0002	0,5085	2,2731	0,2048	0,0121	0,0014
Kraj Vysočina	3,1408	0,3516	-0,0002	0,4027	2,2073	0,1672	0,0109	0,0012
Jihomoravský kraj	3,5099	0,3171	-0,0002	0,6758	2,3359	0,1662	0,0138	0,0014
Olomoucký kraj	3,4956	0,3762	-0,0002	0,6800	2,2039	0,2187	0,0153	0,0016
Zlínský kraj	3,1327	0,3336	-0,0005	0,4688	2,1335	0,1845	0,0112	0,0016
Moravskoslezský kraj	4,1019	0,4106	-0,0002	1,2351	2,1501	0,2885	0,0162	0,0016

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 7A *Nezaměstnanost (v %, 1. čtvrtletí 2015)*

		okresy						
	Ústecký kraj	**Děčín**	**Chomutov**	**Litoměřice**	**Louny**	**Most**	**Teplice**	**Ústí nad Labem**
Nezaměstnaní jako % pro dosažitelné obyvatele	**10,42**	10,1	10,8	8,9	9,6	12,7	8,6	12,2
Kandidáti na 1 volné pracovní místo	**14,0**	17,7	23,0	9,2	9,3	23,9	7,4	25,4

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 8A *Kriminalita (v %, 1. čtvrtletí 2015)*

		okresy						
	Ústecký kraj	**Děčín**	**Chomutov**	**Litoměřice**	**Louny**	**Most**	**Teplice**	**Ústí nad Labem**
Registrované trestné činy	**0,76**	0,69	0,71	0,62	0,57	1,00	0,83	0,85
Násilné trestné činy	**0,06**	0,06	0,06	0,04	0,03	0,09	0,06	0,05

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 9A *Věková struktura nezaměstnaných na Ústecku ve srovnání s Českou republikou, 2015 (v % nezaměstnaných)*

	Ústecký kraj	**Česká republika**
Nezaměstnaní ve věku 15 až 29	32,8	28,9
Nezaměstnaní ve věku 30 až 39	27,4	27,9
Nezaměstnaní ve věku 40 až 49	24,4	20
Nezaměstnaní ve věku 50-	15,6	23,2

Zdroj: ČSÚ

Literatura a zdroje dat

„Culture in the Regions 2011“, a survey conducted by the Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences (NESSTAR archive). National Institute of Folk Culture, National Information and Consulting *Centre for Culture*, http://nesstar.soc.cas.cz/webview/. Accessed 11. 11. 2015.

Atlas of the Czech Republic, http://www.atlasceska.cz. Accessed 12. 11. 2015.

Berman Group. 2012. *Průzkum trhu výzkumných a vývojových potřeb podnikatelských subjektů v Ústeckém kraji.* Résumé. http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1683906. Accessed 19. 1. 2016.

Czech Social Security Administration, http://www.cssz.cz/en/about-cssa/. Accessed 10. 12. 2015.

Czech Statistical Office (2015), http://vdb.czso.cz/vdbvo/en/maklist.jsp?kapitola_id=17&. Accessed 12. 1. 2016.

CZSO. *Czech Statistical Office*, https://www.czso.cz/csu/czso/home. Accessed 12. 12. 2016.

ČSÚ. *Statistická ročenka Ústeckého kraje (Statistical Yearbook of the Ústí Region) – 2014*, https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-usteckeho-kraje-2014-uwywd6jnrx. Accessed 16. 12. 2015

Deloitte. 2014. *Analýza socioekonomické situace příjemců sociálních dávek na ubytovnách (Výstup 3. etapy projektu).* Zadavatel: MPSV ČR.

EU SILC. 2014. *EU-Statistics on Income and Living Conditions*, http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions. Accessed 15. 1. 2016.

Friedmann, J. 1966. *Regional development policy: a case study of Venezuela* (No. HT395. V4 F7).

Froy, F., Giguère, S. 2010. „Putting in Place Jobs that Last: A Guide to Rebuilding Quality Employment at Local Level“. *OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Working Papers*, No. 2010/13, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/5km7jf7qtk9p-en.

Gabal, I., Víšek, P. 2009. *Východiska pro strategii boje proti sociálnímu vyloučení.* Praha.

Gabal, I., Víšek, P. 2010. *Východiska pro strategii boje proti sociálnímu vyloučení.* Praha: GAC a Socioklub.

GAC, spol. s r. o. 2006. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti.* Praha: GAC.

GAC, spol. s r. o. 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR.* (Ed. Karel Čada.)

Gottmann, J. 1980. Confronting Centre and Periphery. In: Gottmann, J. (ed.). *Centre and periphery*. Beverly Hills, s. 11–26.

Havlíček, T., Chromý, P., Jančák, V., Marada, M. 2005. Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí. In: *Problémy periferních oblastí*, s. 6–24.

ICSP. *Institute of Criminology and Social Prevention*, http://www.kriminologie.cz. Accessed 12. 12. 2015.

IHIS. 2004. *Institute of Health Information and Statistics of the Czech Republic*, http://www.uzis.cz/en/. Accessed 18. 1. 2015.

Kašparová, I., Ripka, Š., Sidiropulu Janků, K. 2008. *Dlouhodobý mentoring situace romských komunit v ČR, moravské lokality.* Úřad vlády ČR.

Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M., Rozum, J. 2014. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Musil, J., Müller, J. 2008. „Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze." *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 44(2), s. 321–348.

National Heritage Institute. Národní památkový ústav, http://www.npu.cz/. Accessed 10. 12. 2015.

National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction, https://www.drogy-info.cz.

O'Brien, P. 1982. European Economic Development: The Contribution of the Periphery. *The economic history review*, 35(1), pp. 1–18.

OECD. 2014. „Overview of the Czech Republic case study areas". In: *Employment and Skills Strategies in the Czech Republic*, OECD Publishing, http://dx.doi.org/10.1787/9789264208957-6-en. Accessed 12. 1. 2016.

Patočková, V., Čermák, D., Vojtíšková, K. 2012*. Kultura v krajích České republiky.* Praha: SOÚ AV ČR.

Police Presidency of the Czech Republic, http://www.policie.cz. Accessed 12. 1. 2016.

SPF Group, v. o. s. 2012a. *Program rozvoje Ústeckého kraje 2014–2020.* A1 Profil kraje, http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1671370. Accessed 16. 12. 2015.

SPF Group, v. o. s. 2012b. *Program rozvoje Ústeckého kraje 2014–2020.* A4 Analýza swot. http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1671373. Accessed 16. 12. 2015.

SPF Group, v. o. s. 2012c. *Program rozvoje Ústeckého kraje 2014–2020.* Návrhová část. http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1671370. Accessed 16. 12. 2015.

Šmídová, O. 2003. Romanies. In: *Human Developement Report The Czech Republic 2003. Where do We Come From, What Are We And Where Are We Gioing?* UNDP and Charles University. Prague: MJF.

Ústí Region Annual Report (2013), http://www.kr-ustecky.cz/vyrocni-zpravy/ds-98826- Accessed 12. 12. 2015.

Ústí region official web page, http://www.kr-ustecky.cz/. Accessed 25. 12. 2015.

Wallerstain, I. 1979. *The Capitalist World-Economy.* Cambridge, MA: CUP.

Základní informace o kraji (2003), http://www.kr-ustecky.cz/zakladni-informace-o-kraji/d-183261. Accessed 16. 12. 2015.

Zdroje dat

http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions/ – Living condition survey EU SILC EUROSTAT.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/ – NESSTAR ARCHIVE Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences.

http://npu.cz – National Heritage Institute. Národní památkový ústav.

http://www.atlasceska.cz – Atlas of the Czech Republic.

http://www.cssz.cz/en/ – Czech Social Security Administration.

http://www.espad.org/ – ESPAD.

http://www.kriminologie.cz – Institute of Criminology and Social Prevention.

http://www.lidovakultura.cz/ – Popular culture.

http://www.mpsv.cz/en/ – Ministry of labour and social affairs.

http://www.nipos-mk.cz/ – The National Information and Consulting Centre for Culture.

http://www.policie.cz/ – Police Presidency of the Czech Republic.

http://www.szu.cz/ – National helth institute.

http://www.uzis.cz/en/ – Institute of Health Information and Statistics of the Czech Republic.

http://www.vlada.cz/ – Office of the Government of the Czech Republic.

https://www.cvvm.cz/ – CVVM Institute.

https://www.czso.cz/ – Czech Statistical Office.

https://www.czso.cz/csu/sldb/ – National Population and Home Census of the Czech Statistical Office (2011).

https://www.czso.cz/csu/xu/domov – Czech statistical office – Ústecko.

https://www.drogy-info.cz – National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction.

https://www.sydos.cz/

www.msmt.cz/ – Ministry of Education, Youth and Sports (MŠMT).

3 Profil Kraje Vysočina

(studie pro srovnávací elektronickou publikaci)

Zpracoval tým Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy
Ing. Libor Prudký, Ph.D. (vedoucí týmu, hlavní autor), Ing. Inna Čábelková, Ph.D., PhDr. Olga Šmídová, Ph.D.

Obsah

1 Historický vstup 63
2 Základní charakteristika regionu 64
3 Regionální správa 67
4 Demografické charakteristiky kraje 70
5 Sociální podmínky, kultura, normy, religiozita a sociální struktura, včetně životního stylu a aktivit ve volném čase 72
6 Struktura průmyslu 83
7 Trh práce 89
8 Vzdělanostní struktura 92
9 Doplňující souhrnné údaje 96
10 Shrnutí 99
Použitá literatura a elektronické zdroje 101

1 Historický vstup

Dlouhodobé srovnání ukazuje, jako by Kraj Vysočina historicky setrval v předchozí fázi modernizace společnosti. Podstatné je, že se počet obyvatel kraje mezi rokem 1869 a současností nezměnil!

Graf 1 Vývoj počtu obyvatel Kraje Vysočina

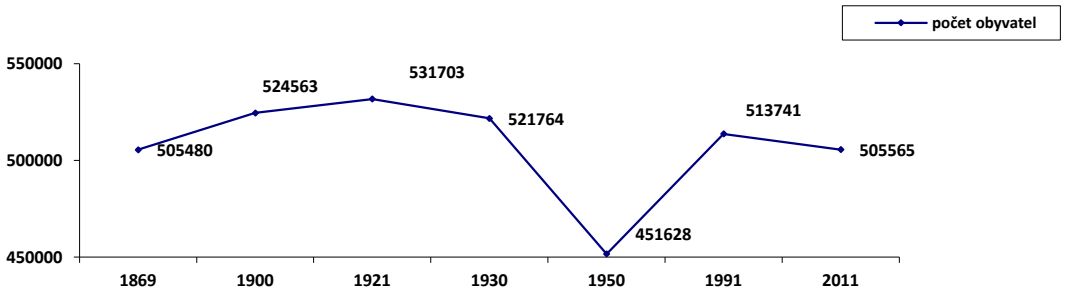

Zdroj: Sčítání lidu, ČSÚ

Bazický index mezi lety 1869 a 2011 se zastavil na hodnotě jedna. U celé ČR to za stejné období byl vývoj počtu obyvatel o téměř 38 % vyšší. Dlouhodobé srovnání ukazuje, že se Kraj Vysočina rozvíjel co do počtu obyvatel odlišně, než jak to bylo v ostatních částech České republiky. Především tempo rozvoje kraje do roku 1930 bylo podstatně pomalejší, než byl vývoj v celé zemi. Po druhé světové válce, na základě odsunu Němců i holocaustu, počet obyvatel kraje radikálně klesl, aby se v současnosti „došplhal“ na stav z roku 1869.

Administrativní kraj Vysočina je historicky novotvar. Leží totiž na pomezí dvou historických zemí, české a moravské, které byly tisíciletí součástí českého království. Tato dvě historická území a část země slezské tvoří dnes Českou republiku. Nejde o etnicky, jazykově či duchovně výrazně odlišné útvary, nicméně určité diference (tradic, určité národní přináležitosti, významu folkloru apod.) lze zaznamenat. To, že zemská hranice procházela Jihlavou, tedy dnešním centrem Kraje Vysočina, znamenalo jednak, že bylo nutné toto město rovnou podřídit nikoli zemské, ale celostátní vládě. K tomu přispíval fakt, že se v Jihlavě od středověku těžilo stříbro, a to přispívalo k výraznému postavení města. Mimo jiné i k tomu, že Jihlava i její okolí byly z části kolonizovány německy mluvícím obyvatelstvem. Proto se kraje znatelně dotkl odsun Němců po druhé světové válce i holocaust. Zvláště odsun Němců postihl výrazně příhraniční oblasti České republiky, z vnitrozemí právě markantně Vysočinu. Podobně tu byl výraznější i vliv holocaustu. (Připomeňme, že Kraj Vysočina je rodištěm Mahlera, Schumpetera a dalších výrazných osobností pocházejících z židovské diaspory.)

2 Základní charakteristika regionu

V České republice zaujímá Kraj Vysočina centrální polohu. Měří celkem 6796 čtverečních kilometrů. Rozlohou se řadí na 5. místo mezi 14 kraji České republiky. K 1. lednu 2015 v něm žilo 509 895 lidí, průměrná hustota je 75 obyvatel na kilometr čtvereční. Jde o třetí nejméně lidnatý kraj v ČR.

Mapa 1 Lokalizace Kraje Vysočina na mapě České republiky

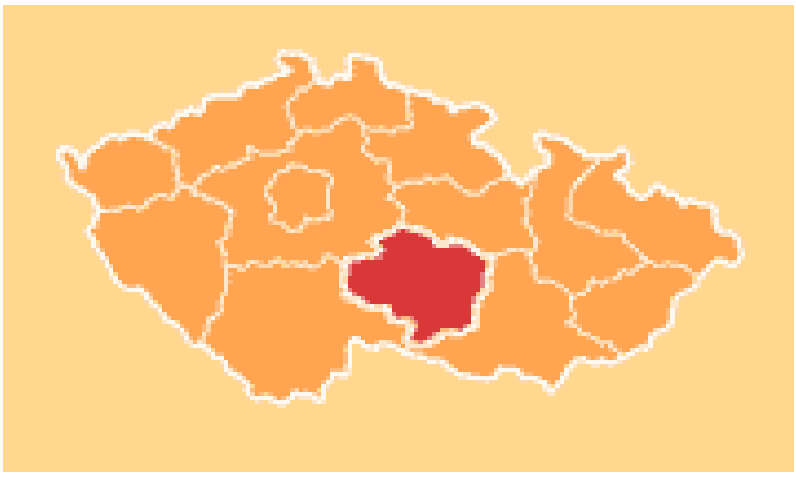

Poznámka: (Kraj Vysočina uveden červeně)

Kraj Vysočina je téměř celý zaplněný největším horským celkem v České republice, a to Českomoravskou vrchovinou (Vysočinou). Tato skutečnost dala celému kraji jméno. Povrch území je tvořen rozsáhlým pohořím Českomoravská vrchovina. Nejvýše položeným bodem je vrcholek Javořice (837 m n. m.) na jih od krajského města Jihlavy, nejnižší bod se nachází nedaleko města Třebíče, kde opouští území kraje řeka Jihlava (239 m n. m.). Na území kraje se nacházejí dvě chráněné krajinné oblasti (území se statusem vyšší ochrany, protože je přírodně výjimečné) – Žďárské vrchy a Železné hory. Region je atraktivní svým nízkým znečištěním ovzduší a zdravými lesy, nacházejí se v něm též vodohospodářsky významné vodní plochy a zdroje vody. Příznačná je členitost území.

Podíl obyvatel ve městech je v Kraji Vysočina nejnižší ze všech krajů České republiky. Celkem je v kraji 34 obcí s přiznaným statusem města. I to je pod republikovým průměrem. Většinou se jedná o menší města. Největší je krajské město Jihlava. Jediné město v kraji, které má více než 50 000 obyvatel. (Až 19. největší město v České republice.) Druhé největší je město Třebíč (téměř 37 000 obyvatel), nad 20 000 obyvatel už mají jen dvě další města: Havlíčkův Brod (23 000) a Žďár nad Sázavou (21,5 tisíce obyvatel). Nad 10 000 pak ještě Pelhřimov (16 000), Velké Meziříčí (11,6 tisíce), Humpolec a Nové Město na Moravě. Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod, Žďár a Pelhřimov byly okresními městy.

Klimatické podmínky nejsou zásadně odlišné od ostatních krajů. Mírně vyšší nadmořská výška vede k drsnějším zimám, ale i tak je průměrná teplota v zimě nad hodnotou 5 °C. V letním období naopak není pod 10 °C.

V Kraji Vysočina je ze sledovaných krajů nejméně poškozená půda. Je to mj. spjato i s větším podílem tradičních zemědělských postupů (právě s vyššími podíly brambor, chovu domácích hospodářských zvířat a menšími obhospodařovanými plochami vázanými na malé obce). Respektu vůči této skutečnosti by měla být obecně věnována větší pozornost – tyto tradice jsou jedním z podstatných zdrojů vyšší identity i spokojenosti obyvatel kraje. Je to důležité i proto, že právě tento přístup k zemědělským aktivitám může být zdrojem větší odolnosti krajiny vůči devastujícím – i globálně působícím – vlivům, jakými jsou změny podnebí ve smyslu prohlubujících se krajností a jejich častějšího střídání, případně i globálního oteplování. Tyto skutečnosti se promítají i do stavu lesů a vod. Lesní porosty se sice mírně rozšiřují, stále ale trvá vysoký podíl monokultur (podíly smrku ztepilého v lesích ČR stále tvoří 53 %; podíly jehličnanů tvoří 78 % všech stromů). Případné změny jsou sice dlouhodobé, ale možné. I proto, že stále přes 60 % lesů vlastní stát a dalších 16,4 % obce a města. Situace ve stavu lesů je v Kraji Vysočina mírně lepší, než je republikový průměr.

Pro vodní hospodářství je charakteristická vysoká diferenciace. Kraj Vysočina je pramenná oblast, kterou prochází evropské rozvodí. Kvalitní zdroje pitné vody – např. vodní nádrž na Želivce zásobující pitnou vodou Prahu a výraznou část středních Čech – jsou stále bohaté.

Ze surovinových zdrojů se v kraji nachází především uranová ruda. V okolí Rožínky se stále těží, a to postupy využívajícími kyselinu sírovou. Je to jediné místo v České republice – bohaté na uranovou rudu – kde pokračuje těžba. Nicméně předpoklad, že těžba uranové rudy na území Vysočiny zachovalou přírodu kraje nezničí, je snad oprávněný. Neznamená to však, že by nebylo potřeba o vodní zdroje v Kraji Vysočina pečovat. I tato péče je spjata s rozvojem spíše tradičního zemědělství a dalších investic do čištění odpadních vod a odpadového hospodářství vůbec.

Kraj Vysočina představuje odlišnou podobu periferie než u jiných periferních krajů České republiky. Ostatní periferie jsou vždy v pohraničí, periferní situace je dána vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností, velmi nízkou úrovní vzdělání, návaznostmi na klesající těžký průmysl a těžbu, s výrazně poškozeným životním prostředím a zásadním vylidněním po odsunu německého obyvatelstva po druhé světové válce. Tyto ostatní periferní kraje (Ústecký, Karlovarský, Moravskoslezský a severní část Olomouckého kraje) byly z velké části součástí Sudet. To mj. znamená, že v období druhé světové války se staly součástí Německa. Proti tomu Vysočina představuje jakousi „historickou vnitřní periferii“. Na poměry ČR vysoká nadmořská výška, drsnější příroda, horší dostupnost k centrům, poměrně málo měst, rurální styl života, to vše vytváří z Kraje Vysočina zvláštní druh periferie. Je pro ni příznačné, že je osídlena malými obcemi, má nejvyšší podíl pracovníků v zemědělství ze všech krajů České republiky, je druhým nejchudším krajem, má relativně

nízký podíl průmyslu, ale ještě nižší podíl lidí ve službách (proti průměru za celou ČR), je zde vyšší vystěhování než přistěhování, je zde radikálně méně příležitostí pro sofistikovanou práci, je tu totiž proti průměru ČR radikálně nižší podíl lidí ve výzkumu a vývoji a také počet firem, které se touto tematikou zabývají. Z hlediska tohoto projektu k tomu přispívá ještě fakt, že je zde jediná veřejná vysoká škola, navíc založená až v roce 2004, tedy bez tradice a širšího dosahu. To je také jedním z charakteristických rysů periferního postavení Kraje Vysočina mezi kraji České republiky.

Vysočina je historicky nejvíce zakořeněna v rurální tradici z českých krajů. Vysoká přináležitost k obci, k místům, k dlouhodobějšímu osídlení a identita s nimi, to jsou charakteristiky Vysočiny, které mají historické kořeny a s nimiž je možné pracovat. Stejně jako odlišnosti v životním stylu proti většině jiných krajů – tradice skromnosti, jednoduššího života a menší spotřeby je tu patrná. I proto je možná pro Vysočinu příznačná vysoká spokojenost jejich obyvatel s regionem, i při nižších hodnotách indikátorů charakterizujících obvykle životní úroveň.

Mobilita v Kraji Vysočina je charakterizovaná dlouhodobou převahou emigrace. V roce 2007 vykázal Kraj Vysočina rekordní přírůstek stěhováním o 1539 osob, naopak od roku 2009 byl zaznamenán největší úbytek stěhováním přibližující se hranici 800 osob. Kraj Vysočina patřil ke čtyřem krajům s nejvyšším úbytkem.

Největší vystěhování míří do Prahy a Středočeského kraje. Přistěhování je rovnoměrně rozloženo mezi kraje. Cizinců je v kraji přibližně 6500. Mezi nimi je největší podíl obyvatel ze Slovenské republiky, Ukrajiny, Vietnamu a Německa.

Regionální výzvy a možnosti jsou několika druhů. Stěžejní pro jejich určení je stanovení cílů. Jako rozhodující cíl chápeme rozvoj kvality života v kraji.

V této souvislosti jde především o existující možnosti rozvoje kraje a míru jejich využívání. Dále o možnosti, v nichž ve srovnání s jinými kraji tento kraj zaostává. A konečně o možnosti, které se vztahují k naplňování oficiálně stanovených strategií a cílů rozvoje kraje.

Možnosti rozvoje kvality života v kraji jsou opřeny zejména o krajinné a přírodní dispozice, o kvalitní životní prostředí, o bohatý život a vysokou soudržnost malých obcí, o dlouhodobější stabilitu a přináležitost obyvatel k obcím i k regionu, o tradiční zemědělské produkce, o bohatou strukturu občanských iniciativ a aktivit, o tradičnější a skromnější přístup k životním podmínkám, o vyšší religiozitu a o výraznou tradiční tvořivost. Tyto skutečnosti jsou rozsáhlejší, než je jejich dosavadní využívání. Větší propojení tvorby strategie kraje a jejího naplňování s možnostmi občanů a obcí, větší posílení principu subsidiarity, větší důvěra v obce a občany, to jsou zdroje pro budoucí rozvoj uvedených možností. Zároveň mohou sloužit jako zásadní zdroj pro rozvoj občanství samotného, a to je zase významnou položkou v růstu kvality života. Nebezpečí spočívá v tom, že uvedené možnosti nejsou nekonečné a bez podpory trvalé. Když nedojde k jejich promyšlené podpoře, vytratí se. Z průmyslových odvětví jde pro tradiční souvislosti a vlivy především o automobilový průmysl a z části

i strojírenství obecné. To vyžaduje jasnou podporu, protože se jedná o odvětví daleko za celostátním průměrem. Na prvém místě je podpora výzkumu a vývoje, rozvoj IT a dalších vysoce sofistikovaných odvětví a technologií. Není tady prakticky žádný základ pro soustředěný rozvoj právě v těchto oblastech. To je vážný nedostatek pro vývoj kraje.

Podobně je tomu s rozvojem vzdělanosti. Podíly vzdělávaných studentů jsou výrazné, avšak možnosti pro jejich uplatnění v kraji nejsou odpovídající.

3 Regionální správa

V kraji jsou v současnosti 704 obce, částí obcí dokonce 1402. Obce s méně než 1000 obyvatel tvoří skoro 91 % počtu obcí. Nejmenších obcí, s méně než 200 obyvatel, je v kraji skoro 47 %. To všechno jsou údaje ve srovnání s ostatními kraji České republiky mimořádně vysoké. Statut města má v současnosti jen 34 obcí. S jedním ze sousedících krajů, Jihomoravským krajem, vytváří Kraj Vysočina oblast NUTS 2. Jde o pokračování územního uspořádání mezi lety 1961–2002. V těchto letech významná část Kraje Vysočina patřila do tehdejšího Jihomoravského kraje, s centrem v druhém největším městě ČR, v Brně.

Území Kraje Vysočina se administrativně člení na pět okresů, 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a 26 obvodů pověřených obecních úřadů (POÚ). V čele krajského uspořádání stojí krajský úřad. Vede ho volený hejtman. Toho volí členové krajského zastupitelstva. Zastupitelstvo také volí výkonný orgán, to je radu zastupitelstva. Ta má v současnosti složení: hejtman (předsedá radě a zastupitelstvu), dva jeho náměstci a šest dalších členů. Oborově členové rady odpovídají za dopravu (náměstek hejtmana), finance, analýzy a granty (náměstek hejtmana), další radní pak za oblast školství, mládeže a sportu, dále za oblast regionálního rozvoje a územní plán, třetí je oblast sociální a prorodinné politiky, dále oblast lesního a vodního hospodářství, zemědělství a životního prostředí, další je kultura, památky a cestovní ruch a oblast multikulturní a neziskového sektoru. Zastupitelů je 45. Pracují v osmi komisích. Zastupitelstvo je nejvyšším orgánem kraje. Volí se na období čtyř let.

Krajský aparát slouží zastupitelstvu, avšak má také řadu přenesených působností z úrovně státu. Aparát vede ředitel krajského úřadu, zahrnuje celkem devět útvarů.

Některé součásti státní správy jsou rozděleny podle dřívějších okresů, nicméně celookresní orgány státní správy či samosprávy (tzv. okresní úřady v čele s voleným přednostou úřadu) byly zrušeny. Jejich pravomoci byly z části převedeny na krajský úřad a zastupitelstvo, částečně na tzv. obce s rozšířenou působností (ORP). Patří mezi ně všechna dřívější okresní města a další větší města. Dalším stupněm státní správy i samosprávy jsou tzv. pověřené obce (POÚ – jejich obecní úřady mají status pověření pro některé aktivity státní správy). Jde zároveň o zásadní stupeň samosprávy: jak obce s rozšířenou působností, tak obce s pověřeným obecným úřadem i ostatní obce, mají v čele

starostu a zastupitelstvo volené na čtyři roky. Rozsah zastupitelstva se liší podle velikosti obcí. Ve větších obcích volí zastupitelstvo nejen starostu a jeho zástupce, ale i radu obecního zastupitelstva. Ta je výkonným orgánem státní správy a především samosprávy v obci. Obce mimo status ORP či POÚ obvykle nemají téměř žádný podíl na výkonu státní správy.

Zvláštní pozici v Kraji Vysočina má krajské město Jihlava. To jediné má postavení „statutárního města“. Toto postavení mají v ČR obvykle města nad 50 tisíc obyvatel. Jejich pravomoci nejsou radikálně vyšší než u ostatních velkých obcí. V čele stojí primátor a výkon státní správy je zde obvykle rozšířen proti ostatním obcím. V Kraji Vysočina k tomu navíc přistupuje skutečnost, že Jihlava je krajským centrem.

Některé součásti státní správy ještě dodržují okresní strukturu. Jedná se například o soudní instituce, o instituce zastupování státu, o policii a o některé další. Občas je diference mezi strukturou státní správy a samosprávy obcí a strukturou dalších institucí státní správy zdrojem problémů. Stále se ukazuje potřeba dokončení reformy státní správy, aby jednotlivé části mohly být kompatibilní. Problémy odborně-resortního přístupu, které jsou pro státní správu příznačné, jsou dosud větší, než kdyby k vytvoření kompatibilní institucionální struktury státní správy už došlo. Prohlubuje se tak dlouhodobá malá schopnost komplexního řešení problémů života regionů, obcí a občanů. Při tom valná většina problémů má právě komplexní podobu.

Politické vládnutí je v kraji opřeno při působení na celorepublikovou i krajskou úroveň především o politické strany. Na místních (obecních) zastupitelstvech pak zejména na účelových sdruženích občanů, často bez vztahu k politickým stranám působícím v kraji. Navíc i proto, že kromě KSČM, z části i ČSSD a KDU-ČSL nepřesahují počty členů stran v Kraji Vysočina 1000 osob. Tato skutečnost je v ČR obvyklá.

Volby se uskutečňují do různých úrovní zastupitelské demokracie. Nejvyšším zákonodárným sborem je Parlament České republiky. Má komoru poslanců (volí se poměrným hlasováním s kvótou 5 % pro možnost zvolení z celku odevzdaných hlasů, jednou za čtyři roky) a komoru senátorů (volí se většinově podle 82 volebních okrsků, z nichž na Kraj Vysočina vychází tři; volby jsou na šest let, vždy po dvou letech se převoluje třetina senátorů). V roce 2013 byly poprvé přímé volby prezidenta republiky. Kraj Vysočina byl v prezidentských volbách výrazně nad průměrem jak v účasti voličů (52,1 %), tak především v hlasech pro kandidáta Miloše Zemana. Celkem ho z kraje volilo nad 64 %, to je téměř nejvíc ze všech krajů. Zvolený kandidát Miloš Zeman se hlásí ke Kraji Vysočina jako ke „svému“ kraji, má v něm trvalé bydliště, a to mělo na jeho volbu zde důležitý vliv.

Jeho volbě pomohla i tradičně spíše levicová orientace voličů tohoto kraje. Projevuje se v několika směrech. Především ve volbách do Poslanecké sněmovny (základní zákonodárný orgán v ČR, který schvaluje vládní prohlášení a zákony a volí premiéra vlády) jak v roce 2006, tak v posledních volbách v roce 2013, získala Česká strana sociálně demokratická nejvyšší počty hlasů. (V roce 2006 to bylo

dokonce přes 35 %. V roce 2013 pak 23 %.) Významný je i podíl komunistické strany – v roce 2006 získala v Kraji Vysočina ve volbách do Poslanecké sněmovny téměř 15 %, v roce 2013 téměř 17 %. Významnější je i místo typicky konzervativně-středové křesťanské strany (KDU-ČSL), která ve volbách v roce 2006 získala v kraji přes 12 %, v roce 2013 pak 10,5 %. Změny v roce 2013 jsou způsobeny razantním vstupem nově vzniklého politického hnutí pod názvem „ANO, bude líp“, vedeného úspěšným podnikatelem (třetí nejbohatší osobou ve státě). To šla do voleb s odhodláním, že půjde o odborníky, kteří „to zvládnou“. Toto seskupení získalo ve volbách v roce 2013 v kraji celkem 15,9 %. „ANO“ se hlásí k politickému středu. Podíly pravice byly výraznější dříve – nejsilnější strana této orientace byla v roce 2006 Občanská demokratická strana, která získala ve volbách 27,7 % hlasů a byla v Kraji Vysočina druhá, v roce 2012 to bylo ale už jen 6,8 %. I ve volbách do krajského zastupitelstva vítězí levice. V posledních volbách v roce 2012 získala Česká sociálně demokratická strana v krajských volbách téměř 30 % hlasů, komunisté byli druzí s téměř 20 %, KDU-ČSL pak s více než 12,3 %, zatímco ODS získala jen 10,3 % hlasů. Účast ve volbách do krajského zastupitelstva byla poměrně nízká – jen asi 41 %. Při tom počet členů České strany sociálně demokratické v kraji – tedy nejsilnějšího politického subjektu – činí v současnosti jen 940 osob.

Zásadní význam pro rozvoj občanské společnosti v kraji nemají politické strany, nýbrž občanské aktivity, sdružení a spolky (neziskové organizace, NGO), které působí v obcích. Pro Kraj Vysočina je charakteristický vysoký počet neziskových organizací. Celkem je to asi 2200 sdružení občanů, to představuje 6,3 % z celé České republiky. Aktivity občanů, tradičně úzce svázaných se svým bydlištěm i s půdou, jsou jedním z výrazných možných zdrojů rozvoje tohoto kraje.

V roce 2012 byla vypracována Strategie rozvoje Kraje Vysočina do roku 2020. Předcházela jí strategie inovací v tomto kraji. (Obě vydal Krajský úřad v Jihlavě.) Využít uvedenou strategii jako východisko pro stručné uvedení cílů, trendů a základů budoucího rozvoje kraje je korektní. Jde o do té doby nejucelenější materiál.

Pro upozornění na základní cíle a trendy rozvoje kraje poslouží dostatečně přehled kapitol programové části této strategie:

A. VYSOČINA JAKO ATRAKTIVNÍ VENKOVSKÝ PROSTOR (A.1 Funkční regionální střediska; A.2 Přitažlivý venkov; A.3 Rozvoj zemědělství)

B. LIDÉ NA VYSOČINĚ (B.1 Efektivní a cílené vzdělávání; B.2 Zkvalitňování poskytovaných služeb ve zdravotnictví; B.3 Adaptace sítě sociálních služeb na nové výzvy)

C. OCHRANA PŘÍRODNÍHO BOHATSTVÍ (C.1 Voda jako důležitá složka krajiny Vysočiny; C.2 Efektivní hospodaření s lesy Vysočiny)

D. MODERNÍ INFRASTRUKTURA (D.1 Kvalitní regionální silniční síť; D.2 Modernizace železnice a zkvalitnění přepravy osob na železnici; D.3 Zavádění vhodných energetických zdrojů a úspory energie; D.4 Promyšlené řešení odpadů; D.5 Šíření ICT infrastruktury)

E. KONKURENCESCHOPNÁ EKONOMIKA (E.1 Malé a střední podniky jako páteř regionální ekonomiky; E.2 Podpora elektronických služeb a elektronické bezpečnosti; E.3 Využití potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu)

Součástí strategie jsou také nástroje konkretizace pro jednotlivé podoblasti a nástroje kontroly jejího naplňování. Je tu rovněž jasná návaznost na rozvojové strategie celostátní.

4 Demografické charakteristiky kraje

Vysočina je, stejně jako většina ostatních krajů v ČR, národnostně poměrně homogenní.

Tabulka 1 Počty cizích státních příslušníků v Kraji Vysočina (bez politických azylů)

	2000	**2005**	**2010**	**2013**
Počty cizinců, kteří obdrželi azyl	4198	6160	8023	7775
Slováci		936	1613	1939
Ukrajinci		2710	2496	2125
Vietnamci		613	1195	1205
Cizinci zaměstnaní v ČR celkem	3778	5855	5854	5809 (2011)

Zdroj: ČSÚ

V současnosti jsou podíly cizinců nepatrné. V Kraji Vysočina to v roce 2013 bylo jen asi 1,5 % z celku obyvatel. Příznačné je, že většina cizinců pracuje na pracovních místech vyžadujících nižší kvalifikaci, byť jejich osobní vzdělání i profesní zkušenosti by umožňovaly kvalifikovanější pracovní zařazení. Mezi demografickými charakteristikami Kraje Vysočina vyniká, že je tu nejmenší změna v počtu obyvatel v letech 1991–2000 i v dalších 15 letech (jak v přírůstku celkem, tak v přirozeném i migračním). V obyvatelstvu kraje mírně převažují ženy, ale jde o nejmenší podíl mezi všemi kraji ČR. Současná porodnost – 10,5 promile živě narozených dětí – je mírně menší než v roce 1994. (To bylo 11,2 promile). V kraji je nejvyšší sňatečnost mezi kraji České republiky. U svobodných je 73,1 %. Také rozvodovost je v kraji ve skupině krajů s nejnižším podílem. (Kolem 44 %.)

Tabulka 2 Přehled věkové struktury a potratovosti v Kraji Vysočina

Index	**1994**	**2000**	**2005**	**2010**	**2014**
Počty obyvatel nad 65 roků	67 272	71 279	73 593	81 858	92 924
b. i.	1,000	1,060	1,094	1,217	1,381
%	12,86	13,68	14,22	15,90	18,22
Průměrný věk obyvatel kraje	36,3	38,1	39,5	40,8	41,9
b. i.	1,000	1,041	1,088	1,124	1,145
Potraty na 1000 obyvatel	50,1	41,5	34,0	29,6	26,6
b. i.	1,000	0,828	0,678	0,591	0,531

Věková struktura obyvatel kraje vykazuje nadprůměrné podíly v kategorii do 15 let i nad 65 let. Podíly živě narozených mimo manželství v letech 1998–2000 jsou také v Kraji Vysočina nejnižší (spolu se Zlínským krajem), v roce 2010 byly mezi kraji nejnižší v Kraji Vysočina vůbec (33,7 %). V celé ČR to bylo 44,2 %. Podobnou strukturu má potratovost – nejnižší vůbec v Kraji Vysočina (a Pardubickém). Za posledních 17 let poklesla potratovost asi na polovinu, avšak s tím, že počty samovolných potratů rostou i v tomto zdravém kraji.

Standardizovaná úmrtnost (v letech 1996–2000) je nejvyšší v Ústeckém kraji, Vysočina je na průměrné úrovni České republiky.

Střední délka života (naděje na dožití v době narození) v Kraji Vysočina v letech 2012–2013 byla u mužů 75,88 roku (za ČR celkem to bylo 75,23), u žen 81,68 (v ČR 81,13 roku). U obou kategorií jde téměř o nejvyšší hodnoty ze všech krajů.

Zdravotní stav obyvatel Kraje Vysočina vykazuje ve většině indikací příznivé výsledky. Zdravotnictví se potýká s nedostatkem prostředků k zajištění terénní i ambulantní ošetřovatelské péče. V kraji působí 10 příspěvkových (nesoukromých) zdravotnických zařízení, z toho pět nemocnic. Kraj je dobře vybaven čtyřmi záchrannými službami.

Dynamika vývoje pracovní neschopnosti je sice v Kraji Vysočina na úrovni průměru za ČR, avšak nemocnost je nižší.

Tabulka 3 Průměrná pracovní neschopnost a neschopnost pro nemoc v krajích, 2003–2011

Region	2003	2005	2007	2009	2011	Index 2003 = 100
ČR celkem	6,814	6,126	5,619	4,184	3,638	53,4
Vysočina	7,082	6,356	5,861	4,309	3,788	53,5
Z toho pro nemoc						
Celkem ČR	6,186	5,521	5,050	3,687	3,173	51,3
Vysočina	6,328	5,627	5,154	3,698	3,193	50,5

Pozitivní je vývoj nemocí, které představují jedno z největších ohrožení života.

Tabulka 4 Ohlášené novotvary v krajích v roce 2011 dle pohlaví na 100 000 obyvatel, průměr za období let 2007–2011

Region	Muži	Ženy
Celkem ČR	86,9	38,0
Vysočina	81,9	22,1

I u ostatních nemocí je pro Kraj Vysočina příznačné, že jejich počty v populaci klesají. Podstatné je, že se to týká i tzv. civilizačních chorob.

Situace ve zdravotním stavu obyvatel, tak důležitém pro kvalitu života, rozhodně nedává právo hovořit o Vysočině jako o kraji „méně rozvinutém“. Problémem je v této oblasti jen horší dostupnost lékařské péče asi u čtvrtiny obyvatel, především z malých odlehlých obcí. Na druhé straně ale není ani počet lékařů, ani počet lůžek v nemocnicích v Kraji Vysočina nižší, než je celostátní průměr u krajů, kde nejsou fakultní nemocnice. Konkrétně jde asi o 38 lékařů na 10 000 obyvatel a kolem 85 lůžek na 10 000 obyvatel kraje.

Počet lékáren, včetně odloučených oddělení výdeje léčiv v nemocnicích, v posledních dvou dekádách vzrostl v celé republice na 2796 zařízení. To je v průměru jedna lékárna na 3759 obyvatel. Počet lékáren vzrostl ve všech krajích. V Kraji Vysočina byl v tomto období nárůst o 89 lékáren.

5 Sociální podmínky, kultura, normy, religiozita a sociální struktura, včetně životního stylu a aktivit ve volném čase

Sociální struktura obyvatel Kraje Vysočina je dána nejen výší příjmů, vzděláním, aktivitami ve volném čase a životní úrovní, ale také kvalitou života. Na vysoké úrovni kvality života v Kraji Vysočina má vliv mj. i vysoká kvalita životního prostředí.

Vysočina je vyhodnocena jako „nejzdravější kraj“ České republiky. Především pro nízké spady škodlivin. (I když i tady je možné zlepšovat, zvláště pokud jde o Žďársko s výrazným podílem těžkého strojírenství a těžby uranu.) Negativní dopad má rozsáhlý automobilový provoz, zvláště na dálnici D1, která prochází severní částí kraje. Dálnice sice zlepšila dopravní dostupnost regionu, ale její dosavadní přetěžování se promítá do spadu zplodin, do hlučnosti i do znečišťování krajiny.

Tabulka 5 Vývoj vybraných zplodin a nákladů na zlepšování životního prostředí (ŽP) – Kraj Vysočina (podle statistiky životního prostředí)

	2000	**2005**	**2010**	**2013**
Spad v t/km^2	0,56	0,70	0,51	0,51
b. i.	1,000			0,914
SO_2	0,42	0,37	0,33	0,34
b. i.	1,000			0,809
No_x	1,68	2,13	1,41	1,32
b. i.	1,000			0,809
CO	5,15	6,00	4,83	4,69
b. i.	1,000			0,911
Investice do životního prostředí (tisíce Kč)	1 992 929	974 591	777 614	1 371 712
b. i.	1,000			0,688
Neinvestiční výdaje na životní prostředí (tisíce Kč)	–	520 382	1 022 298	1 112 013
b. i.		1,000		2,137

Obecní znečištění na osobu	(2001) 266,2	265,5	301,6	317,7
b. i.	1,000			1,193
Znečištění vodních zdrojů na 1000 kubických metrů	18 078	24 088	20 668	(2014) 18 782
b. i.	1,000			1,039
Počty čističek vod v kraji	66	172	156	(2014) 186
b. i.	1,000			2,818
Podíl vody procházející čističkami (%)	94,5	77,7	85,7	(2014) 87,6

Pro Kraj Vysočina je příznačný pokles zplodin znečišťujících životní prostředí. Při tom jsou hodnoty těchto zplodin výrazně pod průměrem za celou Českou republiku. Investice do životního prostředí jsou sice značné, ale nejsou nad celostátním průměrem. Nedostatky jsou nejvýraznější v souvislosti s růstem komunálních odpadů a podílem čištění odpadních vod. V obou těchto položkách v tempu rozvoje zaostává Vysočina za republikovým průměrem. Lze tudíž – pokud by tento trend byl zachován i nadále – očekávat nárůst problémů.

Kvalitní životní prostředí je jednak zdrojem pro turistiku a cestování (zvláště cyklistickou a pěší turistiku), rovněž zdrojem pro chalupaření a i pro mírně rostoucí nárůst nových obyvatel – těch, kteří hledají možnost pro život ve zdravém prostředí a samozásobení.

Pro kvalitu života je pro Vysočinu také příznačná výrazná svázanost s tradicemi a s místními tvořivými aktivitami. Ne náhodou je Pelhřimov (jedno z okresních měst kraje) místem festivalů kuriozit (a muzea kuriozit – pro českou tradici je setkávání s kuriozitami a jejich místo ve vidění světa a života „po česku“ jedním z charakteristických rysů), další okresní město – Havlíčkův Brod – místem knižních trhů, Jihlava dlouhodobým setkáváním milovníků sborového zpěvu, mezinárodního setkávání filmových dokumentaristů a dalších kulturních aktivit a konečně i Třebíč – jedna ze tří památek UNESCO v kraji, spojená s tisíciletým propojením moravského a židovského živlu. Dávné osídlení Vysočiny se promítá i do mnoha kulturních a církevních zastavení a aktivit, které představují výrazný pozitivní vliv na kvalitu života a životní prostředí v kraji. A podporují stále ještě poměrně vysokou religiozitu.

Průměrná měsíční hrubá nominální mzda v Kraji Vysočina činila v roce 2014 více než 22 800 Kč. Mzdy na Vysočině i nadále zaostávají za průměrem České republiky, jsou mezi kraji předposlední. Značné rozdíly jsou ve výši průměrné hrubé mzdy vyplácené v jednotlivých odvětvích hospodářství kraje. Nejvyšší mzdy byly v odvětví finančního zprostředkování, naopak nejnižší v ubytování a stravování.

Příjmová struktura je sama o sobě významná, ale to, co má podstatný vliv na životní úroveň, jsou disponibilní příjmy obyvatel.

V roce 1995 patřila Vysočina, spolu s krajem Olomouckým, k dvěma regionům České republiky s nejnižšími disponibilními příjmy. Zatímco průměrný roční disponibilní příjem na hlavu v republice činil tehdy 81,3 tisíce Kč, na Vysočině jen 72,7 tisíce.

Delší časové řady ukazují, že čisté disponibilní příjmy stouply mezi lety 1995 a 2013 v polovině všech krajů, největší tempo přírůstku v těchto letech zaznamenala Vysočina, kde čisté disponibilní příjmy na člena domácnosti rostly ještě o něco málo rychlejším tempem 2,7krát, než v Praze 2,67krát. Kraj Vysočina se tak v roce 2013 posunul z předposledního místa v roce 1994 na páté až šesté. Spolu s možnostmi využití vlastních zdrojů v malých obcích převažujících v Kraji Vysočina jde o trend podstatně zlepšující životní standard v tomto kraji.

Graf 2 Čistý disponibilní důchod na obyvatele v krajích ČR – srovnání let 1995, 2004 a 2013 (v Kč)

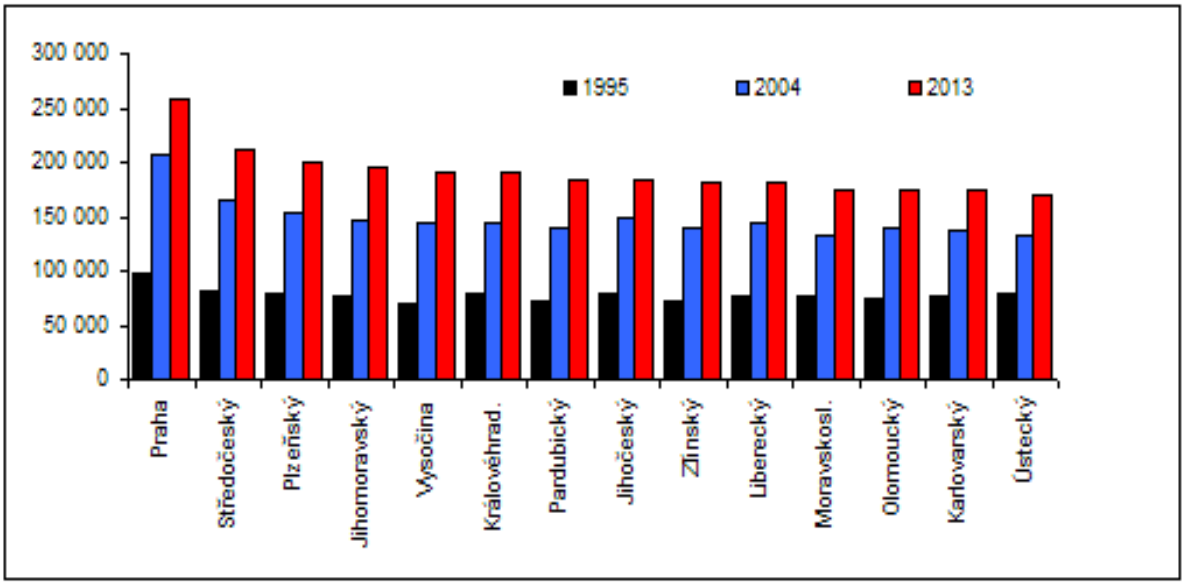

Tabulka 6 Domácnosti a osoby v nich v krajích podle vztahu k mediánu průměrných příjmů 2014 (čisté příjmy po odečtu výdajů na bydlení)

Region	pod 40 % mediánu	40–50 % mediánu	50–60 % mediánu	60–70 % mediánu
ČR	2,9	3	4,3	6,4
Vysočina	1,7	2,8	5,9	7,9

Zdroj: ČSÚ, Životní podmínky 2014

Ohrožení chudobou zvláště u některých skupin obyvatel je vysoké. Jedná se o ohrožení chudobou i v tom případě, když nejsou výrazné nároky na spotřebu.

Tabulka 7 Míra omezení spotřeby členů domácností v Kraji Vysočina a ČR v roce 2014

(% domácností, které si danou skutečnost nemohou dovolit)

Domácnosti, které si nemohou dovolit	ČR	Vysočina
alespoň jeden týden dovolené mimo domov ročně	37,8	36,6
jíst každý druhý den maso	13,6	16,8
příkon teplé vody v domácnosti	6,8	6,6
zaplatit neočekávané náklady v rozsahu 9600 Kč	42,3	35,2

Zdroj: ČSÚ

Dlužníci z Vysočiny jsou na tom se splácením o něco lépe než „průměrné domácnosti" České republiky. V posledním roce zde bylo dokonce dvakrát méně dlužníků s potížemi dluhy splácet.

Tabulka 8 Podíly domácností s problémy se splácením dluhů v krajích v roce 2014

	ČR	Vysočina
Hypotéky a jiné druhy dluhů na bydlení		
ano	0,3	0,3
ne	13,7	15,5
z toho s obtížemi při splácení	85,9	84,1
Ostatní dluhy a úvěry		
ano	1,2	0,6
ne	13,1	14,1
z toho obtížně splatitelné	85,6	85,3

Zdroj: Životní podmínky SILC

Podíly osob v prodlení se splácením dluhů jsou v Kraji Vysočina nejnižší mezi všemi kraji – je na úrovni 5,44 %. (Průměr za ČR je 8,18 % – stav z roku 2015.)

Sociální zabezpečení je pro určitou část obyvatel kraje nezbytnou podmínkou zachování jejich – i když ne vysokého – životního standardu.

Nespornou výhodou kraje je relativně nižší podíl sociálněrizikových skupin obyvatelstva. Odpovídá tomu i poměrně nízký rozsah sociálních dávek vyplacených v kraji. V roce 2013 to bylo 1,6 mld. Kč. (Pro srovnání – v Ústeckém kraji šlo o téměř 3,5 mld. Kč, v Olomouckém kraji 2,2 mld. Kč.). Obecný přehled o sociálním zabezpečení v kraji podává následující tabulka.

V časových řadách se ukazuje mírné zlepšování situace. Zároveň tabulka ukazuje základní strukturu sociálních dávek v Kraji Vysočina.

Tabulka 9 Vývoj vybraných sociálních služeb v Kraji Vysočina

	2000	2005	2010	2013	2014
Sociální služby poskytované v domovech pro seniory – lůžka			2,189	2,220	
v domovech pro osoby se zdravotním postižením			634	624	
Bytové jednotky v domech s pečovatelskou službou	1,541	2,107	2,407		
Neuspokojení žadatelé o umístění v domovech pro seniory			2,228	2,566	
Výdaje na dávky státní sociální podpory a pěstounské péče celkem (mil. Kč)	1,827	1,730	1,855	1,610	
z toho přídavek na dítě	758	650	209	180	
rodičovský příspěvek	417	639	1,288	1,133	
dávky pěstounské péče	18	21	45	86	
Výdaje na dávky nemocenského pojištění (mil. Kč)	1,129	1,358	869	750	859
z toho nemocenské dávky	978	1,139	613	493	592
Příjemci důchodů celkem	131,776	135,231	143,725	145,305	145,664
z toho starobní	70,348	71,418	82,970	86,387	87,419
z toho předčasné		17,480	25,232	30,726	31,883
invalidní pro invaliditu třetího stupně	16,477	17,540	12,426	10,343	9,946
invalidní pro invaliditu druhého stupně	6,543	8,593	2,834	3,423	3,500
invalidní pro invaliditu prvního stupně			8,461	8,382	8,460
vdovské, vč. kombinovaných	31,374	30,409	29,892	29,457	29,225
vdovecké, vč. kombinovaných	4,339	4,695	4,917	5,137	5,067
Průměrná měsíční výše důchodu celkem (Kč)	6,096	7,455	9,704	10,449	10,538
z toho starobní	6,131	7,516	9,847	10,689	10,798
invalidní pro invaliditu třetího stupně	6,084	7,543	9,752	10,358	10,392
invalidní pro invaliditu druhého stupně	3,894	4,599	6,828	6,849	6,850
invalidní pro invaliditu prvního stupně			6,211	6,087	6,028
vdovské, vč. kombinovaných	6,595	8,158	10,578	11,420	11,518
vdovecké, vč. kombinovaných	7,115	8,847	11,562	12,524	12,660

Zdroj: Statistické výkaznictví ministerstva práce a sociálních věcí; údaje jsou neúplné vzhledem ke změnám v metodice a institucích zpracovávajících podkladové zdroje

Jak vyplývá z tabulky 9, problémy jsou především v dostatečném počtu lůžek v zařízeních pro důchodce. Vzhledem k tomu, že v kraji počet lidí ve věkové kategorii nad 65 let výrazně narůstá, jde o vážný nedostatek. Podobně je varující pokles výše důchodů u invalidních osob. Nárůsty starobních důchodů jsou sice patrné, avšak výše důchodů sama o sobě se pohybuje jen někde mezi 40–45 % průměrných mezd. Znamená to, že významná část starobních důchodců žije na hranici životního minima. Zvláště se to týká těch, kteří žijí osaměle. Na druhé straně i tady je možné brát jako pozitivní vliv skutečnost, že valná část obyvatel kraje žije ve venkovských podmínkách, kde je běžné, že část vlastní spotřeby obyvatelé vypěstují na svých zahradách a malých rozlohách polí.

Velmi pozadu je využívání pěstounské péče o děti. Podíl dětí v tzv. kojeneckých ústavech a dětských domovech – kde jsou děti vychovávány mimo rodinu – je stále vysoký. Jde o zárodky budoucích deviací, které se táhnou s dětmi vyrůstajícími mimo rodinu po celý život.

Míra registrované nezaměstnanosti v Kraji Vysočina dosáhla koncem roku 2014 jen 5,6 % a byla jedna z nejnižších v České republice. Nabídka míst pro kvalifikovanou pracovní sílu není vysoká.

Disponibilní příjem, očištěný od nákladů na bydlení, jež jsou v Česku nejvyšší výdajovou položkou, slouží i jako ukazatel ohrožení chudobou či hrozícího rizika chudoby. Pro rok 2014 je u nás hranicí rizika chudoby 60 % mediánu průměrného příjmu. Zatímco životní minimum je oficiálně stanoveno fixní částkou v daném roce. V ČR se podíl mezd, resp. pracovních příjmů, na příjmech domácností pohybuje dlouhodobě mezi 50–60 % hrubého disponibilního důchodu. Výpadek příjmu v důsledku nezaměstnanosti proto znamená zásadní omezení příjmů domácností nezaměstnaných a je spojen s problémy splácet závazky, zejména v domácnostech, kde pracuje jen jeden člen s více závislými osobami.

Nůžky mezi domácnostmi vysoko- a nízkopříjmovými se v posledních dekádách ve všech krajích stále rozevíraly, i během recese. To vedlo k růstu sociálních nerovností, na což není, historicky vzato, česká, tradičně rovnostářská, společnost připravena.

Vedle rodičů-samoživitelů, mnohodětných rodin (nad tři děti) a nepracujících seniorů, jsou to právě nezaměstnaní a jejich rodiny, kterým hrozí chudoba či materiální deprivace.

Podíl domácností a jejich členů, jejichž příjmy se pohybují pod stanoveným životním minimem a jsou závislí na sociálních dávkách a příspěvcích, je nejvyšší v Ústeckém kraji. Kraj Vysočina je v tomto směru hluboko pod průměrem České republiky, ale i v něm mezi lety 2011–2014 došlo k nárůstu v podstatě zdvojnásobujícímu stav. Tempo nárůstu je nejvyšší mezi kraji ČR, absolutní výše je však stále pod polovinou celorepublikového průměru (mírně překračuje 2,2 % z celku domácností; v ČR je to něco přes 4,3 %). V Kraji Vysočina je nyní podíl chudých rezidentů vůči průměru za ČR téměř poloviční, i když chudých domácností během recese relativně přibylo.

Průměrný podíl nezaměstnaných v domácnostech žijících na Vysočině se pohyboval pod republikovým průměrem. Za republiku byl podíl nezaměstnaných členů domácnosti na úrovni 13 %, v Kraji Vysočina to bylo jen 9 %. Naopak je v Kraji Vysočina podíl lidí v obou nejnižších příjmových pásmech (do 50 % mediánu) nižší než podíly lidí, kterým zvýšeně hrozí chudoba v republice celkově. Zajímavý je i zvýšený podíl obyvatel, kteří na Vysočině žijí blízko nad oficiální hranicí přímého ohrožení chudobou, který je v ČR 60 %.

Zvláštní skupinu z hlediska životní úrovně představují důchodci. Rozdíly v průměrné výši vyplácených důchodů nejsou zásadní. Kraj Vysočina patří ke krajům s nejnižší úrovní důchodů.

Diference mezi kraji v příjmech důchodců nejsou radikální, nicméně Kraj Vysočina je zase na jednom z posledních míst.

V posledních pěti letech podíl příjemců předčasných (trvale snížených) důchodů roste v celé republice, od roku 2008 do roku 2013 se podíl pracujících předčasně odcházejících do starobního důchodu zvýšil. Ve většině případů jsou senioři k žádosti o předčasných důchod motivováni nevýhodnou pozicí na pracovním trhu a zdravotními problémy.

Tabulka 10 Podíl příjemců předčasného starobního důchodu na počtu příjemců plného starobního důchodu v letech 2008–2013

Region	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	21,6	23,1	24,3	27,2	28,2	29
Praha	12,4	12,8	12,9	14,2	14,7	15,1
Vysočina	28,5	30,2	31,8	34,9	36,2	37,2

Zdroj: ČSSZ

Největší nárůst žadatelů o předčasný důchod je evidován v Olomouckém kraji a na Vysočině.

Výklad pojmu kultura představuje vstup do velmi široké a bohaté oblasti života Kraje Vysočina. Zahrnuje jednak zmínky o historické paměti v památkách, přehled hlavních institucí „produkujících" kulturu v užším slova smyslu, dále se zmiňuje o lidových tradicích a především o spontánních amatérských aktivitách. Další velkou tematikou je otázka hodnotových specifik, včetně deviantního chování proti normám. Poslední část věnujeme religiozitě, která je v Kraji Vysočina výraznější než ve většině ostatních krajů České republiky.

Návštěvnost památkových objektů se podle údajů statistiky kultury (NIPOS) od roku 1992 v ČR celkově zdvojnásobila, vzrůstá zejména po roce 2000.

Tabulka 11 Návštěvníci památek v krajích – porovnání let 2000 a 2010

Region	Počty návštěvníků na 1000 obyvatel		Nárůst návštěvníků v % proti roku 2010
	2000	2010	2000/2010
ČR	1711	4197	2,45
Hl. m. Praha	2426	11 528	4,75
Vysočina	1772	3287	1,85

Zdroj: NIPOS

Počty za Kraj Vysočina jsou sice kolem průměrů za celou republiku, ale distance vůči Praze je zásadní. Především je markantní nízké tempo nárůstu návštěvníků. Jde o důležité vyjádření dluhu, který v tomto směru Kraj Vysočina má.

Péče o památky je jedním z významných indikátorů kulturní úrovně regionu. V kraji v období mezi lety 1958–2015 přibylo 16 ohrožených památek, což je ale jen zlomek z nárůstu za celou Českou republiku. (Pouhá 2 % z celku spadají do Kraje Vysočina.)

Kraj Vysočina je relativně málo – ve srovnání s dalšími kraji – vybaven institucemi produkujícími kulturní aktivity na profesionální či profesně zabezpečené úrovni.

Tabulka 12 Vybavenost krajů kulturními institucemi v roce 2013

Region	Divadla	Hudební soubory	Muzea a galerie	Historické památky s kulturními dopady	Knihovny
Česká republika	152	203	521	297	5381
Vysočina	2	6	39	19	529

Zdroje: Šetření SOÚ Kultura v krajích 2011, SOÚ AV (in archiv NESSTAR), NÚLK, NIPOS

Důležitým ukazatelem kulturní vyspělosti a atraktivity kraje není přítomnost památek a kulturních zařízení, ale především jejich využití, které odráží aktivitu a zájem rezidentů, ale i turistickou atraktivitu kraje. Podle výběrového šetření Kultura v krajích byla v roce 2011 v ČR v jednom z dobrovolných zájmových sdružení, které nesou kontinuitu lokální participace a sdružování se, zapojena čtvrtina občanů (25,1 %). Vyšší podíl participace vykazuje Vysočina (28 %). Pro Vysočinu je typický vysoký počet amatérských**,** resp. ochotnických, divadelních souborů a na tisíc obyvatel v kraji připadá 1,7 souboru, což je unikátní (dle dat NESSTAR, SOÚ Kultura, NÚLK, NIPOS – vlastní výpočty).

Tabulka 13 Amatérské aktivity a kultura v regionech v roce 2014

Kraj	Ochotnické soubory	Dechové hudby	Sbory	Folklorní soubory	Lidoví umělci
Vysočina	909	14	49	22	11
ČR	8942	315	1284	360	921

Zdroje: Šetření SOÚ Kultura v krajích 2011, SOÚ AV (in archiv NESSTAR), NÚLK, NIPOS

Pokud jde o památky, vyniká Kraj Vysočina především zastoupením nejvýznamnějších – památek UNESCO: na svém území nemá hned tři světově uznávané památné lokality žádný další z krajů. (Když nepočítáme Prahu.) Jedná se o kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou, čistě renesanční historické jádro města Telče a baziliku sv. Prokopa spolu s židovským městem v Třebíči. Kromě toho tady nalezneme národní kulturní památky, městské památkové rezervace a městské památkové zóny. Navíc je tu největší koncentrace památkových objektů v přepočtu na jednoho obyvatele kraje v celé České republice. Konají se zde také jedinečné kulturní akce mezinárodního významu. V krajském městě se jedná například o setkání a soutěž smíšených

komorních sborů – mezinárodní festival sborového umění – či mezinárodní festival dokumentárního filmu, mezinárodní folklorní festival s názvem Jihlavské folklorní léto atd. Činorodým organizátorem je město Telč, které pořádá festival Prázdniny v Telči nebo Evropské setkání folklorních souborů. Zámek v Jaroměřicích nad Rokytnou hostí Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského. Přírodní bohatství kraje tvoří chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy, Železné hory, dále přírodní rezervace Mohelenská hadcová step, Velký Špičák a četné další.

Pro Kraj Vysočina je charakteristický vysoký počet neziskových organizací. Celkem je to přibližně 2200 sdružení občanů, to představuje 6,3 % z celé České republiky. Aktivity občanů, tradičně úzce svázaných se svým bydlištěm i s půdou, jsou jedním z výrazných možných zdrojů rozvoje tohoto kraje. Souvisí to již se zmíněnými výraznými kulturními a občanskými aktivitami v obcích. Vysoký pocit přináležitosti k obcím je pro obyvatele Kraje Vysočina příznačný.

Možná, že jde o souvislost s – na poměry v České republice – poměrně značným rozsahem religiozity na Vysočině. K určité konfesi (nejvíce k římskokatolické) se v kraji v roce 2011 hlásilo téměř 30 % obyvatel kraje. Kromě toho dalších téměř 25 % obyvatel kraje se hlásilo k náboženskosti, i když není přímo svázána s nějakou konfesí. V menších obcích patří nedělní návštěva kostela k obvyklému životnímu rytmu. Jedná se o tradici, která se promítá i do dalších oblastí života – je například spjata s nízkou rozvodovostí, nízkou potratovostí a koneckonců i s nízkou kriminalitou. Kraj Vysočina vykazuje dlouhodobě jednu z nejnižších kriminalit mezi všemi regiony České republiky.

Tabulka 14 Vývoj evidovaných trestných činů na tisíc obyvatel, 2007–2013

	Trestné činy na 1000 obyvatel		
	2007	2010	2013
ČR	34,43	29,93	31
Vysočina	18,71	16,84	17

Zdroje: ČSÚ, Policejní prezidium ČR (upraveno)

Nejenže jde o údaje hluboko pod průměrem za Českou republiku, ale je možné vidět i klesající trend.

Tabulka 15 Zjištěné trestné činy dle typů v roce 2013

Region	**Trestné činy celkem**	**Všeobecná kriminalita**	**Hospodářská kriminalita**	**Loupeže**	**Krádeže**	**Znásilnění**	**Vraždy**
ČR	325 366	260 465	30 376	3051	11 117	589	182
Vysočina	8761	6513	1056	56	257	20	11
%	2,7	2,5	3,5	1,8	2,3	3,4	6,0

Zdroje: ČSÚ, Policejní prezidium ČR

Jedině u vražd přesahuje podíl Kraje Vysočina podíl, který má tento kraj na celku obyvatel České republiky. Jinak je podíl trestných činů hluboko pod ním. Kromě toho je v Kraji Vysočina (podle údajů z roku 2012) objasněnost 53,1 % trestných činů, což je třetí nejvyšší číslo mezi kraji. (Za celou ČR to bylo 39,5 %!) Je logické, že obyvatelé Kraje Vysočina se řadí k těm, kteří se ve svém bydlišti cítí nejméně ohrožení.

I v počtech problémových uživatelů drog je situace v Kraji Vysočina hluboce pod průměrem za ČR.

Tabulka 16 Odhadovaný počet problémových uživatelů drog na 1000 osob (15–65 let) v roce 2013

Region	Závislí na drogách na 1000 osob
ČR	6,3
Vysočina	3,8

Zdroj: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti UV

O příznivé situaci v oblasti duchovního a kulturního života i v oblasti sebereflexe a identity svědčí také údaje o sebevražednosti v kraji.

Tabulka 17 Srovnání míry sebevražednosti v letech 2006–2010 a 2001–2005

Region	2006–2010	Rozdíl 2006–2010/2001–2005	Index v % 2006–2010/2001–2005
ČR	13,7	-2	87,1
Vysočina	10,9	-1,6	87,5

Zdroj: ČSÚ

Alespoň stručně se zmíníme o hodnotových specifikách obyvatel Kraje Vysočina. Využijeme k tomu výtah z výsledků výzkumů European Social Survay, v němž je využit postup výzkumu hodnot podle metodiky S. H. Schwartze. (Jde o údaje z roku 2014.)

Kraj Vysočina vystupuje v mnoha hlediscích jako svérázná jednotka podle přijatých hodnotových orientací. Jeho obyvatelé jsou výrazně konzervativní, zároveň také výrazně méně otevření. Platí zároveň, že se jedná o kraj s velmi nízkým podílem přijatých hodnotových orientací posilujících ego (podporujících sebevědomí a sebeprosazení jedinců), ale rovněž o kraj s vyšším zaměřením na transcendentální orientace. To odpovídá výraznějšímu podílu religiozity v kraji. Hodnotová rozpornost obyvatel Kraje Vysočina vypovídá o nízkém sebevědomí, o nepříliš úspěšné snaze o propojení tradic a otevřenosti, jakož i o výrazném zaměření na témata přesahu jedince, na témata blízká transcendentálním orientacím.

Vzdělanostní struktura kraje vykazuje v posledních letech výrazné zlepšování, nicméně pořád je tu skoro 19 % lidí nad 15 let, kteří mají jen základní či neukončené základní vzdělání. Proti tomu je pouze

9,5 % obyvatel kraje (z téže skupiny), kteří mají vysokou školu. Tam jsou údaje stále pod průměrem krajů v celé České republice.

Přehled o žácích a jednotlivých školách v kompetenci obcí či krajů udávají následující tabulky a mapy.

Tabulka 18 Přehled o počtech žáků od mateřských až po vysoké školy v Kraji Vysočina

	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Děti v mateřských školách	16 520	17 001	17 677	18 032	17 996
b. i.	1,000				1,089
Žáci základních škol	41 173	41 009	41 009	41 568	42 428
b. i.	1,000				1,030
Žáci středních škol	26 742	25 394	23 933	22 858	22 360
b. i.	1,000				0,869
Studenti vysokých škol	3605	3733	3278	3272	2726
b. i.	1,000				0,756

Trend vývoje v posledních pěti letech prezentuje spíše informace o vývoji věkových kohort: nárůst dětí ve věku mateřských škol a pokles těch ročníků, které umožňují nástup ke studiu na vysokých školách. Jde o trendy příznačné pro celou ČR.

Tabulka 19 Obyvatelstvo starší 15 let podle nejvyššího ukončeného vzdělání

Region	Počty obyvatel nad 15 let	Podíly vzdělanostních skupin v %						
		Základní a neukončené základní	Střední bez maturity, včetně vyučení	Střední s maturitou	Nástavba	Vysokoškolské	Bez vzdělání	Nezjištěno
Vysočina 2001	429 424	24,2	40,6	26,3	1,0	6,7	0,4	0,8
Vysočina 2011	431 767	0,4	18,5	37,5	27,1	4,0	9,5	3,0
ČR 2001	8 571 710	23,0	38,0	27,1	1,3	8,9	0,4	1,3
ČR 2011	8 947 632	0,5	17,6	33,0	27,1	4,1	12,5	5,3

Zdroj: Výsledky sčítání lidu, domů a bytů, ČSÚ

Uvedené trendy nemění zásadně podíly ve vzdělanostní struktuře obyvatel Kraje Vysočina nad 15 let. Srovnání ukazuje především na podstatné zlepšení v nejnižší vzdělanostní kategorii. I když podíl osob bez vzdělání je na Vysočině relativně vysoký – byť pod průměrem za ČR. Zcela zásadní je nízký podíl lidí s vysokoškolským vzděláním. Jasně vzrostl podíl maturantů. A to výrazněji než v celé republice.

6 Struktura průmyslu

Podle počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva kraj o jedno procento zaostává za průměrem České republiky. Ovšem procentuálně je ekonomicky aktivních pouze 48 % obyvatel, což řadí otázku ekonomické aktivity k otázkám vyžadujícím řešení (viz tabulku 20).

Počet nezaměstnaných v poměru k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu v Kraji Vysočina v roce 2011 byl 1 % pod průměrem ČR (viz tabulku). Podíl pracujících důchodců rovněž.

Tabulka 20 Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v Kraji Vysočina – dle obvyklého pobytu, 2011

	Ekonomicky aktivní	**Zaměstnaní, podnikající, samostatně činní, pomáhající**	**Pracující důchodci**	**Ženy na mateřské dovolené**	**Nezaměstnaní**	**Ekonomicky neaktivní**
	% obyvatel	% ekonomicky aktivních	% ekonom. aktivních	% ekonom. aktivních	% ekonom. aktivních	% obyvatel
ČR celkem	49	82	4	2	10	46
Kraj Vysočina	48	84	3	2	9	49

Zdroje: CENZUS, 2011, ČSÚ; kód: ZVCR008, [1] včetně pomáhajících rodinných příslušníků

Graf 3 Vývoj regionálního HDP Kraje Vysočina v běžných cenách v letech 2004–2013

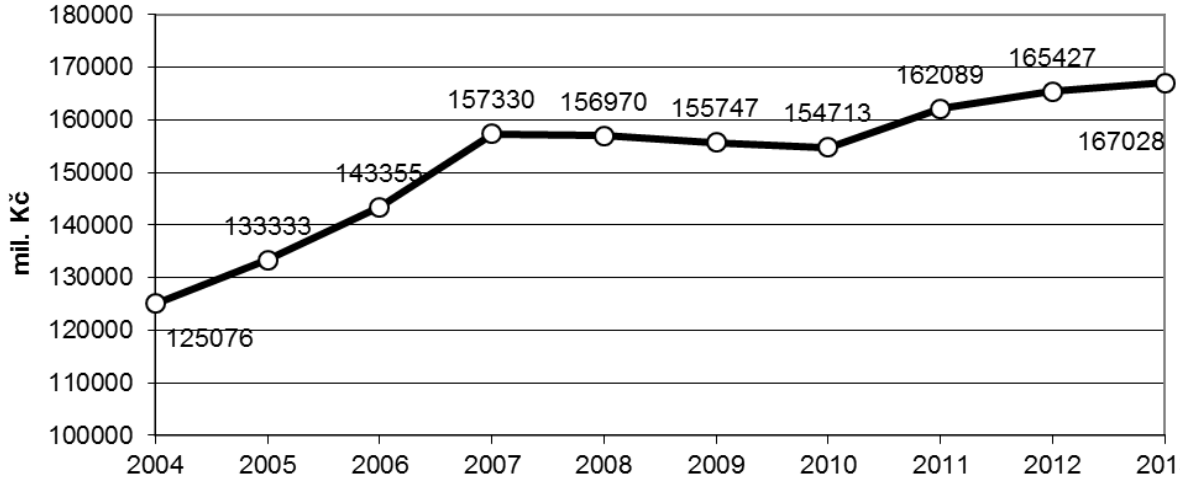

Zdroje: Regionální účty 2013, ČSÚ 2014

V roce 2013 byl v Kraji Vysočina vytvořen HDP přesahující 167 miliard korun (podíl na HDP ČR tvořil 4,1 %). Meziročně šlo o nárůst o necelé 2 miliardy korun. V relativním vyjádření činil meziroční nárůst regionálního HDP Vysočiny (v běžných cenách) 0,97 %, což byla sedmá nejvyšší hodnota v mezikrajském porovnání (nejvíce Plzeňský kraj 4,1 %). Ve třech krajích byl zaznamenán pokles.

Od roku 1995 vzrostl podíl HDP vyprodukovaný na 1 obyvatele Kraje Vysočina v běžných cenách ze 126 575 na 327 171 Kč v roce 2013. Proti průměru za ČR to bylo z 82,8 % v roce 1995 na 84,2 % v roce 2013. Ekonomická výkonnost kraje zaostává za celorepublikovým průměrem: podíl z HDP celé České republiky vytvářený v Kraji Vysočina se v posledních letech pohybuje kolem 4 %.

Ke konci roku 2014 bylo v kraji ve statistickém registru (s evidencí všech vydaných identifikačních čísel organizací) podchyceno 108 800 ekonomických organizačních subjektů. V rámci České republiky se tak Vysočina zařadila na předposlední místo mezi kraji. Nejvíce ekonomických subjektů v kraji vykázal okres Žďár nad Sázavou (více než 23 tisíc), nejméně okres Pelhřimov (přes 15 tisíc). Skoro 70 % všech registrovaných firem tvořili živnostníci. Počet firem v kraji celkem od roku 1994 do roku 2014 vzrostl o 225 %. Jde ale o tempo, které mírně pokulhává za trendem v celé České republice. Průmyslovými centry jsou zejména bývalá okresní města, vedle nich ale i další města s dobrou dopravní dostupností. Největšími firmami v kraji (měřeno dosaženým obratem za rok) jsou společnosti Bosch Diesel, s. r. o., Jihlava, Automotiv Lighting, s. r. o., Jihlava, STORA ENSO WOOD PRODUCTS Ždírec, s. r. o., a PSJ, a. s. (Tyto firmy sídlící v Kraji Vysočina byly v roce 2013 mezi TOP 100 v České republice.) Žďárské strojírny, a. s., jsou dlouhodobě hodnoceny jako jedna z nejstabilnějších velkých firem v zemi. Významné místo mezi firmami zaujímá atomová elektrárna v Dalešicích v okrese Třebíč – součást druhé největší firmy v ČR.

Graf 4 Struktura průmyslu v Kraji Vysočina

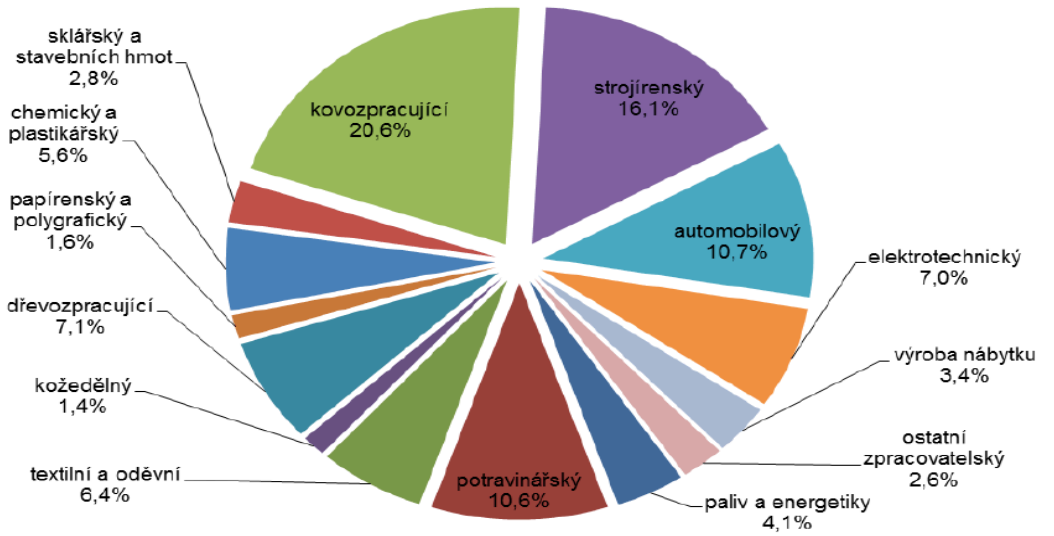

Poznámka: v grafu nejsou uvedena data za tato odvětví průmyslu: výroba a rozvod tepla, rozvod elektřiny, plynu a vody.
Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v Kraji Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina.; Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2012. ČSÚ Praha, 2013.

Zdroje: Zpráva o Kraji Vysočina, FHS UK 2015

Potravinářský průmysl má v Kraji Vysočina výraznější podíl, než je v celé republice. Jde mj. také o projev vyššího podílu zemědělství na ekonomice a zaměstnanosti v kraji. Podíly kovozpracujícího, strojírenského a automobilového průmyslu jsou relativně nižší než v celé ČR. Nejde však o rozdíly zásadní. V předchozích obdobích některá odvětví v kraji tradiční – např. textilní a sklářský průmysl – ve své produkci od počátku tisíciletí výrazně poklesla.

V Kraji Vysočina bylo v roce 2014 vydáno 4040 stavebních povolení, to je o více než 2800 méně než v roce 2009. Počtem zahájených bytů se Vysočina řadí na 12. místo mezi čtrnácti kraji České republiky. V kraji bylo dokončeno 1039 bytů, což představuje pokles proti roku 2010 téměř o 45 %.

Investice mířící do průmyslu se v posledních letech týkaly především firem:
– Automative Lighting, s. r. o. (výroba dopravních prostředků, 2360 mil. Kč, 312 pracovních míst, Střítež, Pávov)
– Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s. (152,6 mil. Kč, žádná nová pracovní místa, sídlo Havlíčkův Brod)
– ŽĎAS, a. s. (197,5 mil. Kč, výroba dopravních prostředků, 12 nových pracovních míst, sídlo Žďár)
– Spojené kartáčovny, a. s. (Gumárenský a plastikářský průmysl, 100,4 mil. Kč, 15 nových pracovních míst, sídlo Pelhřimov)

Investice v posledních letech zahrnují především tradičnější odvětví a firmy. Do odvětví IT přímé investice byly nepatrné. Jde o další potvrzení dluhu, který v tomto směru Kraj Vysočina má. Podíly přímých zahraničních investic v kraji jsou sice značné, ale hluboko pod průměrem za Českou republiku.

Tabulka 21 Přímé zahraniční investice v roce 2012

	EUR (tis.)
Kraj Vysočina	2 007 906
Průměr na kraj v ČR	7 389 695

Zdroje: ČNB, CzechInvest, 2014

Hospodaření kraje napovídá o rostoucích možnostech rozvoje.

Graf 5 Struktura základních skupin zdrojů příjmů rozpočtu Kraje Vysočina v letech 2001–2013

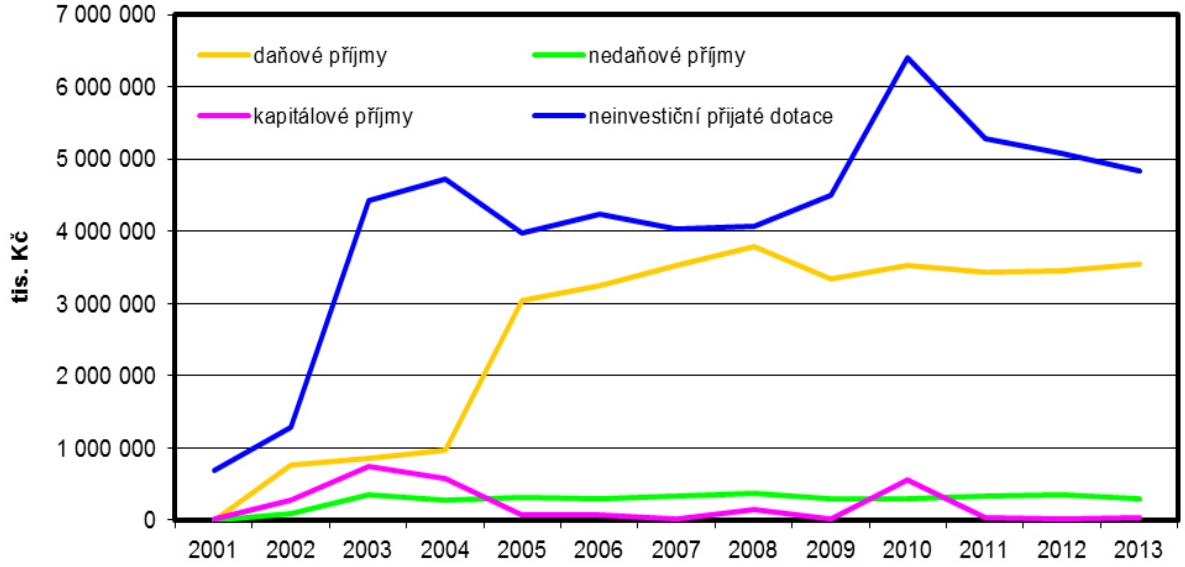

Zdroj: Závěrečné účty Kraje Vysočina v letech 2001–2013, Krajský úřad Kraje Vysočina, OE

Dotace stále tvoří největší zdroj hospodaření v kraji. To je závislé na struktuře příjmů soustřeďovaných centrálně. I v tomto směru se ale situace v poslední době zlepšuje. Protože podíl na daních se v roce 2014 ve prospěch obcí výrazně zlepšil.

Graf 6 Skladba výdajů rozpočtu Kraje Vysočina dle jednotlivých kapitol v roce 2013

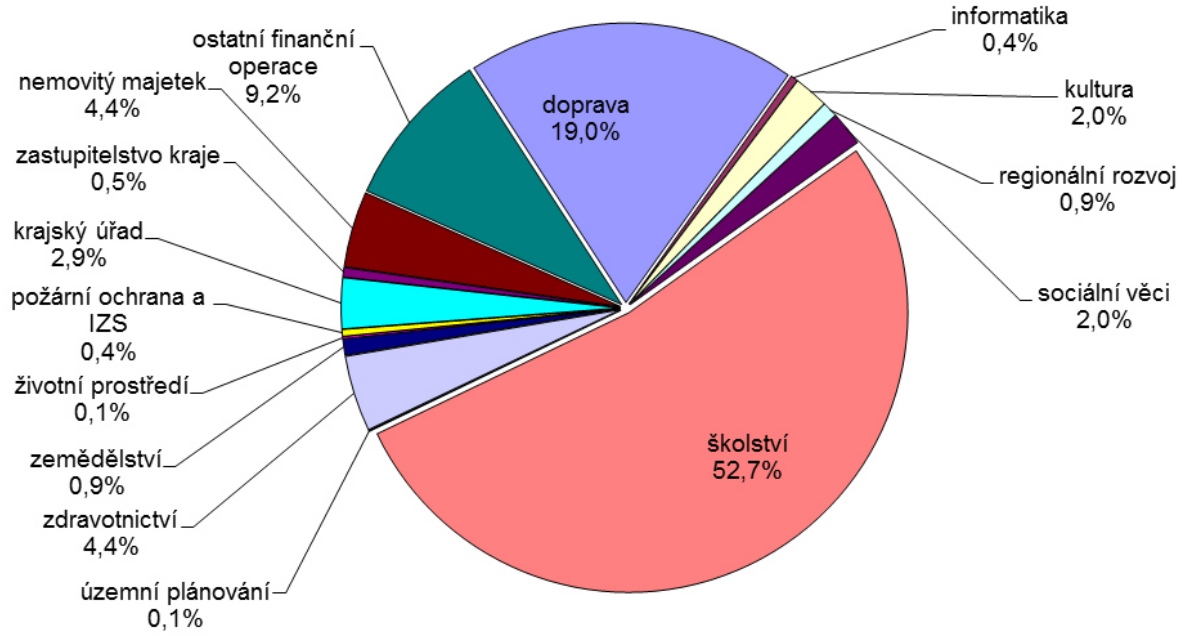

Zdroj: Závěrečné účty Kraje Vysočina v letech 2001–2013, Krajský úřad Kraje Vysočina, OE

Školství (základní a střední) je v kompetenci kraje, a proto je podíl výdajů na školství rozhodující. Naopak absolutní většina výdajů na sociální služby – které tvoří největší podíl výdajů ze státního rozpočtu České republiky – jde z celostátních zdrojů. Podobné je i financování dopravy v rozsahu kraje. Skličující je podíl výdajů na regionální rozvoj.

Silniční a železniční síť Vysočiny má strategický význam z pohledu vnitrostátního i celoevropského. Území kraje je součástí středoevropské urbanizované osy (Berlín–Praha–Vídeň/Bratislava–Budapešť). Dálnice D1 – dosud hlavní dálniční trasa v ČR (prochází krajem v délce téměř 100 km, tedy z jedné třetiny celé současné délky) – slouží dopravě národní i evropské. Strategická poloha a zlepšená dopravní dostupnost Vysočiny v posledních letech přilákala řadu zahraničních investorů, kteří sem soustřeďují výrobní kapacity a z části i výzkum a vývoj. Obtížná dopravní dostupnost malých obcí, zvláště v zimě, představuje důležitý konzervující vliv na zachování tradičního životního stylu, ale také vyžaduje svérázné služby. (Například pojízdné služby různého druhu.)

Tradičně významné postavení má v Kraji Vysočina **zemědělství**. Zdejší přírodní podmínky jsou sice pro pěstování některých zemědělských komodit optimální (produkce brambor, olejnin, pastevní chov skotu). Po složitém období transformace po roce 1989 se zemědělství kraje i nadále vyznačuje velkovýrobním způsobem hospodaření. Většina zemědělských podniků se zaměřuje na kombinaci rostlinné a živočišné výroby, větší specializaci je možné sledovat u menších výrobních jednotek samostatně hospodařících rolníků. Pověstné je bramborářství: celková sklizeň brambor v kraji činila 275 tisíc tun a představuje více než třetinu produkce brambor v České republice. Intenzita chovu skotu na 100 ha zemědělské půdy přesahovala v roce 2009 hodnotu 57 kusů a byla nejvyšší z krajů České republiky. Produkcí masa s více než 51 tisíc tun (bez drůbeže) se kraj zařadil na první místo v České republice.

Kraj patří k regionům, které zaměstnávají nejnižší počty lidí ve **výzkumu a vývoji**. V roce 2012 to bylo pouze 1077 osob. Příznačné je, že v témže roce to bylo jen 21 lidí, kteří v kraji působili ve vědě a výzkumu ve vládním sektoru. Šlo o druhý nejmenší počet mezi všemi kraji České republiky. Tomu odpovídají i nízké prostředky vkládané v kraji do rozvoje vědy a výzkumu. V mezikrajských srovnáních je Vysočina také na jednom z posledních míst v počtu a dynamice vývoje zaměstnanců ve vědě a výzkumu. Možná i z toho plyne, že se tento kraj pohybuje pod průměrem, pokud jde o produktivitu práce, a je blízko průměru krajů z hlediska disponibilních příjmů domácností.

Tabulka 22 Vybrané údaje o výzkumu a vývoji v Kraji Vysočina

	2001	**2005**	**2010**	**2013**
Počet pracovních míst pro výzkum a vývoj	38	69	89	91
Počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji (fyzické osoby)	546	845	972	1,221
Počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji (přepočtené)	316	699	692	896
Útvary výzkumu a vývoje	143	369	340	455
A to v sektorech:				
soukromém	140	347	327	443
státním	1	22	10	10
vysokoškolském	–	–	1	1
Výdaje na výzkum a vývoj v mil. Kč	318,7	706,8	743,4	1159
A to v sektorech:				
soukromém	244,7	537,8	416,5	938,3
státním	72,5	160,8	154	155,4
zahraničních investor	1,5	8,2	173	65,3
Neinvestiční výdaje na výzkum a vývoj v mil. Kč	303,6	570,6	688,2	1032,3
Patenty přihlášené v České republice	7	7	4	8

Jak ve srovnání s jinými kraji a celou republikou, tak především ohledně podílů pracovníků výzkumu a vývoje ve státních a veřejných institucích (včetně vysokých škol) se ukazuje, že v Kraji Vysočina jsou celkové kapacity ve výzkumu a vývoji i v inovacích obecně velmi malé; jde o zásadní rezervu možností vývoje tohoto kraje.

Především jsou tyto kapacity v soukromých firmách, zvláště ve firmách skupiny Bosch. Zaměření na získání zahraničních investorů s významným podílem sofistikované výroby (s výrazným podílem na výzkumu a vývoji) je pro Kraj Vysočina jednou z nejvýznačnějších výzev.

Budoucnost **cestovního ruchu** na Vysočině bude bezpochyby patřit vedle městské turistiky především formám klidné a ekologicky čisté pobytové turistiky. Ve všech ročních obdobích. Zimní rekreace se soustředí do nejvýše položených částí kraje – zejména Žďárských vrchů. Rozvoji cestovního ruchu „nahrává“ relativně dobrá dopravní dostupnost a blízkost velkých sídelních aglomerací – Prahy, Brna a Vídně –, které přivádí do regionu mnoho návštěvníků. Avšak možnosti v tomto směru jsou využívány z menší míry, než by si zasluhovaly.

7 Trh práce

Mezi lety 2001–2013 se počet pracovníků v Kraji Vysočina snížil o 1,2 %. Z toho v 1. sektoru (zemědělství, těžba, lesnictví, rybolov, prvovýroba) radikálně, o něco méně v 2. sektoru (průmysl a stavebnictví – avšak stále představuje více než 65 % z celku zaměstnanců), zatímco ve 3. sektoru (služby, obchod, doprava a také kvartér) vzrostl o více než 5 %. Po většinu let se počet zaměstnaných pohyboval kolem 240 tisíc osob.

Graf 7 Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 2. čtvrtletí 2014 – muži

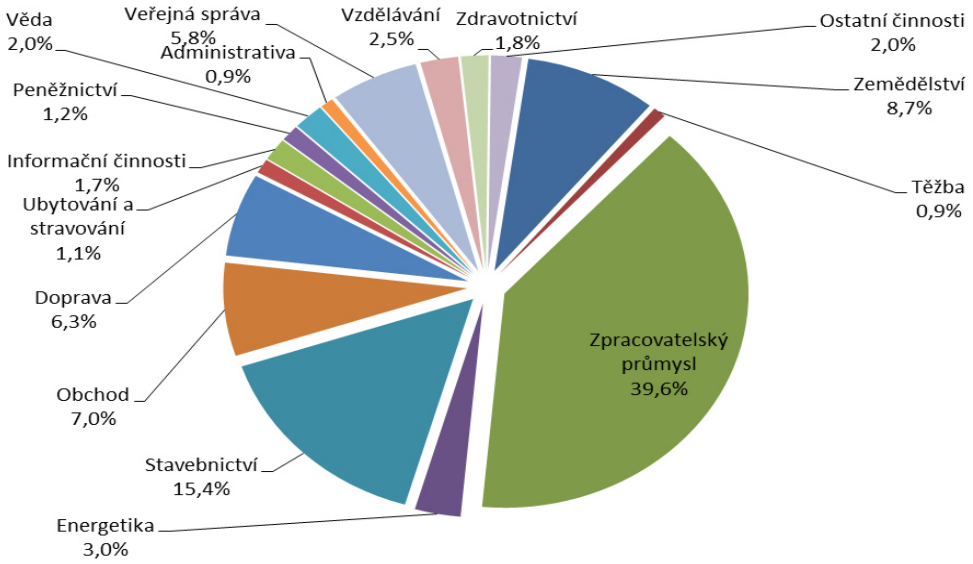

Zdroj: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2014, ČSÚ 2014, vlastní výpočty

Graf 8 Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 2. čtvrtletí 2014 – ženy

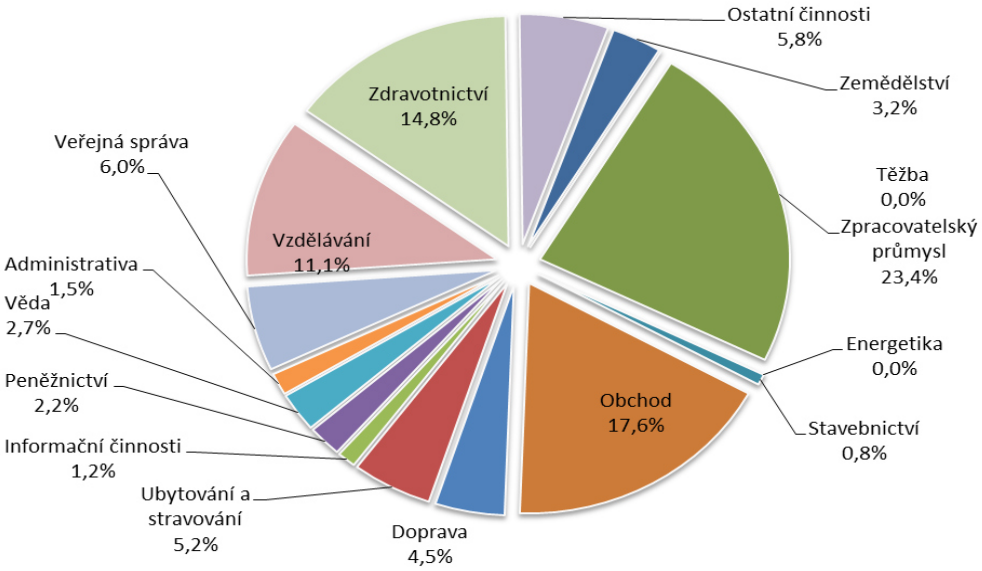

Zdroj: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, II. čtvrtletí 2014, ČSÚ 2014, vlastní výpočty

Struktura zaměstnanosti mužů a žen je rozdílná. Ženy jsou rozhodující, pokud jde o nárůsty terciéru. Možnosti zaměstnanosti se ale v Kraji Vysočina nevyvíjejí pozitivně.

Tabulka 23 Počty uchazečů na jedno volné pracovní místo v Kraji Vysočina

	2000	2005	2008	2010	2011	2012	2013
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	7,4	11,9	7,4	32,1	27,8	40,6	23,5

Zdroj: MPSV ČR 2014

Jde o trend, který je příznačný pro celou ČR: ekonomická recese se promítla hlavně do nedostatku rozvoje pracovních míst.

Dlouhodobě celková míra nezaměstnanosti v Kraji Vysočina odpovídá celorepublikovému průměru (9 %) a podobně jako v průměru za celou Českou republiku kopírovala křivku ekonomického cyklu.

Tabulka 24 Průměrná míra nezaměstnanosti

	1997	2000	2005	2009	2012
Vysočina	5	8	8	9	9
ČR	4	9	9	8	9

Zdroj: MPSV ČR 2013

Dlouhodobě nezaměstnaní v Kraji Vysočina tvoří 36,9 % všech nezaměstnaných, což je 6 % pod průměrem v České republice (viz graf 9).

Graf 9 Podíl dlouhodobě nezaměstnaných z celkového počtu nezaměstnaných (kraje, 2014, %)

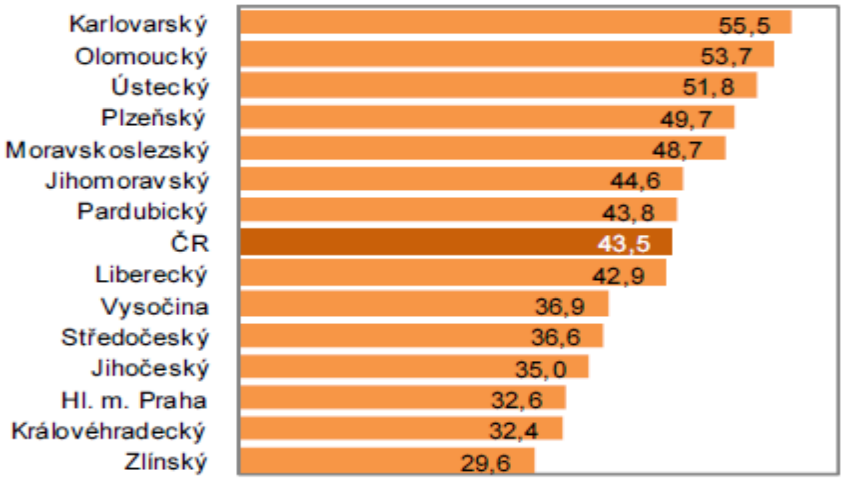

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

Nejvíce ohroženi nezaměstnaností jsou obyvatelé po ukončení základního vzdělání a do dovršení 19 let. Zaměstnavatelnost těchto lidí ovšem vyvolává otázky. Je možné, že část těchto lidí se připravuje na další vzdělávání a jsou registrováni na úřadu práce. Problémem zůstává vyšší nezaměstnanost mladých (15–29 let), ačkoli nezaměstnanost v kategorii 20–25 let je pod průměrem České republiky.

Tabulka 25 Nezaměstnanost podle věku 2014 (%)

		Vysočina	**Česká republika**
Celkem		5,6	6,1
Věková skupina:	15–19	34,2	36,8
	20–24	11,9	13,6
	25–29	9,6	7,4
	30–34	6,4	6,6
	35–39	3,4	5,5
	40–44	4,2	4,4
	45–49	4,2	5,0
	50–54	4,0	5,0
	55–59	3,9	5,5
	60–64		3,7
	65 a více		1,2

Zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/403-r-k-unemployment-rate-by-age-and-highest-educational-attainment-iv3bpwlmd8

Kraj Vysočina je charakterizován podstatně vyšší mírou nezaměstnanosti vysokoškoláků ve srovnání s celostátním průměrem.

Tabulka 26 Nezaměstnanost podle vzdělání, 2014

	Vysočina	**Česká republika**
Celkem	5,6	6,1
Základní vzdělání	16,7	22,1
Střední vzdělání bez maturity	5,5	7,3
Střední vzdělání s maturitou	4,9	4,8
Vysokoškolské vzdělání	4,8	2,9

Zdroj: ČSÚ

Celkem je v Kraji Vysočina relativně vysoký podíl nezaměstnaných vysokoškoláků, což představuje nevyužitou vysoce kvalifikovanou pracovní sílu. Jde o další důvod pro vytváření nových regionálních výzkumných a technologických center na Vysočině.

8 Vzdělanostní struktura

Následující mapy ukazují na vývoj základních skupin vzdělanosti podle obcí s rozšířenou působností. Jde tedy o detailnější pohled na vzdělanostní strukturu. Pro srovnání se jedná o mapy za ČR.

Mapa 2 Podíly osob s úplným středním nebo vyšším vzděláním (podle ORP)

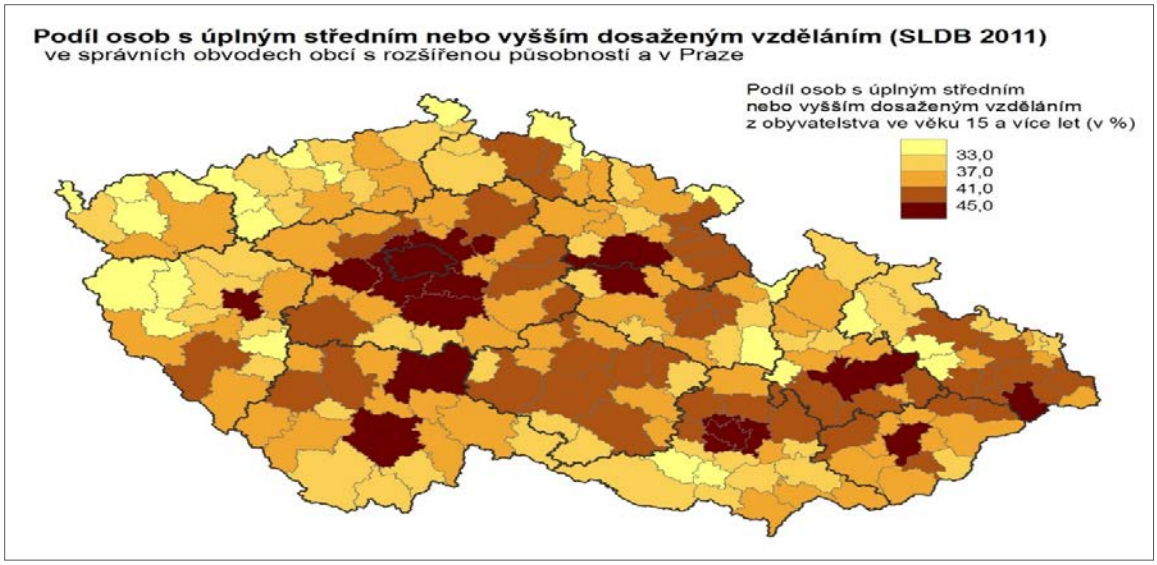

Mapa 3 Lidé s vysokoškolským vzděláním podle ORP

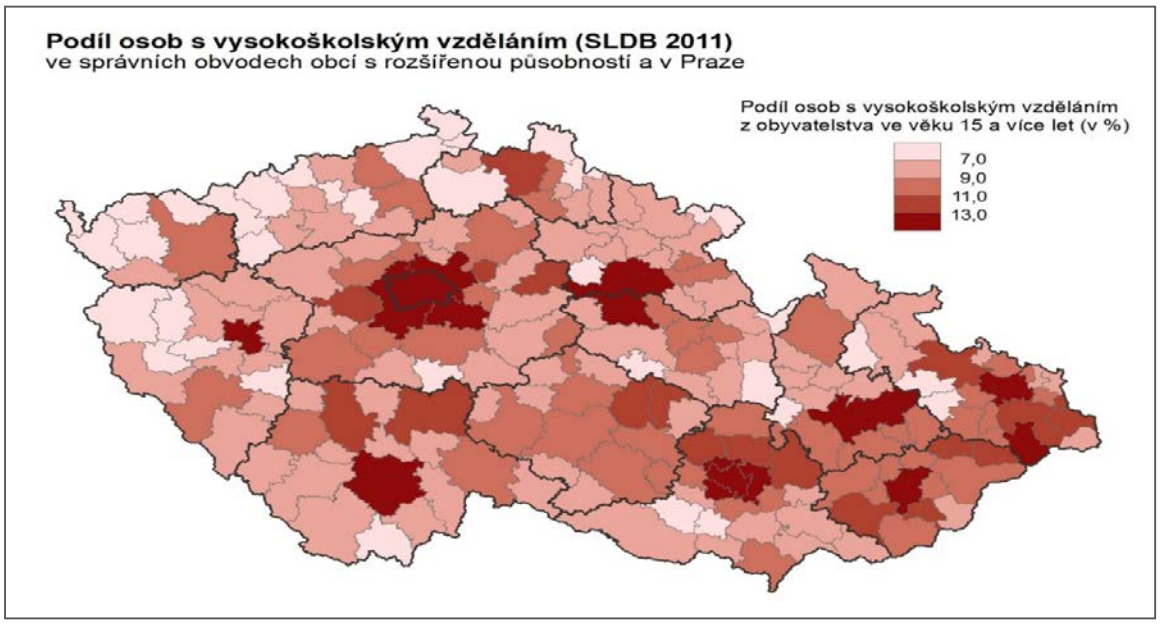

Srovnání ukazuje, že největší rozdíly mezi kraji jsou podle dosaženého vysokoškolského vzdělání. V tomto směru Kraj Vysočina patří k nejméně vybaveným (spolu s Karlovarským krajem).

I rozdíly uvnitř kraje jsou významné: nejlepší je situace v obvodu Žďár, nejhorší hned ve vedlejším, tedy v obvodu Bystřice nad Pernštejnem. Kraj má poměrně stabilizovanou síť základních škol a odpovídající kapacitu škol středních. Celkem je v kraji 29 veřejných středních škol, z toho 14 gymnázií a 14 středních odborných či integrovaných středních škol. Problémem je časté nedostatečné technické vybavení škol a zabezpečení dojížďky dětí z malých sídel.

Tabulka 27 Struktura škol, tříd, pedagogů a žáků v základních školách v Kraji Vysočina, 2007/2008 – okresy

Podle okresů a celkem	Počty škol	Počty tříd	Počty žáků	Počty učitelů	Počet žáků na 1 třídu	Počet žáků na 1 učitele
Havlíčkův Brod	53	388	7817	558	20,1	14,0
Jihlava	47	436	9091	651	20,9	14,0
Pelhřimov	34	293	6202	422	21,2	14,7
Třebíč	66	485	9975	715	20,6	14,0
Žďár nad Sázavou	82	519	10 595	777	20,4	13,6
Kraj Vysočina 07/08	282	2121	43 680	3123	20,6	14,1
Kraj Vysočina 06/07	283	2380	47 269	3372	19,9	14,0
Kraj Vysočina 05/06	284	2459	49 443	3444	20,1	15,0
Kraj Vysočina 04/05	284	2568	52 036	3533	20,3	14,7
Kraj Vysočina 03/04	285	2706	53 952	3615	19,9	14,9
Kraj Vysočina 02/03	290	2785	55 987	3808	20,1	14,7

Z těchto údajů nevyplývá, že by se situace v Kraji Vysočina v základním školství během sledovaného období zásadně měnila. Počet pedagogických pracovníků klesá – jde o trend v celé ČR. Zde je ale méně výrazný než v některých dalších krajích.

Tabulka 28 Přehled o gymnáziích v Kraji Vysočina (počty studentů podle okresů i za kraj)

Školní rok 2006/2007 (druh)	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2007/ 2008	Kraj 2006/ 2007	Kraj 2005/ 2006	Kraj 2004/ 2005	Kraj 2003/ 2004
Gymnázium 4leté	487	546	350	631	860	2874	2857	2753	2687	2577
Gymnázium 6leté	165	177				342	341	337	330	333
Gymnázium 8leté	878	824	456	458	1104	3720	3751	3781	3796	3954
Celkem	1365	1370	971	1266	1964	6936	6949	6871	6813	6864

Gymnázium obvykle představuje nejvhodnější přípravu pro vysokoškolské studium. Počty gymnazistů v kraji rostou nepatrně, v nejkvalitnější výuce – osmiletém gymnáziu – naopak klesají. Jde o zřetelný handicap v přípravě na růst lidí s vysokoškolským vzděláním v Kraji Vysočina.

Poslední přehled vzdělávacích zařízení v Kraji Vysočina uvádíme z hlediska individuální integrace handicapovaných žáků do ZŠ.

Tabulka 29 Počty individuálních integrovaných žáků se zdravotním postižením do základních škol

Počet handicapovaných žáků integrovaných do základního vzdělávání						
Skrytá postižení	17	21	18	21	25	28
Viditelná postižení	25	31	32	36	35	28
Postižení v řeči	12	11	17	9	7	10
Fyzické handicapy	49	50	45	39	48	50
Jiná postižení	39	42	41	52	42	26
Obtíže v učení a chování	2627	2664	2314	1874	1563	1402
Autisté		13		13		
Celkem	2791	2849	2510	2089	1796	1644
Rok	2008/ 2007	2007/ 2006	2006/ 2005	2005/ 2004	2004/ 2003	2003/ 2002

„Věčný“ spor o začleňování či vyčleňování zdravotně handicapovaných dětí do/ze základních škol je v Kraji Vysočina zřejmě spíše řešen ve prospěch jejich začleňování.

V kraji je nejmladší veřejná vysoká škola z celé České republiky, konkrétně Vysoká škola polytechnická v Jihlavě, založená v roce 2004. Jde o vysokou školu vytvářející teprve své postavení v regionu. Příznačné je, že ještě v roce 2012 nebyl ani jeden z pracovníků této vysoké školy, který by se hlavní činností zabýval vědou a výzkumem.

Kromě toho v kraji sídlí ještě v Třebíči soukromá Západomoravská vysoká škola, o. p. s., založená v roce 2003.

V akademickém roce 2014/2015 studovalo v prezenčních vysokoškolských programech na území kraje 1901 studentů v 16 oborech, z toho 1836 studentů ve 14 oborech na dvou vysokých školách se sídlem na území kraje: Západomoravská vysoká škola Třebíč, o. p. s., (51 studentů) a Vysoká škola polytechnická v Jihlavě (1785 studentů).

V akademickém roce 2014/2015 měly v Kraji Vysočina odloučené pracoviště dvě vysoké školy: Česká zemědělská univerzita Praha, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze.

Prezenční bakalářské studium nabízejí následující vysoké školy:

Vysoká škola polytechnická, Jihlava: elektrotechnika a informatika – obory: počítačové systémy, aplikovaná informatika; ekonomika a management – obory: finance a řízení, cestovní ruch,

ošetřovatelství – obory: porodní asistentka, všeobecná sestra; zdravotně sociální péče – obor zdravotně sociální pracovník

Západomoravská vysoká škola Třebíč, o. p. s.: obory: udržitelný rozvoj regionu a krajiny, kulturněhistorická studia, aplikované informační technologie, informační management, veřejnosprávní studia, management a marketing

Prezenční formu bakalářského studia nabízejí také detašovaná pracoviště těchto VŠ:

Česká zemědělská univerzita Praha, pracoviště Česká zemědělská akademie v Humpolci, střední škola: chov koní – tříleté prezenční bakalářské studium

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, fakulta chemicko-technologická – pracoviště akademie – VOŠ, G, SOŠ umělecko-průmyslová Světlá nad Sázavou: konzervování-restaurování umělecko-řemeslných děl – čtyřleté prezenční bakalářské studium

Přehled je poměrně bohatý, avšak nesvědčí ve prospěch širšího kulturního, vzdělávacího a společenského působení vysokých škol – to je obvykle spojeno spíše se sídlem vysoké školy. Na druhé straně jak vznik, tak dosavadní působení Vysoké školy polytechnické v Jihlavě ukazují, že jde o výrazně regionálně zaměřenou školu.

Vzdělávání ovšem není jen záležitostí škol. Kromě jiného zde mají významné místo i knihovny.

Tabulka 30 Přírůstek (úbytek) počtu návštěvníků knihoven mezi lety 2000 a 2010 v krajích ČR (v %)

Kraje	**Počet návštěvníků/ 1000 obyvatel**		**Přírůstek počtu návštěvníků (v %)**	
	2000	2010	2005/2000	2010/2005
ČR	1771	4197	12,7	115,3
Vysočina	1772	3287	31,3	39,6

Zdroj: NIPOS

Údaje za Kraj Vysočina jsou pozoruhodné dlouhodobě relativně vysokým podílem návštěv knihoven na celku obyvatel. Tempo růstu je hluboce pod republikovým průměrem, ale vzhledem k vysokému počtu malých obcí jde o velmi dobré výsledky.

I to spolupůsobí na to, že se Kraj Vysočina jasně umisťuje na prvním místě při souhrnném vyjádření kvality života mezi všemi kraji České republiky.

9 Doplňující souhrnné údaje

Jde o grafy, mapy a případně i tabulky, které mohou být součástí kteréhokoli kraje. Jsou většinou využitelné ve všech třech analýzách krajů v ČR.

Graf 10 Přirozený přírůstek obyvatel v Kraji Vysočina v letech 1994–2013

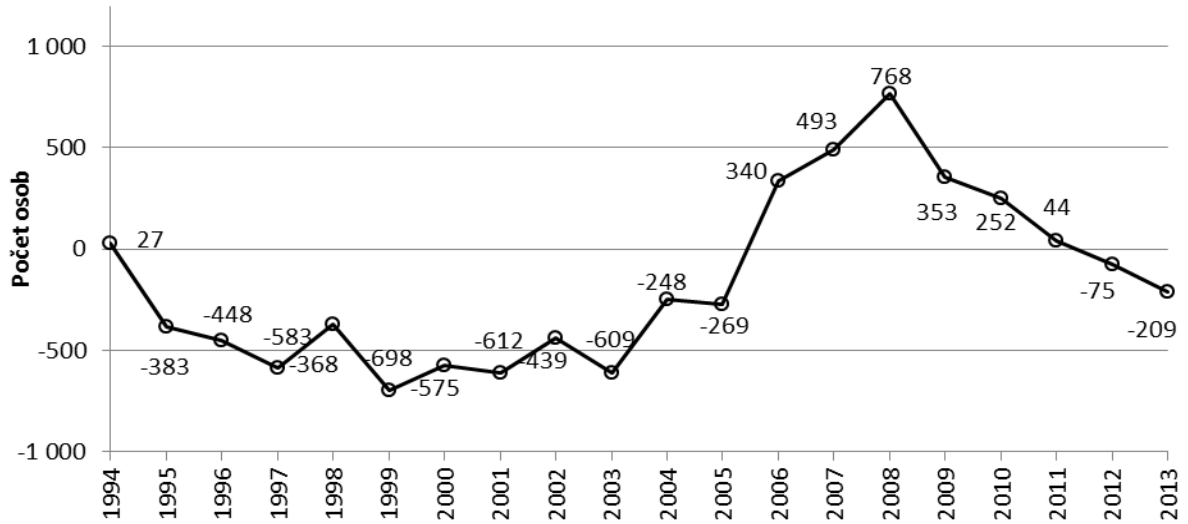

Zdroj: Demografická ročenka krajů České republiky 1999–2013, ČSÚ 2014

Graf 11 Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v Kraji Vysočina v letech 1994–2013

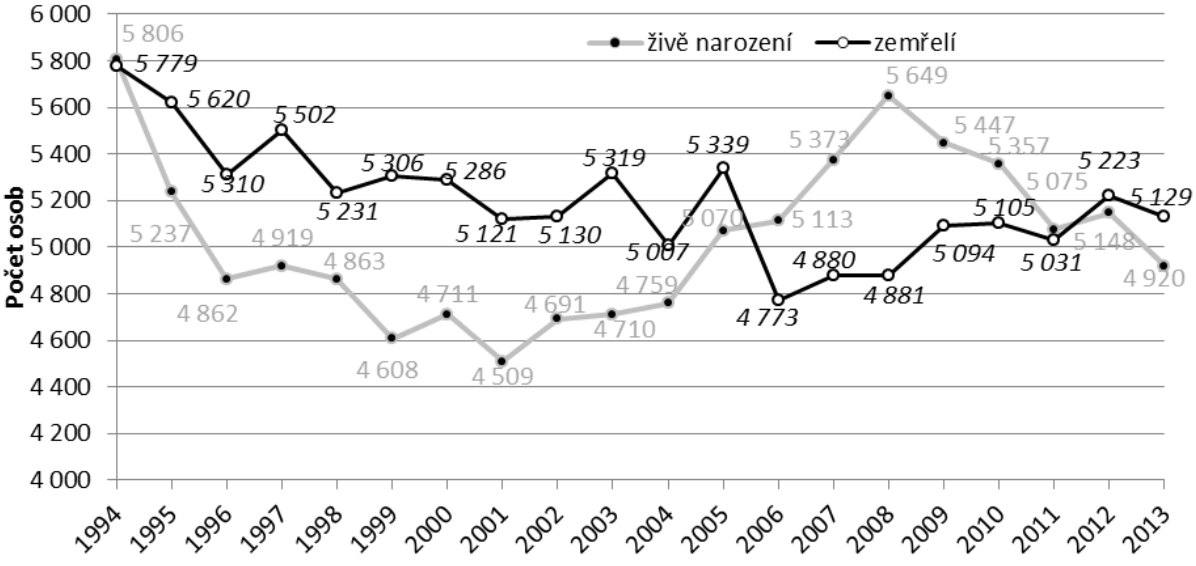

Zdroje: Demografická ročenka krajů České republiky 1999–2009, ČSÚ 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v letech 2010–2013, ČSÚ 2014

Graf 12 Vybavenost domácností osobním počítačem a připojením k internetu v krajích ČR (průměr za léta 2011–2013, řazeno dle vybavenosti počítačem)

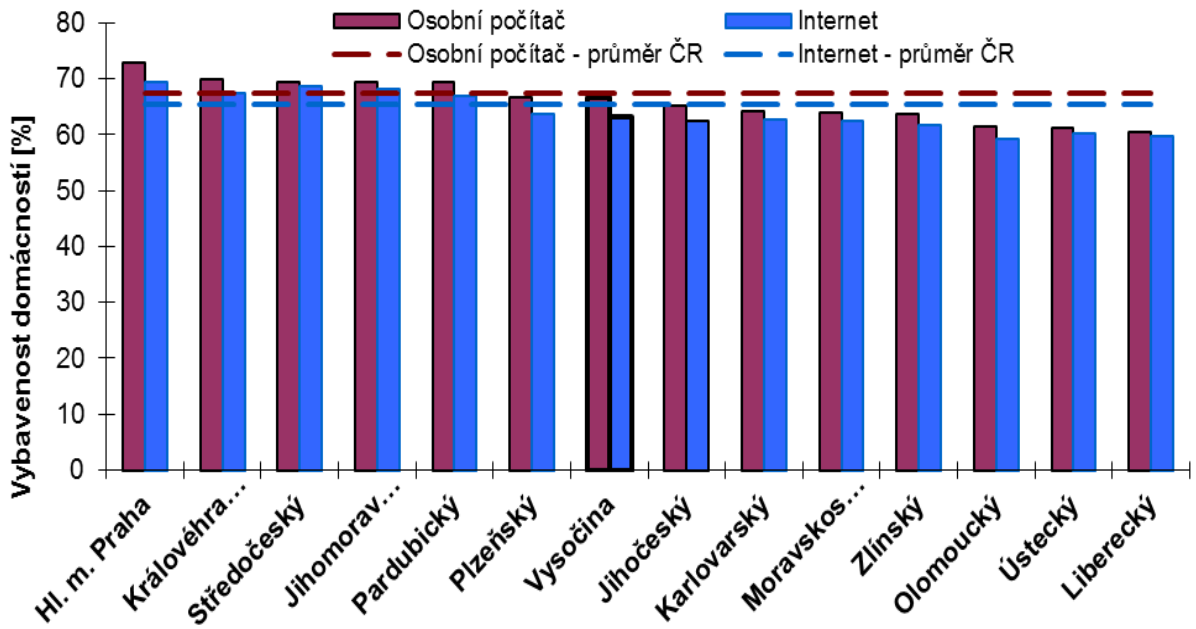

Zdroj: Vybavenost osobním počítačem a internetem, portál VDB, ČSÚ 2014

Graf 13 Počet podnikatelských subjektů na 1000 obyvatel se sídlem v krajích ČR k 31. 12. 2013

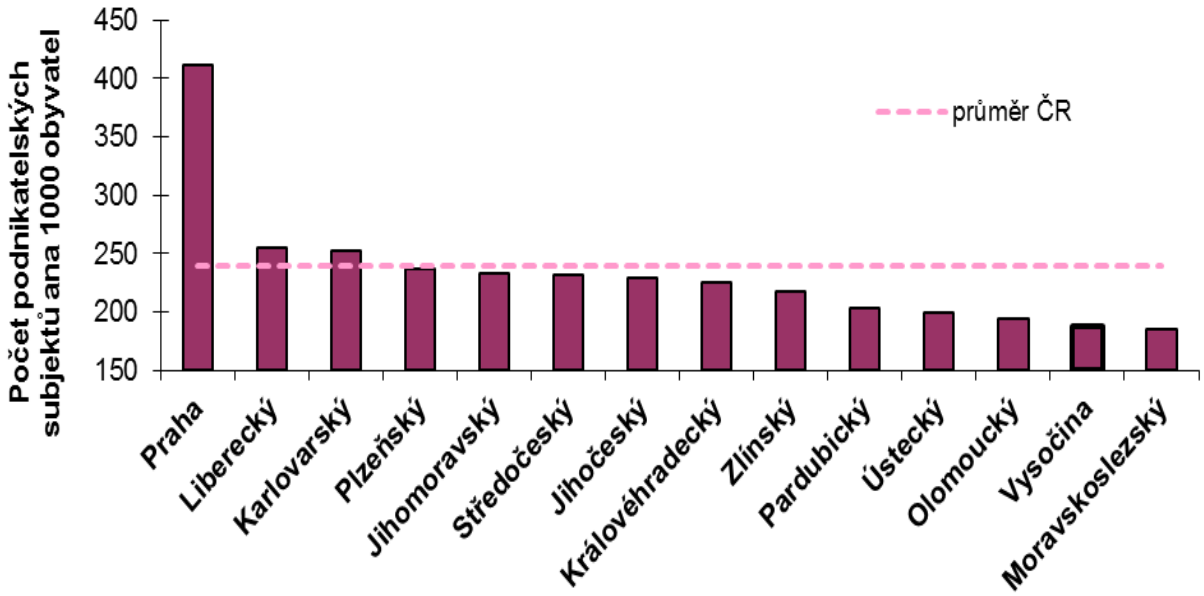

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101–108, 111–113, 115, 121, 205, 231–234, 301, 421, 501 a 541.

Mapa 4 Nezaměstnanost v okresech ČR k 30. 9. 2014

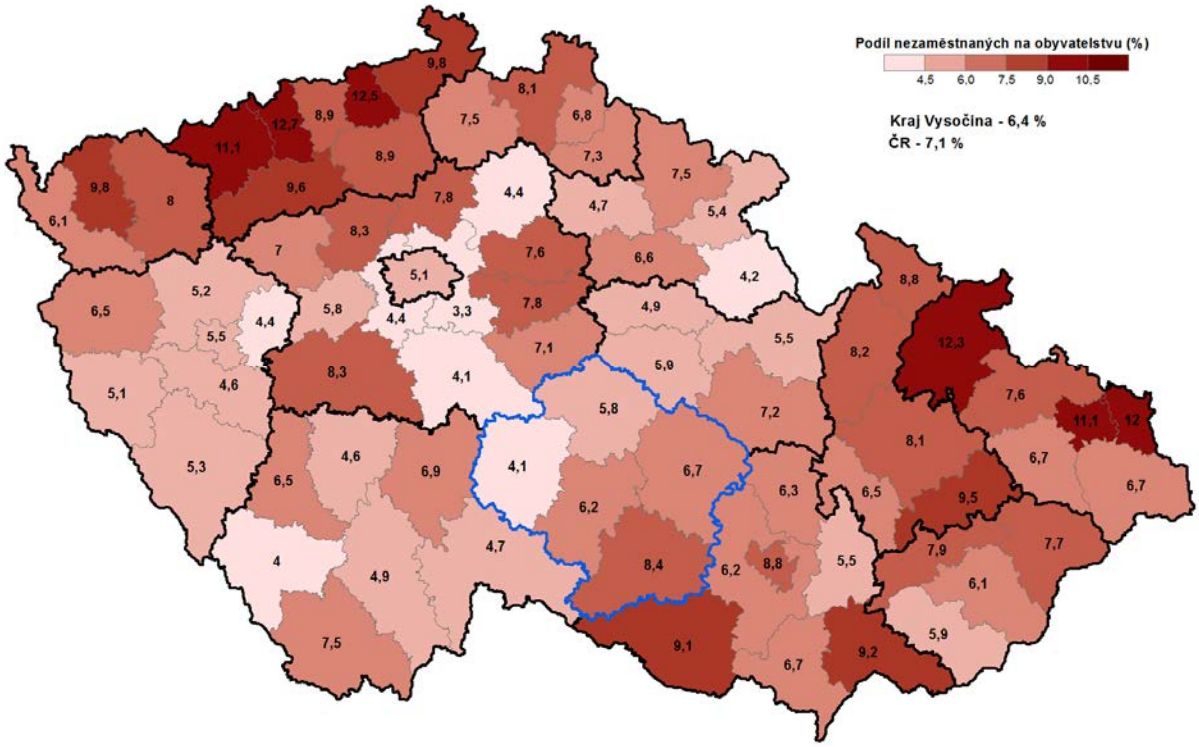

Zdroj: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR, 2014

Mapa 5 Kulturněhistorické předpoklady cestovního ruchu v Kraji Vysočina

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, OKPPCR

Mapa 6 Míra registrované nezaměstnanosti, počet uchazečů o práci a volná pracovní místa v krajích ČR k 31. 10. 2014

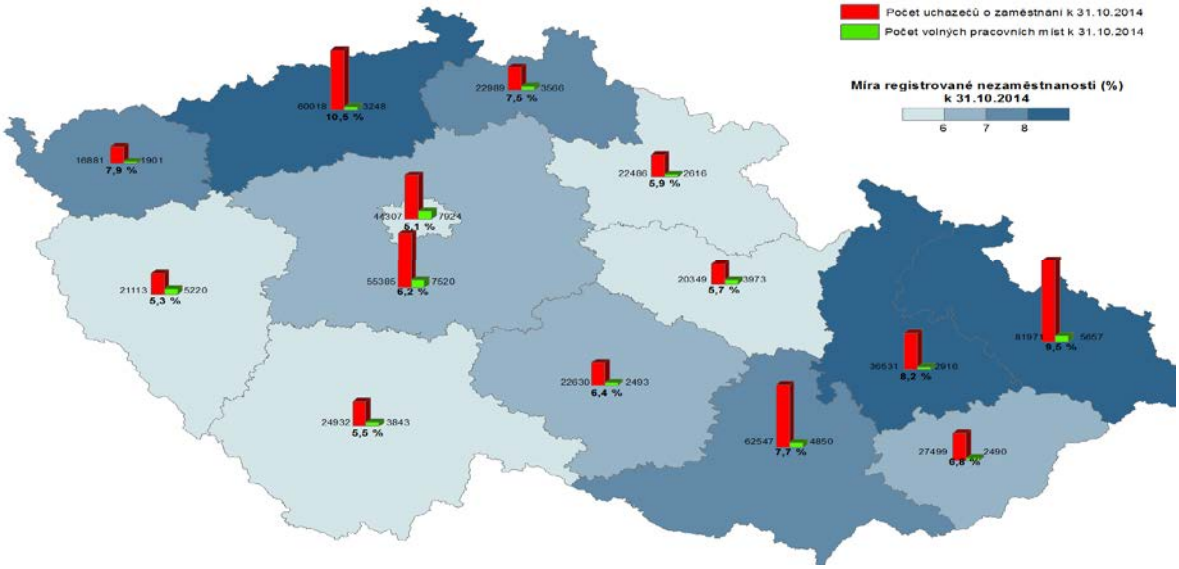

Zdroj: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR, 2014

10 Shrnutí

Především se ukázalo, že v Kraji Vysočina jde pro nejbližší období především o podporu rozvoje vědy a výzkumu, a tudíž i vysokého školství, o větší míru prosazování aktivit občanů do rozhodování (tedy: ve vyšším využití značných aktivit občanů ve prospěch kraje), o vyšší využití citlivého, ekologického a spíše aktivního turistického a cestovního ruchu v kraji a respektu vůči vysoké zakořeněnosti obyvatel kraje. (Jde o jeden ze čtyř krajů, kde je víc než 50 % rodáků.) Rozvoj kraje lze hledat v možnostech rozvoje tradic a nových kvalit poznání, ne v extenzitě. Kvalita života a prostředí Kraje Vysočina je jeho největší předností.

Kromě toho jsou slabá místa možností rozvoje kraje opřená o malé využití potenciálu přírodních a kulturních krás a aktivit, poklidu tradičního venkovského života, ale i rozvoje moderních technologií, růst vzdělanosti a možností pro uplatnění vysoce kvalifikovaných odborníků.

V programu nejsilnější politické strany na Vysočině na nejbližší období se objevují tyto teze:

- Podpoříme tvorbu nových pracovních míst.
- Ochráníme zdravotnictví před kolapsem.
- Zasadíme se o rozvoj venkova a zemědělství.
- Zvýšíme tlak na kvalitu vzdělávání.
- Nabídneme další služby pro seniory a rodiny s dětmi.

Podpora tradičního venkovského životního stylu (se specifiky míst a regionů, s vysokou přináležitostí k místům a oblastem, s pevným vztahem k půdě a k zvláštnostem – tudíž i oporám identity – v lokalitách a regionech) je ze strany státu nedostatečná. Ztrácí se jeden z nejvýznamnějších zdrojů nalézání identity, přináležitosti a soudržnosti. Pohled za hranice ukazuje, že jde o málo využívanou, či dokonce postupně se vytrácející šanci pro růst kvality života ve společnosti České republiky. Týká se to především právě Kraje Vysočina.

Použitá literatura a elektronické zdroje

Czech Statistical Office. 2008. *Doprava v regionálním pohledu*. 2008. Praha: ČSÚ. Kód: e-9305-08.

Czech Statistical Office. 2011. *Kultura v regionálním pohledu*. Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2012. *Analysis of Regional Disparities in the Czech Republic*. Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2014. *Demografická ročenka České republiky*. Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2014. *Životní pohoda českých obyvatel*. Analýza. Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2015. *Analýza vývoje kultury v letech 2000–2013*. Praha: ČSÚ.

ČSÚ. 2001. *Porovnání krajů – vybrané ukazatele 1995–2000.* Praha.

ČSÚ. 2010. *České domácnosti dluží bilion.* Krátká tematická analýza. Praha.

ČSÚ. 2013. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011.* Praha.

ČSÚ. 2015. *Tendence makroekonomického vývoje a kvality života v ČR v roce 2014*. Praha.

Deloitte. 2014. *Analýza socioekonomické situace příjemců sociálních dávek na ubytovnách. (Výstup 3. etapy projektu.)* Zadavatel: MPSV ČR.

Drbohlav, D. 1991. „Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost". *Sborník České geografické společnosti*, 96(3), s. 163–176.

Drug Situation in the Czech Republic. Zaostřeno na drogy. 2014. (Speciální číslo/special issue.) Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, Úřad vlády ČR.

Gabal, I., Víšek, P. 2010. *Východiska pro strategii boje proti sociálnímu vyloučení.* Praha: GAC a Socioklub.

GAC. 2006. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha.

GAC. 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR.* (Ed. Karel Čada.) Praha.

Heřmanová, E. 2012. *Koncepty, teorie a měření kvality života.* Praha: Sociologické nakladatelství.

Heřmanová, E., Chromý, P., et al. 2009. *Kulturní regiony a geografie kultury*. Praha: ASPI.

Kašparová, I., Ripka, Š., Sidiropulu Janků, K. 2008. *Dlouhodobý mentoring situace romských komunit v ČR, moravské lokality.* Praha: Úřad vlády ČR.

Kultura v číslech ČR – vybrané údaje ze statistických šetření 2010. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, NIPOS.

Maier, K., Franke, D. 2015. Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace. *Sociologický časopis*, 51(1), s. 89–123.

Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M., Scheinost, M. 2013. *Analýza trendů kriminality v roce 2012*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.

Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M., Rozum, J. 2014. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.
Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Scheinost, M., Vlach, J. 2011. *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.
Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J. 2010. *Analýza kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
MD ČR. *Statistické ročenky dopravy ČR (1998–2013).* Praha: Ministerstvo dopravy ČR.
NIPOS. 2014. *Základní statistické údaje o kultuře v České republice.* Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu ČR, centrum informací a statistik.
Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.). 2011. *Atlas sociálně prostorové diferenciace České republiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.
Patočková, V., Čermák, D., Vojtíšková, K. 2012. *Kultura v krajích České republiky.* Praha: SOÚ AV ČR.
PČR. 2014. *Roční statistické přehledy dopravní nehodovosti v ČR.* Zkrácená zpráva (2007–2013), http://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-178464.aspx.
PČR. 2015. *Přehled nehodovosti v silničním provozu na území ČR. Statistická ročenka, 1995–2014.* Praha: Policejní prezidium ČR.
Polanecký, V., Šmídová, O., Studničková, B., Šafr, J., Šejda, J., Hustopecký, J. 2001. *Mládež a návykové látky v České republice – trendy let 1994–1997–2001.* Praha: HSHMP, Centrum drogové epidemiologie.
SOÚ. 2015. Pocit bezpečí a bezpečnostní rizika a hrozby z pohledu české veřejnosti – únor 2015. *Naše společnost*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Svobodová, A. 2008. *Regional evaluation of quality of life. DP (thesis). Regionální rozvoj a správa.* Brno: Masaryk University.
ÚZIS ČR. 2010. *Vývoj zdravotnictví České republiky po roce 1989*. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti ÚZIS ČR.
ÚZIS ČR. 2011. *Uživatelé alkoholu a jiných drog ve zdravotnické statistice od roku 19*59. Praha.
ÚZIS ČR. 2014. *Zdravotnictví ČR 2013 ve statistických údajích*. Praha.
Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2014. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, sekretariát rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky, http://www.vlada.cz/.

Elektronické zdroje

http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions/ – Living condition survey EU SILC EUROSTAT.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/ – NESSTAR ARCHIVE Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences.
http://npu.cz – National Heritage Institute. Národní památkový ústav.
http://www.atlasceska.cz – Atlas of the Czech Republic.
http://www.cssz.cz/en/ – Czech Social Security Administration.
http://www.espad.org/ – ESPAD.
http://www.kriminologie.cz – Institute of Criminology and Social Prevention.
http://www.lidovakultura.cz/ – Popular culture.
http://www.mpsv.cz/en/ – Ministry of labour and social affairs.
http://www.nipos-mk.cz/ – The National Information and Consulting Centre for Culture.
http://www.olomouc.czso.cz/ – Czech statistical office – Olomouc.
http://www.policie.cz/ – Police Presidency of the Czech Republic.
http://www.szu.cz/ – National helth institute.
http://www.uzis.cz/en/ – Institute of Health Information and Statistics of the Czech Republic.
http://www.vlada.cz/ – Office of the Government of the Czech Republic.
https://www.cvvm.cz/ – CVVM Institute.
https://www.czso.cz/ – Czech Statistical Office.
https://www.czso.cz/csu/sldb/ – National Population and Home Census of the Czech Statistical Office (2011).
https://www.drogy-info.cz – National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction.
https://www.kr-vysocina.cz/ – Vysočina region official web page.
https://www.sydos.cz/
www.msmt.cz/ – Ministry of Education, Youth and Sports (MŠMT).

4 Profil Olomouckého kraje

(studie pro srovnávací elektronickou publikaci)

Zpracoval tým Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy
Ing. Libor Prudký, Ph.D. (vedoucí týmu), PhDr. Olga Šmídová, Ph.D. (hlavní autorka),
Ing. Inna Čábelková, Ph.D.

Obsah

1 Shrnující charakteristika kraje 105
2 Historické souvislosti 106
3 Vládnutí a veřejná politika 108
4 Demografické podmínky 111
5 Sociální podmínky, kultura, ekologie 114
6 Struktura vzdělání 129
7 Ekonomika 131
8 Trh práce 136
9 Závěry 140
10 Souhrnné tabulky 141
Literatura a elektronické zdroje 145

1 Shrnující charakteristika kraje

Rozloha:	5,267 km^2 (6,7 % rozlohy ČR)
Počet obyvatel:	635,711 obyvatel (6,1 % obyvatel státu)
Hustota obyvatel:	120,7 obyvatel km^2 (průměr ČR 33,6)
Hranice:	Polsko, Dolní Slezsko, vojvodství Opolské

Olomoucký kraj patří svou rozlohou i počtem obyvatel k menším krajům ČR. Rozkládá se ve střední a severozápadní části Moravy. Kraj se hustotou zalidnění 120,8 obyvatele/km^2 řadí k průměrně lidnatým krajům České republiky, řidší průměrná hustota obyvatel je na hornatém Jesenicku 55,5 obyvatele/km^2 a na Šumpersku 93,5 obyvatele/km^2, zatímco na Olomoucku, Prostějovsku a Přerovsku je hustota obyvatel nad krajským průměrem.

Celková výměra kraje představuje 5267 km^2 a tvoří 6,7 % z celkové rozlohy České republiky. Olomoucký kraj je počtem 635 711 obyvatel (k 31. 12. 2014) šestý nejlidnatější mezi čtrnácti kraji v České republice. Jeho obyvatelé tvoří 6,1 % z celkového počtu obyvatel České republiky.

Olomoucký kraj má na severu 104 km dlouhou mezistátní hranici s Polskem, na východě sousedí s Moravskoslezským krajem, na jihu se Zlínským a Jihomoravským krajem a na západě s krajem Pardubickým. Většina území kraje leží ve střední a severozápadní části Moravy, nemalá část pak na severozápadě Českého Slezska. Severní okres kraje, Jeseník, je zapojen do přeshraniční spolupráce s polskými regiony, vojvodstvími Dolnoslezským a Opolským, v rámci Euroregionu Praděd.

Mapa 1 Lokalizace Olomouckého kraje v České republice

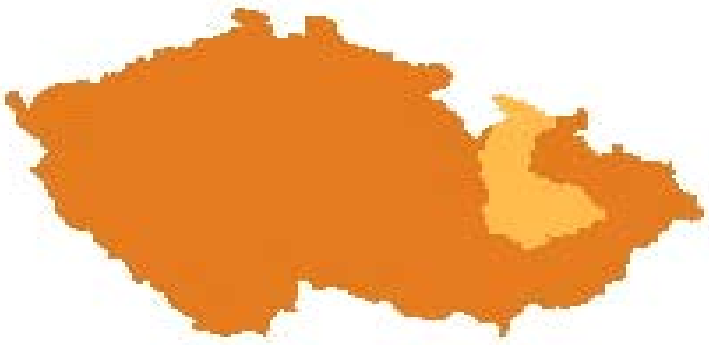

Severozápadní část kraje je z hlediska geografického členění hornatá, jižní rovinatá a pahorkatá. Krajem protéká řeka Morava. Pro Olomoucký kraj je příznačný bohatý a různorodý krajinný reliéf, s nejvyšším moravským pohořím Jeseníky. Hrubý Jeseník (nejvyšší bod – zároveň vrcholek Moravy – je Praděd, se 1491 metry nad mořem) dělí kraj na dvě části. Za hřebenem se rozkládá oblast, která

k Moravě historicky nepatřila, na jihu se naopak krajina snižuje podle řeky Moravy do velmi úrodné a bohaté části zvané Haná. S nejnižším bodem v údolí řeky Moravy na Přerovsku ve výši 191 metrů nad mořem.

Mapa 2 Geografická mapa Olomouckého kraje

Severní části tvoří horské a podhorské oblasti (okresy Jeseník a Šumperk), nepříliš úrodné, ale s bohatými lesními porosty, málo průmyslově i zemědělsky významné, mají však značný léčebný (lázeňský) a turistický potenciál. Centrální Jeseník je chráněnou krajinnou oblastí (CHKO) s řadou přírodních krás, jako je největší moravské rašeliniště Rejvíz s 45 metrů vysokým vodopádem. Tato oblast kraje je ovšem dopravně mnohem hůře dostupná, hustota obyvatel relativně nízká, jejich rozptýlenost do malých sídel vysoká.

2 Historické souvislosti

Zásadní jsou i historické diference ve vývoji obou částí Olomouckého kraje. Oblast za hřebenem Jeseníků byla historicky součástí Slezska a vlastnicky byla spjata s biskupstvím ve Vratislavi. Většinou tu žili lidé německé národnosti. Po druhé světové válce došlo k zásadní obměně obyvatelstva. Holocaust a poválečné vyhnání Němců vedlo k novému osidlování. Poválečníi dosídlenci různých národností a etnik přicházeli v několika vlnách z různých, často kulturně dosti vzdálených, zemí, přišli sem Řekové, Rumuni, Maďaři, obyvatelé z Banátu a z Ukrajiny s českými kořeny, a také Romové, především ze Slovenska, nepočítáme-li Slováky, s kterými jsme do roku 1992 sdíleli společný federativní stát a s nimiž jsme si jazykově a kulturně blízcí. Přistěhovalci tvořili populaci historicky, kulturně, etnicky odlišnou, podobně se lišila mírou chudoby, vzdělanosti a profesní průpravy.

Holocaust a poválečný odsun Němců, jakož i následné četné migrační dosidlovací vlny, se tedy citelně dotkly zejména těchto oblastí, ale v menší míře i dalších částí Olomouckého kraje. Zasáhly i části kraje v podhůří Jeseníků (Šumpersko, Zábřežsko, část Uničovska, okolí Hranic a další), které patřily za doby německé okupace do Velkoněmecké říše. Nejúrodnější a nejrozvinutější jižní část kraje byla druhou světovou válkou a poválečným vývojem, spojeným se střídou režimů a geopolitického postavení celé republiky, přímo dotčena mnohem méně.

Výškové, klimatické, historické, etnické a kulturní rozdíly obou částí kraje do jisté míry korespondují i s jejich rozdílným ekonomickým vývojem a s jejich odlišným sociálním a kulturním charakterem.

Vnitroregionální odlišnosti jsou natolik výrazné, že se z hlediska sociálněgeografického hovoří o (vnitro)regionálních disparitách a o existenci vnitřních periferií zejména při hranici s méně rozvinutým, resp. periferním Moravskoslezským krajem (Maier, Franke, 2015 a další), ale zejména s Polskem. Postkomunistická ekonomická transformace po pádu železné opony a přechod z centrálně řízené na tržní ekonomiku v posledním čtvrtstoletí dále dramaticky podnítily růst regionálních socioekonomických disparit: vedly k zaostávání oblastí tzv. starého průmyslu a venkovských a dopravně hůře dostupných oblastí, jako jsou severní části kraje, ale i enklávy vnitřních periferií regionu (např. Konice). Od začátku nové postkomunistické éry dochází k poklesu počtu rezidentů odlivem obyvatelstva z kraje do metropolitních oblastí země a do rozvinutějších částí Olomouckého kraje, zejména do olomoucké aglomerace, do města Olomouce a okolí.

Vnější hranice i administrativní členění kraje se v minulém i v tomto století několikrát měnilo, i zde je situace poznamenána diskontinuitou. Poslední administrativně-správní politická reforma se symbolickým mezníkem dvou milénií (2000, resp. 2001, s korekcí roku 2005) v případě Olomouckého kraje v podstatě obnovila staré socialistické, resp. komunistické, krajské členění z roku 1960. V rámci poslední územněsprávní reformy v roce 2000 bylo „české“ Slezsko opět administrativně rozděleno mezi dva kraje – Olomoucký a Moravskoslezský. Přitom Slezsko, resp. česká část Slezska – „České Slezsko“, kde tradičně žila početná německá a polská komunita, bylo po nástupu komunismu v duchu politiky vymazávání historické paměti rozděleno v roce 1949 mezi Olomoucký a sousední Ostravský (nyní Moravskoslezský) kraj. Vztah kontinuit a diskontinuit historického vývoje a jejich vlivů na dnešní podobu a rozvoj kraje je nadmíru složitý a málo probádaný. Historicko-kulturní diskontinuity se však evidentně podepsaly na tváři kraje, jehož charakter je v současnosti z hlediska sociálně-ekonomického silně diferencovaný, ba disparitní a prostorově nesoudržný. Zatímco severní část je zařaditelná mezi sociálně exkludované a ekonomicky zaostávající periferie České republiky, jižní část ne. Kraj je rozlomen na dvě části. To by mělo vést k zamyšlení, zda a jak hovořit o Olomouckém kraji z hlediska jeho zaostávání čí perifernosti jako o celku.

Rovněž sociálně-kulturní úroveň zmíněných oblastí, zejména jeho lidský kapitál, resp. sociální a vzdělanostní úroveň obyvatel, zaměstnanost a životní úroveň obyvatel těchto severních oblastí,

zřetelně zaostává za průměrnými hodnotami Olomouckého kraje i za celou ČR. Nezaměstnanost, počet rezidentů ohrožených sociálním vyloučením a chudobou jsou v okresech Šumperk a zvláště Jeseník dlouhodobě zřetelně vyšší, než je v průměru v Olomouckém kraji. Kraj přitom jako celek mírně zaostává v mnoha makroekonomických ukazatelích i indikátorech životní úrovně za průměrem ČR či se až na výjimky pohybuje na průměru. Sociálně-ekonomické a ekologické problémy Olomouckého kraje však ve světle centrálních statistických údajů nejsou tak extrémní, jako je tomu v Ústeckém a Karlovarském kraji.

Jižní část území Olomouckého kraje, střední část Moravy, kterou tvoří zhruba okresy Olomouc, Prostějov a Přerov, je převážně nížinná a díky kvalitě půdy (černozem) i příznivým klimatickým podmínkám patří tradičně k nejúrodnějším oblastem ČR. Místní lidé v řadě oblastí Hané po staletí udržují místní folklor a nadále rozvíjejí tradiční lidovou kulturu, konají se zde folklorní slavnosti. Podmínky pro turistiku jsou i v této oblasti příhodné, je protkána sítí cyklotras, vyznačuje se řadou památek historických i přírodních (např. Chráněná oblast Litovelské Pomoraví, lužní lesy, aragonitové jeskyně).

Ekonomika úrodných hanáckých oblastí je zřetelně pokročilejší, různorodější a stabilnější než situace na severu, který je méně vybaven lidským kapitálem a je dopravně hůře dostupný.

Jde o oblast Moravské brány a Hornomoravského úvalu (Haná), jež představuje již odedávna dopravní spojení mezi jihem a severem Evropy. Procházejí tudy hlavní dopravní tahy – dálniční a rychlostní silniční síť i železniční koridor s železničním uzlem v Přerově. Prostor se, zjednodušeně řečeno, rozkládá u osy Brno–Olomouc–Vídeň, jeho dnešní rozvojový potenciál je historicky ukotven.

Nejhustší silniční sítí je protkáno území okresu Prostějov, nejméně hustá síť silnic je na hornatém Jesenicku. V severních horských a podhorských oblastech je dopravní obslužnost nízká, dojížďka za prací problematická, lidé jsou odkázáni především na místní pracovní příležitosti, jichž je ovšem málo.

Na okraji Olomouce, jen tři a půl kilometru od centra města, je umístěno letiště, původně vojenské, postavené již před první světovou válkou, které nyní slouží civilním a sportovním účelům. Letiště dnes obsluhuje letouny, kluzáky, vrtulníky i ultralehká letadla. Do budoucna, s růstem vnitro- a mezistátní letecké dopravy, včetně soukromé, může mít přítomnost letiště v Olomouckém kraji velký význam.

3 Vládnutí a veřejná politika

Volební účast občanů je relativně vysoká pouze na lokální úrovni (nejnižších samosprávních celků), je to skoro polovina občanů, a s velikostí jednotky klesá (přes krajskou, republikovou k EU).

Podle výsledků posledních parlamentních voleb je orientace většiny spíše levicová: v posledních volbách do Parlamentu ČR v roce 2013 získala v OLK převahu hlasů sociální demokracie 22 % s komunisty 17 %, vládnoucí hnutí ANO obdrželo 19,6 % (ČSÚ, Volby 2013). V posledních krajských

volbách 2016 získalo nejvíce mandátů vládnoucí hnutí ANO (16) a z celostátních stran ČSSD (9) a KSČM (7). Vzestup v posledních krajských volbách zaznamenala dvě regionální uskupení (celkem 13 mandátů), podobný trend lze pozorovat u voleb do místních zastupitelstev, což signalizuje rostoucí nedůvěru v klasické velké politické strany. Vedení kraje je extrémně nestabilní, dosavadní hejtman Rozbořil čelil obvinění z korupce a spojení s kompromitovanými politiky předešlé éry (Ivanem Langerem), odmítl odstoupit, čímž agonii hejtmanství prodloužil. Medializované kauzy korupce na krajské špičky představu o „dobrém vládnutí" obyvatel nenaplňují, lidé se politicky a občansky angažují spíše na lokální a nestranické úrovni, v tom tkví úspěch Starostů a nezávislých.

Rozvíjí se ovšem aktivity v neziskové sféře. Univerzita Palackého se ve veřejném prostoru zviditelňuje jako nositelka vlastního alternativního politického postoje (k uprchlické krizi, k akademické politice…). Strategické koncepce a programy na úrovni kraje představuje Program rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje (PRÚOK), jenž je závazný a plní roli zastřešujícího strategického materiálu, shrnuje strategii rozvoje území Olomouckého kraje z pohledu krajské samosprávy. Slouží jako podklad pro zpracování tematických koncepcí kraje, již je například zpracována řada pro oblast rozvoje sociálních služeb, vzdělání a tělesné výchovy, pro práci s rodinami aj.

V roce 2011 byla zpracována Regionální inovační strategie (RIS), která je nyní aktualizována a navazuje (podobně jako PRÚOK) na strategii národní. Kraj ji zaměřil především na posílení růstu hospodářského rozvoje formou podpory klastrů, hospodářských komor, pomocí podnikatelské soutěže. Kromě příspěvků implementační jednotce „OK4Inovace", tvořené sdružením právnických osob, jsou z rozpočtu kraje finančně podporovány i místní vysoké školy. Klíčové oblasti navrhovaných inovačních strategií změn sledují naplnění deklarované vize: podpořit „zvyšování konkurenceschopnosti krajské ekonomiky a tvorby vysoce kvalifikovaných pracovních míst pro rozvoj inovačního podnikání a excelentního výzkumu" v Olomouckém kraji. Regionální inovační strategie (RIS) byla v roce 2014 přepracována a aktualizována. Byly definovány tři klíčové oblasti změn, které by vedly k naplnění krajské vize: 1. lépe dostupná a kvalifikovaná pracovní síla pro inovace, 2. regionální systém podpory výzkumu, vývoje a transferu znalostí a 3. kvalitní služby a podpora inovativních firem. Strategie má přispět k zvýšení vzdělání a využitelných kompetencí pracovní síly, především v technických profesích všech stupňů (vysokoškoláků, středoškoláků a vyučených) a k jejich přilákání a udržení v kraji. Kraj nemá technickou univerzitu (působí zde pouze pobočka Ostravské univerzity /VŠB/ na bakalářském stupni). Oborová skladba na Univerzitě Palackého dostatečně nepodněcuje, kromě nového oboru nanotechnologie, zájem firem o výzkumnou či vývojovou spolupráci s UPOL a nenaplňuje jejich potřebu zejména technických a IT odborníků, kteří by inovačnímu podnikání firem a institucí napomáhali. V tomto ohledu jsou zacílení a představy o naplnění inovační strategie zkoumaných krajů nápadně podobné.

Z územněsprávního hlediska tvoří spolu se Zlínským krajem region Střední Moravy (NUTS 2). Kraj vznikl v roce 2000, přičemž o pět let později k němu byly přičleněny další tři obce z Moravskoslezského kraje. Je členěn na pět okresů (NUTS 4): dva pod/horské Jeseník a Šumperk a na spíše rovinaté, jižně položené okresy: Prostějov, Přerov a okres Olomouc se stejnojmenným centrem kraje, statutárním městem Olomoucí. Pravomoci okresů byly reformou v roce 2000 z části převedeny na krajský úřad a zastupitelstvo, částečně na nižší složky – obce s tzv. rozšířenou působností (ORP).

Na počátku devadesátých let došlo k dezintegraci obcí, neboť obce se mohly svobodně rozhodnout o svém přičlenění či odtržení od obcí střediskových a od měst. V roce 2000 z celkového počtu 6251 obcí, resp. sídel, bylo v České republice 522 měst. Index rozdrobenosti sídelní struktury ukazuje v roce 2000 i v dalších 15 letech, že v Olomouckém kraji je situace na úrovni průměru za ČR.

Na území Olomouckého kraje bylo stanoveno 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a 20 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ). V čele krajského uspořádání stojí krajský úřad. Vede ho volený hejtman, kterého volí členové krajského zastupitelstva. Zastupitelstvo také, podobně jako v jiných krajích, volí výkonný orgán kraje, radu zastupitelstva v čele s hejtmanem. Zastupitelstvo je nejvyšším orgánem kraje. Volí se na období čtyř let. Dalším stupněm státní správy i samosprávy jsou tzv. pověřené obce (POÚ) a jejich obecní úřady mají statut pověření pro některé aktivity státní správy. Jde o zásadní, byť místní, stupeň samosprávy. Obce s rozšířenou působností (OPR), obce s pověřeným obecným úřadem (POÚ) i ostatní obce mají v čele starostu a zastupitelstvo, volené občany obce rovněž na čtyři roky. Obce mimo status ORP či POÚ obvykle nemají skoro žádný podíl na výkonu státní správy.

Mapa 3 Administrativní členění Olomouckého kraje

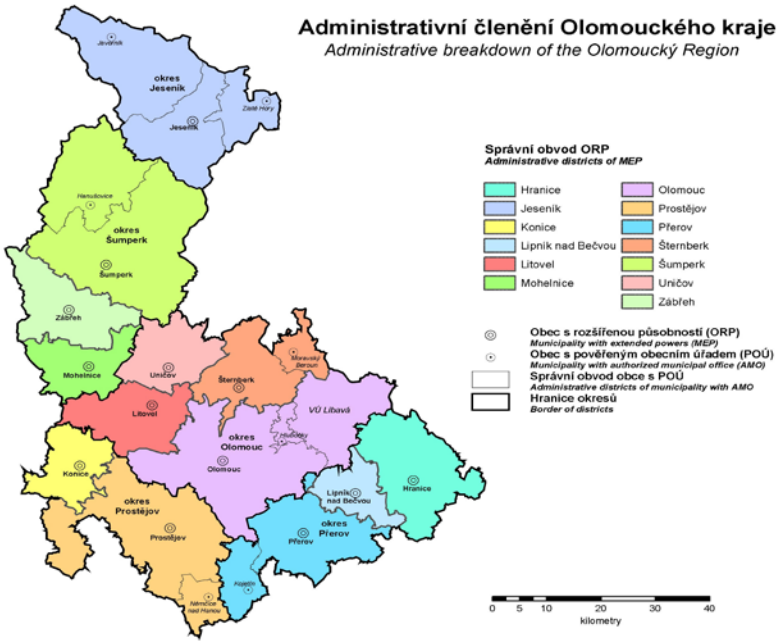

Obyvatelé Olomouckého kraje žijí v 399 obcích, z nichž má 30 přiznaný statut města a 12 statut městyse. V městech bydlí 56,4 % obyvatel z celkového počtu osob Olomouckého kraje, v městysech 2,6 %. Statutárními městy jsou krajské město Olomouc a města Přerov a Prostějov.
Historické královské město Olomouc na břehu řeky Moravy je nejen správním a ekonomickým, ale i tradičním společenským a kulturním centrem kraje. Bydlí zde zhruba sto tisíc občanů. V celé olomoucké aglomeraci je ovšem soustředěno 480 tisíc obyvatel, tedy zhruba tři čtvrtiny obyvatel z 636 tisíc obyvatel kraje. Olomouc byla – a je – významným akademickým a církevním centrem (sídlem arcibiskupství pro Moravu a správy pravoslavné církve na Moravě). Tradice olomoucké univerzity, dnešní Univerzity Palackého, sahají do středověku, byla první univerzitou na území Moravy (založena roku 1573) a druhou univerzitou v Čechách a střední Evropě. Město odedávna soupeřilo o svůj vliv na Moravě s Brnem. Spolu s pražskou památkovou rezervací patří olomoucká svým rozsahem mezi největší městské památkové rezervace, sloup Nejsvětější Trojice na jejím území byl vyhlášen památkou světového kulturního dědictví UNESCO.

Olomoucký kraj od doby svého vzniku vstupuje do mezinárodních vztahů a navazuje, udržuje a rozvíjí partnerské kontakty s regiony a oblastmi v jiných zemích. Získávání a předávání zkušeností, nápadů, idejí a současně nabídka možnosti prezentace kraje jako spolehlivého a atraktivního zahraničního partnera je základem těchto partnerství. Olomoucký kraj je součástí mezinárodních institucí (Sdružení evropských regionů, tzv. AER, apod.) a spolupracuje s různorodými subjekty (např. Stálé zastoupení ČR při EU, Europe Direct Olomouc či Eurocentrum Olomouc). Během několika let se podařilo navázat řadu významných kontaktů, které dospěly až k podpisu smlouvy o partnerství, jež určuje preferenční oblasti, formu a rozsah vzájemné spolupráce. V současné době Olomoucký kraj spolupracuje s osmi partnerskými regiony v zahraničí: autonomní oblastí Vojvodina (Srbsko), Green River Area Development District (USA), jižním Dánskem (Dánsko), Kostromskou oblastí (Ruská federace), Landkreis Würzburg (Německo), Opolským vojvodstvím (Polsko), provincií Reggio Emilia (Itálie), Ţupa Baranya (Maďarsko).

4 Demografické podmínky

Populační vývoj Olomouckého kraje není od roku 1990 příznivý. Obyvatelstvo kraje nepřibývá a stárne, opět je zde ovšem velký rozdíl mezi vnitřními regiony „severu“ a „jihu“ kraje. Počet obyvatel dlouhodobě klesá vlivem převahy počtu zemřelých nad narozenými i vyšším počtem vystěhovalých nad přistěhovalými, počet narozených dětí stagnuje.
Z kraje se stále více lidí vystěhovává, než přestěhovává, většinou v rámci ČR, migrační saldo je pasivní a přírůstky rezidentů v kraji jako celku jsou pod průměrem České republiky jako celku. Z kraje navíc

odcházejí především lidé vzdělanější v produktivním věku. Například v roce 2014 byla podle regionální statistiky ČSÚ více než třetina vystěhovavších se obyvatel z Olomouckého kraje mezi 25 až 34 roky (Statistická ročenka Olomouckého kraje 2014). Je tedy zjevné, že ani ekonomické oživení po dlouhé recesi odliv obyvatel z tohoto kraje nezastavil.

Jen město Olomouc a jeho okolí v posledních letech zaznamenaly absolutní růst počtu obyvatel a také aktivní saldo migrace, více lidí se sem přistěhovalo, než vystěhovalo. Příliv cizinců do kraje je velmi výrazně pod republikovým průměrem (zhruba třetinový podíl cizinců oproti ČR). Podíly rodáků jsou v Olomouckém kraji celkově na průměru republiky, na jihu jsou vyšší než na severu. Podíly rodáků jsou přitom v Olomouckém kraji celkově na průměru republiky.

Přirozený úbytek je dlouhodobým setrvalým trendem, jenž je typický pro tento kraj i pro další regiony Česka. Spolu se stěhováním do rozvinutějších regionů se projevuje i tendence vnitroregionální migrace a koncentrace vlivem odchodu lidí do velkých městských aglomerací a prosperujících oblastí uvnitř krajů. Sociální geografie hovoří o „hlasování nohama“, kdy stěhování lidí do vyspělejších regionů, zejména městských aglomerací, jako je oblast kolem krajského města Olomouce, bývá dobrým přirozeným ukazatelem jejich zaostávání či rozvoje (Maier, Franke, 2015).

Tabulka 1 Vývoj populace a migrační statistika v Olomouckém kraji, 2005–2014

Vývoj populace	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Celkem	-0,4	1,1	3	0,5	-0,1	-0,6	-0,6	-1,6	-2	-1
Přirozený přírůstek	-0,5	0,2	0,7	1,1	0,7	0,3	-0,4	-0,6	-0,8	-0,1
Čistá migrace	0,1	0,9	2,2	-0,5	-0,8	-0,8	-0,2	-1	-1,2	-0,9

Zdroj: ČSÚ

Olomouc a její okolí v posledních letech zaznamenaly absolutní růst počtu obyvatel a aktivní saldo migrace, ale přírůstky rezidentů v kraji jako celku jsou pod průměrem České republiky jako celku. Odliv obyvatel z okresů Přerov a Prostějov a zejména Šumperk a Jeseník se v posledních letech nezastavil, z Jesenicka odešlo loni nejvíce rezidentů.
Také příliv cizinců do kraje je velmi výrazně pod republikovým průměrem (zhruba třetinový podíl cizinců oproti ČR).

Z hlediska věkové struktury patří kraj dlouhodobě ke krajům s vysokým podílem obyvatel v seniorském věku a je na špici nejstarších krajů v ČR, před rokem však byl již předstižen krajem Královéhradeckým.

Tabulka 2 Přehled věkové struktury v Olomouckém kraji

Měřítka	1994	2000	2005	2010	2014
Podíl obyvatel nad 65 let					
absolutní počet	83 415	87 527	90 934	101 279	115 866
Podíl v %	13,00	13,60	14,20	15,80	18,21
b. i.	1,000	1,049	1,090	1,214	1,389
Průměrný věk obyvatel	36,6	38,4	39,8	40,9	42,0
b. i.	1,000	1,049	1,087	1,117	1,147

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 3 Index vývoje věkové struktury podle pohlaví

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Průměrný věk	39,8	40,9	41,2	41,5	41,7	42,0
Index podílu obyvatel 65+ ku 0–14 v %	96,5	110,3	112,9	116,5	119,5	122,1
Muži						
Průměrný věk	38,2	39,4	39,7	39,9	40,2	40,4
Index podílu obyvatel 65+ ku 0–14 v %	73,3	86,1	88,7	92,1	94,9	97,2
Ženy						
Průměrný věk	41,3	42,4	42,7	43,0	43,2	43,5
Index podílu obyvatel 65+ ku 0–14 v %	120,7	135,6	138,2	142,0	145,2	148,1

Zdroj: ČSÚ

Ve sňatečnosti je Olomoucký kraj nad celostátním průměrem, ale trend je klesající, sňatečnost se snižuje ve všech krajích. Rozvodovost se pohybuje na celorepublikovém průměru.

Podíly živě narozených mimo manželství v letech 1998–2000 jsou v Olomouckém kraji na celostátním průměru, podobně tomu bylo i v letech dalších, trend je ovšem vzestupný. Podobná situace je v potratovosti. Standardizovaná úmrtnost je Olomouckém kraji na průměru republiky, nejčastější příčinou úmrtí jsou nemoci oběhové soustavy.

Tabulka 4 Vývoj obyvatel a z toho žen v Olomouckém kraji

	1994	2000	2005	2010	2014
obyvatelé					
celkem	641 650	641 554	638 981	641 661	636 109
b. i.	1,000	0,999	0,996	1,000	0,991
ženy					
celkem	329 970	329 543	328 018	328 241	325 241
b. i.	1,000	0,999	0,994	0,995	0,986
%	51,42	51,37	51,33	51,15	51,12

Zdroj: ČSÚ

Vzhledem k podstatným a dlouhodobým rozdílům mezi severními a jižními okresy kraje je situace z hlediska prakticky všech sociodemografických ukazatelů v jižních okresech Olomouckého kraje lepší, než je celostátní průměr, zatímco část severní vykazuje parametry horší.

5 Sociální podmínky, kultura, ekologie

Životní úroveň a životní styl

V roce 1995 patřil Olomoucký kraj spolu s Vysočinou k dvěma regionům České republiky s nejnižšími disponibilními příjmy. Zatímco průměrný disponibilní příjem na hlavu v republice činil tehdy 81,3 tisíce korun, v kraji Olomouckém jen 76,1 tisíce a na Vysočině jen 72,7 tisíce (podle údajů ČSÚ). Delší časové řady ukazují, že čisté disponibilní příjmy stoupaly mezi lety 1995 a 2013 v polovině všech krajů, Olomoucký kraj nadprůměrný růst disponibilních příjmů od devadesátých let nezaznamenal (srov. Tendence makroekonomického vývoje a kvality života v ČR v roce 2014).

To odpovídá trendu posilování disparit „bohatší regiony bohatnou, chudé chudnou“, zejména během ekonomických recesí. Právě oba periferní kraje na rozdíl od Vysočiny – Olomoucký a Ústecký – rostly i po vstupu do Evropské unie pomalejším, ba podprůměrným, tempem (srov. Tendence makroekonomického vývoje a kvality života v ČR v roce 2014).

Graf 1 Vývoj vybraných krajů v čistém disponibilním důchodu na obyvatele ve srovnání s ČR v letech 1995–2014 (čistý disponibilní důchod za ČR celkem = 100 %)

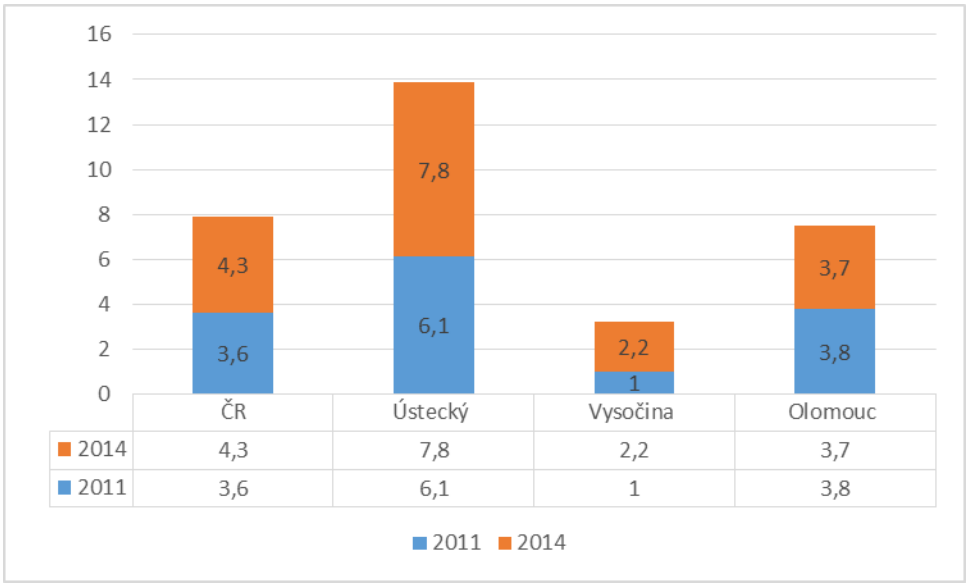

Zdroje: Životní podmínky EU SILC 2014, ČSÚ

Míra chudoby v Olomouckém kraji během let 2011–2014 zůstala zhruba na stejné úrovni. Také nyní je míra chudoby v relaci k republikové střední hodnotě vyšší, tedy zhoršená. Podíl nezaměstnaných členů domácností žijících v Olomouckém kraji je relativně vyšší, byl nad republikových průměrem, což chudobu a ohrožení chudobou v kraji silně negativně ovlivňuje. Také stárnutí obyvatel kraje, podíl seniorů v populaci a nízké průměrné důchody mají na příjmovou situaci obyvatel kraje negativní vliv. Chudobou nejvíce postižené a chudobou ohrožené oblasti Olomouckého kraje jsou okresy s vysokou a dlouhodobou nezaměstnaností – severní regiony, především za hřebenem Jeseníků.

Vedle hranice dané oficiálně životním minimem, ze kterého lze přežít (6000 Kč, tedy zhruba 220 eur), na jednotlivce, je nyní, po zapojení republiky do statistických struktur EU, důležitým měřítkem životní úrovně také tzv. míra ohrožení chudobou (at-risk-of-poverty). Z hlediska životní úrovně a kvality života není tak důležitým ukazatelem vyspělosti regionu HDP na hlavu jako čistý disponibilní příjem na hlavu.

Riziko chudoby v ČR představuje disponibilní příjem do 60 % mediánu průměrného čistého příjmu (po odečtení výdajů na bydlení). Pod hranicí stanovenou oficiálně jako „ohrožení chudobou“ žije vysoký podíl obyvatel vedle Olomouckého kraje v Ústeckém kraji. V obou krajích – Olomouckém a Ústeckém – převyšuje desetiprocentní republikový průměr osob ohrožených chudobou krajský průměr zhruba o čtyři procenta.

Tabulka 5 Osoby ohrožené chudobou ve vybraných krajích podle příjmů v roce 2014

Region	Méně než 40 % mediánu	40–50 % mediánu	50–60 % mediánu	60–70 % mediánu
ČR	2,9	3	4,3	6,4
Ústecký	6,6	3,9	3,6	8
Vysočina	1,7	2,8	5,9	7,9
Olomouc	4,8	3,3	6,2	5,9

Zdroje: Životní podmínky EU SILC, ČSÚ

Osob zcela bezprostředně ohrožených chudobou (at-risk-of-poverty), tedy s příjmem na hlavu na nejnižší hranici 40 % mediánu příjmového průměru celé ČR, dokonce v olomouckém regionu žije o 60 % více, než je jich v průměru v ČR. V Olomouckém kraji činí podíl takto chudobou extrémně a bezprostředně ohrožených rezidentů skoro 5 % obyvatel kraje (Životní podmínky, SILC 2014), velká část z nich spadá také pod hranici chudoby podle měřítka životního minima.

Jak mzdy, tak důchody v kraji jsou dlouhodobě pod republikovým průměrem, kraj se pohybuje neustále na posledních místech mezi všemi kraji v Česku. Nejnižší průměrné starobní důchody měli v roce 2014 (dle ČSÚ) důchodci právě v Olomouckém kraji, kde je podíl seniorů v populaci jeden

z nejvyšších v ČR. V Olomouckém kraji pobírají senioři nejnižší důchody v republice již sedmým rokem, což souvisí s dosud převládajícími nízkými průměrnými mzdami v kraji. Nejnižší úroveň důchodů zaznamenal v rámci kraje okres Jeseník.

V olomouckém regionu byly nejen nejnižší starobní důchody, ale i invalidní důchody pro invaliditu třetího stupně i vdovecké důchody. Právě tyto tři kategorie patří co do počtu příjemců důchodů k největším. Podíl příjemců snížených předčasných důchodů v letech 2008–2013 je v kraji dlouhodobě nad republikovým průměrem, počty žadatelů zde navíc v posledních letech narůstaly.

Mapa 4 Průměrná výše důchodů v roce 2014 v krajích

Zdroj: ČSÚ

Olomoucký kraj zaznamenal v daném období nárůst podílů předčasných odchodů do důchodu o 10 procentních bodů. Souvislost s vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných ve věku nad 50 let v kraji je zřejmá, předčasný důchod (trvale snížený) je pro ně řešením situace.

Tabulka 6 Podíl příjemců předčasného starobního důchodu na počtu příjemců plného starobního důchodu v letech 2008–2013

Region	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	21,6	23,1	24,3	27,2	28,2	29
Praha	12,4	12,8	12,9	14,2	14,7	15,1
Ústí	25	25,7	27,8	30,7	31,4	32,2
Vysočina	28,5	30,2	31,8	34,9	36,2	37,2
Olomouc	22,9	24,9	26,6	30,2	31,5	32,5

Zdroj: ČSSZ

Zřetelná je rovněž souvislost nízkých příjmů a důchodů v kraji s nízkou pracovní intenzitou a potažmo s vyšší nezaměstnaností. Průměrný podíl nezaměstnaných v domácnostech žijících v Olomouckém

kraji byl nad republikovým průměrem. To svědčí o vyšším ohrožení celých domácností chudobou v olomouckém regionu, kde je vysoká nezaměstnanost a vysoký počet seniorů. Nejohroženější skupinou jsou domácnosti s vysokým podílem závislých osob, např. domácností samoživitelek a samoživitelů s více dětmi.

Tabulka 7 Průměrný podíl nezaměstnaných členů domácností ve vybraných krajích v roce 2014

Region	**Podíl nezaměstnaných mezi dospělými členy domácnosti**
	Podíl z celku obyvatel v %
ČR	0,13
Ústí	0,23
Vysočina	0,09
Olomouc	0,18

Zdroje: Životní podmínky EU SILC 2014, ČSÚ

Aktuální situace zadluženosti ve sledovaných třech periferních krajích je v Olomouckém kraji evidentně nejnižší, což potvrzuje skutečnost, že vývoj a míra zadlužení nemusejí korelovat s příjmovou úrovní a mírou nezaměstnanosti v kraji. Mohou souviset i se samozásobitelstvím a především skromností.

Expertní odhady však svědčí o vysoké zadluženosti obyvatel sociálně vyloučených lokalit, které se nacházejí zejména na Jesenicku, Přerovsku a Šumpersku. Počet vyloučených lokalit a jejich obyvatel mezi lety 2009 a 2014 na Olomoucku ovšem vzrostl, jde však o lokality méně početné než na Ústecku (GAC 2015).

Zdravotní status, nemocnost a vybavenost kraje zdravotními a sociálními službami

Trendy prodlužování délky života, resp. stárnutí populace, v ČR se v posledních desetiletích projevily v celé republice a zejména v některých regionech, jako jsou Olomoucký kraj a Vysočina. Trend stárnutí mnohých regionů podpořila migrace mladší vzdělanější populace do ekonomicky vyspělejších oblastí, především metropolitních (Praha, Brno). Olomoucký kraj je spolu s Vysočinou výrazně nad střední republikovou hodnotou, index stáří[2] je zde vyšší.

[2] Takzvaný index stáří vyjadřuje poměr obyvatel nad 65 let k dětem do 15 let, tj. 100 * (65+/[0–14]).

Tabulka 8 Index stáří ve vybraných krajích v roce 2013 – srovnání vybraných krajů s ČR

Region	Index stáří: obyvatelé nad 65 let k obyvatelům do 14 let včetně
ČR	114,5
Ústí	102
Vysočina	118
Olomouc	118

Zdroj: Ústav zdravotních informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR)

Trend stárnutí populace přinesl vyšší míru a specializovanou potřebu zdravotních a sociálních služeb v regionu.

Zdravotní stav obyvatel Olomouckého kraje není jednoduché vyjádřit en gros v běžných souhrnných indexech a tendencích, tak jako jinde – „zdravé" Vysočině a „nezdravém" Ústeckém kraji. Situace je zde složitější, ambivalentní a obtížně rozklíčovatelná. Ve většině ukazatelů jsou parametry zdravotního stavu obyvatel Olomouckého kraje, např. nemocnost nebo naděje na dožití, oproti republikovým ukazatelům mírně zhoršené či na průměru.

Tabulka 9 Střední délka života v krajích v letech 2012–2013 (naděje na dožití při narození)

Region	Muži	Ženy
ČR	75,23	81,13
Vysočina	75,88	81,68
Olomouc	74,4	81,08
Ústí	73,4	79,00

Zdroj: ÚZIS ČR

V některých vybraných ukazatelích onemocnění a zdravotního stavu je situace v kraji nápadně pod průměrem souhrnu ostatních krajů. Zvýšený výskyt vrozených vad dětí vykazuje v roce 2012 právě Olomoucký kraj, kde je situace dokonce ještě horší než v Ústeckém kraji. V Olomouckém kraji je ovšem situace výrazně horší než ve zbytku republiky (764 postižených dětí na 10 tisíc). V roce 2012 se v Olomouckém kraji narodilo zhruba o čtvrtinu více dětí s vrozenou vadou zjištěnou v prvním roce věku, trend je však dlouhodobější. Situaci v Olomouckém kraji ovšem vychylují severní okresy, zejména okres Šumperk, kde je podíl vrozených vad extrémní, jak patrno z kartogramu níže. Nápadný

je také vyšší výskyt civilizační choroby diabetu v olomouckém regionu, což může souviset i s vysokým podílem seniorů v populaci.

Mapa 5 Živě narození s vrozenou vadou podle regionů na 10 tis. živě narozených dětí v letech 2008–2013 – průměr

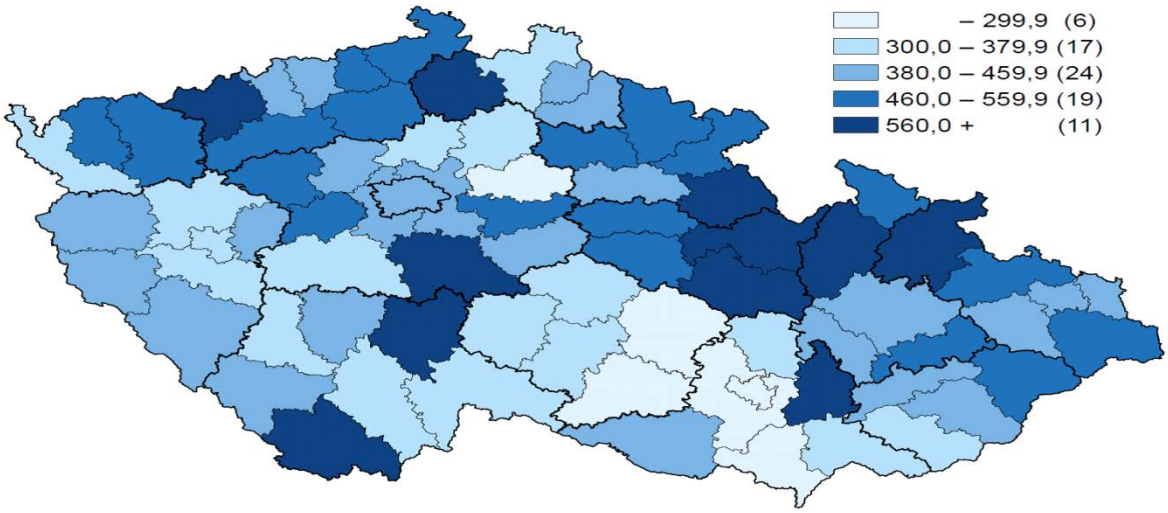

Zdroj: ÚZIS ČR, Zdravotnická ročenka ČR 2013

O to složitější je hodnotit z aspektu zdraví situaci v Olomouckém kraji, kde je zdravotnická infrastruktura na vysoké úrovni, rozvíjejí se zde zejména, ale nejen, pro seniory i nové sociálně-zdravotní služby, kterými je kraj vybaven více než většina ostatních krajů ČR (vedle kraje Hradeckého a Prahy). Vyšší výskyt některých civilizačních nemocí v porovnání s republikovým průměrem, jako je diabetes mellitus, rovněž neumožňuje činit závěry o bezproblémovosti Olomouckého kraje, stejně jako nápadně vysoký výskyt vrozených vad dětí, který vysoce převyšuje republikovou hladinu, a dokonce i vysoký podíl vad novorozenců z nejpostiženějšího Ústeckého kraje.

Zdravotní status se diferencuje i teritoriálně. Obyvatelé některých vnitřních periferií a severních částí Olomouckého kraje žijí zdravotně rizikovým životním stylem spojeným se zvýšeným užíváním alkoholu, kouřením, obezitou. Zejména severní části Olomouckého kraje a na Přerovsku se koncentruje vyloučená, zejména romská populace. Absence ucelené politiky ochrany podpory zdraví a povinné prevence po roce 1990 přináší zvýšené riziko v romské populaci. Romská populace je na tom podle odhadů primárních lékařů zdravotně hůře než populační celek: je častěji plně invalidní (fyzicky i duševně). Vedle chudoby a nízké úrovně vzdělání je důvodem nepříznivého zdravotního stavu většiny Romů převažující nezdravý životní styl této populace: nekvalitní strava, vysoká spotřeba uzenin, alkoholu, cigaret a málo vitaminů, nadváha, nedostatek pohybu a pobytu v přírodě. Mezi romskou mládeží, ba dětmi, ve větších městech se ve vyšší míře šíří nelegální drogy. Informovanost, odpovědný přístup k vlastnímu zdraví a důvěra k zdravotním institucím jsou u této

skupiny sociálně vyloučených oslabeny (Šmídová, 2003, Kašparová, Ripka, Sidiropulu Janků, 2008, GAC, 2006, Gabal a kol., 2009, 2015). Tyto charakteristiky lze však vztáhnout i na většinu neromských obyvatel vyloučených lokalit. Situace je ovšem v tomto ohledu podstatně lepší než v Ústeckém kraji, kde jsou vyloučení koncentrováni do početných odloučených městských lokalit.

Dlouhodobý vývoj nemocnosti ve sledovaných krajích z hlediska délky pracovní neschopnosti kopíruje zhruba republikový trend plynulého poklesu průměrného počtu dnů pracovní neschopnosti, což ovšem souvisí se zpřísněním pravidel pro vyplácení nemocenské v minulé dekádě.

Graf 2 Trendy vývoje pracovní neschopnosti ve vybraných krajích v letech 2003–2011 – srovnání s ČR

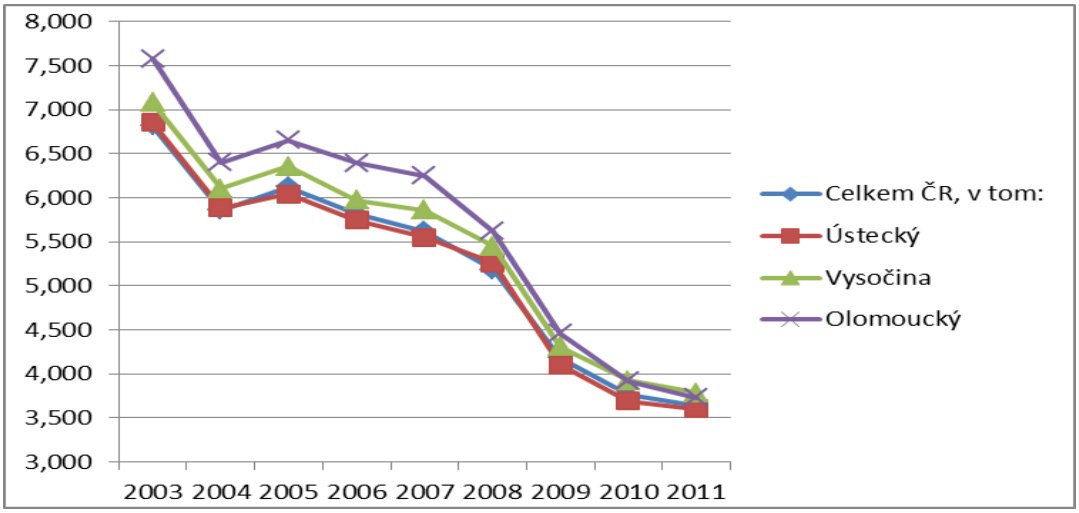

Zdroje: ČSSZ, ČSÚ

V posledních letech je míra pracovní neschopnosti v ČR i v krajích poměrně stabilizovaná, mírný nárůst v řádu promile mohl způsobit nový liberálnější předpis nemocenské v prvních dnech nemoci i rozšíření instituce sick days a home office v mnoha podnicích.

Tabulka 10 Průměrná pracovní neschopnost a neschopnost pro nemoc v krajích, 2003–2011

Region	2003	2005	2007	2009	2011	Bazický index
ČR	6,814	6,126	5,619	4,184	3,638	53,4
Ústecký	6,855	6,042	5,548	4,101	3,603	52,16
Vysočina	7,082	6,356	5,861	4,309	3,788	53,5
Olomoucký	7,580	6,650	6,248	4,461	3,727	49,2
Z toho: pro nemoc						
ČR	6,186	5,521	5,050	3,687	3,173	51,3
Ústecký	6,288	5,485	5,017	3,651	3,171	50,4
Vysočina	6,328	5,627	5,154	3,698	3,192	50,5
Olomoucký	6,815	5,933	5,565	3,915	3,239	47,5

Zdroj: ÚZIS ČR

Rozložením z hlediska důvodů pracovní neschopnosti, nemoci či úrazu a pracovního úrazu v roce 2013 se ukazuje, že se v Olomouckém kraji mírně zvýšila hladina nemocnosti a úrazovosti.

Rozmístění ordinací praktických lékařů je na území ČR relativně rovnoměrné, z hlediska počtu (všech) lékařů na obyvatele jsou mezi kraji znatelné rozdíly. Počet lékařů i lůžek v nemocnicích a jiných léčebných zařízeních je oproti republikovému standardu v roce 2013 v Olomouckém kraji vyšší. V kraji je silně zastoupena léčebná lázeňská péče. Olomoucko navíc patří k regionům, kde je nejvíce poskytovatelů domácí a komunitní sociálně-zdravotní péče o seniory, jichž je v kraji nadprůměrně, ale rozvinutá je také komunitní péče o další cílové skupiny.

Graf 3 Počet lékařů/doctors a lůžek/beds (lůžka v nemocnicích i ostatních zařízeních) na 10 000 obyvatel v krajích v roce 2013

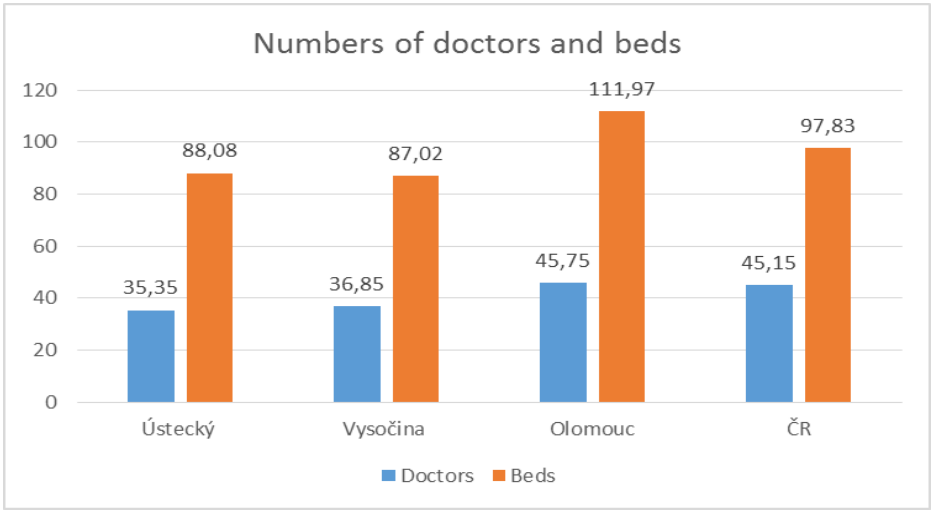

Zdroje: ÚZIS ČR, ČSÚ

Počet lékáren rostl mezi lety 1993–2014 ve všech sledovaných krajích, nejvíce v málo lidnatých oblastech v Olomouckém kraji, o 92 míst výdejen léků a zdravotních pomůcek.

V souvislosti se stárnutím obyvatel a růstem nároků na zdravotní péči o seniory v krajích, zejména v Olomouckém kraji a na Vysočině, se rozvíjí řada specializovaných služeb a institucí.

Klientů domácí zdravotní péče, kteří dosáhli věku 65 let a vyššího, je v České republice 117 296, což představuje 80 % všech klientů. Olomoucký kraj má vysoký počet poskytovatelů (36) zdravotní péče vzhledem k počtu obyvatel kraje.

Kraj, resp. jeho zdravotnická a sociální zařízení, jako jsou nemocnice, sanatoria a domovy pro seniory a další, rovněž netrpí takovým nedostatkem sociálních pracovníků a zdravotníků (pracovníků nelékařských profesí), jako mnohé kraje Česka, a to i díky silným sociálně-zdravotnickým oborům a počtu studijních míst na nich na UPOL a v řadě středních a vyšších středních škol v kraji, v nichž studují budoucí zdravotníci a sociální pracovníci.

Životní prostředí

V Olomouckém kraji se, objektivně vzato, kvalita ovzduší stále dlouhodobě zlepšuje. Týká se to jak nižšího spadu pevných látek, jako je prach, tak oxidu uhelnatého (jenž je největším problémem nejen v olomouckém regionu, ale i v ostatních krajích) a oxidu siřičitého. Také dlouhodobý trend využití odpadů a čištění odpadové vody je, i přes nárůst objemu odpadů, příznivý na celém území kraje. Relativně nejhorší situace zůstává na Přerovsku.

Mapa 6 Oblasti s překročenými imisními limity pro ochranu lidského zdraví, 2014

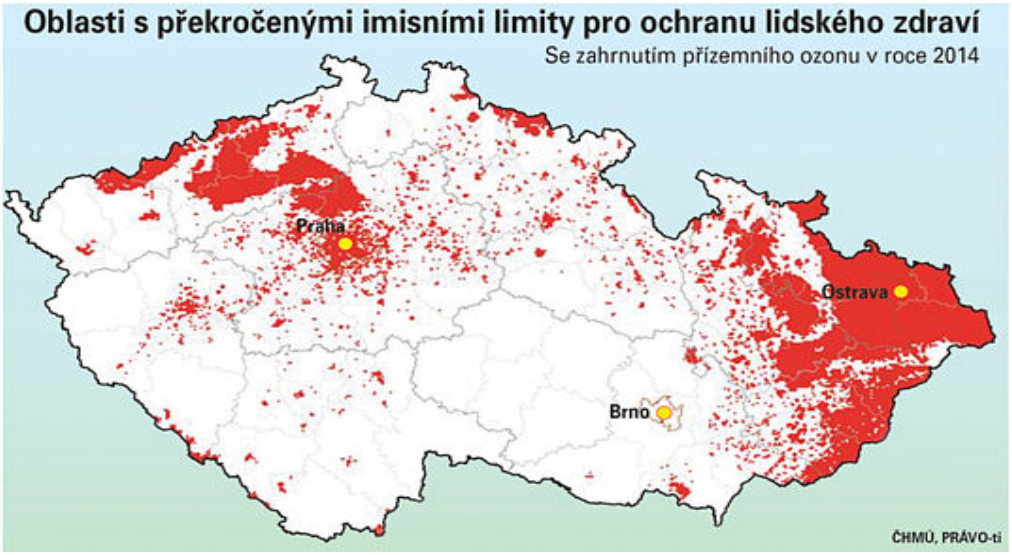

Zdroj: http://media.novinky.cz/258/522583-top_foto1-umlwx.jpg?1448917207

Životní prostředí, jeho sociální i ekonomické, ale také, ne-li především, ekologické kvality se v Česku ukazují jako stále důležitější proto, jak lidé své životní prostředí hodnotí, jak si jej váží a jak ovlivňuje zejména jejich well-being, pocit životní pohody měřený podle mezinárodně užívaných indexů (srov. Svobodová, 2008, Heřmanová, 2012). Dle ekonomických podmínek je kraj hodnocen podprůměrně, z hlediska podmínek environmentálních naopak silně nadprůměrně, podobně, jako je tomu na Vysočině. Hodnota životního přírodního prostředí, jeho čistoty, krásy a pestrosti přitom obecně roste a přítomnost jednoho ze dvou ekologicky nejzatíženějších krajů v sousedství Olomouckého kraje, kraje Severomoravského, vědomí této hodnoty kraje obyvateli Olomoucka ještě zvyšuje. Z hlediska sociálních a psychologických aspektů má kvalita životního prostředí podstatný vliv na životní spokojenost (well-being) obyvatel regionu.

Ke spokojenosti obyvatel, která je vysoce nadprůměrná, přispívá i pocit bezpečí v okolí bydliště, který pramení z dlouhodobě nízké míry kriminality v kraji.

Kriminalita a deviace

Minulé desetiletí charakterizuje v Česku trend poklesu kriminality, který se zastavil v roce 2012, kdy nastal mírný vzestup roku 2013, a to ve všech krajích ČR. Regionální rozložení kriminality však přes tento mírný výkyv zůstává dlouhodobě takřka stejné. Míra kriminality, tedy evidované trestné činy na tisíc obyvatel regionu, je v Olomouckém kraji dlouhodobě hluboce pod republikovým průměrem, o 10 až 8 p. b. Objasněnost trestných činů v kraji je naopak vyšší, což umožňuje charakterizovat Olomoucký kraj spolu s Vysočinou jako kraj poměrně velmi bezpečný. Ovšem v posledním období se rozdíl v míře kriminality v Olomouckém kraji oproti ostatním krajům snížil, míra trestné činnosti v regionu se zde tedy v poměru k republikovému průměru mírně zvýšila.

Graf 4 Vývoj kriminality ve vybraných krajích v letech 2007–2013 (počet kriminálních činů na 1000 obyvatel)

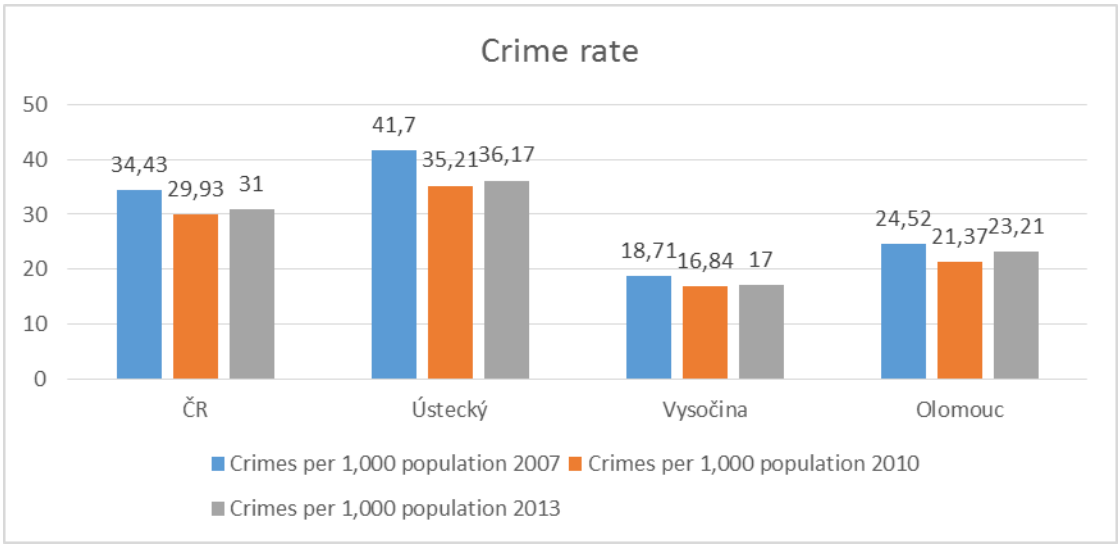

Zdroje: Policejní prezidium ČR, ČSÚ (upraveno)

Tabulka 11 Vývoj evidovaných trestných činů ve vybraných krajích na tisíc obyvatel regionu v letech 2007–2013

Region	2007	2010	2013
Praha	1 .	1.	1.
Ústí	2.	2.	2.
Vysočina	13.	13.	13.
Olomouc	11.	10.	10.

Zdroje: ČSÚ a Institut kriminologie a sociální prevence (porovnáno a upraveno)

Údaje Institutu pro kriminologii a sociální prevenci řadí stabilně olomoucký region mezi nejbezpečnější kraje, spolu s Vysočinou. Olomoucký kraj od roku 2007 z hlediska bezpečnosti klesl

z 11. na 10. místo, a umístil se mezi všemi 14 kraji (přesněji mezi 13 kraji, bez Prahy vzato) tedy jako třetí nejbezpečnější kraj Česka. Problémem však podle údajů ČSÚ zůstává poměrně nízká objasněnost necelé poloviny případů (48,5 %), pokud srovnáme údaje za republiku bez Prahy, která republikový průměr výrazně vychyluje (snižuje).

Z hlediska krajských vývojových trendů se kraj dlouhodobě pohybuje pod republikovým průměrem dopravní nehodovosti.

Pocit bezpečí, resp. ohrožení, obyvatel kraje není nijak extrémní. Obyvatel, kteří se v okolí svého bydliště cítí nepříliš bezpečně, případně vůbec ne bezpečně, bylo nejvíce (okolo třetiny) v regionech Moravskoslezsko a Severozápad (dle regionalizace NUTS 2).

Mapa 7 Podíl respondentů, kteří se v okolí svého bydliště necítí po setmění bezpečně (regiony ČR, rok 2013)

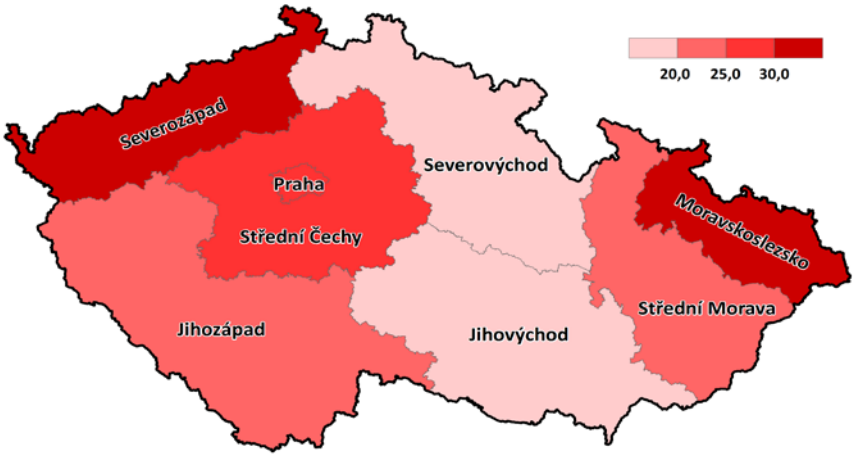

Zdroj: Životní podmínky 2013 – šetření, ČSÚ

Podle prevalenčních odhadů se od roku 2005 do roku 2013 ve všech třech krajích zvýšil počet problémových uživatelů drog, v Olomouckém kraji o více než polovinu uživatelů. Olomoucký region, který byl dosud užíváním drog a závislostí na nich zasažen méně než jiné kraje (jako Ústí, Praha), v roce 2013 přesáhl v počtu uživatelů na počet obyvatel průměrnou hodnotu ČR.

Projevuje se zde zřejmě obecnější nepříznivý trend „dohánění“ dosud méně drogově exponovaných krajů, jako jsou kraje Olomoucký a Vysočina, krajů dlouhodobě zamořených drogami a s vysokým podílem problémových uživatelů, kde již tak vysoké podíly uživatelů rapidně nerostou.

Graf 5 Odhadovaný počet problémových uživatelů drog na 1000 osob (15–65 let) v roce 2013 podle krajů – střední hodnoty

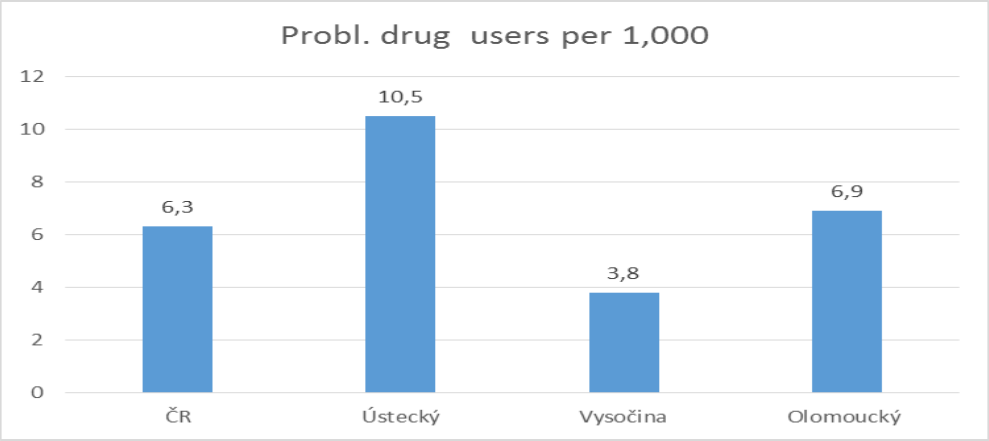

Zdroj: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, úřad vlády

Údaje o míře sebevražednosti (počtu sebevražd na 100 tis. obyvatel kraje) jsou evidovány dlouhodobě a přepočteny na územní strukturu, včetně změny v roce 2005. Ve všech krajích sebevražednost postupem času klesá. V první dekádě tisíciletí byla nejvyšší sebevražednost v Olomouckém kraji, nejhorší situace je v okrese Jeseník a Šumperk. Nejnižší míru sebevražednosti lze pozorovat na Vysočině.

Graf 6 Srovnání míry sebevražednosti v krajích v letech 2006–2010

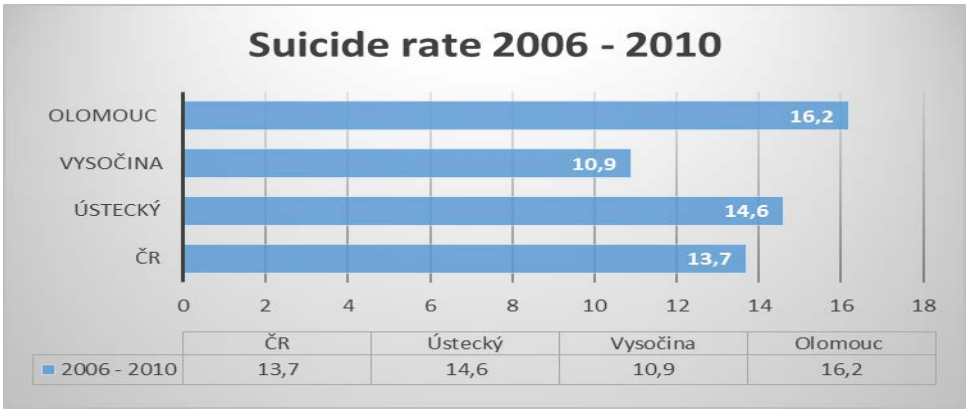

Zdroj: ČSÚ

Kultura v kraji

Na území střední a severní Moravy je hustota památek podprůměrná. Olomoucký kraj a Vysočina však na rozdíl od Ústeckého kraje jsou ve výhodě z hlediska atraktivity životního prostředí a krásy krajiny. Olomoucký kraj jako relativně atraktivní region ukázaly i výzkumy mentálního

mapování (Drbohlav, 1991 a další). Ve vizuálních představách prostoru ČR, v tzv. mentálních mapách, jež jsou široce sdílenými představami občanů celé ČR, figurují tyto oblasti jako přitažlivější, což může být komparativní výhodou pro rekreaci a turismus.

Velkou památkovou atraktivitou se vyznačuje především historické a univerzitní město Olomouc. Tradice olomoucké univerzity sahají do středověku. Olomoucká univerzita byla první univerzitou na území Moravy, byla založena v roce 1573, a stala se tedy druhou univerzitou ve střední Evropě a v Čechách, po Univerzitě Karlově. Řada sakrálních památek svědčí o tom, že město tradičně bylo a je významným centrem katolické církve. Spolu s pražskou památkovou rezervací patří olomoucká svým rozsahem mezi největší městské památkové rezervace, sloup Nejsvětější Trojice na olomouckém náměstí byl vyhlášen památkou světového kulturního dědictví UNESCO. Olomoucký kraj jako celek není v oblasti udržování lidových tradic vzhledem ke zbytku republiky nijak výrazný. Zaostává především v rozvíjení folkloru a amatérské kultury v rámci moravských zemí, které jsou pro něj referenční oblastí, zejména za krajem proslulým folklorními soubory a festivaly – za Jihomoravským krajem i za sousedním Zlínskem. Lidové tradice se po staletí udržují hlavně v jižní úrodné oblasti kraje, na Hané, tedy při hranicích s Jihomoravským krajem.

Tabulka 12 Amatérské aktivity a kultura ve vybraných regionech v roce 2014

Region	Amatérské divadlo	Dechovky	Pěvecké sbory	Folklorní skupiny	Tradiční řemesla
Ústí	540	14	109	7	5
Vysočina	909	14	49	22	11
Olomouc	491	15	63	27	19
ČR	8942	315	1284	360	921

Zdroje: Šetření SOÚ Kultura v krajích 2011, SOÚ AV (in archiv NESSTAR), NÚLK, NIPOS

Ve všech krajích patří podle výzkumu SOÚ AV 2011 mezi nejnavštěvovanější akce sportovní utkání, taneční zábavy, soutěže a akce pro děti (často pořádané místními spolky a sdruženími), ale i tradiční slavnosti (folklorní, prvomájové veselice, masopust, pálení čarodějnic, posvícení, poutě). Vysoká návštěvnost těchto akcí je přitom typická nejen pro obyvatele malých obcí, ale i pro menší a velká města v krajích. Participace není výsadou vzdělaných a sociálně lépe postavených, ale všech vrstev obyvatel (srov. Patočková, Čermák et al., 2012).

Mezi aktivity s vysokou participací i v menších obcích do pěti tisíc obyvatel v krajích České republiky se již tradičně vedle sportovních a turistických klubů řadí také myslivecká sdružení a různé spolky, dobrovolní hasiči, zahrádkáři a chovatelé, místní hudební a divadelní ochotnické soubory. Podle výběrového šetření Kultura v krajích byla v roce 2011 v ČR v jednom z dobrovolných zájmových sdružení, které nesou kontinuitu lokální participace a sdružování se, zapojena čtvrtina

občanů (25,1 %). Angažovanost obyvatel Olomouckého kraje v zájmových sdruženích je zhruba na republikovém průměru (24,8).

Vysokou míru participace místních lidí v těchto zájmových sdruženích, která zejména v menších lokalitách plní v obcích širší společenské funkce, si tato sdružení zachovala i za minulého režimu. Mnohé předkomunistické spolky a sdružení se v mnoha obcích obnovují (či přejmenovávají), např. Sokol, zkrášlovací spolky, Skaut a další.

Olomoucký kraj je vybaven řadou kulturních institucí s rozvojovým potenciálem, vlastním symfonickým orchestrem, divadlem, obrovským množstvím církevních památek i slavným poutním místem poblíž města Olomouce a jeho okolí se vedle toho vyznačuje také vysokou koncentrací tzv. národních kulturních památek (je jich zde celkem osm).

Přes nesporné kulturní a přírodní kvality kraje a jejich různorodost a pestrost nedosahuje průměrná návštěvnost památek v Olomouckém kraji průměru za ČR, podobně jako v obou sledovaných periferních krajích ČR.

Tabulka 13 Návštěvníci památek v krajích – porovnání let 2005–2010

Počty návštěvníků	Česká republika	Region		
		Ústecký	Vysočina	Olomouc
Památky (celkem)	297	35	19	13
Návštěvníci (na 1000 obyvatel)	10 673	336	275	244

Graf 7 Přírůstky počtu návštěvníků – vývoj za kraje v letech 2000–2010

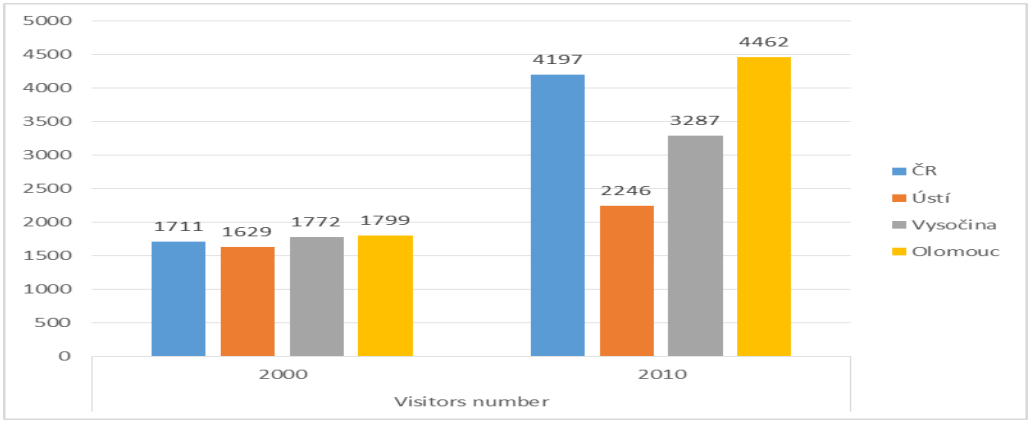

Zdroje: NIPOS, Kultura v regionálním pohledu (in archiv NESSTAR), SOÚ AV, ČSÚ

Hodnoty, religiozita a identita

Religiozita obyvatel kraje je v regionu vyšší než v republice jako celku, podíly věřících a příslušníků církví (zejména římskokatolické) jsou v kraji ovšem nižší než v ostatních částech Moravy, jež je tradičně religióznější než české země.

Religiozita, která zřejmě s usedlictvím koresponduje, je na jihu (na Olomoucku, Přerovsku a Prostějovsku) vyšší než na severu (na Šumpersku a Jesenicku) a v některých vnitřních periferiích při hranici s Moravskoslezským krajem. V jižních částech Olomouckého kraje, zejména na Hané, žije více rodáků než na severu kraje.

Identifikace, resp. vztah obyvatel ke svému kraji, je v celkovém hodnocení pozitivní, se svým krajem a místem se podle výzkumů veřejného mínění identifikuje relativně více obyvatel Olomouckého kraje než pomyslný průměrný obyvatel ostatních krajů Česka. Velká část obyvatel kraje se hlásí k moravské (nikoli české) národnosti, což je výrazem identifikace s širším historickým prostorem a možný sociálně-psychologický zdroj soudržnosti a spolupráce (ale i soutěžení) s moravskými kraji, jakož i Moravy s „Prahou“.

Volební výsledky představují důležitý zdroj vidění svého kraje. Zvláště se to týká účasti na volbách obecních a krajských. Účast na volbách celostátních a evropských jsou spíše odrazem občanské aktivity a sebeuvědomění.

Účast na místních volbách v roce 2014 byla výrazně vyšší než v roce 2012. Podíly byly 45 % v roce 2014 proti 36 % roku 2012. Participace na volbách do Evropského parlamentu byla jen 16,5 %. Největší podíly v krajských volbách měla Česká strana sociálně demokratická, která získala 19 z 55 míst v krajském zastupitelstvu. Výrazný byl i podíl KSČM (16 míst) a dále ODS (8 míst). Srovnání s rokem 2008 ukazuje, že roste podíl KSČM a především nových sdružení a občanských aktivit mimo tradiční politické strany.

Tabulka 14 Volební výsledky podle politických stran v regionálních volbách v letech 2008 a 2012 (počet míst získaných či ztracených v zastupitelstvu Olomouckého kraje)

Votes	Number of the seats		
Czech Social Democratic Party	27	-8	19
Communist Party of Bohemia and Moravia	10	6	16
Coalition for the Olomouc and Mayors	0	8	8
Civic Democratic Party	13	-5	8
TOP 09 and Mayors for the Olomouc Region	0	4	4

Zdroj: IDNES, http://volby.idnes.cz/kraje-2012.aspx?o=11&t=2

V kraji existuje zřetelný rozdíl mezi volebními preferencemi krajskými a celostátními. Tento rozdíl je patrný ve většině krajů. Ve volbách do obecních zastupitelstev v roce 2014 jasně zvítězili kandidáti „sdružení nezávislých kandidátů“, dále křesťanští demokraté a koalice sociálních demokratů se starosty a nezávislými kandidáty. (Statistická ročenka kraje, 2014)

6 Struktura vzdělání

Tabulka 15 Počty žáků a studentů ve školách v letech 2010–2015 v Olomouckém kraji

	2010/2011	**2011/2012**	**2012/2013**	**2013/2014**	**2014/2015**
Děti ve školkách	21 037	22 028	22 878	23 340	23 298
Žáci základních škol	48 610	48 677	49 257	50 243	51 504
Žáci středních škol	34 482	32 185	30 443	29 130	28 183
Studenti vysokých škol	22 495	22 694	21 756	21 221	20 830

V kraji v současnosti působí tři vysoké školy a dva vědecko-technologické parky. V Olomouci sídlí veřejná vysoká škola – Univerzita Palackého, druhá nejstarší univerzita na českém území (po Univerzitě Karlově v Praze). Univerzita má v současnosti osm fakult: cyrilometodějskou teologickou, lékařskou, filosofickou, přírodovědeckou, pedagogickou, tělesné kultury, právnickou a zdravotnických věd. V současnosti zde studuje přes 20 tisíc studujících, zřetelně již nyní převažují ženy-studentky.

V Olomouci byla založena i soukromá Moravská vysoká škola Olomouc, sídlí v budově Regionálního centra Olomouc. Jedna fakulta se třemi obory se výrazně orientuje na otázky regionálního rozvoje. V Přerově nově vznikla neuniverzitní Vysoká škola logistiky se sídlem v Přerově.

V kraji sídlí osm vyšších odborných škol. Mnohé z nich mají velmi dobrou pověst a jsou zaměřeny na vzdělávání v oblastech, které jsou v kraji potřebné či problematické. Konkrétně jsou to Vyšší odborná škola zdravotnická Emanuela Pöttinga, Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola elektrotechnická, Vyšší odborná škola sociální – CARITAS, Vyšší odborná škola sociální a teologická – DORKAS. Počet škol terciárního vzdělávání od devadesátých let rostl, u vyšších odborných škol (VOŠ) vzrostl jejich počet ze šesti na osm. U vysokých škol je nárůst jejich počtu ještě markantnější: z jedné na tři vysoké školy.

Velmi příznivý je, i přes zřejmý dlouhodobý trend odlivu vysoce vzdělaných a kvalifikovaných rezidentů v produktivním věku, růst vzdělanostní úrovně populace kraje. Z obyvatel Olomouckého kraje starších 15 let mělo vysokoškolské vzdělání 11,4 %, což je nyní čtvrtý nejvyšší podíl vysokoškoláků v české populaci.

V populaci třicátníků (30–39 let) podíl absolventů vysokých škol v kraji dosáhl v roce sčítání lidu 2011 čtvrtiny věkové kohorty (dle SLBD ČSÚ). Dlouhodobě podle regionálních statistických údajů rostou také podíly lidí s úplným středním vzděláním, více než třetina populace olomouckého regionu měla střední vzdělání a čtvrtina obyvatel dosáhla loni středního vzdělání s maturitou (Ročenka 2014).

Tabulka 16 Populace s vysokoškolským vzděláním podle krajů v letech 2010–2014 (tisíce osob)

Region	Celkem					Úroveň vzdělání v roce 2014	
	2010	2011	2012	2013	2014	vyšší odborná a bakalářská	magisterská a doktorská
Česká republika	1236,3	1337,1	1411,9	1495,7	1552,5	392,6	1159,9
Ústecký kraj	53,8	61,8	67,8	71,9	85,6	28,5	57,1
Kraj Vysočina	43,9	49,2	53,8	49,8	57,7	17,0	40,8
Olomoucký kraj	57,4	72,2	67,8	67,5	77,6	20,8	56,8

Zdroj: ČSÚ

Knihovní síť je v České republice poměrně rovnoměrná. Celkově a dlouhodobě je v České republice síť knihoven rozložena podle hustoty zalidnění. Odborné knihovny a studovny v krajích byly již v roce 2013 všechny internetizovány. Od roku 2009 do roku 2013 vzrostl počet uživatelů on-line služeb knihoven v ČR více než dvojnásobně a nadále roste. Podle údajů NIPOS se zvyšuje i kulturně vzdělávací a osvětový význam knihoven, soudíc podle nárůstu doprovodných akcí a počtu jejich návštěvníků.

Knihoven na počet obyvatel je v Olomouckém kraji dostatek, kraj je vybaven i odbornou knihovnou se sídlem v univerzitním městě Olomouci. Oproti pomyslnému průměru vykazují knihovny v Olomouckém kraji vedle Vysočiny vysoký počet knih na jednoho čtenáře. Prudký postup digitalizace a komputerizace zpřístupňuje knihovny prakticky všem, vzrůstá rovněž servisní, kulturní a edukační role knihoven v kraji. (Kultura v krajích 2012)

Nové služby umožňuje stále větší vybavenost domácností internetem, který již pokrývá skoro celé území ČR. V Olomouckém kraji je však vybavenost domácností počítačem a připojením na internet oproti střední hodnotě v republice dosud podprůměrné.

Tabulka 17 Podíly uživatelů počítače a internetu ve vybraných krajích v roce 2013 a v ČR

INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE

Region	**Podíl jednotlivců užívajících osobní počítač (v %)**	**Podíl jednotlivců užívajících internet (v %)**
Česká republika	71,1	71,4
Ústecký kraj	62,6	63
Kraj Vysočina	69,4	69,3
Olomoucký kraj	63,8	64

Zdroj: ČSÚ

7 Ekonomika

Olomoucký kraj je na nižší úrovni nejen, pokud jde o velikost a obyvatelstvo, ale také z hlediska úrovně ekonomické aktivity. Podíl na HDP je malý: je tu třetí nejnižší produktivita – přibližně 80 % proti průměru za republiku. HDP na hlavu byl v roce 2013 na úrovni tří čtvrtin průměru za kraje v ČR. (Statistická ročenka Olomouckého kraje za rok 2013) Také podíl zahraničních investic byl jasně pod celostátním průměrem.

Olomoucký kraj je pro investory méně zajímavý, dokonce v tomto směru je pod úrovní i podílu obyvatel na ČR a na podílu kraje na velikosti státu. Investice jsou většinou z domácích zdrojů a míří do odvětví průmyslu, zvláště do strojírenství, hutní výroby a automobilového průmyslu. Podstatné je, že většina průmyslové produkce kraje je určena pro vývoz.

Největší podíl pracovníků je v Olomouckém kraji v sekundárním sektoru: 44,3 % v roce 2014. Každý čtvrtý pracovník působí v průmyslu. Hlavně ve strojírenství, hutní výrobě, elektrovýrobě, elektronické výrobě a výrobě pro optiku, zbytek v různých odvětvích, včetně nanotechnologií a informačních systémů. Tradiční potravinářská výroba se také poměrně dobře rozvíjí, hlavně jde o místní potraviny z území Hané. Totéž platí o oděvním průmyslu. Ve srovnání s ostatními kraji České republiky má tento kraj poměrně malý podíl pracovníků v terciárním sektoru: znamená to, že jsou relativně malé podíly zaměstnanců ve zdravotnictví, sociálních službách a školství.

Tabulka 18 Zaměstnanecká struktura podle odvětví, 2013

Region	Agriculture, forestry and fishing	Manufacturing	Mining and quarrying and other industry (not manufacturing)	Construction	Trade, transportation, accomodation and food service	Information and communication	Financial and insurance activities	Real estate activities	Professional, scientific, technical and administrative activities	Public administration, education, health and social work	Other service activities
Czech Republic	egio	27,8	2,8	6,5	23,7	2,5	1,8	1,5	7,5	20,2	2,7
Olomouc region	3,9	31,2	2,1	6,3	21,9	1,3	1,2	0,9	5,4	23,6	2,2

Zdroj: ČSÚ

I když je podíl průmyslu na místní ekonomice rozhodující, jsou mzdy v něm jasně nižší, než je celostátní průměr (68 %).

Graf 8 Přidaná hodnota v současných cenách, 2013

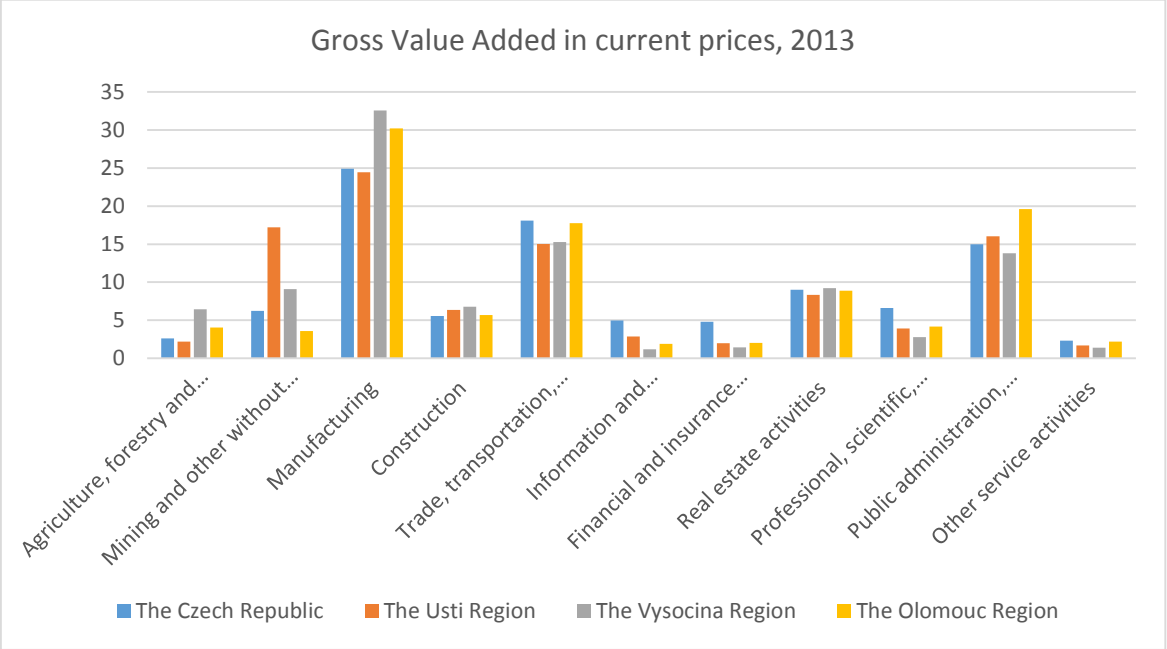

Zdroj: ČSÚ

Zemědělství

Zemědělská půda v Olomouckém kraji zabírá 279 086 hektarů, tj. 53 %, což se pohybuje na průměru ČR (53,5 %) celkové půdní plochy, lesní půda činí 34,9 % z celkové výměry v kraji. Lesnaté

jsou především okresy na severu kraje – Jeseník (59,6 %) a Šumperk (48,5 %). Rok od roku zemědělské půdy ubývá, což je ovšem republikový trend, který vláda již reflektuje a začíná řešit.
Odhadem činí podíl orné půdy 77 % ze zemědělské půdy, která zabírá 2,777 čtverečního kilometru. Jižní část Hané patří k nejúrodnějším oblastem v České republice s nejvyššími výnosy obilovin.
Výnosy pšenice a ječmene v této oblasti byly v posledních dvou letech rekordní (Statistická ročenka Olomouckého kraje 2014 a 2015). Na zemědělskou produkci je vázán i tradiční potravinářský průmysl.

Turistika

Region nabízí řadu zařízení pro turistické vyžití. Kromě přírodních krás je zde bezpočet historických památek – hradů Bouzov, Helfštýn, Šternberk, zámků – Úsov, Tovačov, Velké Losiny, Jánský Vrch, Náměšť na Hané, desítky muzeí a galerií. Nejvíce navštěvované je především krajské město Olomouc s druhou největší městskou památkovou rezervací, kde je chráněn rozsáhlý soubor historických, architektonicky a umělecky významných objektů na zachovalém půdorysu středověkého města.
Olomoucký kraj v optice mezikrajského celorepublikového srovnání však patří mezi kraje nejméně vybavené ubytovacími zařízeními pro turisty a rekreanty. V roce 2013 poskytovalo ubytovací služby v kraji 509 hromadných ubytovacích zařízení rozmístěných především v turisticky navštěvovaných okresech Jeseník a Šumperk.

Ubytovací kapacity jsou v Olomouckém kraji však dosud nízké a narůstají velmi zvolna. Ukazatele návštěvnosti a obsazenosti ubytovacích kapacit hovoří, bohužel, jak v neprospěch plného využití předností této oblasti k rozvoji turistiky a rekreace, tak i v neprospěch využití turistického potenciálu celého Olomouckého kraje. V Olomouckém kraji se také v posledních letech, tedy v době oživení ekonomiky, projevuje v oblasti evidované turistické návštěvnosti sestupná tendence. Kraj vykazuje nyní jen tříprocentní (3,1 %) podíl v návštěvnosti, měřeno podílem ubytovaných hostů v České republice (podle krajské Statistické ročenky Olomouckého kraje 2014 z roku 2015).

Městu Olomouci se ovšem v posledních letech podařilo, i díky historickým pamětihodnostem, strategickému marketingu města a významu Univerzity Palackého, prosadit se jako centrum konferenční turistiky. V poslední době zaznamenává vzestup, i když mírný, také lázeňství na Jesenicku. V lázních podle čísel statistik krajské expozitury ČSÚ Olomouc v posledních letech tráví hosté v průměru více času, než tomu bylo dříve, vzrůstá i počet ubytovaných. Nejvíce turistů v Olomouckém kraji je z tuzemska, méně ze zahraničí.

Zahraniční investice

Do Olomouckého kraje plynulo méně investic, než by odpovídalo kraji se zhruba průměrnou rozlohou a počtem obyvatel. Investice byly ponejvíce domácí a směřovaly do průmyslu, zejména strojírenského, kovodělného a výroby dopravních prostředků. Podle makroekonomických ukazatelů, jako je HDP na hlavu, patří kraj k jedněm z nejslabších. Příliv zahraničních investic je několikanásobně nižší, než kolik činí průměr za celou ČR.

Tabulka 19 Přímé zahraniční investice v Olomouckém kraji, 2012 (tisíce eur)

Region	EUR (in thous.)
Olomouc region	1 287 948
Czech Republic mean	7 389 695

Zdroje: ČNB, CzechInvest

Technologie a inovace

Olomoucký kraj je možné charakterizovat jako směs tradičních odvětví, jako jsou potravinářský průmysl, upadající průmysl oděvní, strojírenský a kovozpracující průmysl (částečně i výroba ostatních dopravních prostředků). Na druhé straně zde jsou a rozvíjejí se odvětví potenciálně progresivní, jako je výroba elektrických strojů či optických přístrojů, a nově se prosazují i průřezové obory jako nanotechnologie, life science a obor informačních systémů. Podle celkových výzkumných a vývojových (VaV) kapacit se Olomoucký kraj dle expertů nalézá v příznivější pozici, než je tomu podle ekonomické výkonnosti kraje. Významnou roli zde sehrává zejména přítomnost silné veřejné univerzity s delší tradicí, díky níž má region také významné výzkumné aktivity spojené především s přírodovědnými, biologickými, farmaceutickými a lékařskými obory. V kraji ovšem stále chybí dostatečné absorpční kapacity, které by byly schopné využít výsledků výzkumu a implementovat je do praxe, což je ovšem problém české ekonomiky a výzkumu obecně. Výdaje na výzkum a vývoj i počet zaměstnanců zabývajících se výzkumem se v dlouhodobé perspektivě zvyšují, jak dokládají údaje CZSO.

Tabulka 20 Pracoviště výzkumu a vývoje v krajích a výzkumní pracovníci v letech 2009–2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Počet pracovišť výzkumu a vývoje	113	122	129	134	139
Pracovníci VaV (přepočtený počet)	1016	1101	1205	1488	1719
Výdaje na VaV (mil. Kč)	1620,4	1598,6	2126,3	3557,9	3057,5

Zdroj: ČSÚ, https://www.czso.cz/csu/xm

Inovační potenciál kraje je statisticky v rámci ČR hodnocen jako průměrný. Postavení olomouckého regionu je z hlediska výzkumu, vývoje a inovací nerovnoměrné a hodnocení kraje je ve světle statistických dat rozporuplné, odkazuje to k rezervám ve využití možností a výzkumného potenciálu v praxi. Přítomnost veřejné univerzity UPOL s jejími bohatými vědeckovýzkumnými aktivitami především na poli přírodovědných, biologických, farmaceutických a medicínských oborů ve výsledku přináší na jedné straně mnohem lepší hodnocení z hlediska úrovně a množství výsledků vědy a výzkumu. Na druhé straně je z hlediska přítomnosti progresivních, znalostně náročných oborů a jejich příspěvku k úrovni ekonomické výkonnosti kraje citelně nižší, a to přes značný rozsah průmyslu, zejména strojírenského, a silné zastoupení terciéru.

Pořadí kraje je výrazně lepší podle kritérií vědy, výzkumu, jako je počet výzkumných pracovišť a pracovníků anebo výsledků výzkumu a vědy (publikace a jejich impakt atp.), než jsou-li výzkum a vývoj hodnoceny v oblasti ekonomických přínosů a dopadů, jako je rozvoj znalostní ekonomiky.

V roce 2013 podle údajů posledního Ročního výkazu o výzkumu a vývoji (VTR 5–01, ČSÚ) působila v kraji dvacetina (5 %) všech výzkumných pracovníků Česka, co do pořadí se kraj umístil na pátém místě mezi všemi kraji.

Při podrobnějším pohledu na statistiky VaV vidíme, že na Olomoucku je poměrně silný vysokoškolský, resp. akademický, sektor výzkumu a vývoje, ostatní typy jsou naopak podhodnocené (soukromý, vládní). Olomoucký kraj je co do podílu výzkumníků ve vysokoškolském sektoru hned za tradičně silným a stále posilujícím Jihomoravským krajem (ovšem bez Prahy vzato) s 8,8 % v roce 2013. OLK se dokonce umístil před Moravskoslezským krajem, který je větší, lidnatější a je tam také velká veřejná univerzita s tradicí.

Byla však zjištěna disparita mezi poměrně vyspělým výzkumem a jeho implementací do ekonomické praxe v regionu. Nízká absorpční schopnost regionální ekonomiky může mít souvislost s poměrně nízkou úrovní vědeckovýzkumné a vývojové aktivity podniků v kraji, která se projevuje nízkými výdaji na výzkum realizovaný v podnikatelském sektoru (jen 3 % všech výdajů na výzkum v kraji), které jsou jedny z nejnižších mezi kraji ČR. Výdaje (soukromé i veřejné dohromady) na podnikatelský výzkum přitom v ČR v posledních letech celkově rostou. Co se týče podnikatelského sektoru v kraji, je jako celek ve srovnání s jinými kraji v oblasti výzkumu, vývoje a inovací velmi málo aktivní. Z hlediska Výzkumné a vývojové aktivity byly na Olomoucku firmy se zahraniční afiliací. (Roční výkaz, 2014)

Problémem je také mizivá spolupráce vysokoškolského výzkumu a vývoje s podniky, a to přesto, že byla založena řada intermediárních institucí jako Technologický park UP a clustery, které takové propojení facilitují.

Vysokoškolský (univerzitní) výzkum, jenž je pro kraj charakteristický, je hrazen především z veřejných peněz, které předloni tvořily jen 0,66 % HDP a 2,3 státního rozpočtu. Dvě třetiny z nich v tomtéž roce získala Praha spolu s Jihomoravským krajem a na ostatních deset krajů zbyla celkem jen třetina

veřejných peněz. Na druhé straně byl Olomoucký kraj poměrně úspěšný v získávání prostředků z EU (OP pro výzkum, vývoj a inovace) – umístil se na 4.–5. místě se 7 %. Sousední Jihomoravský kraj ovšem odčerpal 37 % zahraničních prostředků na výzkum, vývoj a inovace (Praha nesoutěží).

Díky úzké spolupráci mezi Olomouckým krajem a Univerzitou Palackého vznikl Vědecko-technický park Univerzity Palackého Olomouc (VTP UP), jenž je jakýmsi mostem mezi vědeckým a firemním, mezi veřejným vysokoškolským výzkumným a privátním ekonomickým světem.

Unikátní je rovněž nedávno realizovaný projet BIOMEDREG, jehož cílem je rozvoj výzkumu a vývoje střední Moravy v oblastech biotechnologií, progresivních materiálů a technologií. Iniciovala jej Univerzita Palackého v Olomouci ve spolupráci s Fakultní nemocnicí Olomouc, Vysokou školou chemicko-technologickou v Praze a Ústavem organické chemie a biochemie AV ČR a významnými subjekty z aplikační sféry. Výsledkem je nedávné zřízení Ústavu molekulární a translační medicíny při Lékařské fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Jeho posláním je být technologickou infrastrukturou či platformou pro molekulárně orientovaný základní a translační biomedicínský výzkum s cílem porozumět molekulární podstatě nádorových a infekčních onemocnění.

Vznik klastrů je v poslední době i v OLK jedním z prostředků oborových seskupení firem podobného zaměření, cílem založení klastru je posílit inovační aktivitu a rozvoj hi-tech a medium hi-tech výrob a služeb. Za podpory Olomouckého kraje působily v posledních letech na území regionu čtyři významné klastry: Olomoucký klastr inovací, Český nanotechnologický klastr, Moravskoslezský dřevařský klastr a od roku 2009 rovněž klastr MedChemBio.

Z hlediska přítomnosti středně a vysoce technologicky náročných výrob se OLK pohybuje okolo průměru ČR, s výjimkou slibných specializovaných oborů (biomedicína, optika, nanotechnologie, měřicí přístroje, čerpadla…). Díky oborovému spektru UP se rozvíjí spektrum tzv. sociálních inovací, které jsou úspěšně implementovány do praxe.

8 Trh práce

Zaměstnanost a nezaměstnanost

V Olomouckém kraji je ve srovnání s ostatními kraji, resp. průměrnými republikovými hodnotami, nadprůměrná nezaměstnanost, resp. míra nezaměstnanosti, jež je opět uvnitř kraje výrazně diferencována na ose sever–jih, podobně jako velká většina ukazatelů ekonomické vyspělosti, životní úrovně (příjmy), kvality života a rozvinutosti lidských zdrojů. Srovnání trendů v oblasti ne/zaměstnanosti v kraji s ostatními kraji ČR není v dlouhodobém horizontu povzbudivé. Nezaměstnanost podle poměru nezaměstnaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu je ve srovnání

s jinými kraji nejvyšší vedle Olomouckého kraje (12 %) jen v námi sledovaném nejproblematičtějším periferním Ústeckém kraji (14 %). Podíl dlouhodobě nezaměstnaných byl naopak nejvyšší za posledních devět let. Ekonomická aktivita obyvatel byla v Olomouckém kraji nejnižší od roku 2004. Poslední statistiky kraje uvádí, že míra ekonomické aktivity byla v regionu v minulém roce nejnižší mezi českými kraji a podíl nezaměstnaných byl v Olomouckém kraji v roce 2014 třetí nejvyšší v ČR, přestože nastalo celkové oživení české ekonomiky a HDP v kraji rostl. (Statistická ročenka 2015)

Meziročně (2013–2014) se přes ekonomické oživení zvýšil počet osob ekonomicky neaktivních a nezaměstnaných. Obecná míra nezaměstnanosti v regionu vzrostla, přičemž tento nárůst nezaměstnanosti byl nejvyšší mezi kraji ČR.

Tabulka 21 Průměrná míra nezaměstnanosti v krajích, 1997–2013

Region	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2013
ČR	4,8	8,8	7,8	7,1	6,7	7,0	7,0
Ústecký	9,9	16,0	13,0	13,7	10,1	10,8	9,4
Vysočina	4,3	6,8	5,3	5,3	5,7	6,4	6,7
Olomouc	5,3	12,8	9,6	8,2	7,6	7,7	9,2

Zdroj: MPSV

Historicky průměrná míra nezaměstnanosti ve všech regionech po roce 2003 kopíruje křivku ekonomického vývoje s viditelnou ekonomickou expanzí (a snížením nezaměstnanosti) do roku 2008 a ekonomickým útlumem (a vyšší nezaměstnaností po roce 2012). Pomyslné nůžky mezi regiony v míře nezaměstnanosti se po roce 2008 uzavírají, i když míra nezaměstnanosti zůstává rozdílná.

V Olomouckém kraji je déletrvajícím problémem především nezaměstnanost dlouhodobá v méně rozvinutých severních okresech kraje a v enklávách vnitřních periferií.

Graf 9 Podíly dlouhodobě nezaměstnaných podle krajů v roce 2014 (v % z celku nezaměstnaných)

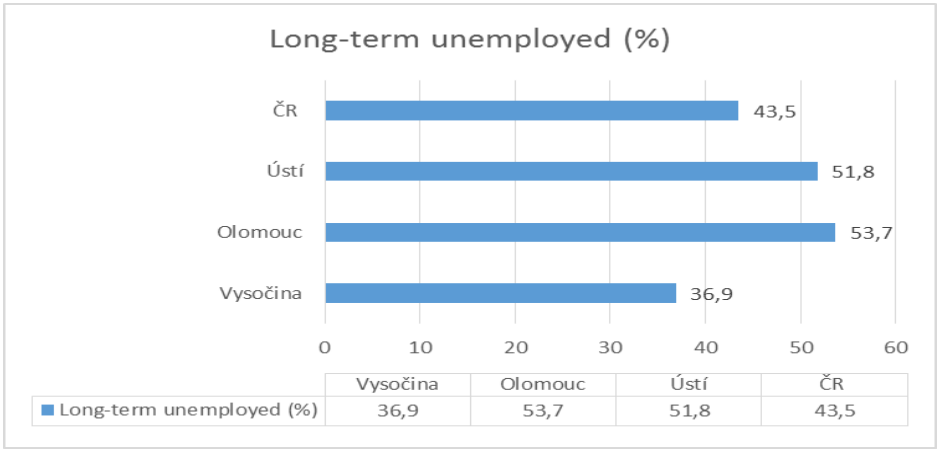

Zdroje: VŠPS, ČSÚ

Graf 10 Nezaměstnanost podle věkových skupin ve vybraných krajích, 2014

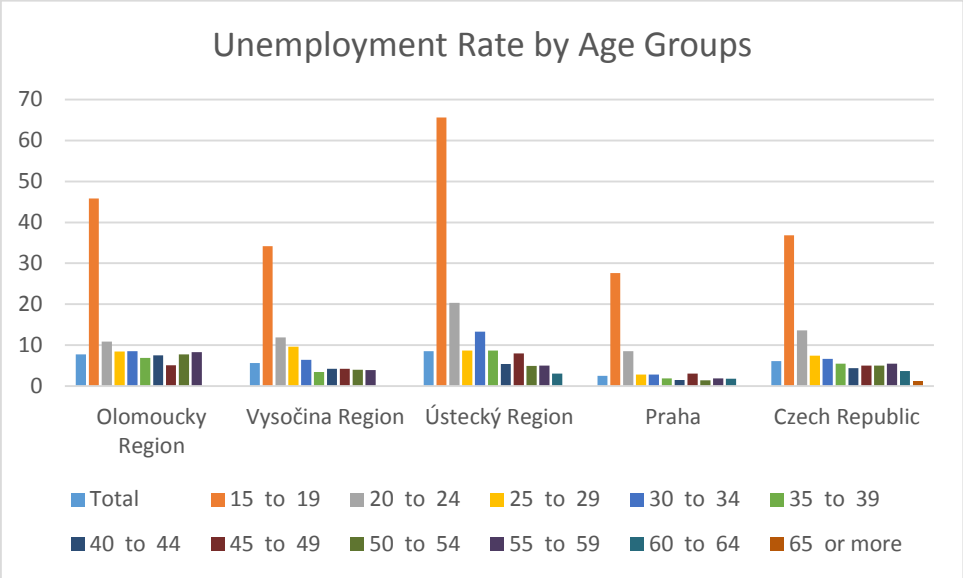

Zdroj: ČSÚ, https://www.czso.cz/csu/czso/403-r-k-unemployment-rate-by-age-and-highest-educational-attainment-iv3bpwlmd8

Nejvíce ohroženi nezaměstnaností jsou obyvatelé po ukončení základního vzdělání a do dovršení 19 let vedle Ústecka právě v olomouckém regionu. V Olomouckém kraji v této nejmladší populaci a vzdělanostní skupině s nejnižším vzděláním dosahuje míra nezaměstnaností 45,8 % (v Ústeckém kraji dokonce alarmujících 65,6 %). Nezaměstnanost podle vzdělání mimo věkové a vzdělanostní struktury obyvatelstva odráží vzdělanostní strukturu nabízených pracovních pozic a celkovou profilaci regionů.

Graf 11 Nezaměstnanost podle vzdělání ve vybraných krajích, 2014

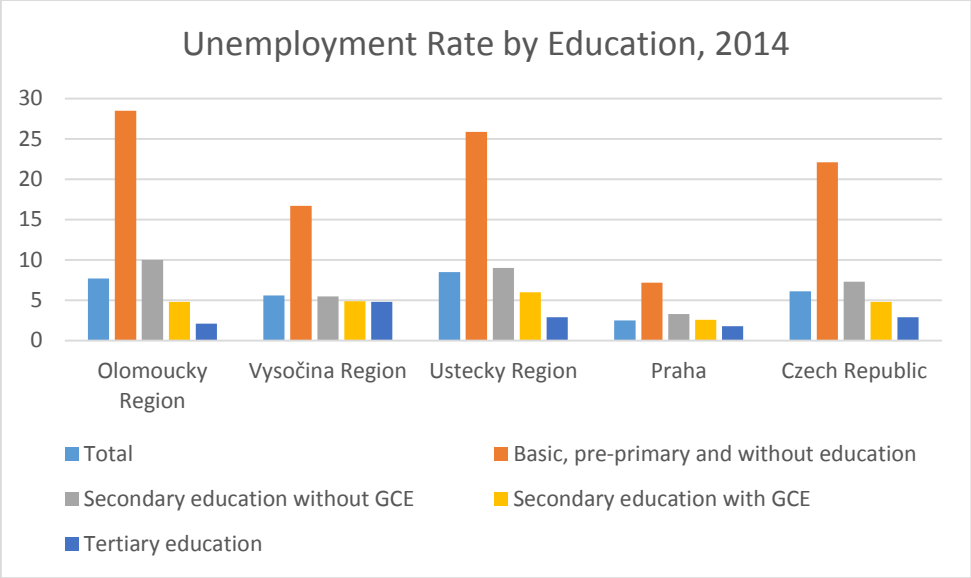

Mapa 8 Uchazeči o zaměstnání na jedno volné místo v krajích v letech 2008–2013 (stav k 31. prosinci)

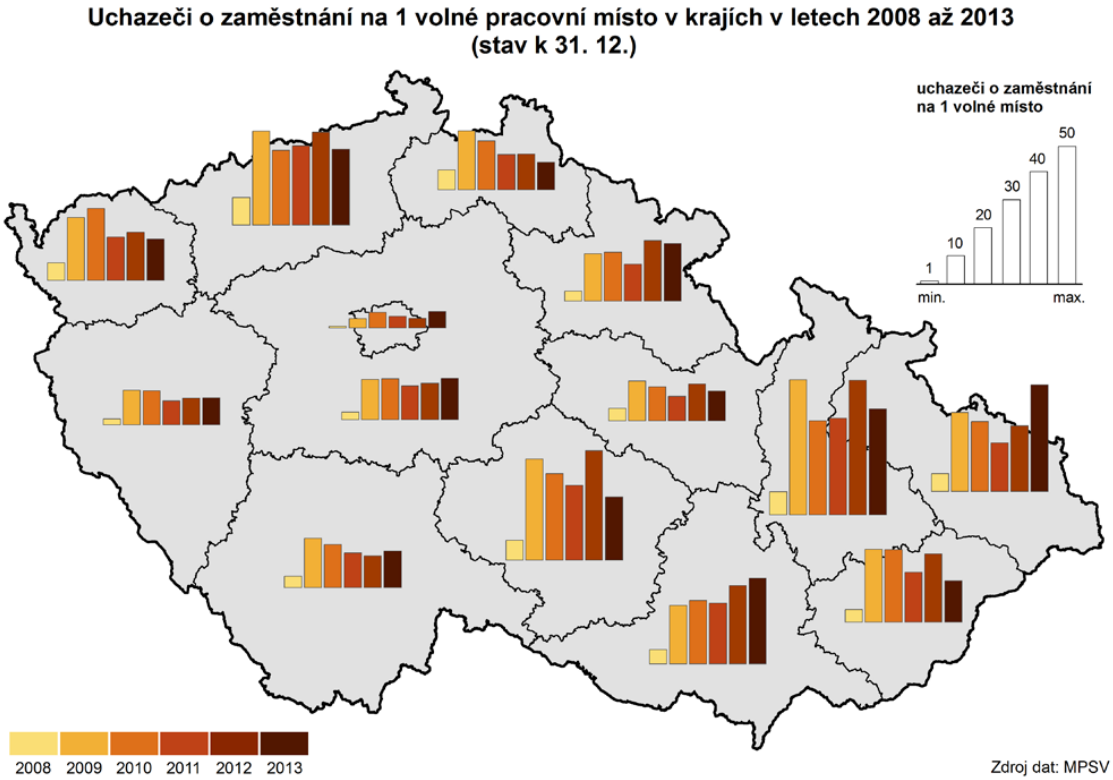

Zdroj: MPSV ČR

Ačkoli podle nezaměstnanosti mládeže byl nejproblematičtějším regionem Ústecký kraj, byla nezaměstnanost obyvatel se základním vzděláním nebo bez vzdělání v roce 2014 ještě vyšší v Olomouckém kraji, což může odrážet vyšší podíl pracovních pozic pro méně vzdělané zaměstnance v Ústeckém než v Olomouckém kraji. O tom svědčí i údaje z posledních pěti let, jež dokládají nárůst podílu vysokoškoláků mezi zaměstnanými v Olomouckém kraji. Zajímavý je dvojnásobný rozdíl mezi nezaměstnaností obyvatel se středním vzděláním bez maturity (10 %) a s maturitou (4,8 %) v Olomouckém kraji. Také nižší podíl nezaměstnaných s vysokoškolským vzděláním v Olomouckém kraji, kde je podíl vysokoškoláků relativně vysoký, svědčí zřejmě o dobré absorpční schopnosti ekonomiky kraje.

Obecně ve všech regionech a v ČR jako celku jsou nejvíce ohroženi nezaměstnaností obyvatelé se základním vzděláním nebo bez vzdělání. Poté, se zvyšujícím se vzděláním, míra nezaměstnanosti klesá ve všech krajích.

9 Závěry

V meziregionálním srovnání se Olomoucký kraj umisťuje až na výjimky (jako je podíl vysokoškoláků v populaci) vždy v druhé půli žebříčku čtrnácti krajů ČR. Indexy kvality života (IQUOL) a lidského rozvoje zahrnující sociální, ekonomickou a environmentální úroveň života v kraji pak obvykle vyhrazují Olomouckému kraji až 12. místo ze 14 krajů ČR (dle přepočtů dat z ČSÚ, Svobodová, 2008).

Samotné ekonomické parametry kraje (HDP a čistý příjem na hlavu ad.) staví Olomoucký kraj na 7. místo mezi kraji. Olomoucký kraj bezesporu zaostává za velkou většinou krajů ČR, vykazuje podprůměrné a podpodprůměrné hodnocení v řadě jednotlivých, zejména ekonomických, ukazatelů (nižší průměrný příjem, vyšší nezaměstnanost, vyšší míra stárnutí populace, záporné migrační saldo…). Kraj zaostává i podle některých souborných parametrů (jako je index lidských zdrojů).

Ostatní méně rozvinuté kraje ČR, především kraje Ústecký a Karlovarský (a v mnohém i sousední Moravskoslezský kraj), však Olomoucký kraj kvalitou života svých obyvatel, měřenou indexem kvality života, převyšuje (Svobodová, 2008, Heřmanová, 2012). Kvalita života, životní spokojenost vyjádřená obyvateli tohoto kraje, je, jinak řečeno, relativně vyšší, než bychom očekávali při pohledu optikou klasických ekonomických a do jisté míry i sociodemografických ukazatelů.

Olomoucký kraj má také evidentně řadu cenných rozvojových zdrojů: přírodních, sociálních, ekonomických i kulturních, k jejichž aktivaci, kultivaci a využití mohou regionální vysoké školy, výzkumné instituce a nové technologické parky, ale i zástupci měst, obcí a místní správa přispět více než dosud. Příznivý je rovněž, přes demografickou stagnaci a odliv mladých vzdělaných obyvatel z kraje, poslední pozitivní vývoj některých parametrů spojených se zlepšující se úrovní bydlení a také souvisejících s rostoucí dopravní dostupností a občanskou vybaveností, včetně nabídky sportovních, volnočasových i kulturních aktivit a podmínek pro rekreaci (cyklotrasy, chráněné krajinné oblasti, turistické stezky…).

Vysoká je také nabídka sociálně-zdravotnických služeb. Rovněž kvalita a hodnota životního prostředí Olomouckého kraje jsou i v mezikrajském srovnání poměrně příznivé a, ač pomalu, nadále se zlepšují. Nespornou výhodou kraje je i přítomnost renomované vysoké školy a řady výzkumných aktivit v progresivních oborech, které mohou uspět v mezinárodní konkurenci, příznivá je vzdělanostní struktura – vysoký podíl vysokoškoláků v produktivní populaci kraje.

10 Souhrnné tabulky

Table 1A Unemployment by age group 2014

Unemployment rate 2014 in %		Olomouc Region	Vysočina Region	Ústí Region	Prague	Czech Republic
Total		7,7	5,6	8,5	2,5	6,1
Age group:	15 to 19	45,8	34,2	65,6	27,6	36,8
	20 to 24	10,9	11,9	20,3	8,5	13,6
	25 to 29	8,4	9,6	8,7	2,8	7,4
	30 to 34	8,5	6,4	13,3	2,8	6,6
	35 to 39	6,9	3,4	8,7	1,9	5,5
	40 to 44	7,5	4,2	5,4	1,5	4,4
	45 to 49	5,1	4,2	8,0	3,0	5,0
	50 to 54	7,7	4,0	4,9	1,4	5,0
	55 to 59	8,3	3,9	5,0	1,9	5,5
	60 to 64	.	.	3,0	1,8	3,7
	65 or more	.	.	.	.	1,2

Source: Czech statistical office, https://www.czso.cz/csu/czso/403-r-k-unemployment-rate-by-age-and-highest-educational-attainment-iv3bpwlmd8

Table 2A Unemployment in the selected regions by education, 2014

Unemployment rate 2014 %	Olomouc Region	Vysočina Region	Ústí Region	Prague	Czech Republic
Total	7,7	5,6	8,5	2,5	6,1
Basic, pre-primary and without education	28,5	16,7	25,9	7,2	22,1
Secondary education without GCE	10,0	5,5	9,0	3,3	7,3
Secondary education with GCE	4,8	4,9	6,0	2,6	4,8
Tertiary education	2,1	4,8	2,9	1,8	2,9

Source: Czech statistical office

Table 3A Trends in sick leave rates in the selected regions (2003–2013) – comparison with the national average

Region	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Index 2003 = 100
CR total, including:	6,814	5,857	6,126	5,814	5,619	5,184	4,184	3,763	3,638	53,4
Ústecký	6,855	5,884	6,042	5,744	5,548	5,260	4,101	3,691	3,603	52,6
Vysočina	7,082	6,103	6,356	5,973	5,861	5,451	4,309	3,923	3,788	53,5
Olomoucký	7,580	6,399	6,650	6,395	6,248	5,616	4,461	3,919	3,727	49,2

Due to illness:										
CR total including:	6,186	5,256	5,521	5,189	5,050	4,640	3,687	3,284	3,173	51,3
Ústecký	6,288	5,334	5,485	5,168	5,017	4,747	3,651	3,243	3,171	50,4
Vysočina	6,328	5,349	5,627	5,196	5,154	4,774	3,698	3,318	3,193	50,5
Olomoucký	6,815	5,695	5,933	5,662	5,565	4,964	3,915	3,423	3,239	47,5

Sources: Czech Social Security Administration (ČSSZ), Czech Statistical Office (ČSÚ)

Table 4A Providers of home-based health services in the selected regions in 2013

REGION	**Number of agencies offering home-based health services**	**Of this total** **Provider**			
		Municipal	**OCE**	**IND**	**Church**
Czech Republic	428	23	136	192	75
Ústí	31	0	17	12	2
Vysočina	20	4	6	6	3
Olomouc	36	1	4	21	10

Source: Institute of Health Information and Statistics (ÚZIS ČR) and Czech Statistical Office; OCE – other corporate entities; IND – individuals

Table 5A Basic data on the state of the environment and the trends in its development in selected regions 2000–2013

	2000			**2010**			**2013**		
	Ústí	**Vysočina**	**Olomouc**	**Ústí**	**Vysočina**	**Olomouc**	**Ústí**	**Vysočina**	**Olomouc**
Particulate matter t/km^2	1,05	0,56	0,62	0,84	0,51	0,43	0,73	0,51	0,4
Fixed-base index	1	1	1				0,695	0,914	0,645
SO_2	16,11	0,42	1,14	10,78	0,33	0,72	7,79	0,34	0,73
Fixed-base index	1	1	1				0,484	0,809	0,64
NO_x	12,7	1,68	2,75	10,56	1,41	1,74	7,18	1,32	1,58
Fixed-base index	1	1	1				0,565	0,809	0,575
CO	8,35	5,15	6,93	6,65	4,83	5,07	5,99	4,69	4,75
Fixed-base index	1	1	1				0,717	0,911	0,685

	2000			2010			2013		
	Ústí	**Vysočina**	**Olomouc**	**Ústí**	**Vysočina**	**Olomouc**	**Ústí**	**Vysočina**	**Olomouc**
Environmental investment (CZK ´000)	3 177 304	1 992 929	1 187 000	2 135 577	777 614	880 000	3 467 001	1 371 712	1 549 000
Fixed-base index	1	1	1				1,091	0,688	1,305
Non-investment environmental costs (CZK ´000)				8 482 427	1 022 298	2 116 583	3 675 598	1 112 013	2 565 662
Fixed-base index							0,809	2,137	2,626
Municipal solid waste production / 1 inhab.	(2001) 319,6	(2001) 266,2	(2001) 278,6	306,6	301,6	307,2	326,8	317,7	308,2
Fixed-base index	1	1	1				1,023	1,193	1,106
Released wastewater in thousands of m^3	45 910	18 078	32 827	30 231	20 668	33 112	(2014) 29 077	(2014) 18 782	(2014) 26 289
Fixed-base index	1	1	1				0,633	1,039	0,801
Number of wastewater treatment plants	136	66	30	182	156	132	(2014) 188	(2014) 186	(2014) 149
Fixed-base index	1	1	1				1,382	2,818	4,967
Share of treated wastewater (%)	81,3	94,5	89,6	99,7	85,7	96,8	(2014) 98,3	(2014) 87,6	(2014) 96,8

Source: Czech Statistical Office (CSU)

Table 6A Population with tertiary education by region 2010–2014

CR, Region	*Total*					*Level of education in 2014*	
	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**vyšší odborná a bakalářská** ***Higher professional and bachelor's level***	**magisterská a doktorská** ***Master's and doctoral level***
Česká republika ***Czech Republic***	**1236,3**	**1337,1**	**1411,9**	**1495,7**	**1552,5**	**392,6**	**1159,9**
Hl. m. Praha	317,4	340,6	340,7	345,3	354,3	80,7	273,6
Středočeský	127,7	145,4	163,3	173,6	187,2	46,5	140,7
Jihočeský	60,9	64,7	71,9	81,4	80,7	19,9	60,7
Plzeňský	59,2	63,9	71,7	72,5	71,4	17,7	53,8
Karlovarský	20,1	19,3	25,1	24,6	25,3	6,2	19,0
Ústecký	**53,8**	**61,8**	**67,8**	**71,9**	**85,6**	**28,5**	**57,1**
Liberecký	38,3	44,7	44,8	54,6	51,7	16,2	35,5
Královéhradecký	55,6	56,6	61,1	64,8	67,8	19,1	48,7
Pardubický	47,7	54,2	50,9	58,1	66,4	17,3	49,1
Vysočina	**43,9**	**49,2**	**53,8**	**49,8**	**57,7**	**17,0**	**40,8**
Jihomoravský	162,3	175,5	191,9	211,1	206,6	44,0	162,6
Olomoucký	**57,4**	**72,2**	**67,8**	**67,5**	**77,6**	**20,8**	**56,8**
Zlínský	60,1	61,4	65,4	68,3	74,1	20,8	53,3
Moravskoslezský	132,0	127,5	135,6	152,1	146,1	38,0	108,1

Source: Czech statistical office, ČSÚ; Thousand persons (headcount)

Chart I HDP per capita in Czech regions NUTS 3, HDP per capita (PPS) 2013, NUTS 3, EU 28 = 100

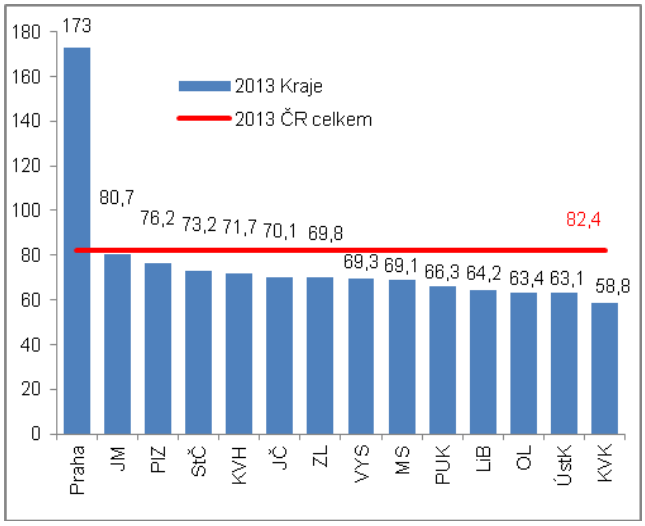

Source: CSU

Literatura a elektronické zdroje

Czech Statistical Office. 2008. *Doprava v regionálním pohledu*. 2008. Praha: ČSÚ. Kód: e-9305-08.

Czech Statistical Office. 2011. *Kultura v regionálním pohledu*. Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2012. *Analysis of Regional Disparities in the Czech Republic*. Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2013. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – Olomoucký kraj – analýza výsledků / Population and housing census 2011. Olomoucký region Analysis and results.* Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2014. *Demografická ročenka České republiky*. Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2015. *Statistical Yearbook of the Olomoucký Region 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015.* Praha: ČSÚ, www.olomouc.czso.cz.

Czech Statistical Office. 2014. *Životní pohoda českých obyvatel*. Analýza. Praha: ČSÚ.

Czech Statistical Office. 2015. *Analýza vývoje kultury v letech 2000–2013*. Praha: ČSÚ.

ČSÚ. 2015. *Tendence makroekonomického vývoje a kvality života v ČR v roce 2014*. (Trends in macroeconomic development and quality of life in the CR in 2014.) Praha.

Deloitte. 2014. *Analýza socioekonomické situace příjemců sociálních dávek na ubytovnách (Výstup 3. etapy projektu).* Zadavatel: MPSV ČR.

Drbohlav, D. 1991. „Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost". *Sborník České geografické společnosti*, 96(3), s. 163–176.

Drug Situation in the Czech Republic. Zaostřeno na drogy. 2014. (Speciální číslo/special issue.) Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, Úřad vlády ČR.

Gabal, I., Víšek, P. 2010. *Východiska pro strategii boje proti sociálnímu vyloučení.* Praha: GAC a Socioklub.

GAC. 2006. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha.

GAC. 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR.* (Ed. Karel Čada.) Praha.

Heřmanová, E. 2012. *Koncepty, teorie a měření kvality života.* Praha: Sociologické nakladatelství.

Heřmanová, E., Chromý, P., et al. 2009. *Kulturní regiony a geografie kultury*. Praha: ASPI.

Kašparová, I., Ripka, Š., Sidiropulu Janků, K. 2008. *Dlouhodobý mentoring situace romských komunit v ČR, moravské lokality.* Praha: Úřad vlády ČR.

Kultura v číslech ČR – vybrané údaje ze statistických šetření 2010. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, NIPOS.

Maier, K., Franke, D. 2015. Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace. *Sociologický časopis*, 51(1), s. 89–123.

Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M., Scheinost, M. 2013. *Analýza trendů kriminality v roce 2012*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.
Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M., Rozum, J. 2014. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.
Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Scheinost, M., Vlach, J. 2011. *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.
Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J. 2010. *Analýza kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J., Zeman, P. 2014. *Crime in the Czech Republic in 2010.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.
MD ČR. *Statistické ročenky dopravy ČR (1998–2013).* Praha: Ministerstvo dopravy ČR.
NIPOS. 2014. *Základní statistické údaje o kultuře v České republice.* Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu ČR, centrum informací a statistik.
NMS. 2012. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách ESPAD. Zaostřeno na drogy, 1/12. Přehled hlavních výsledků studie v České republice v roce 2011.* Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, Úřad vlády ČR, http://www.vlada.cz/.
NMS. 2014. *Situace ve věcech drog v ČR v roce 2013. Zaostřeno na drogy 05/14*. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, Úřad vlády ČR, http://www.vlada.cz/.
Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.). 2011. *Atlas sociálně prostorové diferenciace České republiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.
Patočková, V., Čermák, D., Vojtíšková, K. 2012. *Kultura v krajích České republiky.* Praha: SOÚ AV ČR.
PČR. 2014. *Roční statistické přehledy dopravní nehodovosti v ČR.* Zkrácená zpráva (2007–2013), http://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-178464.aspx.
PČR. 2015. *Přehled nehodovosti v silničním provozu na území ČR. Statistická ročenka, 1995–2014.* Praha: Policejní prezidium ČR.
Polanecký, V., Šmídová, O., Studničková, B., Šafr, J., Šejda, J., Hustopecký, J. 2001. *Mládež a návykové látky v České republice – trendy let 1994–1997–2001.* Praha: HSHMP, Centrum drogové epidemiologie.
PRÚOOK – Program rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje 2015. Aktualizace, https://www.kr-olomoucky.cz/program-rozvoje-uzemniho-obvodu-olomouckeho-kraje-cl-537.html.
Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation, RIS 3, https://www.kr-olomoucky.cz/ris-3-vyzkumna-a-inovacni-strategie-pro-inteligentni-specializaci-2014-az-2020-cl-1489.html.
RIS – Regionální inovační strategie Olomouckého kraje 2011, http://www.ok4inovace.cz/ke-staze-ni-11.html.

SOÚ. 2015. Pocit bezpečí a bezpečnostní rizika a hrozby z pohledu české veřejnosti – únor 2015. *Naše společnost*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Svobodová, A. 2008. *Regional evaluation of quality of life. DP (thesis). Regionální rozvoj a správa.* Brno: Masaryk University.

Šmídová, O. 2003. Romanies. In: *Human Developement Report The Czech Republic 2003. Where do We Come From, What Are We And Where Are We Gioing?* UNDP and Charles University. Prague: MJF.

ÚZIS ČR. 2010. *Vývoj zdravotnictví České republiky po roce 1989*. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti ÚZIS ČR.

ÚZIS ČR. 2011. *Uživatelé alkoholu a jiných drog ve zdravotnické statistice od roku 19*59. Praha.

ÚZIS ČR. 2014. *Zdravotnictví ČR 2013 ve statistických údajích*. Praha.

Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2014. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, sekretariát rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky, http://www.vlada.cz/.

Elektronické zdroje

http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions/ – Living condition survey EU SILC EUROSTAT.

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/ – NESSTAR ARCHIVE Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences.

http://npu.cz – National Heritage Institute. Národní památkový ústav.

http://www.atlasceska.cz – Atlas of the Czech Republic.

http://www.cssz.cz/en/ – Czech Social Security Administration.

http://www.espad.org/ – ESPAD.

http://www.kriminologie.cz – Institute of Criminology and Social Prevention.

http://www.lidovakultura.cz/ – Popular culture.

http://www.mpsv.cz/en/ – Ministry of labour and social affairs.

http://www.nipos-mk.cz/ – The National Information and Consulting Centre for Culture.

http://www.olomouc.czso.cz/ – Czech statistical office – Olomouc.

http://www.policie.cz/ – Police Presidency of the Czech Republic.

http://www.szu.cz/ – National helth institute.

http://www.uzis.cz/en/ – Institute of Health Information and Statistics of the Czech Republic.

http://www.vlada.cz/ – Office of the Government of the Czech Republic.

https://www.cvvm.cz/ – CVVM Institute.

https://www.czso.cz/ – Czech Statistical Office.

https://www.czso.cz/csu/sldb/ – National Population and Home Census of the Czech Statistical Office (2011).
https://www.drogy-info.cz – National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction.
https://www.kr-olomoucky.cz/ – Olomouc region official web page.
https://www.kr-olomoucky.cz/regionalni-rozvoj-cl-16.html – Olomouc region official web page.
https://www.sydos.cz/
www.msmt.cz/ – Ministry of Education, Youth and Sports (MŠMT).

Analysis of the Needs and Possibilities of the Investigated Regions

5 Introduction

This project, "The Contribution of Higher Education Institutions to Strengthen Socio-economic Development of Peripheral Regions in Norway and the Czech Republic" as part of the Czech-Norwegian Research Programme (CZ09) Norwegian Financial Mechanism 2009-2014, Project ID number 7F14442—commenced in May 2015 and ends in April 2017. The project start was delayed, so instead of the expected three and a half years set aside for implementation, there was half a year less. The scope of the project remained intact.

In the Czech Republic the project was implemented by the Center for Higher Education Studies (the principal investigator of the entire project) and the Faculty of Humanities of Charles University in Prague; in the Kingdom of Norway it was Agderforskning AS, Kristiansand.

The main research objective of the project "The Contribution of Higher Education Institutions to Strengthen Socio-Economic Development of Peripheral Regions in Norway and the Czech Republic" is to understand and assess how regions and the higher education institutes active in them actively influence each other and how they work together. This is the research aim formulated in the project.

In the project, this issue will be a subject of research in peripheral regions in the Czech Republic and Norway and at higher education institutes active in these regions. This means that focusing on eliminating underdevelopment and on developing opportunities for these regions and higher education institutes will be critical. The aim is to create an instrument for improving cooperation and for optimally exploiting opportunities for regional development through clearly formulated needs related to higher education institutes (through research, education, and "third role" activities) and on the contrary activities form the region to the cultural and economical development of the universities. A connected goal is to establish firm foundations for long-term cooperation between various actors in regions and at higher education institutes. This goal is based on the belief that cooperation between regions and higher education institutes will lead to improved quality of work on both sides and will improve the quality of life in regions.

To implement the project it was first necessary to define critical terms as they are perceived in Norway and the Czech Republic. Difficulty in doing so primarily arose from the different approaches to defining these terms, which are general in nature but which also draw from institutional frameworks and possibilities.

Foremost was the issue of defining regions.

Defining regions at the general theoretical level is quite difficult. Differences stem from differences in how various scientific disciplines understand regions. Perhaps the most frequent understanding of regions is the one applied in social geography (or more precisely in human geography, e.g., Hagget P. 1966), followed by economic definitions and social science definitions (for an overview, see, e.g., Boyce D., 2004). Providing a general definition of regions was not a task we set out in our project because it would be impossible to analyze regions any other way than by viewing them through the structures of public administration: the region is identified as a second-level administrative institution, situated between the state and the municipality (or the associations of the communities). In the Czech Republic a region is understood to coincide with the definitions of administrative regions (*kraj* in Czech). The same is the case in Norway. The project's intent was not to study the degree to which administrative regions coincide with general regional notions; the aim was to seek out the special features of administrative regions and their basic needs and goals, as well as to provide a summary report. But this is not a simple task because the vast majority of sources on this issue focus only on specific aspects of administrative regions. Very few attempts have been made to view the larger picture. It was necessary to find groups of criteria that would facilitate describing the characteristics of administrative regions—including their needs, development opportunities, and goals—if possible, as a whole. Moreover, these criteria need to be compatible for both countries. The structure of how the regions are presented in the following chapters demonstrates that such comparison is difficult. Rather, in our attempts to gain a comprehensive understanding of each administrative region, it is the differences that stick out. And these differences are often fundamental for further analysis.

The next step in gaining a theoretical understanding of the studied issue involved clarifying the concept of periphery.

Here as well we were faced with a series of questions—about the actual theoretical understanding of the notion of periphery on one hand and, on the other, how these understandings are connected to the actual situation of regions. The question was seemingly simple: In the Czech Republic and the Kingdom of Norway which administrative regions are peripheral and why?

Over the course of our collaboration and after having exchanged sources, we discovered that the label of "peripheral region" is inapplicable in Norway, whereas in the Czech Republic is it applicable and, moreover, can mean different things. The reason that it is an inapplicable label in Norway is that labelling an administrative district with this term would associate it with being a socially excluded region, and thus it bears negative connotations. Labelling a region as "peripheral" would disparage it.

In the Czech Republic there is a broad variety of ways in which the term “peripheral” is applied to administrative regions. This label even has an institutional form—there is a government commissioner for the Moravian-Silesian, Ústí nad Labem, and Karlovy Vary Regions whose task it is to help extricate these peripheral regions from their peripherality. Additionally, in the Czech Republic there is a category of “excluded areas,” the list of which is revised every few years and clearly demonstrates in great detail the peripheral nature of many municipalities and smaller regions. All together, these facts contribute to our understanding of the three surveyed regions as peripheral. But this definition of peripheral regions is not the only one. As it turns out, it is possible to study peripheral regions in other ways than by just examining data about per-capita GDP, unemployment, economic structure, the social exclusion of their inhabitants, environmental conditions, public health, and so forth. Another approach to determining a region’s peripheral quality is looking at its position within society’s overall historical trajectory, particularly, by studying developments over the past 150 years, that is, in a period when the Czech lands experienced the the first and the second stages of the modernization. During this period, different regions in the Czech Republic have found themselves at different stages of development. For example, although the Moravian-Silesian Region and the Ústí nad Labem Region developed rapidly during the second stage of modernization, the Vysočina Region seems to not have fully entered this second stage. This region is composed of many small villages, and agriculture and forestry have a large share in the economy; the way of life here is typically rural. It is part of the “historical” periphery. There are also regions that are not fully peripheral in nature, but some of their parts clearly indicate social exclusion. This primarily concerns the Olomouc Region. Although it is not considered one of the Czech Republic’s peripheral administrative regions, its northern section is one of the most economically underdeveloped areas in the country. Part of the Olomouc Region is clearly peripheral in nature. And this division is critical for the region.

In Norway, as has been mentioned, the label *peripheral region* is not fully applicable. Nonetheless, regional differences stemming mainly from geographic and transport distances and variation in natural conditions along the north-south axis are recognized. In this regard, the Finnmark region has a particularly exceptional position. This region is located farthest away from the country’s large cities and features the harshest natural conditions. There are certainly other regions that are also remote, but the position of Finnmark is exceptional.

Quality of life was a critical concept examined for analyzing and assessing each region.

Although it is possible to compare regions with each other, in order to get a grasp of the overall situation it is necessary to make comparisons against a benchmark. Quality of life may serve well as a benchmark characteristic for evaluating and comparing regions.

However, quality of life is not a clear-cut, exact measure. Quality of life can be approached from many perspectives; in our project, we worked mainly with its cultural, economic, public health and safety, and humane aspects as well as examined the active dimension of life in each region. Manifestations and forms of quality of life are both objective and subjective. A rich array of attempts at taking objective surveys of quality of life exist (e.g., as part of the Millennium project). Subjective assessments of quality of life are most frequently linked with how happy the inhabitants of a given space are with their lives. It was mainly these aspects we considered when assessing the actual quality of life in each surveyed region. Of course, making a comprehensive survey of regions' problems, needs, and opportunities touches upon the set of criteria that are often used as "objective" indicators of quality of life—economic conditions, employment figures, level of civic engagement, environmental conditions, education levels, public health quality, and strength of regional identity, but also criminality, economic consumption, and the form and aims of own life. Gauging the inhabitants' happiness is an attempt at gaining an overall understanding of quality of life in each region. One important dimension of quality of life is the extent to which the inhabitants of a surveyed region identify with the region and the extent to which they connect their future and prospects with it.

Quality of life as a key benchmark has logically led to attempts at producing a holistic understanding of regions, their needs, and challenges. And this overall understanding—which, as has already been stated, is rare in analyzing regions—should lead to locating the core real needs and opportunities for regional development. The fact that we searched for these needs and opportunities primarily within the regions themselves is of critical importance. Opportunities for development exist that are already present in the region, but which have not been utilized, developed, or supported to such an extent that they have had much noticeable effect. It is higher education institutes that should contribute to developing such "internal dispositions." This was the core element that connected both parts of our project. Opportunities, internal conditions, and the needs of regions occupied a critical place. Additionally, opportunities and means for the development of higher education institutes based in these regions were sought out too.

These connections were reflected in how the project itself was conceived. The first part was devoted to analyzing regions and their needs, opportunities, and obstacles to development. (The findings of this first part are presented in this publication.) It is followed up by an analysis of the opportunities, focuses, and internal conditions for development of higher education institutes that are based in these regions. In the third and final step, these two stages of the project were connected. (This stage is also presented in a separate electronic publication and is connected with WP 3 of this project.) The overall output of the entire project is the presentation of procedures that could link together and

support in practice regions' and higher education institutes' development opportunities. The stated aim of the project is to create an instrument for improving cooperation and for optimally exploiting opportunities for regional development through clearly formulated needs related to higher education institutes (through research, education, and "third role" activities) and through regions' cultural effects on developing higher education. This is the output of WP 4.

In the project documentation, the stage in which the needs and opportunities for the development of peripheral regions are analyzed (referred to as WP 1) is described as follows:

The main objective is to identify the current state of regional development and to identify: a) endogenous characteristics; b) developmental (past) trajectories; c) key challenges; and d) strategic aspirations/ambitions surrounding the 6 cases (three in the Czech Republic: Ústecky, Vysočina and Olomoucky regions, and three in Norway: Agder, Finnmark and Telemark). This includes the following:

1) content analysis of relevant official documents (state, regional, local) relating to the regional development strategies;

2) secondary analysis of existing basic and applied research results related to the various issues of surveyed regions;

3) qualitative analysis based on expert interviews and focus groups with regional representatives at various levels.

(The two Czech project teams will analyse together the Czech selected regions and the Norwegian team will focus on Norwegian regions).

The six regional case studies will be prepared on the basis of the analysis ad 1)-3).

The comparative study will be prepared in cooperation by both the Czech and Norwegian teams. The main goal of this study will be to find out both the similarities and the differences, common problems and consequently ways how to exploit partners' experience. The final structure and content of the comparative study will be discussed jointly at the workshop (organised for WP1 and WP2 purposes jointly – see also WP3) that will precede the final elaboration the comparative study.

Separate the work package into major tasks. Explain the sequence of tasks and explain interdependencies between tasks where necessary.

1) Content analysis of regional official documents, results of projects focused on regional needs carried out by the regional structures/bodies, etc.;

2) Secondary analysis of existing basic and applied research results on issues of regional development: state strategies of given regions development, special literature about these regions, census data, sociological surveys;
3) Qualitative analysis based on expert interviews and focus groups with regional representatives at various levels and organisations: (a) local government, b) representatives of the public/private sectors – e.g. industry, hospitals, agricultural firms, services, etc.The project team will undertake expert interviews and focus groups (5 interviews and one focus group in each region) in order to appropriately deepen quantitative analysis and content analysis of documents;
4) Preparation of six regional case studies;
5) Elaboration of draft of comparative study on the surveys in the 6 regions;
6) Workshop providing the space for the discussion on the draft of the comparative study. It will be organised in Norway, (4 members from the CZ and 4 from Norway will participate) and it will include the part relevant also to the WP3 results;
7) Final version of the comparative study of on the regions' needs and expectations.
8) Develop and implement 'Publicity and Knowledge Sharing Plan'.
The task numbers give also the sequence of the work within this WP. There is very close interdependence between tasks 3) and the previous two tasks (i.e., task 1) and task 2). Task 4) derives from the results of tasks 1) - 3). Task 6 will enrich the basis for the final version of the comparative study (task 7).

An analysis of the opportunities, needs, and development trends of the following regions was conducted:

- Ústí Region: Northwest part of the Czech Republic with approx. 825 000 inhabitants, high unemployment rates (due to unskilled labour), relatively low rate of graduates, risk of social tensions and conflicts, including ethnic and racial. According to relevant socio-demographic indicators, the Ústecký region belongs to three most problematic regions in the Czech Republic - along with Moravskoslezský region and Karlovarský region. Ústecký region possesses a considerable HE infrastructure and a rapidly growing number of graduates. The largest public HEI in the region is the University of Jan Evangelista Purkyne Ústí nad Labem, a medium-sized public university founded in 1991. As of today, it includes 5 faculties, enrols close to 10 000 students, of which 65.8% originate from the region. Thus, this case university is a distinctly regional institution both in terms of students' geographic origins as well as programmatic orientation.

- Vysocina Region: In the middle of the Czech Republic with 510 000 inhabitants. Traditionally an agricultural region, characterised by high population stability (sparse settlements), a strong regional identity, below-average incomes, and average unemployment (national average unemployment is 8.2%). A significant proportion of businesses are small, privately (family) owned. The region lacks a tertiary/university education tradition and has a rather small HEI infrastructure.
College of Polytechnics Jihlava is a new public HEI (founded in 2005) without a division into faculties, and with a small number of students, 1 973 students in 2013, 57.6% reside in the Vysočina Region. Again, this is a HEI clearly linked to the given region.

- Olomouc Region: The region is divided into two parts, the southern part is well developed, with advanced agricultural production, a high share of industry and services, stable /population settlement, and a strong local and regional identity. The southern part hosts an old (traditional) university and other HEIs and also has a strong network of assistance and support development. The northern part, which is mountainous, is one of the poorest in the country with two or three recent population waves (in-migration). As a result its regional identity is rather weak partly due to high ethnic diversity. Moreover, it also suffers from above-average unemployment and below-average governance capacity. Palacký University Olomouc, founded 1 573, has 7 faculties, 21 722 students, 84.5% of whom emanate from the region.

Norway case regions
- Agder Region: This is Norway's southernmost region and is home to about 285 000 inhabitants, mostly located in the coastal areas between the cities of Arendal (43 000) and Kristiansand (85 000), the largest urban areas of the region. The region hosts three industrial clusters - ICT, Process industry & Gas & Oil Manufacturing – which are dominated by a few rather large players, some of whom are foreign owned. It also hosts a mid-size public run university (former university college until 2007) which employs about 1 000 staff and enrols 10 000 students. Most companies across the region are SMEs and are not very knowledge or research intensive. The region, which is characterised as fairly conservative (due to a strong religious identity), faces a number of challenges, not least when it comes to local governance and the recruitment of talent (students, professionals, etc.) from outside the region.

- Finnmark Region: Located in the far North, the region is home to 74 000 inhabitants, of which about a fifth are located in its regional capital and largest city, Alta (13 000). The region shares borders with Finland and Russia, and is home to the Sami minority ethnic group. The local economy is centred on agriculture (fishing and reindeer herding), tourism and more recently energy exploration. Most firms

are small, family owned businesses. The region has, since the mid-1990s, been served by a small size university college (1 800 students and 240 staff), who has recently merged with the University of Tromsø, the largest (and only) comprehensive institution in Northern Norway. The major challenges facing the region relate to youth migration and industry diversification.

- Telemark Region: The region is located in the southeastern part of the country. It is home to about 170 000 inhabitants, of which more than half are located in the municipalities of Skien (70 000) and Porsgrunn (32 000). Telemark has a flourishing bio-technology research environment, and since 2005 is host to an innovation centre for natural gas. The region is home to home to around 500 industrial firms operating within forestry, metal and natural products. Since the mid-90s, a major public-run university college (6 500 students and 600 staff) has been operating across the region, in the form of a multi-campus model (5 locations). The major challenges facing the region pertain to migration and industrial diversification.

In the Kingdom of Norway, the situation in select Norwegian regions was surveyed by employees of Agderforskning AS in Kristiansand: Roger Normann, Romulo Pinheiro (team leader), Elisabet Hauge, Barbara Zyzak, James Karlsen and Nina Kyllingsud.
In the Czech Republic the project was implemented at the Faculty of Humanities of Charles University in Prague. The team was made up of Libor Prudký (team leader), Inna Čábelková, and Olga Šmídová. On the work dealed with V. Stastna, W. Strielkowski, L. Zaloudek, M. Young and M. Vavra also.

There is always a separate text for each studied region. The Czech regions are followed by a summary table with basic statistical data. A summary table also follows the texts about the Norwegian regions. The texts about Czech regions have been written in Czech in such a way that they can be utilized by people from regional and local institutions, as well as by those from various organizations based in these regions.

The authors, of course, welcome all comments and suggestions. We do not aspire to present a “full” analysis. This may very well not even be possible. The situation of regions is variable and in many regards it is of a processual and highly dynamic nature. Moreover, analysis involves the incorporation of several scientific disciplines. If we focused only on one of them, for example, social geography, the results would, to a certain extent, differ. This applies to other disciplines as well. Efforts at combining methods—including analyzing official statistical data from various sources, analyzing strategic and development programs, conducting local analyses of the situation within regions, and conducting empirical quantitative sociological surveys and semi-standardized interviews with regional

representatives—led to the results presented here. They are certainly not perfect, but they have been produced with the objective of understanding inherent development opportunities in the surveyed peripheral regions.

Literature (for each regional study, the literature used is listed separately)

Boyce, D., 2004. *A Short History of the field of Regional Science.* In: Papers in Regional Science. 83. Pp 31–57.

Čada, K. a kol., 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR.* Praha: MPSV.

Hagget, P., 1966. *Locational Analysis in Human geography.* New York: St. Martins Press.

Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2016). *World Happiness Report 201.,* Update (Vol. I). New York: Sustainable Development Solutions Network.

Millennium Project: Future Work/Technology 2050.

Nussbaum, Martha, Sen, A. (ed.). 1993. *The Quality of Life.* Oxford: Clarendon Press.

6 Ústí Region profile

(study for a comparative electronic publication)

Compiled by the team of the Faculty of Humanities, Charles University in Prague

Ing. Libor Prudký (team leader), Inna Čábelková (main author),

Olga Šmídová

Content:

1 Introduction 159

2 Historical overview 159

3 Overall regional characteristics 161

4 Regional governance 170

5 Demographic facts 173

6 Social life and culture, norms, religion and professional ethics, social structures (wages, education, living standard, leisure activities) 177

7 Industry structure 188

8 The labour market characteristics of the region 195

9 Education characteristics 197

10 Conclusion 199

11 Summative tables 200

Appendix 1. Statistical indicators 205

References and data sources 207

1 Introduction

The Ústí Region is viewed by the rest of the Czech Republic as a region of heavy industry with a negative impact on the environment. Because of massive media attention, it is also perceived as a region of social conflicts, especially between its large Roma community and the majority of its population. The region's low social capital leads to unsatisfactory results in education and contributes to its low political culture. The unfavourable economic characteristics such as high unemployment and adverse structural changes in the economy magnify the negative image of the region even more (SPF Group, v.o.s. 2012).

On the other hand, low labour costs, proximity to Germany, large areas zoned for industrial parks, and well-developed transport connections to the capital of Czech Republic and to Saxony make this region attractive for foreign investment and may serve as drivers of its future development.

Because of its long settlement history, the Ústí Region has a large number of historical monuments and sites: the Romanesque rotunda on Říp Mountain, the gothic church in Most, the baroque château in Duchcov, the Osek monastery, the Doksany convent, and the châteaux Ploskovice and Libochovice, to name just a few of the most important. Litoměřice, Úštěk and Terezín have designated urban heritage reserves and the Roudnice nad Labem town centre also enjoys official heritage protection (CZSO, 2014).

2 Historical overview

The history of the region goes back many centuries; we all live in a historical space that has been settled for several thousand years. But it is recent history that has most markedly shaped life as we know it. The new settlement of the region after the Second World War, the mining boom that swept away the original settlements (after 1945 nearly 200 towns and villages were destroyed and their population concentrated in the newly built barracks-like housing estates), and the privileged status miners enjoyed under the Communist regime combined to create peculiar social and economic conditions that were most typical of the Ústí and Chomutov districts but impacted the whole region. The extent of this peculiarity became evident after the political changes in 1989, especially with the privatisation of the coal industry and part of the local energy production and chemical industry. The surface mines were found to be overstaffed, and several thousand people who used to work in them became redundant. The miners, who had always been told their occupation was the most prestigious and essential to society and had also been remunerated accordingly, suddenly found themselves jobless. Reducing the number of employees naturally greatly increased the profits of the new

owners. The owners have since been persistently trying to lobby the government into lifting the coal mining limits set in the early 1990s, even though there is currently considerably less need for new lignite-mining operations. The continuing and intensifying mining activity further destroys the local environment (post-mining land reclamation is negligible compared to the extent of the damage) and cements the status of the whole Ústí Region as a socially excluded area. This status has been a reality for a long time and, together with strong out-migration that leaves behind underutilized housing stock, has led to a further influx of migrants who are, however, increasingly unable to adapt to what is seen as the standard way of life. The out-migrants are mostly members of the social elite, while most in-migrants belong to the socially excluded population. The Ústí Region has long had socially excluded ghettoes inhabited mostly by the Roma. Most of the post-1990 changes have not benefited the region: especially the miners (as the now unemployed members of the former elite) and their families wish to bring back the past when they were much better off. This is evident e.g. in the strong support for extremist views that is registered in the region – the high percentage of votes for the Communist Party as well as the activities of groups from the opposite (right-wing and quasi-Fascist) part of the political spectrum. Social tension is high; reliance on myths and vague references to "those others" who are to blame for everything are more than common. On the other hand, the region has known actual cases of large-scale fraud and institutionalized robbery that often involve public figures – politicians or even judges – and such cases are definitely more common here than in the other two regions under investigation.

2.1. Short qualitative description of the recent developments in the region

Modernisation was in full swing in the Ústí Region already at the beginning of the 19th century. In the last third of the century it was evident also in the rapid and huge increases of its population. Brown coal was found in the North Bohemian Basin (nowadays the northern part of the Ústí Region) and its extraction began, first in underground mines, later (since the second third of the 20th century) in surface mines. The biggest boom started in the 1950s. People from elsewhere were coming to the region, attracted by the prospect of work that was physically demanding and dangerous, but required little skill and was generously rewarded. Many villages and towns vanished at the time, either because their mostly German population was expelled from the country, or because they stood in the way of mining development. The mining operations soon spawned related industries: energy production in the shape of huge thermal power stations, chemical industry, and the manufacture of heavy machinery. The local environment suffered and its degradation still continues. Nearly all evidence of the region˙s early history was damaged or destroyed in this part of its territory.

One example is the liquidation of the ancient royal city of Most, which left behind only the city's church. It is typical that the church remains to this day one of the region's greatest attractions: however, this is due not just to the fact that it is an ancient Gothic basilica, but also to its technologically sophisticated removal from its original location, which was thus "freed" for coal mining. Degradation, inordinate pride, and service to the Socialist cause were the defining characteristics of the population in this part of the Ústí Region.

3 Overall regional characteristics

Map 1. Ústí Region: administrative divisions and location within the Czech Republic

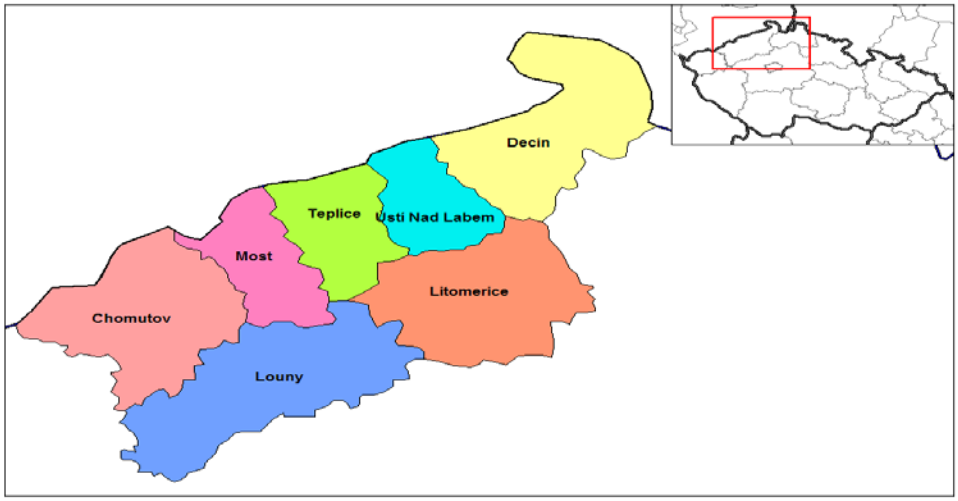

Source: Ústí region official web page, 25. 12. 2015

The Ústí Region is situated in the north-western part of the Czech Republic and takes up 6.8 % of its total area. Its northern part borders on Germany; the rest on other regions: Central Bohemia (south), Liberec Region (east), Pilsen Region (southwest), Karlovy Vary Region (west).

Total area:	5,335 km^2 (6.8 % of the total area of the Czech Republic)
Population:	825,842 (8 % of the country's population)
Population density:	131 inhabitants per sq. km
Neighbours:	FRG – Saxony, Liberec Region, Central Bohemian Region, Pilsen Region Karlovy Vary Region.

The Ústí Region consists of seven districts (Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice, Ústí nad Labem). These include 354 municipalities, 58 of which have the status of "město" (usually a city or a large to mid-sized town). It is a region with the largest share of urban population (nearly 80 % of its inhabitants live in towns and cities) and with the second smallest number of municipalities of all

regions. Core cities and towns are listed in Table 1. It is the fifth largest region in the country, with a population of 825,842 people. The regional capital Ústí nad Labem has nearly 100,000 inhabitants.

Table 1. Core cities and towns

City/town	**Population**	**Area (km²)**
Ústí nad Labem	93 747	94
Most	67 490	87
Teplice	50 330	24
Děčín	50 289	118
Chomutov	49 187	29
Litvínov	25 406	41
Litoměřice	24 316	18
Jirkov	20 230	17
Žatec	19 203	43
Louny	18 575	24
Kadaň	18 030	66
Bílina	15 852	32
Varnsdorf	15 730	26
Klášterec nad Ohří	15 027	54
Krupka	13 390	47
Roudnice nad Labem	13 005	17
Rumburk	11 147	25

Source: CZSO

3.1 Climate and natural resources

The climate in this area is relatively warm and dry, a transitional type between the oceanic climate of Western Europe and the continental one of Eastern Europe. The Ore Mountains (Krušné hory) and Doupov Mountains (Doupovské hory) are situated in a cool climate region, with 10 – 30 summer days, 140 – 180 frost days and 100 – 140 snow cover days. The rest of the Ústí Region belongs to a warm climate region, with 60 – 70 summer days, 90 – 100 frost days and fewer than 50 snow cover days.

Precipitation in the Ústí Region is influenced by the rain shadow (435 mm – the lowest precipitation in the Czech Republic) of the Ore and Doupov Mountains (1,152 mm). The average temperature in the Ore Mountains, Doupov Mountains and Central Bohemian Uplands (České středohoří) ranges between 2 °C and 4 °C (–3 to –6 °C in January, 14 to 16 °C in July). The average temperatures in the basins and lowlands along the lower Eger and Elbe are 7 – 10 °C (1 to –3 °C in January, 19 to 22 °C in July). Eighty-five percent of winds blow from the following directions: west (42 %), northwest (27 %) and southwest (16 %).

Not only the natural conditions, but also the structure of the economy, population density and quality of the environment vary widely across the territory of the Ústí Region. Historically, the region's economic importance was based on its natural resources, especially the large brown coal deposits near the surface. The lignite-bearing basin stretches under the slopes of the Ore Mountains from Ústí nad Labem to Kadaň. Other important natural resources mined in the region include high-quality glass and foundry sands and building stone (CZSO, 2014)

The share of agricultural land in the Ústí Region declined between 2000 and 2014 (see Table 2), but it is not a major decline. The share of forests and woodlands increased approximately by the same proportion. Since 2000 the Ústí Region has also seen a decline in the share of other land (land other than agricultural or woodland, not covered by water), but this share differs widely from district to district. This category of land mainly includes built-up areas and areas with past or current mining activity. This type of land makes up 37.6 % of total area in the Most district, 28.9 % in the Teplice district, and 22.4 % in the Ústí nad Labem district. These shares are much higher than in any part of the other regions studied. Official documents estimate that, in the 1980s, mining directly affected 250 square kilometres of the present-day Ústí Region. This clearly limits agricultural activity in the region, but the most momentous consequences of this fact are, of course, environmental. The following table depicts the territory of Usti region by land type.

Table 2. Territory of the Ústí Region by land type – change between 2000 and 2014 (ha)

	2000	2014
Total territory	533491	533457
Agricult. land	278628	275324
% of total area	52.2	51.6
Fixed-base i.	1.00	0.988
Forests and woodlands	158465	162371
% of total area	29.7	30.4
Fixed-base i.	1.000	1.025
Other land	96398	95762
% of total area	18.07	17.95
Fixed-base i.	1.000	0.993

Source: CZSO

The table 3 shows changes in the total crop area and the relative shares of basic crops as well as trends in animal husbandry. It clearly documents the shrinking of the region˙s total crop area. This disturbs the precarious balance between the environment damaged by mining and unspoiled nature, further reducing opportunities for country life.

Table 3. The volume and development trends of agricultural production in the Ústí Region

	2000	2005	2010	2014
Total crop area (ha)	175790	154301	147481	146607
Fixed-base index	1.000			0.834
Cereals (ha)	102772	106967	96556	93774
f.b.i.	1.000			0.912
Potatoes (ha)	3893	1011	579	451
f.b.i.	1.000			0.116
Canola (ha)	11845	8342	19813	22541
f.b.i.	1.000			1.903
Cattle (pcs)	49316	39652	38380	40605
f.b.i.	1.000			0.823
Pigs	161123	116604	50111	100289
f.b.i.	1.000			0.622
Poultry	2153992	15308701	1134835	610375
f.b.i.	1.000			0.283

Source: CZSO

3.2 Perception of the region (as a peripheral region, compared to its core, and push and pull factors

The literature identifies a difference between inner and external peripheries. For the classical theory of cores and peripheries see Friedmann, J. (1966), Wallerstein, I. (1979, georgaphical perspective), Gottmann (1980, political perspective), O'brien, P. (1982, economic perspective). “Inner” peripheries are characterised by the following features: smaller production function; lower levels of educational attainment; higher proportion of traditional economic sectors (especially agriculture); higher unemployment rate, a more limited offer of services and access to them, worse transport services; higher average age; a lower number of enterprises; etc. A peripheral region can also be defined as a region that is isolated from core regions because of geographical, physical and human factors.

The Ústí Region meets almost all of the above-mentioned criteria. Geographically, it is situated near the border of the Czech Republic, far from its capital. The region has lower education levels, a larger share of traditional economic sectors such as mining, a higher unemployment rate, and higher average population age. In addition, it suffers from environmental problems caused by the large-scale mining and industrial operations. Environmental damage, high unemployment and low average wages contribute to the below-average health status of the local population and divert migration

from the region. The region's unfavourable image, ethnic conflicts and perceived low political culture also make it less attractive for potential in-migrants.

The Ústí Region is viewed by the rest of the Czech Republic as a region of heavy industry with a negative impact on the environment. Because of massive media attention, it is also perceived as a region of social conflicts, especially between its large Roma community and the majority of its population. The region's low social capital leads to unsatisfactory results in education and contributes to its low political culture. The unfavourable economic characteristics such as high unemployment and adverse structural changes in the economy magnify the negative image of the region even more (SPF Group, v.o.s. 2012).

3.3 Geographical mobility

The total decline in population numbers in 2014 was the result of both negative natural increase (mortality exceeded natality by 352 people) and negative net migration. Between January and September 5,693 people moved into the region and 6,301 moved out of it (– 608 people). Net intrastate migration was negative (– 1,314 people): 3,909 people from other parts of the country came to the Ústí Region but 5,223 people left for other parts of the country. Net foreign migration was positive by a margin of 706 people (1,784 persons moved to the region from abroad, while 1,078 moved abroad). The overall population migration by region is depicted in chart 2.

Chart 1. Population migration by region in the first three quarters of 2014

Dark blue: total increase (decrease) Ochre: natural increase (decrease) Yellow: net migration

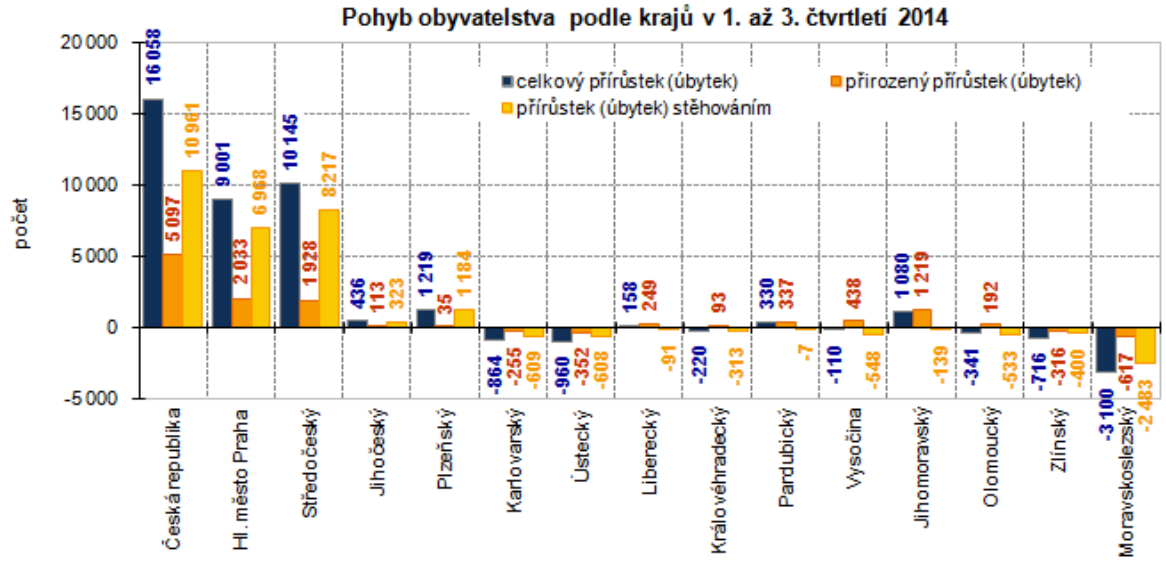

Source: CZSO https://www.czso.cz/csu/xu/pohyb-obyvatelstva-za-1-az-3-ctvrtleti-2014-v-usteckem-kraji-predbezne-vysledky. Cited 19.12.2016

Over the first three quarters of 2014, five districts of the Ústí Region registered a population decline. In four of them it was due to negative net migration, in the Chomutov and Most districts there was also a natural decrease. The population decline in the Litoměřice district was due only to mortality exceeding natality. A net total increase was once again registered in the Teplice district: 2014 was the fourth year in which local population increased exclusively because of positive net migration – the number of in-migrants exceeding the number of out-migrants. The Louny district also recorded an increase due to positive net migration: it was for the second time since 2011 (see chart 3).

Chart 2. Population migration in the districts of the Ústí Region – first three quarters of 2014

Dark blue: total increase (decrease) Ochre: natural increase (decrease) Yellow: net migration

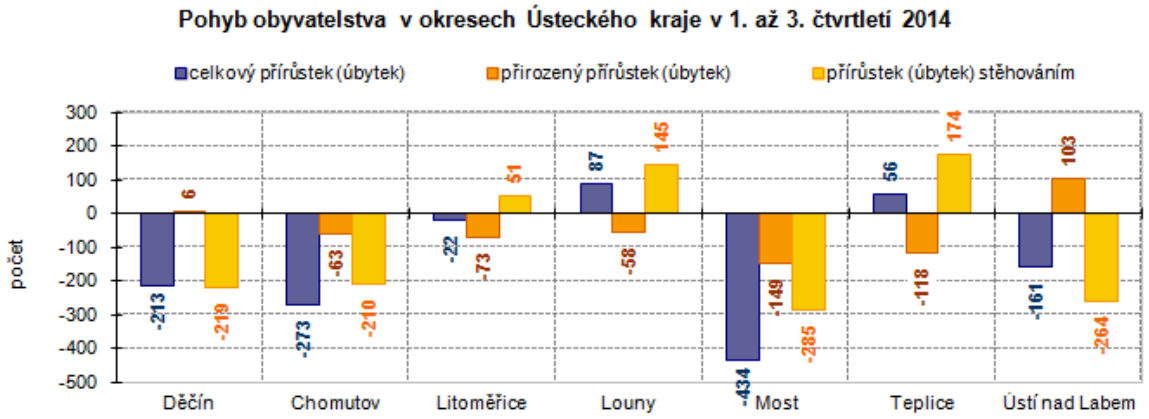

Source: CZSO https://www.czso.cz/csu/xu/pohyb-obyvatelstva-za-1-az-3-ctvrtleti-2014-v-usteckem-kraji-predbezne-vysledky Accessed 10.1.2016

3.4 Regional challenges and possibilities

Official documents identified 5 problem areas:

- population, social cohesion, socio-cultural environment;
- economy, innovation, education, the labour market;
- infrastructure and amenities;
- landscape, countryside and the environment;
- public administration, institutional cooperation on shaping the image of the region (SPF Group, v.o.s., 2012b)

3.4.1 Population, social cohesion, socio-cultural environment

The biggest challenge in the first problem area seems to be the low human potential of the region: low levels of educational attainment, low potential for retraining and general passivity of the local population. Many of the region's inhabitants show a lack of interest in education and lifelong learning. Younger working-age people with higher educational attainment and broader employment options tend to leave the region, contributing to the general brain drain. This leads to "depopulation" in whole sectors of the regional economy (e.g. mechanical engineering, healthcare), with the consequent loss of professional continuity in these fields. Another problem is the erosion of territorial identity: the weak identification of most local people with the area in which they live. This is connected with the high number of socially excluded residents and localities, the immigration of people with low social status who have no ties to the region, their territorial concentration (which deepens local problems), and social segregation preventing social mobility. Moreover, the region has to cope with the rapid ageing of its population (although it still includes a comparatively large percentage of younger people) and the population's deteriorating health status (SPF Group, v.o.s., 2012b).

The region tries to tackle these problems by promoting community life and local associations to strengthen the people's sense of local identity. Other important steps include a change in the government's welfare policy (e.g. the system of housing benefits) and integration of the socially excluded through working with children and young people (compulsory pre-school education, leisure time activities and clubs etc.) (SPF Group, v.o.s., 2012b)

3.4.2 Economy, innovation, education, the labour market

Regional challenges in this area include the unfinished restructuring of the regional economy and persistent structural problems, the insufficient role of manufacturing and services, the resource- and energy-intensive nature of the local economy, the weak position of research and development (plus the all but non-existent link between research and its commercial application) and, finally, the small total amount and percentage share of R&D investment. Moreover, the local population shows little entrepreneurial activity (especially as regards small businesses); the region has high long-term unemployment (very high among recent graduates, persons in the 50+ age group, the disabled etc.), and shows a discrepancy between supply and demand on the labour market – i.e. between the types of study and vocational training offered by its schools and the nature of the regional economy. Most of the unemployed are people with primary or unfinished education and the skill structure of the job seeker population is generally unsatisfactory. Knowledge of German among the region's inhabitants is also poor (SPF Group, v.o.s., 2012b).

On the other hand, the region may benefit from its proximity to Germany. Czech job seekers may find work on the German labour market or with German companies hiring staff in the Czech Republic, while German clients may use the region's healthcare and social services (or other commercial services). The region could take advantage of the general growth in adventure tourism and interactive tourist products tinged with "local colour" (local products, cultural landscape, industrial heritage etc.). It could also benefit from the general trend in government aid to support investment with higher added value and the development of technologies that make the economy less resource and energy intensive. Other factors that may prove beneficial include tax assignment changes that increase the income and strengthen the position of small municipalities, stimulating local markets; reviving technical research in traditional fields linked to local industry such as chemistry or mechanical engineering (plus improvement of the related infrastructure – laboratories, scientific and technical libraries etc.), the renewed focus on vocational training for skilled manual workers and increased prestige of such training among parents and their children – potential trainees (SPF Group, v.o.s., 2012b).

3.4.3 Infrastructure and amenities

The region's infrastructure problems include poor transport access to some parts of its territory, uneven infrastructure development (roads, railways, technical infrastructure), i.e. underdeveloped infrastructure in peripheral areas, the unsatisfactory navigability of the Elbe waterway, and poor navigability conditions during dry weather spells. The region also has low real estate prices (the property owned by people and companies within its borders has a low market value), there is insufficient social housing capacity and a comparatively poor offer of healthcare services with respect to demand in districts with typical peripheral areas (the districts of Louny, Děčín, Chomutov) (SPF Group, v.o.s., 2012b).

On the other hand, the region has a well-developed transport network (especially railways) on most of its territory, an above-average share of electrified railways, a high number of healthcare establishments, a polycentric structure of settlements with good accessibility of transport and other services on most of the region's territory, the Elbe transport corridor that can be used by various types of transport (river transport linked to the road network and the railway system through terminals and logistics centres), a rich network of designated cycling and hiking trails, and a broad offer of cheap, affordable housing (SPF Group, 2012b).

3.4.4 Landscape, countryside and the environment

The biggest problem in this field is the region's environmental burden. Within its coal basin there are very large areas where landscape has been degraded by current or past surface mining operations

(despite a number of reclamation projects). It has a large number of *local* contamination problems (no longer global, though), an exceptionally high production of sulphur dioxide and nitrogen oxides, and a very high production of carbon monoxide and volatile organic substances. It has also seen a partial return to solid fuel heating, and the regulatory options for reducing pollution from local heating appliances are very limited. The quality of surface water near many industrial wastewater outlets is substandard; the same is true for water courses that receive communal wastewater from large agglomerations and mining wastewater (especially the Bílina River). The woods and forests in many areas, particularly of the Ore Mountains, are still damaged, and their species composition, different from the indigenous forests they replaced, reduces their ecological stability. The region produces a large amount of (mainly industrial) waste; the urban, industrialized landscape, which makes up a large portion of its territory, has a low retention capacity and therefore an increased flood risk. In addition, the region is perceived as an area of excessive energy consumption because of the number of resource- and energy-intensive operations and the poor energy efficiency of many of its buildings (SPF Group, 2012b).

On the other hand, the variety of landscape types found in the Ústí Region creates a diverse and attractive landscape mosaic which definitely has the potential to improve the region˙s image: the terrain is interesting and geologically diverse, many areas (especially around Šluknov, in Bohemian Switzerland, the Central Bohemian Uplands, and parts of the Ore Mountains) have well-preserved nature and the total area of the region includes a high percentage share of large protected nature reserves (SPF Group, 2012b).

3.4.5 Public administration, institutional cooperation on shaping the image of the region

The main problem in this particular field is the unclear or unrealistic political vision of the region˙s future (a region of modern industrial production, a tourist destination, an agricultural area) as well as the negative image of the region – and most of its parts – in the eyes of the public, potential investors or visitors. The decision-making procedures of local self-government are insufficiently transparent; cooperation between local and regional self-government structures is unsatisfactory and further deteriorates (especially when the respective local and regional institutions are led by opposing political parties). There is a lack of an overall investment strategy and expertise that would guide investment into various parts of the region, a paucity (and perhaps poor promotion) of major "image-making" cultural events with a nationwide appeal, and a weak presentation of local brands, famous people born in the region and regional symbols (SPF Group, 2012b).

On the other hand, the region has a long history and a number of cultural monuments and sites. The Elbe River may serve as a strong identity symbol for most of its territory.

4 Regional governance

4.1 Regional territorial divisions: districts, municipalities

The Ústí Region, with a regional capital in Ústí nad Labem, consists of the districts of Děčín, Ústí nad Labem, Teplice, Litoměřice, Louny, Most, and Chomutov. It currently has 16 municipalities with extended jurisdiction. The northern border of the region is the state border with the German Bundesland of Saxony. In the northeast it borders on the Liberec Re gion, in the west on the Karlovy Vary Region and (to a small extent) the Pilsen Region and in the south on the Central Bohemian Region.

Map 2. Administrative divisions of municipalities with extended jurisdiction (thin purple lines – thicker lines indicate district boundaries):

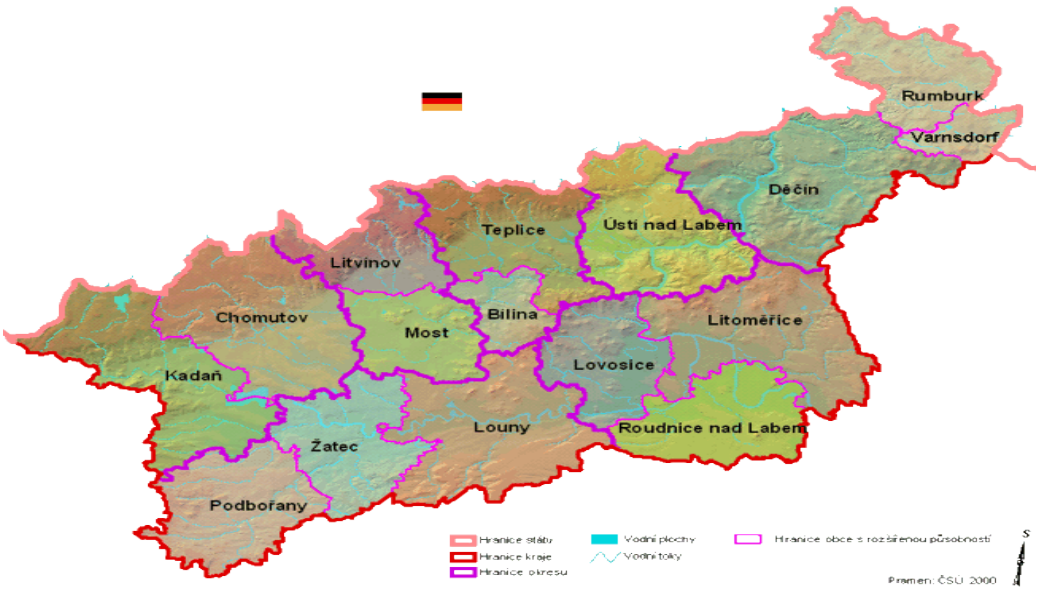

Source: Ústí Region official website http://www.kr-ustecky.cz/ (16 Dec 2015)

Table 4. Districts of the Ústí Region

District name	District area, km^2	Population size, inhabitants
Louny	1 118 km2	85 955
Litoměřice	1 032 km2	114 215
Chomutov	935 km2	125 460
Děčín	909 km2	133 800
Teplice	469 km2	129 335
Most	467 km2	119 473
Ústí nad Labem	404 km2	118 614

Source: CZSO

4.2 System of government

According to Act 129/2000 (Act on Regions), which replaced the provisions on higher-level territorial administrative units in the Czech Constitution, the Czech Republic consists of thirteen regions and one capital city (hlavní město) with a regional status as of 1 January 2000.

Regional self-government powers are exercised by regional assemblies that are elected every four years by local citizens. The members of the assemblies are elected by direct, equal suffrage by secret ballot using a proportional electoral system. The number of assembly members is determined by law and is proportional to population size. The assembly elects from among its own members the Regional Council, which is a collective executive body of the local government. Members of the Regional Council elect from among themselves the President as head of the regional government. The regional administration serves as the executive body of the regional government. The system of government is shown in the figure below.

Fig. 1. System of government. Governmental bodies and commitees

Regional Assembly	***Regional Council***	***President of the Region***	***Regional Office***
Supervisory Committee	Finance and Investment		
Financial Committee	Property		
Education and Employment Committee	Transport		
Minorities Committee	Social Affairs and Healthcare		
Healthcare and Social Affairs Committee	Law and Legislation		
	Culture and Heritage		
	Sports and Leisure		
	Agriculture and Rural Affairs		
	Environment		
	Regional Development		
	Science		
	Research and Innovation		
	Human Resources Development		
	Tourism Development		
	International Relations		

Source: Ústí Region Annual Report, 2013

Political composition of the regional government is shown in the following table.

Table 5. Representation of political parties in the regional assembly, 2013

Political parties	Number of seats, 2013
KSČM – Communist Party of Bohemia and Moravia	20
ČSSD – Czech Social Democratic Party	13
Severočeši – "North Bohemians" (a local political movement)	8
ODS – Civic Democratic Party	7
Hnutí PRO! Kraj (a local political movement)	6
TOP09 (a right-of-centre nationwide party)	1

Source: Ústí Region Annual Report, 2013

The largest proportion of seats in the Ústí Region Assembly has traditionally gone to the parties of the left: the Communist Party of Bohemia and Moravia and the Czech Social Democratic Party.

4.3 Future objectives, trends and focus as described in regional strategy plans

The vision of the region's future development is outlined in two areas: economic development, including the necessary aspects of social cohesion and the strengthening of human capital (mutually interconnected tasks aimed at improving the region's economic performance to achieve an overall social and economic "reset"); and, second, infrastructure, public amenities and the environment (the necessary prerequisites for the social and economic development of the region). Both of these core areas of intervention should help improve both the actual socio-economic situation in the region and the region's image in the eyes of its inhabitants, visitors and investors. (SPF Group, 2012c)

As regards regional industry, the region must no longer be seen chiefly as a source of cheap labour; instead, it will offer skilled, stable workforce. It will have its manufacturing branches (though possibly with a very specific, narrow focus), with related research and development facilities that will be located in the region and should meet at least national standards of excellence. Local research and development will have both sectoral and organizational links to local corporate capabilities and university R&D workplaces and will be conducted mostly in a larger number of small research units. In the long run, the region should strive to build a centre of excellence of broader Central European significance. The regional economy will have strong links to the neighbouring regions in both the Czech Republic and Germany (SPF Group, 2012c).

The Ústí Region plans to finish the core transport network, i.e. especially the D8 motorway and the R7 expressway. The roads and railways connecting the region with Germany as well as the offer of cross-border public transportation services will improve. The railway network will be streamlined: the quality and parameters of railway lines with sufficient capacity utilization will be improved, while the strongly underused ones may be abolished, with a clear replacement strategy. The Elbe will be

navigable throughout most of the year for both passenger transport (especially tourist cruises) and cargo transport (SPF Group, 2012c).

Environmental conditions will continue to improve as they have been doing since the 1990s. There will be moderate improvement in air quality and in the state of the water courses that are currently among the most polluted. The region will offer good-quality living environment to all its inhabitants (including city dwellers) and will ensure that information on the state of the environment (and specific parts thereof) in its various areas is available to all citizens. It will implement revitalisation projects in further areas degraded by mining and in smaller brownfields. The energy efficiency of the regional economy and housing will improve significantly (SPF Group, 2012c).

5 Demographic facts

5.1 Demographic composition of the region in relation to age, gender

On average Ústí region in 2013 had 825,842 inhabitants. The region is the fifth most populous region in the Czech Republic with population density higher than the national average. The distribution of population within the region is highly uneven. The most densely populated areas are historically the areas of coal basin while Ore Mountains, Louny and Litomerice districts belong to the least densely populated regions.

The Ústí region is known for relatively young population. In 2013 the average age was 40,9 years. The number of live births per 1,000 inhabitants in 2013 was 9,8, which ranks the region second to third highest in the Czech Republic. On the other hand the numbers of mortality rates have been one of the highest in the Czech Republic (11,2 per 1,000 of inhabitants in 2013). The Ústí region ranked second to third in the number of divorces (2,7 divorces per 1,000 inhabitants in 2013) and first in the number of abortions (47 per 100 births in 2013). For more numbers see table 31 “Demographic composition of the region in relation to age, gender, immigration, health and educational status, 2013” in the end of this text.

5.2 Population and population changes, immigration

The average age of people in the region was rising steadily between 1993 and 2013, and currently reaches almost the national average of 41 years. The share of retirees or people close to retirement age (65 years) has been rising fast in the last ten years, reaching 17.5 % in 2014, which is again on a par with the national average.

Table 6. Population trends in the selected regions according to results of the population and home CENSUS

Area	1869	1900	1921	1930	1950	1991	2011
Ústí Reg.	621785	957566	1036263	1115286	734827	814461	808961
F.b. i.	1.000	1.540	1.666	1.794	1.182	1.310	1.301
CR	7 565 483	9 374 028	10 009 480	10 674 240	8 896 086	10 302 215	10 436 560
F.b. i.	1.000	1.239	1.323	1.411	1.176	1.362	1.379

Source: CENSUS, CZSO

After 1950 the population size shrank in all parts of the country, compared to 1930 when population numbers were the highest according to contemporary census results. This was, of course, due to the post-war transfer of the German population. Of all the regions under investigation, the Ústí Region was the one most affected (during the 1930 census, more than two thirds of the local population claimed German nationality). The 1950 census figures show its population shrunken to a size that it last had sometime deep in the 19th century. Despite the massive post-war industrialization it has to this day not reached the 1930 numbers. Nearly the whole area of the Ústí Region was part of the *Sudetenland* – that part of Czech territory that was annexed to the German Reich between 1938 and 1945. This also affected approximately one third of the Olomouc Region: its northern part, up to Mohelnice, Uničov and Šternberk, also belonged to Germany.

5.3 Health status development and trends in the institutional structure of healthcare

The index of population ageing is the lowest in the Ústí Region, which means it has a low ratio of senior citizens aged 65 years or older to children under 15. It is a very "young" region, both in comparison with other regions and with the national average (by a margin of 12.5 points).

Table 7. Ageing index in the selected regions in 2013 – comparison with the Czech Republic

Region	Ageing index 65+/(0–14))
CR	**114. 5**
Ústí Region	102

Source: Institute for Health Information and Statistics (IHIS)

The population of "structurally affected areas" – which definition applies to most of the Ústí Region – shows an above-average presence of risk factors: high mortality, high incidence of the most serious diseases, and low life expectancy.

International and inter-regional comparison reveals how essential both health status and healthcare quality are as indicators of the overall quality of life. It demonstrates the impact of socio-economic and environmental conditions on health as the basic element of well-being, showing not only the disparities between the advanced and less-developed regions of the Czech Republic, but also the health consequences of extensive economic development, the environmental burden and social problems in most parts of the Ústí Region. There is perhaps not a single statistical parameter that would not reflect the critical state of the local population – and this is true not just of the current state, but also future prospects, as indicated by the increased number of congenital defects in new-born children. In 2012 the Ústí Region had 675 children with congenital defects identified within their first year of life per 10,000 live births – compared to the national average of 475. The unfavourable state of affairs is confirmed by the IHIS comparisons over a longer time period (last five years). The abortion rate is also high above the national average: between 2009 and 2013 there were 47.1 abortions per 100 births, i.e. 10 more than the national average 35.2 %.

The residents of the Ústí Region have below-average life expectancy and much worse prospects of living their life in full health and well-being. The share of diabetes patients in the region has also recently been much higher than the national average. A characteristic long-term feature of the region is its above-average incidence of contagious sexually transmitted diseases and a markedly higher share of illegal drug users treated on an outpatient or inpatient basis (for more detail see Crime and deviation).

Table 8. Average life expectancy at birth in the regions in 2012–2013

Region	Men	Women
Czech Republic	75.23	81.13
Ústí Region	73.4	79.00

Source: IHIS

The alarming situation in the Ústí Region shows how the human potential of the peripheral regions is undermined by poor health status of the population. According to available research data it has been caused by a synergy of several factors: extensive mining, heavy industry, and chemical production with their long-term devastating effects on the environment, the impact of the problematic social makeup of the region, the unfavourable economic conditions prevalent on most of its territory after the restructuring of the local industry, and further extensive mining development (the brown coal mining limits are only a partial if not a purely token solution). Most of the serious diseases cited as causes of death in official statistics for 2013 – all types of malignant neoplasms or diseases of the circulatory system – had the highest incidence per 100,000 people in the Ústí Region. Data from the first decade of the new millennium (IHIS, 2004) on the relative incidence of nine common serious

diseases show the health status of the Ústí Region population as the very worst in inter-regional comparison.

The negative impact of environmental pollution and damage on the health of people living near the coal basins was already evident under the previous Socialist regime. They received "compensation" in the form of various benefits: state-sponsored stays in the healthier regions for the children and extra money for the adults, including a "funeral grant" as this special flat-rate benefit was aptly nicknamed by the locals. The poor health status of a large part of the region's population is clear e.g. from the incidence of malignant tumorous diseases, that scourge of modern times.

Table 9. Reported neoplasms per 100,000 inhabitants by sex of patient (average for 2007-2011)

Region	Men	Women
Czech Republic	86.93	38.0
Ústí Region	115.4	58.1

Source: IHIS

It is a well-known fact (though unrecorded by statistics) that the Ústí Region is home to a large Roma population. A majority of them is concentrated in the socially excluded areas, especially in the Most, Chomutov and Teplice districts, less so in the Žatec and Louny districts (Gabal 2006, 2009, Kašparová et al. 2008). The absence of a clearly defined healthcare and compulsory prevention policy after 1990 has led to increased health risks in the Roma population. Primary care practitioners estimate that the general health status of the Roma is worse than the health status of the population as a whole: the Roma are more often fully disabled (both physically and mentally). Apart from poverty and low education levels, the poor health of most Roma is due to the unhealthy lifestyle prevalent in this group: poor-quality food, high consumption of smoked meat and sausages, alcohol and cigarettes, vitamin deficiencies, excess weight, lack of exercise and little physical activity in the open air (nature and the countryside). The distribution of illegal drugs among the young Roma population or even children is relatively common in larger urban areas. Awareness, responsibility for one's own health and trust in healthcare institutions are weakened in this socially excluded group (Šmídová 2003, Kašparová, Ripka, Siridopulu Janků 2008, GAC 2006, Gabal et al. 2009).

The distribution of general practitioners' offices in the Czech Republic is relatively even. However, the number of *all* doctors per 10,000 inhabitants varies significantly from region to region. The Ústí Region has fewer doctors per 10,000 people than the national average; this difference of about 25 % is significant because of the higher incidence of serious diseases.

Chart 3. Number of doctors (dark blue) and beds in hospitals and other healthcare establishments (light blue) per 10,000 inhabitants in 2013 – selected regions

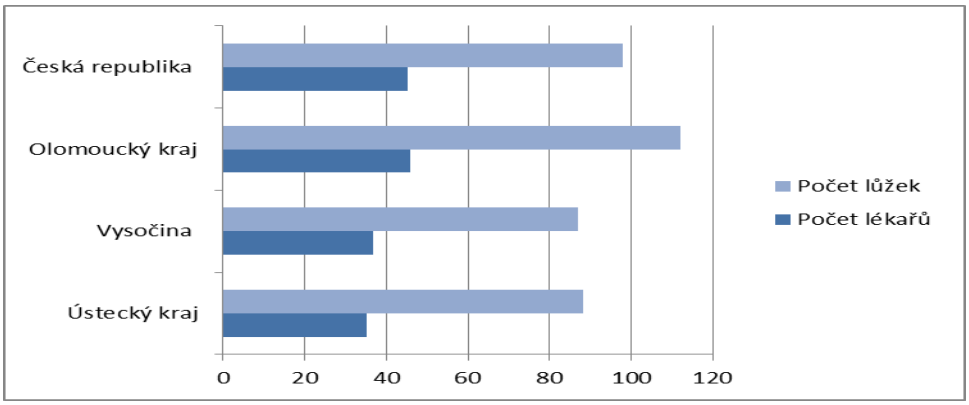

Source: IHIS, Czech Statistical Office

6 Social life and culture, norms, religion and professional ethics, social structures (wages, education, living standard, leisure activities)

6.1 Pensions in the regions

Outside the metropolis and the surrounding area, average pensions do not differ significantly from region to region (by hundreds of CZK at the most). This is the result of both wage levelling under Socialism and the government's social security policy.

The average pension in the Ústí Region ranks below the national average, despite the fact that the region's retired population includes a large number of former heavy industry and mining workers whose wages were strongly above the national average under the former regime. Employment rate among the senior population (including people in the 55+ age group) is relatively low compared to other people in the productive age in the Czech Republic (see tab. Unemployment by age group). The number and percentage of early retirees (people who retired before reaching the standard retirement age) is an important indicator of economic activity and income levels. Over the last five years, the share of recipients of these (permanently lowered) pensions has been rising in the whole country. The share of people *applying* for early retirement also increased between 2008 and 2013: in most cases the applicants retire because of health problems or difficulty in finding a job.

Table 10. The ratio of early retirement pension recipients to full retirement pension recipients in 2008–2013

Region	2008	2009	2010	2011	2012	2013
CR	21.6	23.1	24.3	27.2	28.2	29
Ústí Region	25	25.7	27.8	30.7	31.4	32.2

Source: Czech Social Security Administration

6.2 Unemployment and risk of poverty

Disposable income (after housing costs, the largest expenditure item for households in the Czech Republic) serves *inter alia* as an indicator of the risk of poverty. In 2014 the at-risk-of-poverty threshold was defined as 60 % of the median average income (see annex). In contrast, the official subsistence income is set as a specific amount in the given year.

The gap between high-income and low-income households has been widening in all regions over the past decades, even during the recession. This has led to increasing social inequality for which the Czech society is not prepared, having been rather egalitarian in recent history. Apart from single-parent households, families with more than three children and non-working senior citizens it is the unemployed and their families who are most threatened by poverty and material deprivation. The share of households whose members earn less than the official subsistence level and are dependent on welfare and other benefits is the highest in the Ústí Region, as shown by the chart below.

Chart 4. Households in selected regions in relation to subsistence income in 2011 and 2014 (net income after housing costs)

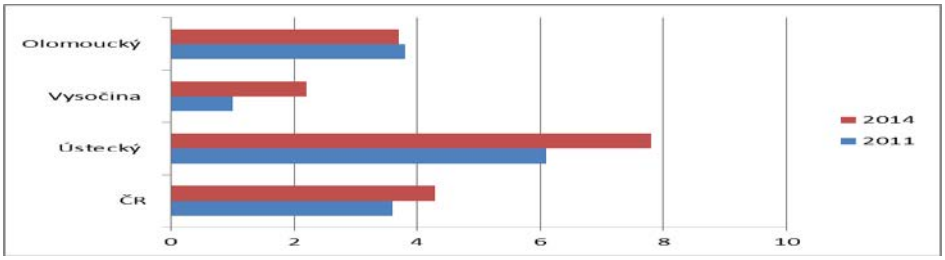

Source: CZSO and EU-SILC 2014

Table 11. Households in selected regions in relation to subsistence income in 2011 and 2014 (net income after housing costs)

Region	2011	2014
CR	3.6	4.3
Ústí Region	6.1	7.8

The number and percentage share of households living below the official subsistence level has been rising in recent years in both the Ústí Region and Vysočina. In the Ústí Region the share of people living in poverty was high (nearly double the national average) throughout the period under observation, in 2014 as well as in 2011.

As shown in the chart above, the Ústí Region currently has the largest number of households living below the subsistence level (having less than the official subsistence income per one household member). Since the region is relatively populous, with favourable demographic development, the residents who are poor or at risk of poverty are likely to include a larger percentage of children and adolescents, especially those living in the socially excluded localities with a majority of Roma families that tend to have many children and a very low share of working members.

6.3 Unemployment, work intensity and poverty

The high share of unemployed household members indicates low work intensity. The share of households with unemployed members in the Ústí Region was above the national average and the highest of all the regions under investigation. The share of the unemployed is an (indirect) indicator of work intensity and the risk of poverty.

Table 12. The average share of unemployed household members in 2014

Region	Share of unemployed household members
CR	0.13
Ústí Reg.	0.23

Source: Living Conditions SILC 2014

Poverty most seriously affects or threatens those areas of the Ústí Region that have high (and long-term) unemployment. This applies especially to the districts of Děčín, Ústí nad Labem, Chomutov, and Most, which also show a high concentration of other social problems.

Unemployment, which is now rising steeply, is not the only nationwide problem. All regions of the Czech Republic are also affected by the phenomenon of the “working poor” as the minimum wage and average pensions are only marginally higher than the official poverty line and the at-risk-of-poverty threshold (as defined by SILC methodology).

The official subsistence income is not the only indicator of poverty levels, but it is the one used most often.

Table 13. Households and their members in relation to median average income in 2014 (net income after housing costs)

Region	Less than 40% median	40–50 % median	50–60 % median	60–70 % median
CR	2.9	3	4.3	6.4
Ústí Region	6.6	3.9	3.6	8

Source: CZSO, Living Conditions 2014

The high percentage of people at risk of poverty in the Ústí Region is particularly alarming. The number of people at risk of extreme poverty, or simply poor, living on less than 40 % of the median average income, is more than double (6.6 %) the national average (2.9 %). The share of those who live on income close to the poverty threshold is also markedly higher (8 %).

6.4 Material deprivation of households and their members

The statistics record the number of households or, more precisely, persons living in households that could not afford at least three of the nine expenditure items listed below, and also a share of those that could not afford four and more items: pay rent and utility bills, sufficiently heat their home, eat meat every other day, cope with unexpected expenditure, pay for a one-week family vacation away from home, have a car, a washing machine, a colour TV and a phone.

Table 14. The level of material deprivation of household members in the selected regions in 2014, limits on consumption

Household could not afford	CR	Ústí Reg.
A one-week vacation away from home per year	37.8	42.1
Eating meat every other day	13.6	22.2
Sufficient heating at home	6.8	15.2
Payment of an unexpected expense of CZK 9600	42.3	45.3

Source: Living Conditions SILC 2014

An above-average share of the Ústí Region population reports they are unable to afford the following four expenditure items: a one-week vacation away from home, meat every other day, sufficient heating at home and payment of an unexpected CZK 9600 expense.

6.5 The debt burden and subjective assessment of the household's ability to repay it

The current rate of household debt in the Ústí Region is above the national average (the grey colour in the chart below indicates the share of households that reported *no debt*).

Chart 5. Reported difficulty in repaying debt (by region)

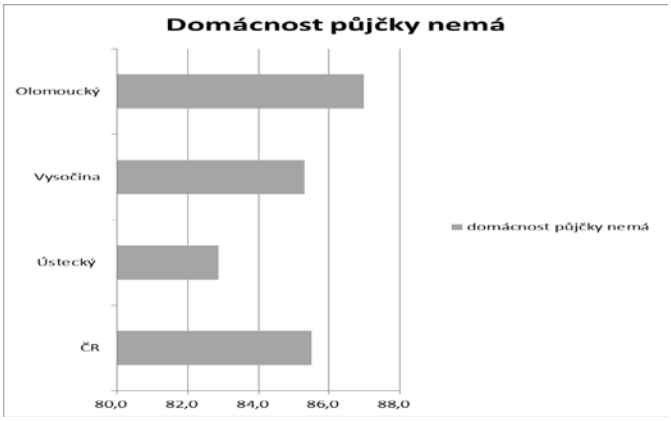

Source: Living Conditions SILC

The share of households that reported difficulties with the repayment of credit and other debt was high above the national average in the Ústí Region. On the other hand, difficulties with mortgage payments are below the national average.

Table 15. Shares of households having problems with debt repayment in 2011

Difficulties with debt repayment experienced during the last 12 months:	**CR**	**Ústí**
Mortgage payments and repayment of other loans used for home purchase		
Yes	0.3	0.2
No	13.7	9.6
Does not apply	85.9	90.2
Repayment of other loans and credit		
Yes	1.2	2.2
No	13.1	14.8
Does not apply	85.6	83.0

Source: Living Conditions SILC

The number of entries in a national bad debtors' register is an objective indicator of serious financial difficulties that people in a particular region have not been able to manage successfully. The register includes debtors who have defaulted on payment (not including mortgage payments).

In the Ústí Region, the share of people with long-term inability to meet their obligations (debt incurred with a member company of the SOLUS Association that keeps the registers) was 15 or more adults per 100 inhabitants. The situation has long been the worst in the districts of Sokolov, Chomutov and Most where the share of registered bad debtors (individuals) exceeds 17 %.

6.6 Regions reputation, heritage, cultural industries, values and norms

The cultural profile of the Ústí Region still suffers from the effects of the country's communist past; this shows most markedly in the number of local cultural monuments or sites and their condition. The neglect of historical monuments, the large-scale destruction of the region's historical and natural heritage – sometimes of whole cities, such as the historical city of Most and other local settlements – all this has left indelible and sometimes drastic marks on the face of the region and affected people's relation to it. Activists estimate that it was in the former *Sudetenland*, especially its north-western parts, i.e. precisely on the territory of the present-day Ústí Region, that the building of heavy industry and coal or other mining operations destroyed the largest number of cultural properties (connected also – but not exclusively – with the local German and Jewish population, their history and culture).

Table 16. UNESCO heritage properties in Czech regions

Region	UNESCO properties
Ústí Reg.	0
CR	12

Source: Atlas of the Czech Republic (adapted)

The Ústí Region also has the greatest amount of heritage in danger (a category introduced in 1959 by the National Heritage Institute – then the State Heritage Institute – and since then included in national statistics). None of the twelve UNESCO World Heritage properties found in the Czech Republic is located in the Ústí Region. The coal basin stretching along the foothills of the Ore Mountains is a problem-ridden area whose cultural and landscape value has been diminished for decades, if not forever, by surface mining, heavy industry and chemical production, not to mention environmental damage. The area is referred to, figuratively, as moonscape. Other cultural assets (dialects, crafts, customs, religion) have vanished together with the original landscape and human settlements. The expulsion of the Germans, the depredation caused by Socialist mass production, and the often ruthless business practices of today have scarred the region so deeply that it may never recover. Certainly not if these trends are allowed to continue and if nothing is done to strengthen the opposite tendencies – land reclamation, redressing environmental damage,

refocusing of the regional economy on sophisticated production and services, educating the local people toward greater self-esteem and a sense of belonging to the region.

Table 17. Number of protected heritage in danger 2015

Region	Heritage in danger
Ústí Region	144
CR – all 14 regions	785

Source: National Heritage Institute (adapted)

6.6.1 Amateur activities and traditional culture

The percentage of Ústí Region residents who are involved in cultural and other leisure time activities or groups (21.4 %) is markedly below the national average. As regards the maintenance and development of folk traditions, people in the Ústí Region are the least active of all. The only comparatively strong examples of amateur culture in the region are its choirs. The Ústí Region has the poorest record of all 14 regions of the Czech Republic as regards participation in all types of amateur culture.

Table 18. Amateur cultural activities in the regions in 2014

Region	Amateur theatre	Brass bands	Choirs	Folklore groups	Traditional crafts
Ústí Reg.	540	14	109	7	5
CR	8942	315	1284	360	921

Source: "Culture in the Regions 2011", a survey conducted by the Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences (NESSTAR archive), National Institute of Folk Culture, National Information and Consulting Centre for Culture.

6.6.2 Regional expenditure on culture

Over the past decade, the budget of the Ústí Region has registered the biggest increase in cultural spending of all regional budgets – nearly 10 % (Patočková, Čermák et al. 2012). Regional expenditure on culture ranges between one and two per cent of the respective regional budgets and in most regions it has been declining in recent years. Since cultural activities are financed from multiple sources and some also generate profit, this decline may simply reflect the strategy chosen by many regions – though it may also indicate that the role of creative and cultural industries in regional development and their contribution to people`s sense of well-being is underestimated.

6.6.3 Crime and deviation

The Ústí Region has long (since 2002) had the second highest crime rate after Prague. Its districts – specifically Most, Chomutov, Česká Lípa, Teplice, and Litoměřice – regularly appear in the "top ten" rankings of Czech districts according to crime.

The crime rate in the Ústí Region rose by 8.8 % just between 2012 and 2013. The most frequent type of crime was burglary of "other facilities" (a residual category of non-residential property that includes garages, workshops, barns and sheds, yards and gardens). The crime index for this particular type of crime (57.3 crimes per 10,000 inhabitants) is nearly double the national average. The Ústí Region also has the highest index of violent crime in the Czech Republic. The opposite end of the scale is occupied by Vysočina where crime rate was one of the lowest in the last decade, compared both with the national average and with other regions.

Table 19. Trends in recorded crime between 2007 and 2013 (crimes per 1,000 inhabitants)

	Crimes per 1,000 inhabitants		
	2007	2010	2013
CR	34.43	29.93	31
Ústí Reg.	41.7	35.21	36.17

Source: CZSO, Police Presidency of the Czech Republic (adapted)

Comparing the number of crimes per unit of population with the national average is not the only significant indicator of crime levels and the risk faced by the population. It is important to look also at how the region ranks in relation to all the other regions – and the data of the Institute of Criminology and Social Prevention (ICSP) regularly place the Ústí Region second only to the national capital, whose position is very specific.

Table 20. Recorded crime rankings in the Czech Republic in 2007, 2010, 2013

Region	**2007**	**2010**	**2013**
Prague	1	1	1
Ústí Region	2	2	2

Source: CZSO and ICSP (adapted)

If recorded crime is broken down according to type, the Ústí Region shows a higher share of violent crimes per unit of population compared to the national average. In 2013 the numbers of violent crimes in the region were double or more than double compared to the situation in the other two regions under investigation.

Table 21. Recorded crime in the Ústí Region broken down by type (2013)

Region	Crimes total	General crime	Economic crime	Robberies	Burglaries of houses and apartments	Rapes	Murders
CR	325 366	260 465	30 376	3 051	11 117	589	182
Ústí Reg.	29 848	23 696	2 768	434	940	45	16

Source: CZSO, Police Presidency of the Czech Republic

The clear-up rate in the Ústí Region is below the national average, also with regard to population size.

Although the statistics clearly show that residents of the Ústí Region face a much greater risk of becoming crime victims than people in other regions, the clear-up rate in the region is much lower than the national average and the rates in all other regions with the exception of Prague, which, once again, has a specific status.

In 2013 the clear-up rate in the region rose to 48.8 % – a 2.6 % increase compared to two years earlier. Still, it has not reached the levels from 2008, 2009 and before, when the police were able to identify the perpetrators of more than a half of all recorded crimes.

A selective survey conducted repeatedly by the Institute of Criminology and Social Prevention (2002, 2005, 2012) investigates the fear of crime and victimization by having the respondents rate their concerns on a 6-degree scale, with 1 standing for "I do not feel threatened at all" and 6 for "I feel intensely threatened". A neutral option is not available.

The nationwide results show a consistently increased fear of victimization (ratings higher than 3 in both 2005 and 2013 surveys) in the case of pickpocketing, home burglary, vandalism, fraud, car theft, bodily harm, rape, and robbery.

Increased fear of specific types of crime is typical of certain population groups and certain regions or places: generally speaking, the crime threat is perceived less acutely by inhabitants of smaller municipalities, and older people tend to feel more threatened than the young**.** Pickpocketing is the source of greatest concern for respondents living in Prague, while burglaries are the greatest worry for people in the Karlovy Vary and Ústí regions. Fear of fraud troubles especially people from Prague and the Ústí Region. The same is true for vandalism, bodily harm, robbery, and rape. Respondents from the Ústí Region also express increased concern about other types of crime.

In 2013 the Czech Statistical Office conducted a survey called Living Conditions (Životní podmínky) in which the respondents were asked to rate their feelings of safety and well-being as well as their trust in institutions.

About half of the population in each of the regions felt (rather) safe in their neighbourhoods. The people who did not feel very safe or at all safe in their neighbourhoods made up about one third of the respondents in the NUTS-2 Moravia-Silesia and Northwest regions (the latter includes the Ústí Region). The largest number of people who felt safe was found in the NUTS-2 regions Southeast and Northeast.

The feeling of safety, which is one of the core elements of well-being, is seriously eroded among the population of the Ústí Region. This has its objective underlying causes: the people in the region actually face an increased threat of nearly all types of crime and also social deviation such as the distribution and use of illegal drugs.

Table 22. Level of concern about specific types of crime in the Ústí Region in 2009 (rated on a 1–6 scale)

Crime	Average rating on a 1–6 scale
Vandalism – damage or destruction of property	4.62
Robbery	4.29
Assault – threat of assault	4.23
Burglary of recreational houses	4.22
Pickpocketing / other theft of personal belongings	4.14
Car theft and car burglary	4.12
Consumer fraud	3.98
Abuse of personal data	3.90
Murder	3.70
Rape	3.48
Sexual harassment	3.46
Bicycle or motorcycle theft	3.43

Source: Analysis of public attitudes to crime in 2009 in the Ústí and Pilsen regions and in Prague, ICSP Prague (Marešová et al. 2014).

6.6.4 Selected types of social deviation in the regions: substance abuse

Regrettably, research on prevalence and incidence as well as the official records on problematic users of addictive substances show that the level of drug abuse in the region is a very stable long-

term phenomenon. The pattern of use in the Czech population also remains stable over the longer term: the leading addictive substances are alcohol, tobacco and cannabis substances that have been tried by approximately one fourth of the adult population, one third of children aged 14–15, and more than 40 % of juveniles under 16 years of age (international ESPAD survey). The number of users of non-alcoholic drugs had been rising; with sixteen-year-olds, however, this unfavourable trend halted in the middle of the previous decade and since then the numbers have been slowly declining.

Table 23. The estimated number of problematic drug users per 1,000 people (15-65 years) in 2013 – average figures by region

Region	Probl. users per 1,000 people
CR	6.3
Ústí Region	10. 5

Source: National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction (Office of the Government of the Czech Republic)

Recently, other regions seem to be "catching up" with Prague and the Ústí Region, which have a high share of problematic users. This is an alarming trend.

6.6.5. Religion

One third of the region's population (34 %) claimed to be without religion during the last population and home census (see table below). Another 45 % of respondents did not state their religion. This situation shows the overall level of atheism in the Czech Republic: the country is considered one of the most atheist countries in Europe.

Table 24. Population by religion, 26 March 2011 (results according to place of permanent residency)

CR, regions	Population total	Including, by religion						
		Religious believers claiming adherence to a particular church or religious society	Including			Religious believers not claiming adherence to a particular church/ religious society	People without religious belief	Not stated
			Roman Catholic Church	Czechoslovak Hussite Church	Evangelical Church of Czech Brethren			
CR total	10 562 214	1 467 438	1 083 899	39 276	51 936	707 649	3 612 804	4 774 323
Ústí Region	830 371	43 417	23 457	1 882	1 785	39 778	364 049	383 127
CR total %	100.0	13.9	10.3	0.4	0.5	6.7	34.2	45.2
Ústí Region, %	100.0	5.2	2.8	0.2	0.2	4.8	43.8	46.1

Source: CZSO

7 Industry structure

7.1 Sectoral structure of production

The region may be divided into four areas that differ significantly from one another. The coal basin area (Chomutov, Most, Teplice and, to some extent, Ústí nad Labem) is characterized by a high concentration of industry, high population density and large cities. Its economy has been chiefly based on the energy sector, coal mining and chemical industry. The agricultural area (Litoměřice, Louny) has less industry and an above-average share of small rural settlements. The Ore Mountains are a very sparsely populated mountain range with little economic activity. Most of it lies in the Czech-Saxon borderland. The Děčín district has neither much heavy industry, not is it a rural area. Its southern part has some links to Ústí nad Labem, while its northern part around Šluknov is a typical peripheral area, remote, with poor transport connections to the central part of the region. It is also important because of its border with Saxony (Základní informace o kraji, 2003).

As shown by the statistics on gross value added in individual sectors of the economy, the Ústí Region has above-average industrial production, including mining and quarrying (see tab. 27). The proportion of value added in mining, quarrying and other industrial production except manufacturing is almost three times higher than the average for the Czech Republic (see tab. 27). The Ústí Region traditionally has above-average GVA figures in the construction sector and below-average results in trade, transportation, accommodation and food services. This is partly due to its relatively undeveloped tourism sector, especially compared to the Czech Republic as a whole and specifically to Prague. The other reason (especially pertinent for the region) is the low disposable income of the population, which does not allow people to purchase more.

Gross value added produced by the information and communication sector falls far below the average as a percentage of the total. This may slow down the future economic development of the region (see table 25). The Ústí Region ranks far below the national average also in financial and insurance activities.

The share of professional, scientific, technical and administrative activities is likewise far below the national average (see table 25). Given the relatively big proportion of value added produced in manufacturing and construction, the Ústí Region seems to be mostly implementing technologies developed elsewhere, in contrast to self-sufficient regions that have their own strong high-tech sectors. This tendency is quite evident: the region˙s labour force is undereducated compared to the national average and a significant part of local industrial production consists just in assembling products from parts or mining. Local workers are not motivated to get better education, which reduces the region˙s chances for a long-term stable economic development.

The Ústí Region ranks above the national average in the GVA share of public administration, education, health and social work. One of the reasons for this is the higher proportion of socially excluded localities, the lower labour participation rate, and more numerous social minorities that have problems adapting to majority lifestyle. All these issues need to be addressed.

To enable comparison, the following table gives the proportion of the labour force employed in each of the above-mentioned sectors of the economy.

Table 25. Gross value added in current prices, 2013, % to total gross value added in the regions

	Gross Value Added in current prices, CZK	Agriculture, forestry and fishing	Manufacturing, mining and quarrying and other industry		Construction	Trade, transportation, accommodation and food service	Information and communication	Financial and insurance activities	Real estate activities	Professional, scientific, technical and administrative activities	Public administration, education, health and social work	Other service activities
			Mining and other without manufacturing	Manufacturing								
Czech Republic	3664726	2.6	6.2	24.9	5.6	18.1	5.0	4.8	9.0	6.6	15.0	2.3
Ústí Region	220715	2.2	17.2	24.4	6.3	15.0	2.9	2.0	8.3	3.9	16.0	1.7

Source: CZSO

7.2 Economic structure according to the sectoral distribution of employment

When compared to employment structure in the country as a whole, the employment structure of the Ústí Region clearly reflects the long-term industrial character of the region and the influence of traditional sectors such as mining and manufacturing on the sectoral distribution of employment (see

table 26). The region ranks relatively low in employment in agriculture and forestry, while employment in industry is above the national average. The high employment recorded in "Mining, quarrying and other industry except manufacturing" is sustained by the fuel and energy complex (coal mining and quarrying, the production and distribution of electricity and heat) though mining itself has been reduced substantially. Because of foreign investors (and other factors) the region also has above-average employment in manufacturing. What is also interesting is the relatively high employment in construction. This may be a legacy of the Socialist era when construction in the region was highly developed. In contrast, employment in the wholesale and retail sectors is distinctly below average: this is probably related to the low purchasing power of the region's population and the fact that its retail sector has to compete with commercial outlets beyond its borders. On the other hand, the transport and storage sector registers above-average employment, a fact that is clearly due to the advantageous location of the region. Employment in sectors linked with the tourist industry such as accommodation or food and beverages is below average, partly because the Ústí Region is not one of the country's main tourist destinations and partly also because of the low purchasing power of the region's own inhabitants. The below-average employment in the information and communication sector is mainly due to the low social capital of the region's population and the nature of the sector, which is mostly concentrated in Prague and partly in Brno. Employment in the financial and insurance industry is also below average, again possibly due to the low purchasing power of the population.

The onset of the global economic recession in 2008 had a major impact on employment trends in industry. In the years before the economic recession, employment data indicated that the region's industrial production was slowly recovering from the consequences of the country's economic transformation (the arrival of foreign direct investment and the development of industrial parks managed to stop the decline in industry employment and even increase it slightly before the crisis set in). However, the onset of the recession caused a significant drop in industry employment. The most marked drop in employment was registered in the manufacturing industry where over 6,000 jobs were lost between 2008 and 2009. Decline in employment during these years was significant in almost all the manufacturing industries followed by statistics: the only exceptions were manufacturing of rubber and plastic products, manufacturing of electrical equipment, and the repair and installations sector.

Employment data show that, in addition to the traditionally important mining and energy industries, the region also has a very strong engineering sector, especially electrical engineering, transport engineering, and manufacture of machinery and equipment. Other sectors with a significant share in

total employment are the chemical industry, glass industry, ceramic industry, building materials, and metallurgy, including the production of fabricated metal products. The most marked decline in employment was seen in the textile industry.

Beginning approximately with the transformation crisis in 1998, one can notice several basic trends in the changing structure of the regional industry and the relative importance of each sector for employment. Above all, there has been a sharp decline of employment in traditional industries: production has been scaled down, some operations have been wound up completely and the industries have been restructured to increase productivity and strengthen the importance of engineering, especially transport engineering (including chiefly the production of automotive components) and electrical engineering.

Table 26. Employment structure, % of labour force, 2013

	Agriculture, forestry and fishing	Manufacturing	Mining and quarrying and other industry (not manufacturing)	Construction	Trade, transportation, accommodation and food service	Information and communication	Financial and insurance activities	Real estate activities	Professional, scientific, technical and administrative activities	Public administration, education, health and social work	Other service activities
Czech Republic	2.8	27.8	2.8	6.5	23.7	2.5	1.8	1.5	7.5	20.2	2.7
Ústí Region	2.0	29.6	5.5	7.8	19.9	1.2	1.0	1.3	5.9	23.4	2.6

Source: CZSO

7.3 Structure of production, economic activity

As regards the overall entrepreneurial activity, the Ústí Region is among the regions with the lowest economic activity measured by the number of businesses per 1,000 inhabitants. It hosts 5.9 % of all active businesses registered in the Czech Republic (see table below).

Table 27. Economically active businesses, December 2013

Territory, Region (R), District	Registered businesses, total		Selected legal forms						
			Private entrepreneurs in business under the Trade Act	Private entrepreneurs in business under other acts		Business companies and partnerships		Cooperatives	State--owned enterprises
	Number	%		Agricultural entrepreneurs – natural persons	Others	Total	Joint--stock companies		
Czech Republic	1 470 929	100.0	863 038	28 689	140 974	300 120	21 261	11 900	167
Ústí Region	86 190	5.9	54 202	1 680	8 772	13 381	750	399	17

Source: CZSO

The share of public enterprises and corporations as percentage of all registered businesses is approximately on a par with the national average.

Table 28. Organizational structure of the national economy: businesses by group of institutional sectors, total and as % of businesses in the region – December 2013

Territory, (R), Region District	*Registered businesses, total*	*Public enterprises and corporations*	*%*	*Private enterprises and corporations*	*%*	*Foreign controlled*	*%*	*General government*	*%*	*Non-profit institutions serving households*	*%*	*Households*	*%*
Czech Republic	2 694 737	1 832	0,07	473 822	18	127 739	5	17 559	1	133 302	5	2 067 951	77
Ústí Region	172 030	131	0,08	22 125	13	6 464	4	1 147	1	9 143	5	139 483	81

Source: CZSO

The Ústí Region is one of the economically troubled regions of the Czech Republic. Over the past ten years it has been falling ever farther behind the national average and the more advanced regions. Yet, according to per capita GDP, the region is not among the economically weakest regions, but rather close to the national average. The region also has high labour productivity, which is, of course, connected with the strong presence of capital-intensive industries such as energy, coal mining, chemical production, etc.

The high productivity and the average performance of the economy in terms of GDP per capita are not sufficiently translated into the income of the region`s residents. The net disposable income of households in the Ústí Region has been one of the lowest in the Czech Republic. On the other hand,

household income, although it grows slowly compared to the other regions, is relatively stable and does not fluctuate much. The region reports the highest long-term unemployment in the country, although a large number of residents commute to work across its borders. What is still more serious, the region consistently shows a very high proportion of the long-term unemployed, who make up over fifty percent of its unemployed population.

The regional economy includes a significant share of mining and energy production (significant in terms of GDP, slightly less by employment). There are also other important traditional industries such as the glass industry, the production of porcelain, and the chemical industry. All of these have been or are currently being modernized, with a gradual reorientation toward new products (and markets). Industries whose rapid development came up around 2000 or later include the manufacture of electrical equipment and manufacture of parts for the automotive industry. Machinery is also a major sector, important not just for the region but for the Czech Republic as a whole.

The Ústí Region absorbed significant foreign investments, which contributed to its economic transformation and created new jobs. However, in many cases these came from manufacturers operating at the lower levels of global value chains – companies that supply components or simple parts according to the specifications of the producers of final products. The region hosts an unusually large number of foreign manufacturing firms (e.g. in the automotive industry) which regard their activities in the Czech Republic simply as low-cost country sourcing.

The region's innovation performance is low. The region reports the second smallest number of employees in research and development (R&D) per 10,000 inhabitants, which is even less than in the Vysočina Region, and the third lowest number of R&D workers in absolute terms. The number of R&D companies and organizations is comparatively small. Expenditure on research and development in the Ústí Region is the second lowest in the Czech Republic. The region also reports a low share of employees with a university degree; the share of this group in the overall employment structure grows at a below-average rate compared to other regions of the Czech Republic. Similarly, the share of skilled jobs in the region is low and increases very slowly. A comparison according to the proportion of companies with product innovation places the Ústí Region in the lowest third of the rankings. If revenues for innovative products are compared, however, the region is among the three best positioned regions in the country, which is probably due to the nature of the production, rather than to the innovation performance as such. This conclusion is supported by the fact that the region reports one of the highest percentages of products with very small innovation and, conversely, a very low share of products that were new to the market. Most innovations introduced by companies are therefore of little real significance.

At the end of 2012 and in the first half of 2013, a survey was carried out among (potentially) innovative companies and research organizations (Berman Group, 2012). The researchers conducted in-depth interviews with the representatives of 100 companies and 30 research organizations. The main results are presented below:

1. The survey focused on the region`s important sectors, which consist largely of low-tech and medium-tech industries. Because of this focus, the degree of innovation activity among the companies was higher than expected; innovation is practiced also by a significant number of low-tech companies. On the whole, however, the survey shows that the innovation economy is not yet well developed in the region: half of the businesses among which the survey was conducted carried out no research or development whatsoever. Innovation is a key competitive advantage for only about 1/3 of the companies surveyed.
2. However, the region does have several companies with a strong research and development potential. Some foreign companies also have the ambition to become more involved in research and development and gradually expand their activities with high added value in the Czech Republic.
3. The low level of cooperation with research and development organizations is partly caused by the absence of a technical university. Companies show widespread distrust with respect to the ability and willingness of universities to implement the programmes needed by businesses.
4. A big problem is that companies lack appropriate specialists in the sphere of R&D or development of innovative processes.
5. A much greater problem, with immediate negative consequences, is the general lack of well-qualified technical personnel at all levels of production and management: technologists, specialists in production, including the operation of certain machines in chemical companies, specialists in engineering or plastic/rubber materials and others.
6. Almost all the companies surveyed have complained about the decreasing number of secondary technical schools in the region and the declining quality of graduates.
7. To support research and development, the region needs primarily simple financial tools: innovation vouchers, proof of concept fund, patents fund.
8. Companies are very interested in closer cooperation with schools in the training of the future graduates. This may include internships and other forms of work experience or the involvement of people from businesses in teaching. On the whole, there seems to be an urgent need to support (and improve the quality of) technical education.

9. Companies would welcome and support all forms of “soft tools” networking – linking manufacturers from various industries or manufacturers and academics, procuring various kinds of advice when attempting to enter new markets, and other soft tools.
10. There is little cooperation with Saxony except for the branches of German parent companies in the Czech Republic. The existing “cooperation” consists mostly in deliveries to the German market or attempts to penetrate this market. (Berman Group, 2012)

8 The labour market characteristics of the region

A typical feature of the labour market in the Ústí Region is the relatively low cost of labour. The average monthly wages in the region were EUR 824 in 2015, still a comparatively low figure in relation to the Czech national average or the average in the neighbouring Germany (EUR 937). Most employees (56 %) work in the service sector. Industry (40 %) takes the second place, while agriculture provides work for only 3 % of the region˙s population.

Table 29. Basic labour market indicators, Ústí Region vs the Czech Republic, 1st quarter of 2015

	Ústí Region	Czech Republic
Population size	823 453	10 537 818
Share of economically active persons (%)	56.7	59.3
Unemployment rate	9.5	6.0
Share of the long-term unemployed among the unemployed (%)	52.6	45.7
Share of long-term unemployed men among the unemployed (%)	28.0	21.7
Share of long-term unemployed women among the unemployed (%)	24.7	24.1
Average monthly wages in CZK / EUR	CZK 22 270 / 824 EUR	CZK 25 306 / 937 EUR
Roma nationality, % of the total population	0.15	0.05

Source: CZSO (adapted)

The Ústí Region has one of the highest unemployment rates in the Czech Republic. In 2012 it was 14 % and in 2003 18 %. After 1990 the unemployment rate rose from 5 % to nearly 16 %, a development brought about by structural changes in the industry sector and technologies used (see Chart 6). The unemployment rate in 2015 was almost 10 %, which is still the highest percentage in the Czech Republic.

Chart 6. Unemployment in the Ústí Region, 1993–2012

Source: CZSO (adapted)

The structure of unemployment in the region shows a higher-than-average share of long-term unemployment, especially among men. More than half of the unemployed fall into this category. The high level of long-term unemployment goes hand in hand with lower wages and consumption, low social capital and human assets, lower future participation in the labour market and problems with the physical and mental health of the unemployed and their families.

Given the high unemployment figures and low level of economic activity, it is natural that the Ústí Region has the highest welfare benefits expenditure per person of all regions of the Czech Republic.

The unemployment rates differ significantly between individual districts of the region, from 8.62 % in Teplice to 12.18 % in Ústí nad Labem. The number of candidates for one job vacancy ranges from 7.4 in Teplice to 25.4 in Ústí nad Labem. These differences can also be seen in crime statistics where the Most district records three times more violent crimes than the Louny district.

Employment in agriculture has been falling over the last twenty years. Although crop areas make up 27 % of the region˙s total area, only 3 % of its inhabitants are employed in agriculture. The industrial and construction sector, which now employ 40 % of the workforce, have experienced a similar drop. On the other hand, employment in the service sector has been rising: at present the sector employs 56 % of the workforce.

The age structure of the unemployed differs from the average national data, showing a higher percentage of unemployed young people (under 29 years of age) and a smaller percentage of

unemployed older people (over 29). In 2015 the Ústí Region also showed an above-average share of the unemployed in the 40–49 age group (see table A4 in appendix 1).

Unemployment data broken down by education level show that the Ústí Region has a higher share of the unemployed with lower levels of educational attainment (primary education and secondary education without GCE) compared to the national average.

9 Education characteristics

Table 30. Education structure of the Ústí Region population compared to situation in the Czech Republic

	Primary	Secondary without GCE	Secondary with GCE	Higher education	Without education
Czech Republic, %	17.4	32.8	30.9	12.4	0.5
Ústí Region, %	21.5	34.6	28.1	7.8	0.9

Source: CENSUS, preliminary results 2011, CZSO, the author˙s own calculations

The Ústí Region is one of the regions with lowest average education levels: this problem has grown even worse after 1989 when the structure of its economy changed significantly. The school network in the region was fragmented in the past: the region used to be among those with the highest number of secondary schools per 1,000 pupils.

The workload of teachers in the region is among the highest in the Czech Republic; the Ústí Region also has the highest percentage of primary school pupils who have to repeat a year.

Figures indicate that the number of "practice-oriented" and "special-needs" classes has been falling, with a corresponding increase in the number of children with special educational needs who are integrated into regular primary school classes. In 2006 children in the Ústí Region had a four times higher likelihood of being placed in a school for children with specific educational problems.

The network of secondary schools has been streamlined, but it will take some time before the outcomes begin to show and assessment will be possible. The region has experienced a demographic decline; at present, however, there is an increase in the number of children in kindergartens and other pre-school establishments, who are gradually moving to primary schools. The streamlining of the secondary school network between 2006 and 2012 reduced their number to 96, i.e. nearly by one half compared to 2001. The number of schools offering two-year extension courses has dropped by one third, from 41 in 2007 to 27 in 2013; the number of students fell nearly by half.

The Ústí Region has one of the largest shares of primary school pupils who have to repeat a year at least once. Most of the secondary schools in the region offer vocational education and apprenticeship courses. Together with the Karlovy Vary Region, the Ústí region has the largest share of pupils embarking on vocational training completed with an apprenticeship certificate. Its secondary schools have accepted 86 % of all applicants in the 2013/2014 school year; however, only 65 % of the accepted applicants, i.e. just 56 % of all applicants, actually registered and began their studies.

The Ústí Region has a comparatively large number of pupils with special educational needs. The large clientele of counselling centres that provide pedagogical or psychological assistance to children and families signals the need to address the educational challenges faced by this group. All counselling centres work with children of various ages from kindergarten level up to secondary school level. However, despite a certain increase, the Ústí Region still has an insufficient number of psychologists and other specialists. The number of psychologists remains about the same; newcomers merely replace the experts who are leaving the region. The above-mentioned increase in specialist staff was mainly due to special education experts. Meanwhile, the workload of the counselling centres is growing and there are increasing demands on prevention.

In 2001 the Ústí Region had the second largest share of persons with incomplete or primary education among the regions of the Czech Republic – 27.3 % (the national average being 23 %). Although education levels in the region are gradually improving (in 2010 the share of persons with incomplete or primary education was 22.4 %, while the share of people with higher education rose from 6.1 % to 7.6 %), the region still ranks among the worst in the Czech Republic. Because of its socio-economic development, the improvement of its educational profile is much slower than similar processes going on in other parts of the country. This can be illustrated by a comparison of regional data on the education structure of the 25-64 population group, i.e. working-age people including those who have completed higher education by obtaining at least a bachelor's degree. The largest university in the region is the University of Jan Evangelista Purkyně in Ústí nad Labem. There are also branches of other higher education establishments (Czech Technical University in Děčín, several private higher education institutions in Ústí nad Labem, Most and Teplice), but none of them can even remotely compare to the Purkyně University in the number of students. In 2009 17,998 students were educated in public higher education establishments and only 286 in private ones (Czech Statistical Office, 2015).

The Purkyně University does not offer a full range of academic fields of study, which means that some of the students leave the region for other parts of the country. For example, in 2009 all higher education institutions in the Ústí Region had 13,266 students, while the total number of students

with permanent residence in the Ústí Region was 20,837 (CZSO, 2015). The number of students at universities in the Ústí Region doubled between 2001 (little over 6,000) and 2010 (nearly 14,000). Although the number of college and university students has been growing rapidly since 2011, it still remains significantly below the national average. The share of people with higher education in the region's population is 7.8 %, while the national average is 12.4 % (see Table 30 above). In contrast, the share of people with only primary education or without education is above the national average.

9.1 The discrepancy between supply and demand on the labour market

Although the average educational attainment of people in the Ústí Region is still below the national average, there is a considerable discrepancy between the supply of, and demand for, skills, which varies across the region. In some areas investors require workers with low skills (majority of the car industry, Triangle Strategic Industrial Zone near Žatec), while the supply side can offer a relatively larger number of highly-skilled staff (see OECD 2014). It can generally be said that low-skilled workers show a higher unemployment rate than well-educated experts. According to Froy, F. and S. Giguere (2010) the employment market in the Ústí Region is in a state of equilibrium where employers demand few skills and the supply side also presents workers with few skills. This situation hampers the development of employee skills since highly skilled labour is not in demand (OECD, 2014)

10 Conclusion

On the whole, the Ústí Region is a region with substantial problems and possibilities. The region can be characterized by high levels of unemployment and poverty, low social capital as regards both education and willingness to be educated. High unemployment and poverty lead to high welfare expenditure, low tax revenues, unfavourable health indicators and high levels of crime. The region's Roma minority is double the average size of the Roma population in other parts of the Czech Republic, which disrupts social cohesion even more. Environmental damage inflicted on the region after 1968 and the high intensity of mining and manufacturing have led to high levels of CO_2 production and poor air and surface water quality. All these factors, together with the overall negative image of the region, discourage educated people with high social skills from moving to the region, and support brain drain.

To counter these negative effects, the Ústí Region will have to pay more attention to education and promote overall social cohesion and pride in the region. Changing the above-mentioned negative image is considered important for attracting educated workforce and increasing the region's social

capital. The development of higher education institutions that should improve educational attainment of the existing population will further contribute to this process.

On the positive side, the favorable location of the region with respect to major economic and social centres, its good transport structure and a sufficient number of industrial zones provide the region with opportunities for fast economic development in the future. Its nature reserves, mountains, a developed network of cycling trails and a long history with rich heritage are all conducive to tourism development, which may help the region in the future.

11 Summative tables

Short Overview

Area: 5,335 km^2 (6.8 % of CR territory)
Population size: 825,842 (8 % of CR population)
Population density: 131 people per sq. km
Neighbours: FRG – Bundesland of Saxony, Liberec Region, Central Bohemian Region, Karlovy Vary Region, Pilsen Region.

Table 31. Demographic composition of the region in relation to age, gender, immigration, health and educational status, 2013.

	Unit	2013
POPULATION		
Average population size	Persons	825842
Number of women included		417338
Population aged (as of 31 December)		
0 – 14	Persons	128800
Number of women included		62721
15 – 64	Persons	560986
Number of women included		275045
65 or more	Persons	135334
Number of women included		79079
Average age of the population (as of 31 December)	Years	40.9
Per 1,000 inhabitants		
Live births	‰	9,8
Deaths	‰	11.2
In-migrants	‰	8.4
Out-migrants	‰	9
Natural increase	‰	-1.5
Net migration	‰	-0.5
Total increase	‰	-2
Marriages	‰	3.8
Divorces	‰	2.7
Abortions	‰	4.6
Infant mortality[2)]	‰	3.6

Neonatal mortality[3)]	‰	1.9
Abortions per 100 births		47
EDUCATION		
Secondary schools total		96
Full-time pupils		33 648
Including the following:		
Secondary grammar schools		23
Full-time pupils		8 058
Vocational education (without extension courses)*		78
Full-time pupils		24 680
Extension courses*		27
Full-time pupils		910
Post-secondary vocational schools		9
Students total	persons	2 407
Higher education institutions		2
Students of all types of study (Czech nationals); according to place of study	persons	11 856
HEALTHCARE		
Doctors total	FTEs	2 917
In non-state establishments		2 827
per 1,000 inhabitants		3.5
Inhabitants per 1 doctor	persons	283
Hospitals		20
Beds		4 873
Doctors (inpatient wards)	FTEs	711
Specialized treatment institutions		13
Beds		1 302
Long-term care facilities included in the above		6
Beds		485
Doctors in outpatient clinics	FTEs	2 040
Inhabitants per 1 doctor	persons	405
Independent GP offices		
For adults		321
For children and adolescents		149
For dental care		354
Pharmacies and other drug distribution points		199
Places in day-care nurseries (children under 3 years of age)		38
Sick leave		
Average number of people with sickness insurance	persons	281 078
Average sick leave rate	%	3.954
Due to illness		3.343
Due to work accidents		0.212
Due to other accidents		0.400

* Extension course (*nástavba* in Czech) – a form of study that normally takes two years and is designed for pupils who have already obtained an apprenticeship certificate after three-year vocational training and are interested in completing their secondary education with a GCE.

Table 32. Long-term development trends of healthcare services in the Ústí Region and sick leave rate in the region between 1995 and 2013

HEALTHCARE Ústí Region	Unit	1995	2000	2005	2010	2013
HEALTHCARE[1)]						
Doctors per 1,000 inhabitants		2.9	3.1	3.3	3.4	3.5
Inhabitants per 1 doctor	Persons	340	322	302	294	283
Hospitals		23	19	20	20	20
Beds		6 673	6 085	5 485	5 122	4 873
Independent GP offices						
For adults		284	316	320	313	321
For children and adolescents		166	158	158	157	149
For dental care		370	375	372	359	354
Pharmacies and other drug distribution points		115	169	185	186	199
SICK LEAVE						
Sick leave						
Average sick leave rate	%	6.024	6.496	6.042	3.691	3.954
Due to illness		5.534	5.940	5.485	3.243	3.343
Due to work accidents		0.248	0.237	0.238	0.189	0.212
Due to other accidents		0.242	0.319	0.320	0.259	0.400

Source: IHIS, CZSO

11.1 Tables, Charts, Maps, Figures

Tables:

Table 1. Core cities and towns

Table 2: Territory of the Ústí Region by land type – change between 2000 and 2014 (ha)

Table 3. The volume and development trends of agricultural production in the Ústí Region

Table 4. Districts of the Ústí Region

Table 5. Representation of political parties in the regional assembly, 2013

Table 6. Population trends in the selected regions according to results of the population and home CENSUS

Table 7. Ageing index in the selected regions in 2013 – comparison with the Czech Republic

Table 8. Average life expectancy at birth in the regions in 2012–2013

Table 9. Reported neoplasms per 100,000 inhabitants by sex of patient (average for 2007–2011)

Table 10. The ratio of early retirement pension recipients to full retirement pension recipients in 2008–2013

Table 11. Households in selected regions in relation to subsistence income in 2011 and 2014 (net income after housing costs)

Table 12. The average share of unemployed household members in 2014

Table 13. Households and their members in relation to median average income in 2014 (net income after housing costs)

Table 14. The level of material deprivation of household members in the selected regions in 2014, limits on consumption

Table 15. Shares of households having problems with debt repayment in 2011

Table 16. UNESCO heritage properties in Czech regions

Table 17. Number of protected heritage in danger 2015

Table 18. Amateur cultural activities in the regions in 2014

Table 19. Trends in recorded crime between 2007 and 2013 (crimes per 1,000 inhabitants)

Table 20. Recorded crime rankings in the Czech Republic in 2007, 2010, 2013

Table 21. Recorded crime in the Ústí Region broken down by type (2013)

Table 22. Level of concern about specific types of crime in the Ústí Region in 2009 (rated on a 1–6 scale)

Table 23. The estimated number of problematic drug users per 1,000 people (15–65 years) in 2013 – average figures by region

Table 24. Population by religion, 26 March 2011 (results according to place of permanent residency)

Table 25. Gross value added in current prices, 2013, % to total gross value added in the regions

Table 26. Employment structure, % of labour force, 2013
Table 27. Economically active businesses, December 201
Table 28. Organizational structure of the national economy: businesses by group of institutional sectors, total and as % of businesses in the region – December 2013
Table 29. Basic labour market indicators, Ústí Region vs the Czech Republic, 1st quarter of 2015
Table 30. Education structure of the Ústí Region population compared to situation in the Czech Republic as a whole
Table 31. Demographic composition of the region in relation to age, gender, immigration, health and educational status, 2013.
Table 32. Long-term development trends of healthcare services in the Ústí Region and sick leave rate in the region between 1995 and 2013

Charts:

Chart 1. Population migration by region in the first three quarters of 2014
Chart 2. Population migration in the districts of the Ústí Region – first three quarters of 2014
Chart 3. Number of doctors (dark blue) and beds in hospitals and other healthcare establishments (light blue) per 10,000 inhabitants in 2013 – selected regions
Chart 4. Households in selected regions in relation to subsistence income in 2011 and 2014 (net income after housing costs)
Chart 5. Reported difficulty in repaying debt (by region)
Chart 6. Unemployment in the Ústí Region, 1993–2012

Maps:

Map 1. Ústí Region: administrative divisions and location within the Czech Republic

Fig. 1. System of government. Governmental bodies and commitees

Appendix (see below)

Table 1A. Welfare benefits. 1st quarter 2015.
Table2A. Unemployed as % of all reachable population, 1st quarter 2015
Table 3A. Crime rates, 1st quarter 2015
Table 4A. Age structure of the unemployed in the Ústí Region compared to Czech Republic, 2015

Appendix 1. Statistical indicators

Table 1A Welfare benefits. 1st quarter 2015.

	All compensations	Including						
		child benefit	social benefit	housing benefit	parent support	foster care benefit	birth benefit	funeral benefit
Czech Republic	3.5377	0.3159	-0.0002	0.7025	2.3094	0.1947	0.0140	0.0013
City of Prague	3.4393	0.1232	-0.0001	0.7510	2.4359	0.1183	0.0101	0.0009
Central Bohemian R.	3.2566	0.2410	-0.0002	0.3298	2.5176	0.1552	0.0121	0.0012
South Bohemian R.	3.2775	0.3205	-0.0003	0.4819	2.2635	0.1962	0.0142	0.0014
Pilsen R.	3.0130	0.2450	-0.0002	0.3630	2.1884	0.2035	0.0127	0.0008
Karlovy Vary R.	3.7739	0.4162	-0.0001	0.9646	2.1007	0.2697	0.0214	0.0013
Ústí R.	4.2150	0.4462	-0.0003	1.2959	2.2051	0.2457	0.0209	0.0015
Liberec R.	3.7411	0.3433	-0.0007	0.8552	2.3168	0.2088	0.0158	0.0017
Hradec Králové R.	3.2819	0.3146	-0.0002	0.5553	2.2207	0.1764	0.0138	0.0014
Pardubice R.	3.3429	0.3432	-0.0002	0.5085	2.2731	0.2048	0.0121	0.0014
Vysočina R.	3.1408	0.3516	-0.0002	0.4027	2.2073	0.1672	0.0109	0.0012
South Moravian R.	3.5099	0.3171	-0.0002	0.6758	2.3359	0.1662	0.0138	0.0014
Olomouc R.	3.4956	0.3762	-0.0002	0.6800	2.2039	0.2187	0.0153	0.0016
Zlín R.	3.1327	0.3336	-0.0005	0.4688	2.1335	0.1845	0.0112	0.0016
Moravia Silesia R.	4.1019	0.4106	-0.0002	1.2351	2.1501	0.2885	0.0162	0.0016

Source: CZSO

Table 2A. Unemployed as % of all reachable population, 1st quarter 2015

	Ústí Region	Districts						
		Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí nad Labem
Unemployed as % of all reachable population	**10.42**	10.1	10.8	8.9	9.6	12.7	8.6	12.2
Candidates for 1 vacancy	**14.0**	17.7	23.0	9.2	9.3	23.9	7.4	25.4

Source: CZSO

Table 3A. Crime rates, 1st quarter 2015

	Ústí Region	Districts						
		Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí nad Labem
Recorded crimes	**0.76**	0.69	0.71	0.62	0.57	1.00	0.83	0.85
Violent crimes	**0.06**	0.06	0.06	0.04	0.03	0.09	0.06	0.05

Table 4A. Age structure of the unemployed in the Ústí Region compared to Czech Republic, 2015

	Ústí Region	Czech Republic
Unemployed aged 15-29, as % of unemployed	32.8	28.9
Unemployed aged 30-39, as % of unemployed	27.4	27.9
Unemployed aged 40-49, as % of unemployed	24.4	20
Unemployed aged 50-, as % of unemployed	15.6	23.2

Source: CZSO

References and data sources

"Culture in the Regions 2011", a survey conducted by the Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences (NESSTAR archive), National Institute of Folk Culture, National Information and Consulting Centre for Culture. http://nesstar.soc.cas.cz/webview/ Accessed 11. 11. 2015

Atlas of the Czech Republic. http://www.atlasceska.cz Accessed 12. 11. 2015

Berman Group. 2012. Průzkum trhu výzkumných a vývojových potřeb podnikatelských subjektů v Ústeckém kraji. Résumé. http://www.kr-ústecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1683906 Accessed 19. 1. 2016

CSO (2014) Statistická ročenka Ústeckého kraje (Statistical Yearbook of the Ústí Region) – 2014. https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-usteckeho-kraje-2014-uwywd6jnrx Accessed 16. 12. 2015

Czech Social Security Administration, http://www.cssz.cz/en/about-cssa/ Accessed 10.12.2015

Czech Statistical Office (2015) http://vdb.czso.cz/vdbvo/en/maklist.jsp?kapitola_id=17& Accessed 12. 1. 2016

CZSO. Czech Statistical Office. https://www.czso.cz/csu/czso/home 12.12.2016

EU SILC, 2014. EU-Statistics on Income and Living Conditions. http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions Accessed 15.1.2016

Friedmann, J. (1966). Regional development policy: a case study of Venezuela (No. HT395. V4 F7).

Froy, F. and S. Giguère (2010), "Putting in Place Jobs that Last: A Guide to Rebuilding Quality Employment at Local Level", OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Working Papers, No. 2010/13, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/5km7jf7qtk9p-en.

GOTTMANN, J. (1980): Confronting Centre and Periphery. In: Gottmann, J. (ed.): Centre and periphery.Beverly Hills, s. 11–26.

ICSP: Institute of Criminology and Social Prevention http://www.kriminologie.cz Accessed 12. 12. 2015

IHIS, 2004. Institute of Health Inofrmation and Statistics of the Czech Republic. 2004. http://www.uzis.cz/en/ Accessed 18. 1. 2015

Marešová, A. – Cejp, M. – Holas, J. – Martinková, M. – Rozum, J. 2014. Analýza trendů kriminality v roce 2013. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

National Heritage Institute. Národní pamatkový ústav. http://www.npu.cz/ Accesed 10. 12. 2015

National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction https://www.drogy-info.cz

O'Brien, P. (1982). European Economic Development: The Contribution of the Periphery*. The economic history review, 35(1), 1–18.

OECD (2014), "Overview of the Czech Republic case study areas", in Employment and Skills Strategies in the Czech Republic, OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/9789264208957-6-en Accessed 12. 1. 2016

Patočková, V., Čermák, D., Vojtíšková, K. 2012. Kultura v krajích České republiky. Praha: SOU AV ČR.

Police Presidency of the Czech Republic http://www.policie.cz Accessed 12. 1. 2016

SPF Group, v.o.s. (2012a) PROGRAM ROZVOJE ÚSTECKÉHO KRAJE 2014-2020, A.1 PROFIL KRAJE. http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1671370 Accessed 16. 12. 2015

SPF Group, v.o.s. (2012b) PROGRAM ROZVOJE ÚSTECKÉHO KRAJE 2014-2020, A4: ANALÝZA SWOT. http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1671373 Accessed 16. 12. 2015

SPF Group, v.o.s. (2012c) PROGRAM ROZVOJE ÚSTECKÉHO KRAJE 2014-2020, Návrhová část. http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1671370 Accessed 16. 12. 2015

Ústí Region Annual Report, 2013. http://www.kr-ustecky.cz/vyrocni-zpravy/ds-98826 Accessed 12. 12. 2015

Ústí region official web page http://www.kr-ustecky.cz/, 25. 12. 2015

Wallerstain, I. (1979) The Capitalist World-Economy. Cambridge, MA, Cambridge University Press

Základní informace o kraji (2003). http://www.kr-ustecky.cz/zakladni-informace-o-kraji/d-183261 Accessed 16. 12. 2015

7 The Vysocina Region

(a study for comparative electronic publication)

Written by the Team of Faculty of Humanities, Charles University, Prague

Libor Prudky (Team Leader and main author), Inna Cabelkova, Olga Smidova

Contents:

1 Historical Overview 210

2 Overall Regional Characteristics 211

3 Regional Government 214

4 Demographic Data 217

5 Social Life and Culture, Norms, Religion and Professional Ethics, Social Structure (Wages, Education, Living Standard, Leisure Activities) 220

6 Industry Structure 231

7 Labour market 236

8 Education Characteristics 239

9 Summative Tables 244

10 Summary 247

11Tables, Charts, Maps 248

Literature and sources 250

1 Historical Overview

The long-term comparison reveals that the Vysocina region appears to have remained historically in the previous phase of modernisation of society. Significantly, the number of the region's inhabitants has not changed between 1869 and the present day.

Chart 1. Development of population size in the Vysocina Region

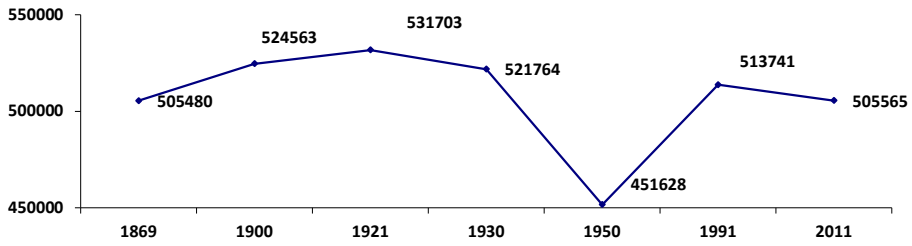

Source: Census, CSU

The fixed base index between 1869 and 2011 stopped at value 1. During the same period in the Czech territory the population growth reached almost 38%. The long-term comparisons show that the Vysocina Region has experienced a different development of population growth from other areas of the Czech Republic. In the first instance, the rate of the region's development up to 1930 was slower than that of the development of the rest of the country. After the Second World War, due to the removal of the German speaking population and also due to the Holocaust, the number of the region's inhabitants fell radically, only to 'creep up' to the levels of 1869 now.

Administratively, the Vysocina Region is a new entity. It lies on the border of two historical lands, the Czech lands and Moravia which formed part of the Czech kingdom for more than a thousand years. The two historical lands and a part of Silesia now comprise the Czech Republic. Although there are no strong ethnic, linguistic or spiritual differences between these parts, nevertheless certain differences (traditions, certain nationality issues, the importance of folklore etc) may be noted. The fact that the border intersected Jihlava, today's Vysocina centre, meant that the town had to be governed not locally but nationally. Added to that, silver was mined in Jihlava in the Middle Ages, which contributed to the town's importance. Furthermore, Jihlava and the surrounding districts were partly colonized by German speakers. The region was thus significantly influenced by the repatriation of the German-speaking population, after World War II as well as by the Holocaust. The German repatriation impacted mainly the border areas of the Czech Republic, the inner one thus affected being Vysocina. Similarly, it also experienced a greater impact by the Holocaust. (We might remember the Vysocina Region as a birthplace of Mahler, Schumpeter and other prominent personalities from the Jewish diaspora).

2 Overall Regional Characteristics

The Vysocina Region is situated centrally within the Czech Republic. It covers 6796 square kilometres. Its area places it into the 5th place among the 14 regions of the Czech Republic. On 1 January 2015 there were 509 895 people in the region, with density of 75 persons per square kilometre, thus placing it as the third least populated region in the Czech Republic.

Map 1. Location of Vysocina Region on the map of the Czech Republic (Vysocina Region in red)

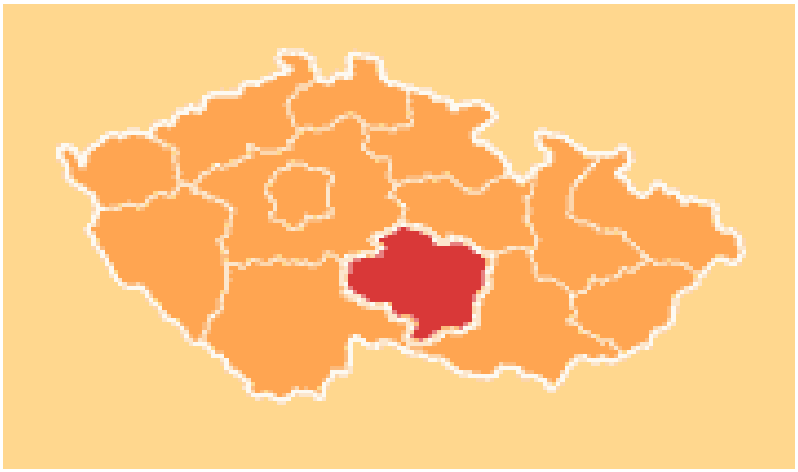

The Vysocina Region is almost entirely covered by the largest hill complex in the Czech Republic, namely Ceskomoravska vrchovina (Vysocina), hence the region's name. The highest point in the area is the Javorice hill (837m) south of the regional town of Jihlava, the lowest point is situated near the town of Trebic, at the point where the river Jihlava leaves the region (239m). The region also has two nature reserves (areas with a higher protection status due to its exceptional natural characteristics) – Zdarske Hills and Zelezne Mountains. The region is attractive for its low pollution levels and healthy woodlands, it has significant lakes as well as important water sources. Variety is a characteristic of the region. The proportion of town-dwellers in the Vysocina Region is the lowest among all the regions in the Czech Republic. Overall, the region has 34 municipalities with the statute of town and this, too, is lower than average in the Czech Republic. The majority are small towns. Only one town in the region has more than 50 000 inhabitants (19th largest town in CR). The second largest town is Trebic (almost 37 thousands inhabitants), only two other towns have more than 20 000 inhabitants: (Havlickuv Brod, 23 thousands) and Zdar nad Sazavou (21.5 thousands). The towns with more than 10 000 inhabitants are Pelhrimov (16 thousands), Velke Mezirici (11.6 thousands). Humpolec, Nove Mesto na Morave, Jihlava, Trebic, Havlickuv Brod, Zdar and Pelhrimov used to be district towns.

The climatic conditions do not vary greatly from other regions. The slightly higher altitude leads to harsher winters, but even so the average temperature in the winter exceeds 5 degrees Celsius. The summer temperatures do not fall below 10 degree Celsius.

The Vysocina Region has, among the monitored regions, the smallest levels of soil damage. This is partly relating to the higher share of traditional agricultural practices (higher share of potato planting, the presence of cattle and other domestic animals, as well as smaller cultivated areas adjacent to the small villages).

These facts should be given more respect and attention generally, being one of the fundamental sources of a stronger sense of regional identity and social contentment among the population. It is also important to note that it is this approach towards agricultural activities which can provide means towards greater resistance of the natural world in the face of devastating – and globally experienced – influences, such as extremes in weather patterns and even global warming. These facts are also reflected in the condition of the woodlands and water. The woodlands are expanding even though the increase still shows a high proportion of monoculture (the share of *picea abies* is still 53% in the Czech woods; pines constitute 78% of all trees). Potential changes are possible but long-term. The state still owns over 60% of all the woodlands and a further 16.4% are owned by towns and villages. The condition of the Vysocina woods is slightly above the country's average.

The water supply infrastructure is characterized by high differentiation. The Vysocina region is rich in water sources, an area through which the European watershed divide passes. High quality sources of drinking water, are still plentiful, eg, the reservoir on the Zelivka river supplying drinking water to Prague and a large part of central Bohemia.

As regards raw materials, uranium is present in the region. It is still mined near Rozinka, utilizing the sulphuric acid process. It is the only place in the Czech Republic, which is generally rich in uranium, where mining continues. The current understanding that the uranium mining will not have a negative effect on the Vysocina ecology is hopefully right. Nevertheless, it is necessary to take care of the Vysocina water resources. It is this care which is tied up with the traditional agricultural methods as well as a further investment into the waste water sector and the refuse sector as such.

The Vysocina Region constitutes a different form of periphery from other peripheral regions of the Czech Republic. The other peripheries are located in the border areas; the peripheral state is defined by high unemployment, very low educational levels, indicators of disappearing heavy industry and mining, severely damaged environment and fundamental de-population, brought about by repatriation of German settlers after World War II. These other peripheral regions (Ustecky, Karlovarsky, Moravskoslezsky and northern part of Olomousky region) were by-and-large part of the Sudetenlands. This also meant that they became a part of Germany during World War II. Against this, the Vysocina Region represents a sort of 'historical internal periphery'. Its relatively high altitude (in

the Czech context), harsher nature, more complicated access to the population centres, relatively few towns, rural lifestyle; all these characteristics present Vysocina as a special type of periphery. Typically, it is populated by small villages, it has the highest share of people engaged in agriculture, and a very low share of people engaged in the service industries (relative to the average in the whole of CR). More people are leaving the regions than those moving in, the possibilities of high skilled jobs are much lower than the Czech average with significantly fewer people and companies engaged in research and development .

From the standpoint of this project, another relevant fact is that only one public university is found in the region, founded only in 2004, and so far without an established tradition and wider impact. This also is one of the characteristics of Vysocina Region's peripheral standing among the regions of the Czech Republic. The high loyalty found among the population towards their village or town, the long-term settlements in these and an identity forged around these are the Vysocina's traits/characteristics with long historical roots and as such provide possibilities of a further development. Similarly, the differences in the lifestyle as compared with other regions – the tradition of modesty, simpler life and lower consumption – are evident here. It is probably these traits that lead to the high satisfaction of the Vysocina population with the region, even if the living standard indicators appear lower.

The mobility in the Vysocina Region is characterized by a long term tendency to emigration. In 2007 the Vysocina Region showed a record growth in inward settlement of 1 539 people, since 2009, however, the trend showed greatest loss nearing the limit of 800 persons. The Vysocina Region falls among the four regions with greatest loss of population.

Most people from Vysocina Region leave the region for Prague and Central Bohemian regions. The proportion is equal between the two regions. There are around 6 500 foreigners in the region. The greatest numbers of these are from the Slovak Republic, Ukraine, Vietnam and Germany.

The regional challenges and possibilities are of several types. The core in their determination is setting out the aims. For this purpose we understand the decisive aim as the development of the region's quality of life.

This means primarily, in this context, the existing possibilities of the region's development and the degree of their utilization. Furthermore, those possibilities in which this region stagnates behind in comparison with other regions. And finally, there are the possibilities relating to the achievement of officially stipulated strategies and aims for the region's development.

The possibilities of improving the quality of life are based mainly on the regional and natural disposition, on the local quality of life, on the quality of life and cohesion among the small settlements, on the long-term inhabitants' loyalty towards their communities and the region, on the traditional agricultural practices, on the rich traditions of citizens' initiatives and activities, on the

traditional and more modest attitudes towards life, on the higher religiosity and on the significant traditional creativity. All these characteristics reach wider than their present experience. A greater interaction between the creation of the region's strategy and its realization through the involvement of communities and villages, a greater support through the principle of subsidiarity, a greater confidence in the communities and people; these all present the foundation for the future development of the stated possibilities. Simultaneously, they can also serve as a fundamental source for greater development of the citizenship concept which constitutes a significant item in the growth in/of the quality of life. The danger lies in the fact that the listed possibilities are finite and without assistance they can cease. Without a well thought-out support strategy they will disappear. With regards to industry, the traditional influences touch mainly the car-making industry as well as, to a lesser degree, the engineering sector. These evidently require resources and assistance as they are well behind the national average. Primarily, the need is to support research and development, expand IT, and other sophisticated sectors and technologies. The region has practically no base for the development of these sectors. This presents a serious handicap for the region's development.
Similarities exist, too, with the development of education. The share of educated students is high but the job possibilities in the region do not reflect this.

3 Regional Government

The region has currently 704 municipalities and smaller settlements reach 1402. The municipalities with less than 1000 inhabitants constitute almost 91% of all villages. The smallest settlements, those with less than 200 inhabitants, constitute almost 47%. These data are extremely high when compared with the rest of the Czech Republic. Only 34 municipalities have the status of a town. Together with one of the neighbouring regions, the Jihomoravsky Region, the Vysocina Region constitutes an area NUTS 2. This is a continuation of the territorial arrangements between 1961 and 2002. During those years a significant part of the Vysocina Region belonged to the Jihomoravsky Region with its centre in the second largest town in the Czech Republic, Brno.

Territory of the Vysocina region is administratively divided into five districts, 15 administrative municipal councils with wider scope (ORP) and 26 authorised council offices (POU). The Regional Office is at the top of the region's administration. It is led by a Governor who is elected by the Regional Council. The Council also elects the executive body, the Board Assembly. This currently consists of: the Governor (who chairs the Council and the Board), two Deputies and six further members. The Board members are responsible for transport (a Deputy), finance, analysis and grants

(a Deputy); the other members are responsible for education, youth and sport, regional development and the territorial plan, thirdly, the sphere of social and family policy, then the sphere of forestry and water economy, agriculture and ecology, followed by culture, conservation and travel and finally, the multicultural and voluntary sectors. There are altogether 45 Councillors. They work in eight committees. The Council is the highest body in the region. It is elected for four years.

The regional administration serves the Council but also carries a number of tasks transferred from the national level. The administration is headed by the Director of the Regional Council and consists of nine departments.

Some of the government tasks are divided according to the former Districts but nevertheless the District Administrative /Autonomy Bodies (so called District offices headed by the elected Office Superintendant) were abolished. Their competences and responsibilities have been transferred to the Regional Office and the Council, partly also to the so called municipalities with wider scope (ORP). These number all former district towns and other larger towns. A further level of administration and autonomy is formed by the so called authorized municipalities (POU – their municipal offices carry the right to administer certain activities of the government). This is a fundamental level of autonomy; both municipalities with wider scope and the authorized municipalities, as well as other municipalities are headed by a Mayor and a Council elected for four years. The size of the Council differs according to the size of the municipality. In the larger municipalities the Council elects not only the Mayor but also his Deputy, and the Board of the municipal Council. The Board is the executive body of the government and also primarily the bearer of the municipality's autonomy. The municipalities without the ORP or POU status normally have no share in the executive government process.

The regional town of Jihlava has a special place in the Vysocina Region. It is the only town which has the status of 'statutory town'. This position normally belongs to towns with more than fifty thousand inhabitants. Their competences are not radically different from those of other large municipalities. It is headed by a Mayor and the executive government field is usually wider than that of other municipalities. In the Vysocina Region, this is enhanced by the fact that Jihlava is also a regional centre.

Some parts of the government structures still adhere to the district model. This, for example, pertains to the legal institutions, the institutions representing the government, the police and several others. Occasionally, the differences between the government, the municipal government and other institutional structures create problems. This highlights the need to complete the government reforms so that its different parts are compatible. The problems associated with the departmental approach, typical of the government, still remain greater than if a compatible institutional government structure was created. This leads to long-term delays in resolving complex problems in

the lives of the regions, municipalities and citizens. It has to be noted that the majority of problems are of a complex nature.

The political governance of the region relys, both nationally and locally, on the political parties. In the municipal councils it is primarily the local interest groups, mostly without connections to the political parties, which are active in the region. This is largely due to the limited membership of the parties, the KSCM (Communists), the CSSD party (Social Democrats) and the KDU CSL (Christian Democrats), have all less than 1000 members each in the Vysocina Region. This is reflecting a similar reality across the Czech Republic.

Elections are held at the different levels of representative democracy. The highest legislative body in the Czech Republic is the Parliament. It consists of the Chamber of Deputies (elected by proportional representation (PR), with a threshold of 5% of the votes cast, once every four years) and the Senate (elected by a majority according to the 82 electoral districts, out of which the Vysocina Region has three. Election is for six years, while every two years a third of the Senators are re-elected). In 2013 there was the first direct presidential election. The Vysocina Region voted significantly above average in the presidential election, both in voters' participation (52.1%) and in the votes for the candidate, Milos Zeman. Overall the region's voters cast over 64% of votes for him, almost the highest percentage of all regions. The elected candidate M. Zeman considers Vysocina 'his' region, his permanent address is in the area and this contributed greatly to the election result.

His election was partly aided by the traditionally left-leaning orientation of the region's voters. It is shown in several directions. Firstly, in the elections to the Chamber of Deputies (main legislative body in CR, which approves the government statutes and laws and elects the Premier); in both the 2006 election and the last elections in 2013, the Czech Social Democratic Party secured most votes. (In 2006 it was over 35%, in 2013 the share was 23%). The share of the Communist Party is also significant – in 2006 it secured in the Deputies Chamber election almost 15% and in 2013 almost 17%. The place of the centre-right Christian Democratic Union (KDU CSL) must also be noted; it obtained in 2006 over 12% votes in the Vysocina Region, in 2013 it secured 10.5% votes. The changes in 2013 were a result of a strong entry by a newly formed political movement called 'ANO, it will get better', spearheaded by a successful entrepreneur (the third richest person in the country). The movement entered the elections with the promise that the technocrats will 'manage it'. This new group obtained 15.9% of votes in this region's 2013 election. ANO places itself in the centre of the political spectrum. The share of the centre-right was larger in the past – the strongest party of this type was in 2006 the Citizens Democratic Party (ODS) which won 27.7% votes in the election and was in the second place in the Vysocina Region. However, in the 2012 their share was only 6.8%. The left wins even in the regional elections. In the last voting in 2012 in the region, the Ceska Socialne Demokraticka party secured almost 30% votes, the Communists came second with almost 20%, the

KDU CSL obtained 12.3%, whilst ODS gained only 10.3% of votes. The voters' participation at the regional elections was relatively low – about 41%. At the same time the membership of the Ceska Socialne Demokraticka party – the strongest political subject – is currently only 940 members.

The fundamental factor for the development of civil society in the region are not the political parties but citizens' activities, associations and groups (voluntary organisations, NGO's) active in municipalities. The high numbers of the NGO's are characteristic for the Vysocina Region. There are around 2 200 local associations, representing 6.3% of those in the Czech Republic. The citizens' involvement, traditionally connected with domicile and land, is one of strong resources available for further development of this region.

Future Objectives, Trends and Focus as Described in Regional Strategy Plans

In 2012 A Strategy for the Development of the Vysocina Region to 2020 was completed. This was preceded by A Strategy for Innovation in the region. (Both issued by the Regional Office in Jihlava).This Strategy document is rightly used as a starting point for a short introduction of aims, trends and foundations for the future development of the region. This is the most comprehensive study up to date.

A. VYSOCINA AS AN ATTRACTIVE OUTDOOR/COUNTRY SPACE (A.1 Functional Regional Centres; A.2 Attractive Countryside; A.3 Development of Agriculture)
B. VYSOCINA PEOPLE (B.1 Effective and Targeted Education; B.2 Improving Quality of Service in Healthcare; B.3 Adaptation of the Network of Social Services to New Challenges)
C. PROTECTION OF NATURAL RESOURCES (C.1 Water as an Important Part of the Vysocina Region; C.2 Effective Economy for the Vysocina Woodlands)
D. MODERN INFRASTRUCTURE (D.1 High Quality Regional Road Network; D.2 Modernization of Railways and an Improvement in Passenger Railway Transport; D.3 Introduction of Suitable Energy Sources and Energy Savings; D.4 Intelligent Refuse Solutions; D.5 Widening of ICT Infrastructure)
E. COMPETITIVE ECONOMY (E.1 Small and Mid-size Companies as the Backbone of the Regional Economy; E.2 Support for Electronic Services and Electronic Security; E.3 Exploration of the Possibilities of Tourism)

An integral part of the Strategy is the implementation of tools for the individual sub-regions and the control instruments for achieving the targets. This also presupposes the connection with the national development strategies.

4 Demographic Data

Vysocina Region, like most of other regions in the Czech Republic, is demographically fairly homogenous.

Table 1. Number of foreign residents in the Vysocina Region (without political asylum).

	2000	2005	2010	2013
Foreigners excluding asylum seekers	4198	6160	8023	7775
Slovakians		936	1613	1939
Ukranians		2710	2496	2125
Vietnamese		613	1195	1205
Employed foreigners total	3778	5855	5854	5809 (2011)

Source: CSU

Currently the share of foreigners is insignificant. In 2013 foreigners constituted around 1.5 % of the population. Typically, most foreigners work in low-skilled positions even if their personal education and qualifications as well as professional experience could lead to more highly skilled jobs.

Among the demographic characteristics, the Vysocina Region stands out due to the smallest change in the number of residents between 1991 and 2000, as well as in the following 15 years (both in the natural growth and in migration). In the population, women are slightly more numerous but it is the smallest share among the regions of the Czech Republic. Current birth rate – 10.5 of live births per thousand – is slightly lower than in 1994. (It was 11.2 per thousand then) The region has the highest marriage rate among the Czech regions which is 73.1% among the singles. The divorce rate places the region also among the group of regions with the lowest rate of divorce. (Around 44%)

Table 2. Overview of age structure and abortions in the Vysocina Region

Index	1994	2000	2005	2010	2014
Number of over 65 y.o	67272	71279	73593	81858	92924
b.i.	1,000	1,060	1,094	1,217	1,381
%	12,86	13,68	14,22	15,90	18,22
Average wage absolutely	36,3	38,1	39,5	40,8	41,9
b.i	1,000	1,041	1,088	1,124	1,145
Abortions per 1000	50,1	41,5	34,0	29,6	26,6
b.i.	1,000	0,828	0,678	0,591	0,531

Source: CSU

The age structure of the region's population shows above average share of categories up to 15 years and over 65.

The share of live births to single mothers in the period 1998–2000 is also the lowest in the Vysocina Region (together with the Zlin Region); in 2000 it was the lowest among all the country's regions (33.7%). In the whole Czech Republic it was 44.2%. Similar structure applies to abortions – the lowest is found in Vysocina (together with Pardubice Region). During the last 17 years the abortion rate has almost halved, albeit with the numbers of spontaneous abortions increasing even in this healthy region.

Standard death rate (1996-2000) is the highest in the Usti and Labem Region, the Vysocina Region is average within the Czech Republic.

Median life expectancy (estimate of a life span at birth) was in the Vysocina Region in 2012–2013, 75.88 years for men (Czech Republic expectancy 75.23 years) and 81.68 for women (Czech Republic expectancy 81.13 years). The values are almost highest among all the regions.

The health of the Vysocina inhabitants shows positive results in most of the studies. The health service experiences difficulties with lack of resources to secure field health and ambulatory care. The region has 10 contributory (non-private) health premises, five of which are hospitals. The region has four well equipped first responder services.

Dynamics of the work absences development in the Vysocina Region is same as the Czech average but those caused by illness are lower.

Table 3. Average work absence and absence due to illness in the regions for the period 2003–2011

Region	2003	2005	2007	2009	2011	Index 2003=100
Total ČR	6,814	6,126	5,619	4,184	3,638	53,4
Vysočina	7,082	6,356	5,861	4,309	3,788	53,5
Illnesses proportion						
Celkem ČR	6,186	5,521	5,050	3,687	3,173	51,3
Vysočina	6,328	5,627	5,154	3,698	3,193	50,5

The development of illnesses which pose the greatest danger to life is positive.

Table 4. Registered tumours in the regions in 2011 according to Sex, per 100 000 population, average for the period 2007–2011

Region	2003	2005	2007	2009	2011	Index 2003=100
Total ČR	6,814	6,126	5,619	4,184	3,638	53,4
Vysočina	7,082	6,356	5,861	4,309	3,788	53,5
Illnesses proportion						
Celkem ČR	6,186	5,521	5,050	3,687	3,173	51,3
Vysočina	6,328	5,627	5,154	3,698	3,193	50,5

Regarding other illnesses their numbers are falling in the Vysocina region. It is positive that this includes also the so called civilization illnesses.

The state of the region's inhabitants' health, so important to the quality of life, certainly cannot lead to the description of the region as ' less developed'. The one problem remains restricted access to the healthcare for about a quarter of the population, primarily in the small, distant villages. On the other hand, neither the doctors' numbers nor the hospital bed numbers in the Vysocina Region are lower than the country's average for regions without teaching hospitals. Specifically, there are about 38 doctors per 10 000 inhabitants and around 85 hospital beds for 10 000 of the region's residents.

The number of dispensaries, including those located in hospitals, grew significantly in the last two decades in the whole country to reach 2 796. This is averaging one dispensary per 3 759 people. The number of dispensaries grew in all regions. In the Vysocina Region it grew by 89 dispensaries in this period.

5 Social Life and Culture, Norms, Religion and Professional Ethics, Social Structure (Wages, Education, Living Standard, Leisure Activities)

The social structure of the Vysocina population is determined not only by income levels, education, leisure activities and living standards but by the quality of life itself. The high quality of life in the Vysocina Region is, inter alia, influenced strongly by its clean environment.

The Vysocina region ejoys the status of the 'healthiest region' of the Czech Republic, primarily due to low levels of pollutants (Even here an improvement is possible, particularly in the Zdar area, with its share of heavy engineering and uranium mining.) Further negative environmental impact is caused by heavy car usage, particularly by the motorway D1, which passes through the northern part of the region. Although the motorway made the area more accessible its current overuse and heavy traffic are reflected in higher pollution levels, noise and dirtier environment.

Table 5. Development of selected pollutants and resources available for the improvement of the environment

	2000	2005	2010	2013
Solids t/km squared	0,56	0,70	0,51	0,51
b.i.	1,000			0,914
SO2	0,42	0,37	0,33	0,34
b.i.	1,000			0,809
Nox	1,68	2,13	1,41	1,32
b.i.	1,000			0,809
CO	5,15	6,00	4,83	4,69
b.i.	1,000			0,911
Environmental Investment (1000s KC)	1992929	974591	777614	1371712
b.i.	1,000			0,688
Non-investment environmental expenditure (1000s KC)	-	520382	1022298	1112013
b.i.		1,000		2,137

Municipal waste/person	(2001) 266,2	265,5	301,6	317,7
b.i.	1,000			1,193
Dirty water waste/1000s cubic metres	18078	24088	20668	(2014) 18782
b.i.	1,000			1,039
No. of waste water treatment plants	66	172	156	(2014) 186
b.i.	1,000			2,818
Share of cleaned waste water (%)	94,5	77,7	85,7	(2014) 87,6

Decrease of pollutants harming the environment is typical for the Vysocina Region. Even these values are already lower than the Czech Republic's average. Environmental investment is significant but not higher than the national average. The greatest shortcomings appear in relation to the growth of municipal waste and the extent of the role of waste water treatment. In both these areas the Vysocina Region falls behind the country's average. Hence – should this trend continue – more problems will appear.

A good quality of environment is, on the one hand, a source for travel and tourism (especially cycling and walking), and on the other, a source of weekend retreats and a slow growth of new arrivals – those who seek a healthy environment and self-reliance.

The quality of life in the Vysocina is also tied to its strong connection with local traditions and creative activities. Not by chance is Pelhrimov (one of the district towns) the site of festivals of curiosities (and the museums of curiosities – in the Czech traditions contact with the curiosities and their place in the worldview and the 'Czech' view of the world is one of their characteristic traits), another district town, Havlickuv Brod hosts book fairs, Jihlava is a long-established host to the lovers of choir music, the venue of international meetings of documentary film makers and further cultural activities, and finally, Trebic, one of the three UNESCO sites in the area, tied to a thousand-year connection bewteen Moravian and Jewish life. The ancient settlement of the Vysocina is reflected in a number of cultural and religious sites and activities and these represent a significant influence on the quality of life and environment in the region. These also support a still significant religiosity.

The average monthly gross nominal wage in the Vysocina Region was more than 22 800 crowns in 2014. The Vysocina wages continue to lag behind the average in the Czech Republic, they are last but one region in the regions' ranking. Large differences in levels of gross income can be seen among different economic sectors in the region. The highest wages were earned in financial services, the lowest in the hotel and catering sectors. Whilst the income structure is important, the real impact on living standards is disposable income of the population.

In 1995 the Vysocina Region, together with the Oloumouc region was one of two regions with the lowest disposable incomes in the Czech Republic. At the time the average annual disposable income per head stood at 81.3 thousands in the whole country; in the Vysocina it was only 72.7 thousands.

Longer-term studies indicate that net disposable incomes grew between 1995 and 2013 in half of all regions, the highest growth was noted in the Vysocina Region where net disposable incomes per head in a household increased faster (2.7 times) than in Prague (2.67 times). Hence the Vysocina Region moved from last but one position in 1994 to the fifth or sixth position in 2013. This, plus the possibility to use own resources in the small municipalities, so typical of the Vysocina Region, shows an improving trend in the growth of living standards in the region.

Chart 2. Net disposable income per person in the Czech regions – comparison of 1995, 2004 and 2013 (in Czech crowns)

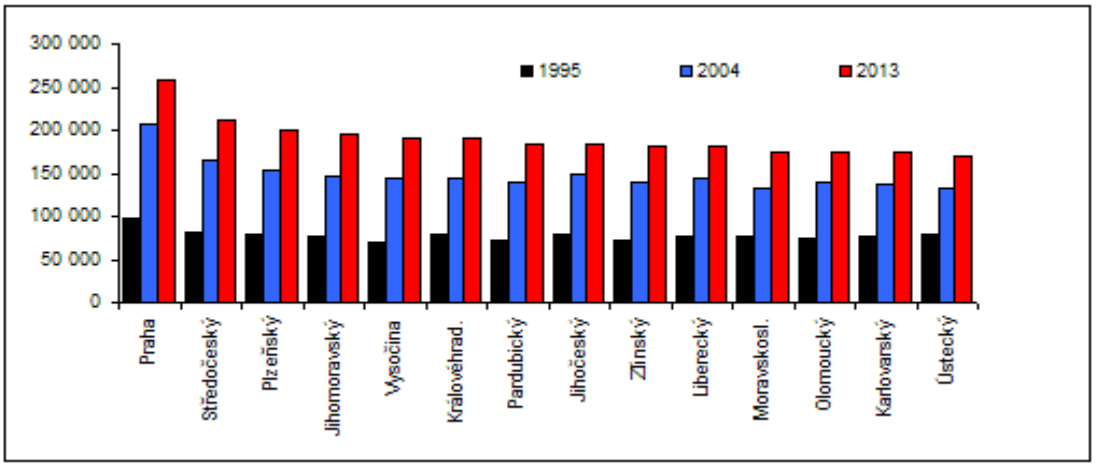

Table 6. Household and persons in tharn in regions by the interactions to the median of average income in 2014 (without costs for the habitation)

Region	to 40% of median	40-50% of median	50-60% of median	60-70% of median
ČR	2,9	3,0	4,3	6,4
Vysocina	1,7	2,8	5,9	7,9

Source CSU Living Conditions 2014

The threat of poverty among some groups of residents is high. This is present even in cases where consumption needs are modest.

Table 7. Percentage of households which cannot this fact permit

	ČR	Vysočina
Household could not afford 1 week annual holiday away from home	37,8	36,6
Eating meat every second day	13,6	16,8
Sufficient heating at home and apartments	6,8	6,6
Payment of unexpected bill of 9600 kc	42,3	35,2

Debtors in the Vysocina perform slightly better in repayments than those in the 'average household' in the Czech Republic. Last year number of debtors experiencing difficulties in repayments halved in the area.

Table 8. Parts of the households with the problems of pays of instalments of debts in 2014

Last 12 months with the sttlements	CR	**Vysocina**
Mortgages and other loans for flat		
Yes	0,3	0,3
No	13,7	15,5
Not regards	85,9	84,1
Other mortgages		
Yes	1,2	0,6
No	13,1	14,1
Not regards	85,6	85,3

Source Living Conditions SILC

Share of debtors with late repayments is the lowest among all the regions – Vysocina shows 5.44%. (Average in the CR is 8.18% - situation in 2015)

Social security is for a part of the region's inhabitants a necessary condition for maintaining their – not very high – standard of living.

An undisputable advantage of the region is a relatively lower share of socially deprived groups. This is reflected in the relatively low range of social benefits paid out in the region. In 2013 it amounted to 1.6 billion Crowns. (To compare – Usti Region almost 3.5 billion crowns, Olomouc Region 2.2 billion crowns.)

A general overview of the social benefits in the region is shown in the table below. The time-line shows a slight improvement. At the same time the table shows the basic structure of social benefits to changes in methods and institutions processing the data.

Table 9. Development of Selected Social Services in the Vysocina Region

	2000	2005	2010	2013	2014
Social services in old peoples homes/beds	.	.	2,189	2,220	
Residential units in homes for the handicapped	.	.	634	624	
Unsatisfied applicants for old peoples homes	1,541	2,107	2,407	.	
Expenditure for the state social benefit and foster care total (mil CZK)	.	.	2,228	2,566	
of which child benefits	1,827	1,730	1,855	1,610	
parental benefits	758	650	209	180	
foster care benefits	417	639	1,288	1,133	
	18	21	45	86	

Expenditure for health insurance (mil CZK)	1,129	1,358	869	750	859
of which sickness benefits	978	1,139	613	493	592
Pension recipients total	131,776	135,231	143,725	145,305	145,664
of which old-age	70,348	71,418	82,970	86,387	87,419
of which early retirement	.	17,480	25,232	30,726	31,883
disability pension of the third degree	16,477	17,540	12,426	10,343	9,946
disability pension of the second degree	6,543	8,593	2,834	3,423	3,500
disability pension of the first degree			8,461	8,382	8,460
widows, including combined	31,374	30,409	29,892	29,457	29,225
widowers, including combined	4,339	4,695	4,917	5,137	5,067
Average rate of monthly pension total (CZK)	6,096	7,455	9,704	10,449	10,538
of which old-age	6,131	7,516	9,847	10,689	10,798
disability pension of the third degree	6,084	7,543	9,752	10,358	10,392
disability pension of the second degree	3,894	4,599	6,828	6,849	6,850
disability pension of the first degree			6,211	6,087	6,028
Widows, including combined	6,595	8,158	10,578	11,420	11,518
Widowers, including combined	7,115	8,847	11,562	12,524	12,660

Source: Statistical Reporting by Ministry of Work and Social Affairs. The data are not complete due

As seen in Table no 9 the main problems occur due to insufficient number of beds in old people's homes. Bearing in mind that the number of people in the 65+ category is growing continuously, this is a serious problem. Similarly, the worrying lowering of pensions for the handicapped is of concern. The growth of old-age pensions is notable but the level of pensions is between 40-45% of average wage. This means that a significant part of old-age pensioners live on the edge of the living minimum. It pertains particularly to those who live alone. On the other hand, a positive point can be made based on the fact that a significant part of the region's pensioners live in the countryside where frequently part of the individual consumption can be grown in the gardens or small fields.

The use of foster care is very backward. The number of children in nurseries and children's homes – where children grow up outside the family unit – is still high. This creates future behaviour problems which often stay with children growing outside families their whole lives.

The rate of registered unemployment level in the Vysocina Region reached in 2014 only 5.6% and was one of the lowest in the whole of the Czech Republic. There are not many job offers for qualified posts.

Disposable income, without the housing costs which are the highest expenditure item in the Czech Republic, serves also as an indicator of the potential or imminent threat of poverty. In 2014 the poverty risk line began at 60% of median average income. Meanwhile, the basic living minimum is

officially issued every year in the form of a fixed sum. In the CR the share of wages, or rather earned income, in the income of households stands long-term at 50-60% of gross disposable income. The loss of such income due to unemployment leads therefore to a fundamental income restriction for the unemployed families and impacts on debt repayments, particularly in families with single earner and several dependants.

The differences between high-income and low-income households have grown deeper over the last decades, notwithstanding the recession. This has led to the growth of social inequality, a state which the traditionally equalitarian Czech society is not ready for.

Apart from single parents, families with many (over three) children and non-working pensioners, it is the unemployed and their families who face the threat of poverty or material deprivation.

The share of households and their members whose incomes fall below the statutory living minimum and who are dependent on welfare payments and grants is the highest in the Usti Region. The Vysocina Region is in this aspect well below the country's average, but even here we find that the numbers almost doubled between 2011 and 2014. The speed of the growth is the fastest among the Czech regions although the absolute level is still below half of the country's average. (It is a little over 2.2% of all households. In the CR the level is 4.3%.) Thus in the Vysocina Region the share of poor residents stands at less than half the country's average, although relatively many fell into poverty during the economic downturn.

The average share of the unemployed in households living in Vysocina stood below the country's average. In the country as a whole the share of the unemployed household members was 13%, in the Vysocina Region it was only 9%. Conversely, in the Vysocina Region the share of people in the two lowest income groups (up to 50% median) is lower than the share of people under threat of poverty countrywide. Of interest is also a higher share of residents who in Vysocina live slightly above the official line of direct poverty threat, which in the CR is 60%.

A special group in relation to living standards are pensioners. The differences in the value of pensions are not significant. The Vysocina Region belongs among the regions with the lowest level of pensions.

Differences in the pension incomes are not radical among the regions but nevertheless, the Vysocina Region is once again occupying one of the last positions.

In the last five years the share of the recipients of early (permanently reduced) pensions grew in the whole country, from 2008 to 2013 the share of those taking early retirement grew. In most cases the retirees are motivated to apply by either difficult position in the labour market or by health issues.

Table 10. The deal of the premature old-age pensions from the full old-age pensions

Region	2008	2009	2010	2011	2012	2013
CR	21,6	23,1	24,3	27,2	28,2	29,0
Praha	12,4	12,8	12,9	14,2	14,7	15,1
Vysocina	28,5	30,2	31,8	34,9	36,2	37,2

Source: CSSZ

The greatest increase in applications for early retirement was in the Olomouc and Vysocina regions.

The interpretation of the concept of culture opens a door to a wide and rich area of the Vysocina Region's life. It includes, on the one hand, notions of historical memories embedded in the historical sites, a list of the main institutions engaged in 'producing' culture in a narrower sense and, it also mentions the folk traditions and spontaneous local amateur activities. Another important theme is the question of value specifics including antisocial behaviour. The last part will be devoted to religiosity, which is stronger in the Vysocina than in most other Czech regions.

The number of visits to historical sites has doubled since 1992, according to culture statistics (NIPOS) in the whole of the Czech Republic but a particular increase has been observed since 2000.

Table 11. Visitors of the memories in the regions

Region	Number of visitors per 1 000 inhabitants		Addision of visitors (%)
	2000	2010	2000/2010
CR	1 711	4 197	2,45
Prague	2 426	11 528	4,75
Vysocina	1 772	3 287	1,85

Source NIPOS

The numbers for the Vysocina Region are around the average for the whole country but its distance from Prague plays an important role. The most notable is the slow increase in visitors' numbers. This shows the debt owed to the Vysocina Region by the country.

The degree of care for historical sites and monuments is one of the important indicators of cultural level in the region. The Vysocina Region had added 16 endangered sites between 1958 and 2015, which is only a fraction of the increase in the whole Czech Republic. (Only 2% are in Vysocina Region). The Vysocina Region has relatively few – in comparison with other regions – institutions creating cultural activity by professionals and at professional level.

Table 12. Facilities of the regions throught cultural institutions in 2013

Region	Theatres	Music ansambles	Museum and galleries	Memories with cultural advantage	Libraries
CR	152	203	521	297	5 381
Vysocina	2	6	39	19	529

Source: NIPOS

A significant pointer to the cultural maturity and desirability of the region is not only the presence of historical monuments and cultural institutions but their actual use, reflecting the involvement and interest of residents as well as levels of tourism in the region. According to the Culture in the Regions survey in 2011, a quarter of inhabitants (25.1%) in the Czech Republic were involved in one of the voluntary interest groups which maintain continuity of local participation and association. Even higher participation is shown in Vysocina (28%). The region has, typically, many amateur theatre groups, 1.7 theatre group per 1000 people – a unique fact (according to data by NESSTAR SOU KulturaNULK, NIPOS – own calculations).

Table 13. Amateurish activities in the regions in 2014

Region	Amateurish theatres	Brass music	Singing choruses	Folklore choruses	Folksy crafts
CR	8 942	315	1 284	360	921
Vysocina	909	14	49	22	11

Source: investigation by SOU Kultura in regions 2011 AV (archive NESSTAR), NULK, NIPOS.

With regard to historical sites, the Vysocina Region stands out with the most impressive list: no other region, has three UNESCO sites on its territory (except Prague) These are the Church of St. Jan Nepomuk on the Zelena Hora near Zdar nad Sazavou, a fine Renaissance historical town centre in Telc, the basilica of St. Prokop as well as the Jewish Town in Trebic. Apart from these, other national cultural sites, urban protected sites and urban protected zones are found in the region. It has the greatest concentration of historical objects per head of population in the whole country. A number of unique cultural events of international note take place here. In the regional centre Jihlava, for example, a meeting and competition of choirs takes place –the International Festival of Choristry, the International Festival of Documentary Films, the international folklore festival 'Jihlava Folklore Summer', and others. The town of Telc is also an energetic organiser of festivals, with such events as Holidays in Telc or the European meeting of folklore groups. The chateau Jaromerice nad Rokytnou hosts the International Music Festival of Peter Dvorsky. The natural beauty of the region is formed

by the protected areas of Zdarske vrchy, Zelezne hory as well as the nature reserve Mohelenska hadcova step, great Spicak and others.

A high number of non-profit organisations (NGO's) is typical of the Vysocina region. There are around 2 200 residents' groups, amounting to 6.3% of all the Czech Republic. The citizens' activities, traditionally closely tied to homes and land, are a significant and powerful resource to further development of the region. This is also connected to the aforementioned strong cultural and civic activities in the municipalities. Loyalty and emotional ties to the municipality are typical of the inhabitants of Vysocina.

Perhaps there is a connection – in the Czech context –with the fairly wide religiosity in the Vysocina. In 2011 almost 30% of the region's population professed to faith (mostly Roman Catholic). Moreover, a further 25% admitted to religious feelings, even if these were not of a particular faith. In the smaller settlements the Sunday mass is a part of the rhythm of life. Such a tradition is reflected in other aspects of life – eg. Low divorce rate, low termination rate and, to a degree, even with low criminality.

The Vysocina Region shows in the long-term one of the lowest rates of criminality among the country's regions.

Table 14. Development of recorded criminal acts for 1 000 habitants (2007–2013)

Region	Criminal acts for 1 000 habitants		
	2007	2010	2013
CR	34,43	29,93	31,00
Vysocina	18,71	16,84	17,00

Source: SCU, CR Police Presidium, (adjusted)

Table 15. Recorded criminal acts by types in 2013

Region	Criminality at all	Universal criminality	Economic criminality	Robberies	Burgle to flats and family houses	Rapes	Murders
CR	325 366	260 465	30 376	3 051	11 117	589	182
Vysocina	8 761	6 513	1 056	56	257	20	11
%	2,7	2,5	3,5	1,8	2,3	3,4	6,0

Source: CSU, CR Police Presidium

Only murders constitute a higher share of crimes in the Vysocina Region per head in comparison with the rest of the Czech Republic. Other crimes are significantly below average. Furthermore, the Vysocina region had a higher proportion of crimes solved, at 53.1% (according to data from 2012),

the third highest among the regions. (The whole of CR was 39.5%.) It is not surprising that the region's residents feel safe.

The numbers of drug users in the Vysocina Region is also well below average for the country.

Table 16. Depended of drugs for 1 000 persons (15–65 years) in 2013

Region	Depended on drugs to 1 000 persons
CR	6,3
Vysocina	3,8

Source: National monitoring centre for drug and drug dependency, UV

The positive impact of the region's spiritual and cultural life, as well as self-awareness and identity, shows also in the region's suicide rate.

Table 17. Comparison of the suicides in the region from 2001 to 2010

Region	2001-2005	2006-2010	Distance	Index in %
CR	15,7	13,7	-2,0	87,1
Vysocina	12,5	10,9	-1,6	87,5

Source: ČSÚ

We should briefly touch on the subject of value specifics of the Vysocina inhabitants. We shall use an extract from study results of European Social Survey, based on research using the methodology of S.H. Schwartze (data from 2014).

The Vysocina region presents itself in many aspects as a very individual unit according to the accepted value orientations. Its inhabitants are strongly conservative and simultaneously also less open. It can also be stated that the region displays a very low share of accepted value orientations enhancing ego (strengthening self-confidence and individual drive), but also a region with higher concentration on the transcendental orientations. This conforms to the higher share of the region's religiosity. The value dichotomy of the Vysocina's inhabitants points to low self-esteem, involves also their lukewarm effort in linking the traditions and openness; but incorporates significant interest in themes larger than an individual, the themes familiar to transcendental orientations.

The educational structure of the region has shown considerable improvement in the last few years, nevertheless, there are still almost 19% of people over 15 years old with only compulsory education, completed or part-completed. Against that, only 9.5% of the same age group in the region are university-educated, well below the average for all Czech regions.

The overview of pupils and individual schools under the competence of municipalities or regions is shown in the tables and maps below:

Table 18. Numbers of the pupils from nurseries to universities in the region Vysocina

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Children in nursery schools	16 520	17 001	17 677	18 032	17 996
Basic index	1,000				1,089
Pupils in the base schools	41 173	41 009	41 009	41 568	42 428
Basic index	1,000				1,030
Pupils in the secondary schools	26 742	25 394	23 933	22 858	22 360
Basic index	1,000				0,869
Students of universities	3 605	3 733	3 278	3 272	2 726
Basic index	1,000				0,756

The trend of development over the last five years presents also information about the age cohorts: the growth in numbers of children of nursery age and the decrease in those due to start at universities. This trend is typical for the entire Czech Republic.

Table 1. Inhabitants older than 15 years by the finished education

Region	Number of ingabitants older than 15 years	in this: finished education in percentage						
		base and non finfesd base	secondary	full secondary	higher special	University	without the education	uncer tainab le
Vysocina 2001	429 424	24,2	40,6	26,3	1,0	6,7	0,4	0,8
Vysocina 2011	431 767	0,4	18,5	37,5	27,1	4,0	9,5	3,0
CR 2001	8 571 710	23,0	38,0	27,1	1,3	8,9	0,4	1,3
CR 2011	8 947 632	0,5	17,6	33,0	27,1	4,1	12,5	5,3

The above trends do not fundamentally impact on the shares of educational structure of the Vysocina Region's population. The comparison shows mainly the significant improvement in the lowest educational category; taking into account that the share of population without further education is relatively high – albeit below the CR average. It is the low proportion of people with university education which causes concern. The share of those who matriculated grew, more so than the country as a whole.

6 Industry Structure

The number of economically active residents of the region lags behind the average in the Czech Republic by one percent (see Table no 20). Bearing in mind that only 48% of the region's population is economically active brings the question of economic activity to the forefront of issues needing a solution.

The number of unemployed as against those in work was, in 2011, one percent below the country's average in this region. The share of working pensioners was similar.

Table 20. Inhabitants by the economical activity in region Vysocina (usuall residence)

	Economical activity	Employees, employers, self employed, helping	Worked pensioners	???	Unemployed	Economical non active[1]
CR total	49	82	4	2	10	46
Vysocina	48	84	3	2	9	49

Code: ZVCR008, Source: Census, 2011, CSU; (1) including assisting family members

Chart 3. Development of regional GDP in the Vysocina Region in current prices 2004–2013

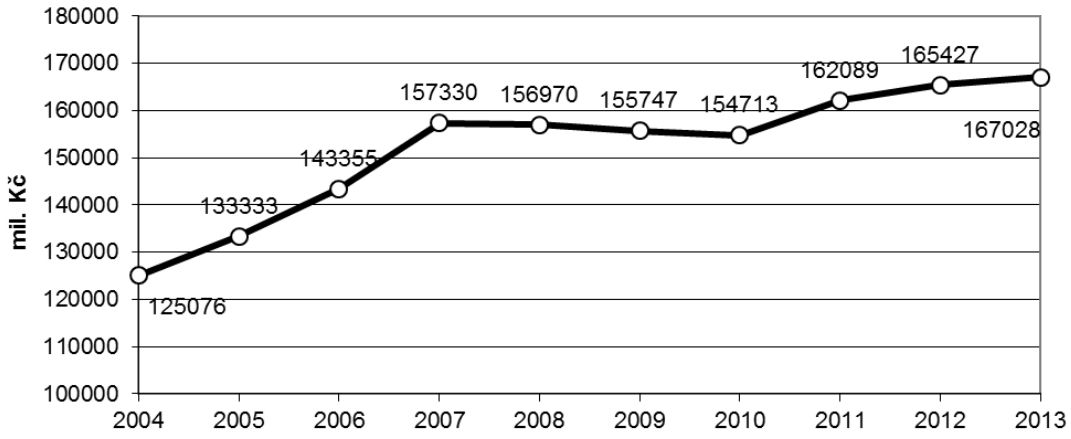

Data source: Regional Accounts 2013, CSU Prague 2014

In 2013 GDP created in the Vysocina Region exceeded 167 billion crowns (its share in the country's GDP was 4.1%). From year to year it grew by just under 2 billion crowns. In relative terms the year on year increase of the regional GDP in Vysocina (in current prices) amounted to 0.97 percent, which

placed it in seventh place in the inter-regional comparisons (highest value was in the Pilsen region, 4.1%). Three regions registered a decrease.

Since 1995 the GDP per person in the Vysocina Region grew, in current prices, from 125 575 crowns to 327 171 crowns in 2013. This accounted for 82.8% in 1995 of the country's average and 84.2% in 2013. The economic performance of the region lags behind the country's average: the Vysocina region's share in the country's GDP remains, in the last few years, around 4%. The category of economically inactive persons covers ages 0-14 and all those over 64 years old (pensioners). It also includes those of working age, not included in unemployment registers usually because they are either not looking for a job or are not interested in working (voluntary unemployment).

At the end of 2014 the statistical register of the Vysocina region (registering all issued ID numbers of companies) included 108 800 companies. Thus the Vysocina region occupied last but one place in the ranking of all the country's regions. The most enterprises were found in the district of Zdar nad Sazavou (more than 23 thousand), the least in the district of Pelhrimov (over 15 thousand). Nearly 70 percent of all registered company were tradesmen. The number of companies in the region grew between 1994 and 2014 by 225%. But even this rate is somewhat behind the trends in the whole country. The former district towns still remain active as industrial centres, followed by several others with good transport links. The largest companies in the region (measured by annual turnover) are: Bosch Diesel s.r.o. and PSI a.s. (These companies operating in the Vysocina Region were numbered among the TOP 100 in the Czech Republic in 2014). Zdarske Engineering a.s. are seen as one of the most stable large companies in the country. An important place among the enterprises belongs to the nuclear power station Dalesice in the Trebic district – it is a part of the second largest company in the Czech Republic.

Chart 4. Structure of Industry, Vysocina Region

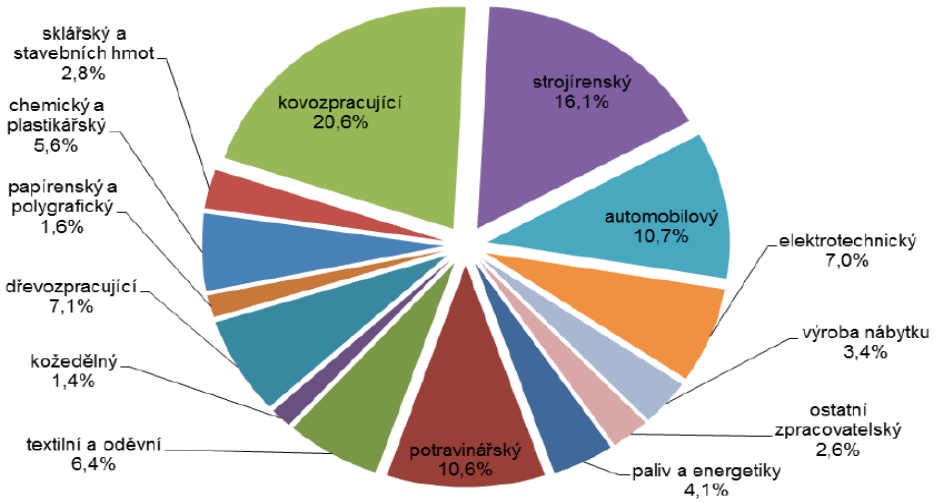

Poznámka: v grafu nejsou uvedena data za tato odvětví průmyslu: výroba a rozvod tepla, rozvod elektřiny, plynu a vody.
Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v Kraji Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina.; Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2012. ČSÚ Praha, 2013.

NB: the chart does not include data for the following industrial sectors: heat production and distribution, distribution of electricity, gas and water. Source: Report on the Vysocina Region
Data source: database of companies and their branches in the Vysocina Region. Regional Office Vysocina, Companies' Register on 31. 12. 2012. CSU Prague 2013

The food processing industry's share in the Vysocina Region is greater than in the country as a whole. This is partly due to the higher share of agriculture in the economy and employment in the region. The shares of light metal industry and engineering, as well as auto manufacturing are relatively lower than in the whole country. However, these differences are not significant. Several sectors traditionally found in the region – such as textiles and glass – have almost disappeared since the beginning of the new millennium.

In 2014 the Vysocina Region saw the issue of 4040 building permits, a reduction of 2800 when compared with 2009. Start-ups of new apartments place Vysocina in 12th place among the 14 regions of the Czech Republic. The region saw completion of 1039 apartments, which is almost 45% less than in 2010.

Inward investment is aimed mainly at industry and included the following companies:

- Automotive Lighting Ltd. (car lights, 2 360 mil.crowns, 312 jobs, Stritez, Pavov)
- Tiskarny Havlickuv Brod a.s. (printworks, 152.6 mil.crowns, no new jobs, Havl. Brod)
- ZDAS a.s. (engineering, 197.5 mil. crowns, 12 new jobs, Zdar n/Saz)
- Spojene kartacovny a.s (rubber and plastic, 100.4 mil. crowns,15 new jobs, Pelhrimov)

Investment in the recent years is aimed mainly at the traditional sectors and companies. The funds received by the IT sector were negligible and this again, shows the debt owed to the Vysocina region by the rest of the country.

The share of foreign investment in the region is notable but well under the country's average.

Table 21. Direct investment from abroad in 2012

Region	EUR (thous.)
Vysocina	2 007 906
CR regions average	7 389 695

Source: Czech National Bank Czechinvest 2014

The region's economy presents possibilities of future growth and development.

Chart 5. Structure of basic types of income sources in the Vysocina Region's budget 2001–2013

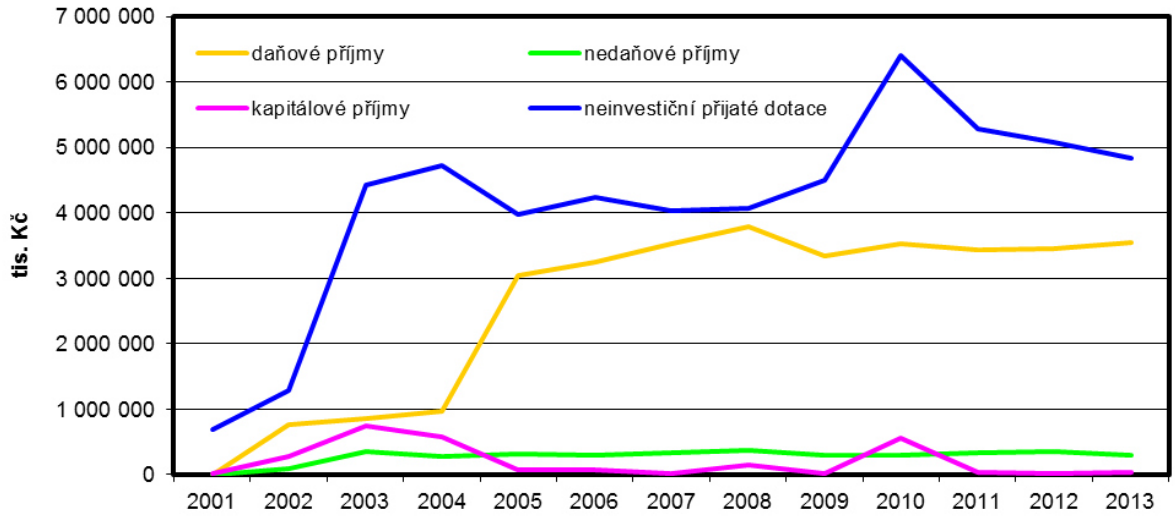

Data source: Vysocina Region's Final Accounts 2001-2013. Regional Office of the Vysocina Region. OE

Subsidies are still the largest source of investment in the region's economy. The amounts are dependent on the income structure concentrated centrally. The situation in this area has been been more positive recently, since the tax share has significantly improved in favour of municipalities in 2014.

Chart 6. Composition of budget expenditure in the Vysocina Region with individual shares in 2013

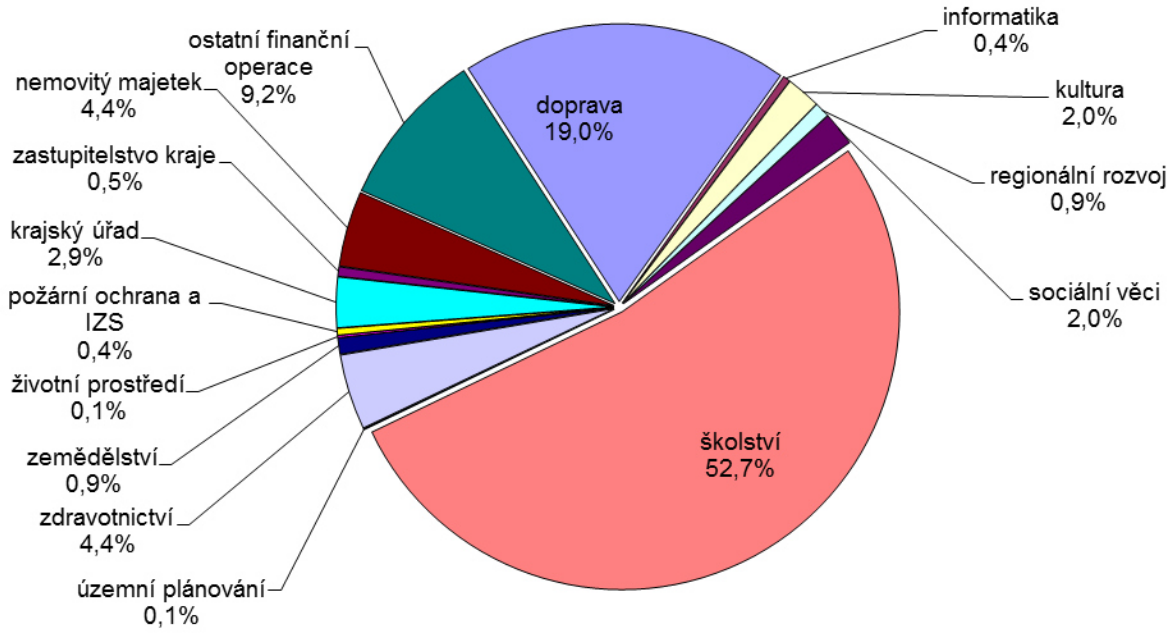

Data source: Vysocina Region Final Accounts 2001–2013. Regional Office of the Vysocina Region, OE

Education (compulsory and secondary) is the responsibility of the region and hence educational expenditure is vital. The absolute majority of expenditure for social services, on the other hand, - and it constitutes the greatest part of the country's budget – is financed centrally. It is similar to the financing of transport within the region. The share of expenditure for regional development is extremely low.

The road and railway networks are an integral part of the central European urban axis (Berlin-Prague-Vienna/Bratislava-Budapest). Motorway D1 - up to now the main motorway in the Czech Republic (it transects the region for almost 100km, it is one third of its length) – serves both the nation and Europe. The strategic position and improved transport links in the Vysocina Region have in the last few years attracted a number of foreign investors who brought production capacity as well as, to a lesser degree, research and development. The difficulties in reaching the small settlements, particularly in winter, present, on the one hand, a significant preserving influence on the maintaining of the traditional life style but also require special services (Eg. Mobile services of different types.)

Agriculture has traditionally had an important position in the Vysocina Region. The local natural conditions are optimal for growing several agricultural commodities (potatoes, rape seed, pastoral farming). After going through the difficult period of transformation in 1989, the region's agriculture still maintains large scale farming. Most of the agricultural enterprises practise a combination of crop production and animal husbandry. Greater specialisation can be seen among the smaller production units of individual farmers. Potato growing is well-known: the total potato harvest in the region was 275 thousand tonnes and accounts for more than a third of potato production in the Czech Republic. The intensity of animal husbandry for 100 hectares of agricultural farmland was higher than 57 head in 2009 and was the highest in the Czech Republic. Meat production exceeded 51 thousand tonnes (without poultry) and put the region in the first place in the country.

The region has among the lowest numbers of people working in research and development. In 2012 it was only 1077 people. In the same year only 21 people were engaged in R&D in the state sector, the second lowest number in the Czech Republic. Consequently, the low level of investment going into R&D corresponds to this. In the inter-region comparisons, the Vysocina Region occupies one of the last positions in the number and dynamics of development of those engaged in R&D. This may also contribute to the region's position below average in relation to labour productivity and its indifferent average for household disposable incomes.

When examining the share of those employed in R&D in the public sector (incl. Universities) both in relation to other regions and the country as a whole, it shows that in the Vysocina Region:

- The overall opportunities in R&D and in innovation generally are very small; a lot of potential possibilities exist in the region.
- Most such opportunities are in private companies, particularly in the Bosch group. The greatest challenge for the Vysocina Region remains in attracting foreign investors with a significant involvement in modern technologies (and a significant commitment to R&D).

Table 22. Selected indicators of research and evolution in region Vysocina

	2001	2005	2010	2013
Number of work places of research and evolution	38	69	89	91
Number of employes in research and evolution (persons)	546	845	972	1221
Number of employes in research and evolution (recounted)	316	699	692	896
Research workers (recounted)	143	369	340	455
from this: by sector				
Entrepeneurial	140	347	327	443
Govnemental	1	22	10	10
Universities	-	-	1	1
Costs for science and research (millions CZK)	318,7	706,8	743,4	1 559,0
from this: by sector				
Entrepeneurial	244,7	537,8	416,5	938,3
Govnemental	72,5	160,8	154,0	155,4
From abroad	1,5	8,2	173,0	65,3
Noninvestional costs for science and research (millions CZK)	303,6	570,6	688,2	1 032,3
Aworded patents in Czech Republic	7	7	4	8

The future of the travel industry in Vysocina will surely belong to urban tourism and above all to peaceful and ecologically minded residential tourism, in all seasons. The winter holidays are mainly in the higher altitudes – largely the Zdar mountains. The development of tourism is supported by relatively good transport structure and the proximity of large settlements – Prague, Brno and Vienna – which provide many visitors. These possibilities, too, can be exploited more.

7 Labour market

The number of employees in the Vysocina Region decreased by 1.2% between 2001 and 2013. This affected radically the first sector (agriculture, mining, forestry, fishing, base industry), a little less the second sector (industry and construction – but even now it involves 65% of all employees), while in the third sector (services, commerce, transport and also kvadrer) grew by more than 5%. During this period the number of employees hovered round 240 thousands.

Chart 7. Branch structure of employment in the Vysocina Region in 2nd Quarter 2014 – men

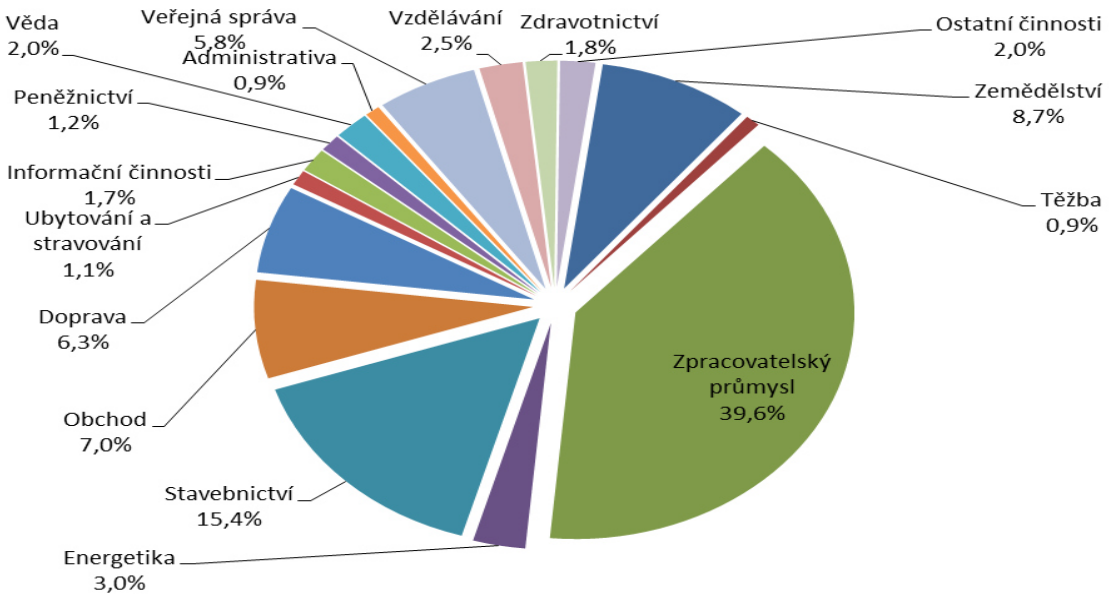

Data Source: Employment and unemployment in the Czech Republic according to the result of selective employees' surveys, Q II 2014. CSU Prague, 2014, own calculations.

Chart 8. Branch structure of employment in the Vysocina Region in 2nd Quarter 2014 – women

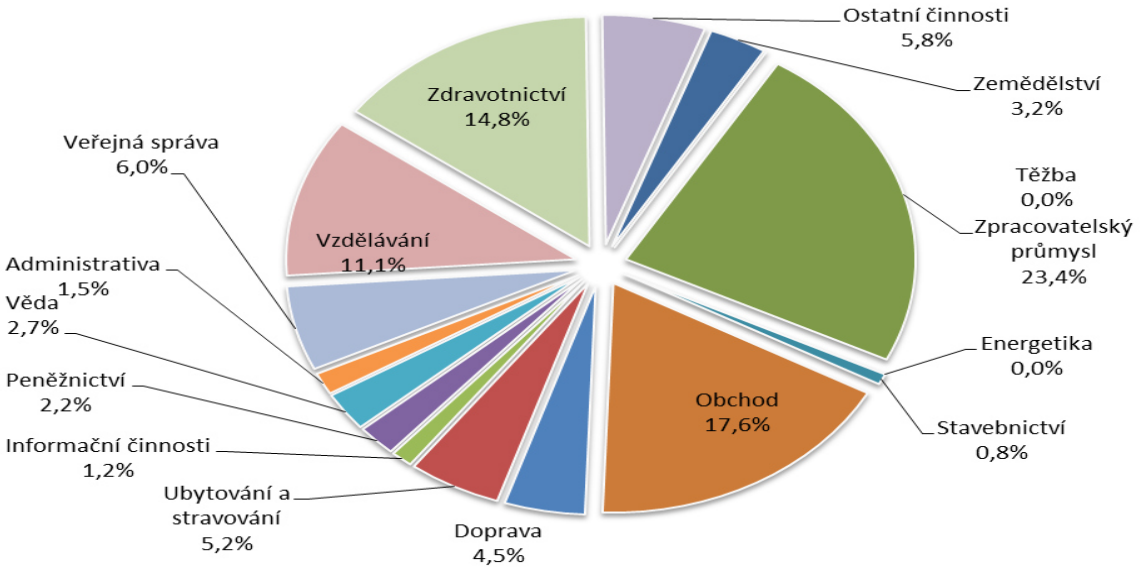

Data Source: Employment and unemployment in the Czech Republic according to the result of selective employees' surveys, Q II 2014. CSU Prague,2014, own calculations.

Structure of employment for men and women is different. Women are important in the growth of the third sector. Employment opportunities in the Vysocina Region, however, are not following a positive trend.

Table 23. Numbers of competitors for 1 free work place

	2000	2005	2008	2010	2011	2012	2013
Number of competitors for 1 free work place	7,4	11,9	7,4	32,1	27,8	40,6	23,5

This trend is typical of the whole Czech Republic: the economic downturn is reflected mainly in the lack of development of employment opportunities.

In the long term, the overall level of unemployment equals that of the whole Czech Republic (9%) just as it matches the country's average in the curve of the economic cycle.

Table 24. Average unempolyed (%)

	1997	2000	2005	2009	2012
Vysocina	5	8	8	9	9
CR at all	4	9	9	8	9

The long-term unemployed in the Vysocina Region account for 36.9% of all unemployed which is 6% below the average for the Czech Republic. (See Chart no 9)

Chart 9. The share of long-term unemployed in the unemployed total (regions, 2014 %)

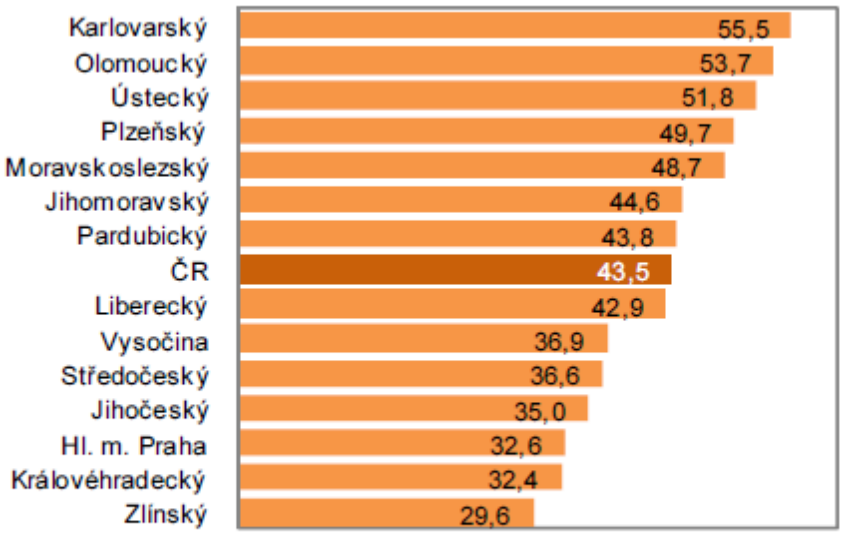

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

The greatest threat of unemployment is among young people between completing their compulsory education at 15 and reaching the age of 19. Their employment raises some questions, however. It is possible that a part of them are preparing for further education and are registered in the employment office. The problem of higher unemployment of the young (15–29) remains, even if the unemployment for the 20–25 group is under the average in the Czech Republic.

Table 25. Unemployed by the age (2014, %)

Unemployment 2014		Vysocina	Czech Republic
At all		5,6	6,1
Age group:	15 to 19	34,2	36,8
	20 to 24	11,9	13,6
	25 to 29	9,6	7,4
	30 to 34	6,4	6,6
	35 to 39	3,4	5,5
	40 to 44	4,2	4,4
	45 to 49	4,2	5,0
	50 to 54	4,0	5,0
	55 to 59	3,9	5,5
	60 to 64	.	3,7
	65 or more	.	1,2

https://www.czso.cz/csu/czso/403-r-k-unemployment-rate-by-age-and-highest-educational-attainment-iv3bpwlmd8

The Vysocina Region is characterised by a significantly higher level of unemployment of university graduates than the rest of the country.

Table 2. Unemployed by the education (2014, %)

Size of unemployed	Vysocina	Czech Republic
At all	5,6	6,1
Base education	16,7	22,1
Secondary education without the graduates	5,5	7,3
Secondary graduated	4,9	4,8
Universities	4,8	2,9

Source: CSU

Overall, the Vysocina region has a relatively high share of unemployed graduates and this presents a loss of a highly qualified workforce. This is another reason for the creation of regional research and technological centres in the region.

8 Education Characteristics

The following maps point to the development of basic groups of education according to municipalities with wider scope (ORP). This is a more detailed view of the educational structure. For comparison the maps of the Czech Republic are used.

Map 2. % of the people with secondary education (Cenzus 2011)

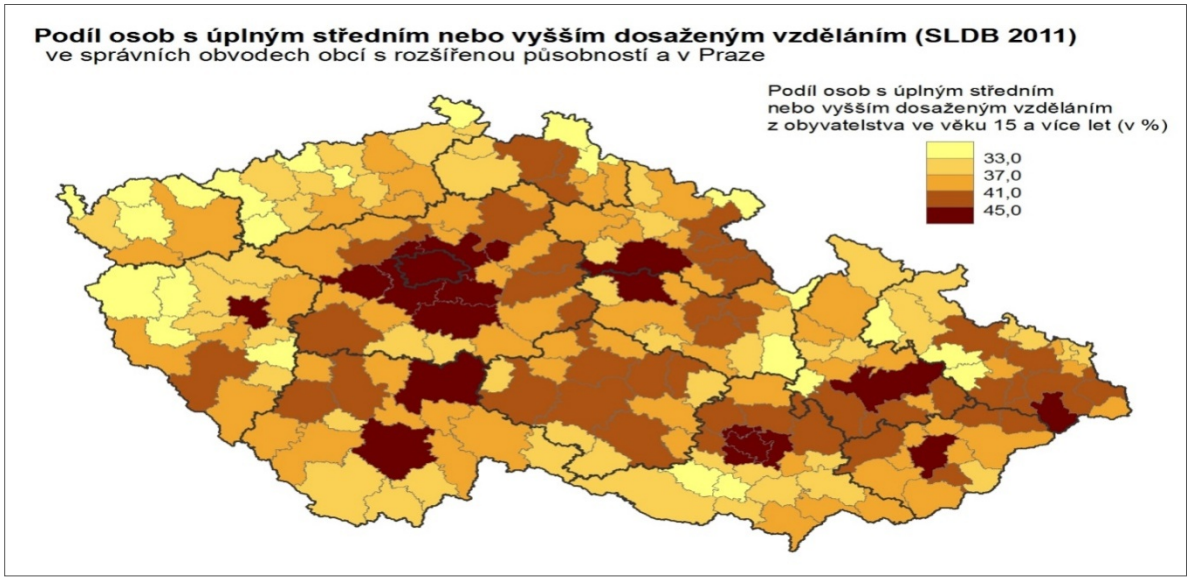

Map 3. People with university degree according to ORP

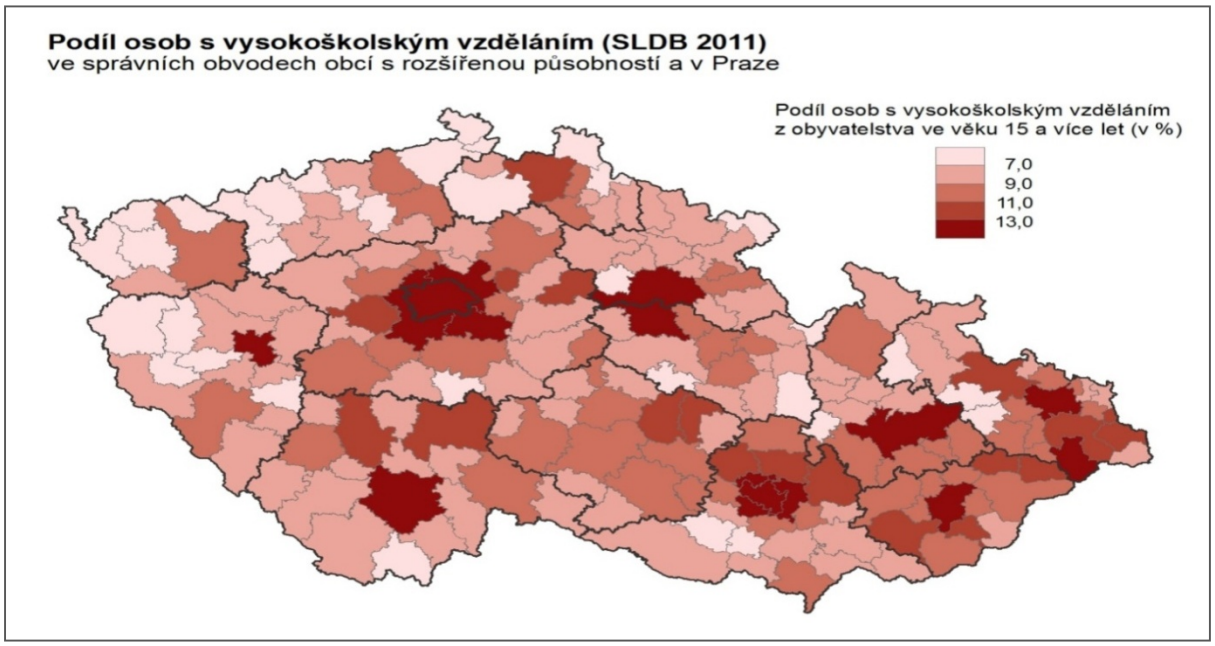

The comparison shows that the greatest differences among the regions are apparent in university education. Here, the Vysocina Region falls among the least equipped (together with the Karlovy Vary region). Even the differences within the region play a part: the best situation is found in the Zdar district while the worst is in the neighbouring Bystrice nad Perstynem.

The region has a relatively stable network of compulsory schools and the corresponding number of secondary schools. Altogether, there are 29 public secondary schools, of which 14 are gymnasiums and 14 are specialized or integrated secondary schools. Frequent lack of technical equipment and

difficulties in securing a reliable transport of children from the outlying settlements still present some problems.

Table 3. Structure of schools, classes, pedagogical workers and pupils in the base schools in region Vysocina (school year 2007/2008, by the districts)

By districts and region at all	Number of schools	Number of classes	Number of pupils	Number of pedagogical workers	Number of pupils for 1 class	Number of pupils for 1 pedagogical worker
Havl. Brod	53	388	7 817	558	20,1	14,0
Jihlava	47	436	9 091	651	20,9	14,0
Pelhrimov	34	293	6 202	422	21,2	14,7
Trebic	66	485	9 975	715	20,6	14,0
Zdar nad Sazavou	82	519	10 595	777	20,4	13,6
Vysocina 07/08	282	2 121	43 680	3 123	20,6	14,1
Vysocina 06/07	283	2 380	47 269	3 372	19,9	14,0
Vysocina 05/06	284	2 459	49 443	3 444	20,1	15,0
Vysocina 04/05	284	2 568	52 036	3 533	20,3	14,7
Vysocina 03/04	285	2 706	53 952	3 615	19,9	14,9
Vysocina 02/03	290	2 785	55 987	3 808	20,1	14,7

These data do not show a significant change in the basic education during the monitored period. Although the numbers of educational personnel fell, this reflects a trend in the whole Czech Republic. Overall, fewer are lost here than in other regions.

Table 4. View of the secondary schools with graduate in the region Vysocina (number of students by the districts and region)

School year 2006/07 (type)	HB	JI	PE	TR	ZR	Region 2007/8	Region 2006/7	Region 2005/6	Region 2004/5	Region 2003/4
Secondary school (4 years)	487	546	350	631	860	2 874	2 857	2 753	2 687	2 577
Secondary school (6 years)			165	177		342	341	337	330	333
Secondary school (8 years)	878	824	456	458	1 104	3 720	3 751	3 781	3 796	3 954
Complete	1 365	1 370	971	1 266	1 964	6 936	6 949	6 871	6 813	6 894

The gymnasium generally presents the best preparation for university studies. Numbers of gymnasium attendees have increased a little in the region; however, the eight-year gymnasia, which offer the best teaching - have seen a decrease in students. This is an obvious handicap in the preparation for the future growth of university education in the Vysocina Region.

The last overview is that of educational institutions from the viewpoint of integration of handicapped pupils into compulsory education.

Table 5. Numbers of handicaped pupils of basic schools which were individually integrated

Individually integrated handicaped pupils of basic schools in region Vysocina						
Year	2007/08	2006/07	2005/06	2004/05	2003/04	2002/03
Auditory handicaped	17	21	18	21	25	28
Visula handicaped	25	31	32	36	35	28
With defect in speech	12	11	17	9	7	10
With fyzical handicapes	49	50	45	39	48	50
With more defects	39	42	41	52	42	26
With the defects in behaviour and learning	2 627	2 664	2 314	1 874	1 563	1 402
Autism	22	30	43	58	76	100
Complete	2 791	2 849	2 510	2 089	1 796	1 644

The ongoing discussion about the inclusion or exclusion of handicapped children into the mainstream education is, in this region, more in favour in inclusion.

The region saw the establishment of the newest university in the Czech Republic, the Vysoka Skola Polytechnicka in Jihlave, founded in 2004. The university is still establishing itself in the region. Typically, even in 2012 not a single professional from the university listed science and research as their main activity.

There is also, in Trebic, 'Zapadomoravska vysoka skola o.p.s' a private university founded in 2003.

The academic year 2014/15 saw 1 901 full-time students enrolled in 16 modular courses, Out of this number 1 836 studied 14 modular courses in the two regional universities: Zapadomoravska vysoka skola, o.p.s.inTrebic (51 students) and Vysoka skola politechnicka in Jihlava (1 785 students).

During the academic year 2014/15 two other universities had branches in the Vysocina Region: Ceska zemedelska university, Prague (agricultural university) and Vysoka skola chemicko-technologicka , Prague (chemical technologies).

Full-time B.A. courses are offered by the following universities:

Vysoka skola polytechnicka, Jihlava:

- Electronics and information technology – courses: computer systems, applied informatics;
- Economics and Management – courses: finance and management, travel and tourism;
- Nursing – courses: midwifery, general nursing, social health care/social health worker.

Zapadomoravska vysoka skola, o.p.s., Trebic:

- Sustainable development of the region and environment;
- Cultural historical studies;
- Applied information technologies;
- Information Management;
- Public administration studies;

- Management and marketing.

Full-time B.A. courses are also offered by two detached branches of the following universities:

Ceska zemedelska universita, Praha, branch Ceska zemedelska academy, Humpolec secondary school

- Horse breeding – 3-year full-time B.A. course

Vysoka skola chemicko-technologicka, Praha, Chemico-technological Faculty – branch of Academy – VOS, GSOS art technologies, Svetla nad Sazavou.

- Conservation and restoration of art objects, 4-year B.A. course

Although the selection here is wide, it does not display a wider cultural, educational and social impact of the universities – the selection is largely connected to the university's location. It shows, however, that the foundation of the Vysoka skola Polytechnicka in Jihlava is proving to be of major regional importance.

Schools are not the only institutions concerned in the field of education. An important role is also played by libraries.

Table 30. Increase (decrease) of number of libraries visitors behind years 2000 and 2010 (%)

Region	Number of visitors / 1 000 inhabitants		Increase number of visitors (%)	
	2000	2010	2005/2000	2010/2005
ČR	1 771	4 197	12,7	115,3
Vysocina	1 772	3 287	31,3	39,6

Source: NIPOS

These data for the Vysocina region are interesting as they show a long-term relative share of library visits by the local population. The growth of increase is well below the national average but considering the scattered nature of the regional settlements it still shows very good results.

This, too, is a contributing factor to placing the Vysocina Region in the first place enjoying the high quality of life among the regions of the Czech Republic.

9 Summative Tables

This refers to charts, maps and some tables which may be used for any of the regions. They are used in all three analyses of the Czech regions.

Chart 10. Population Growth in the Vysocina Region, 1994–2013

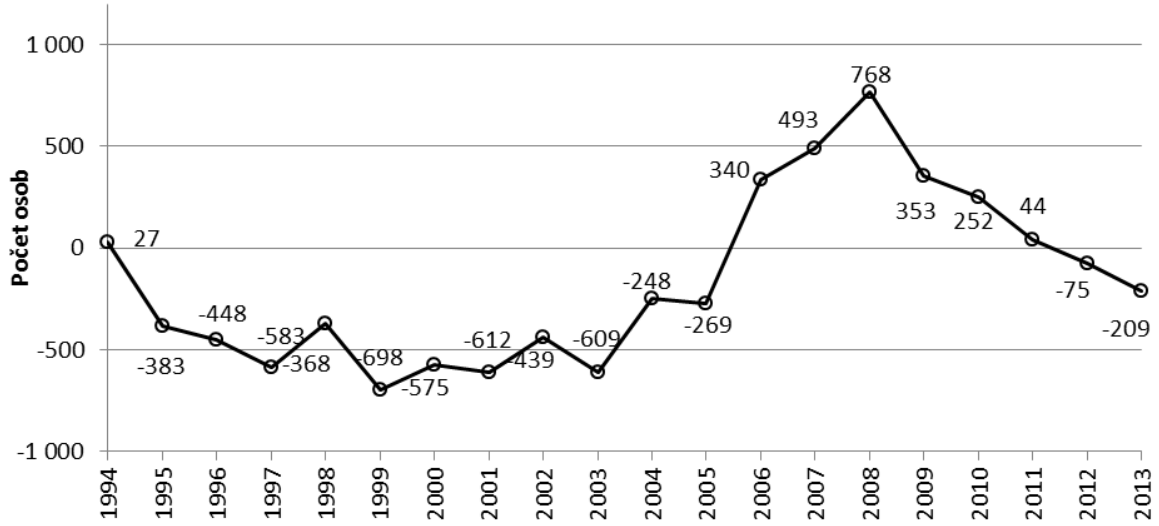

Data source: Demographic Annual of Regions in the Czech Republic 1999-2013. CSU Praha 2014

Chart 11. Live-Births and Deceased Development in the Vysocina Region, 1994–2013

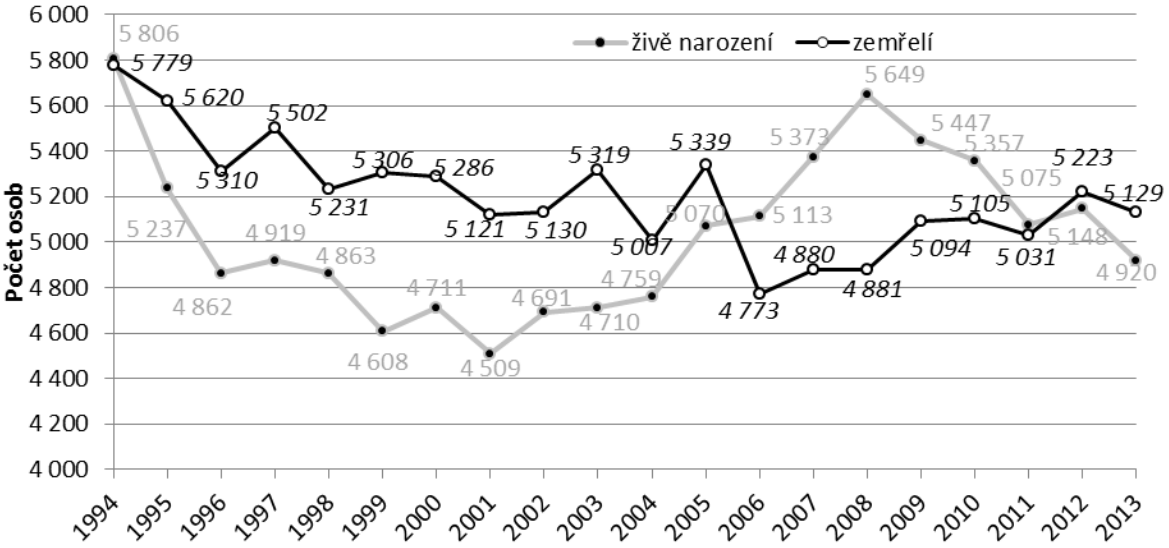

Data source: Demographic Annual of Regions in the Czech Republic 1999-2009. CSU Praha, 2010. The population and population movement between 2010 to 2013. CSU Praha, 2014.

Chart 12. Computer ownership and internet access in households in the Czech regions (average for years 2011–2013, listed according to computer ownership)

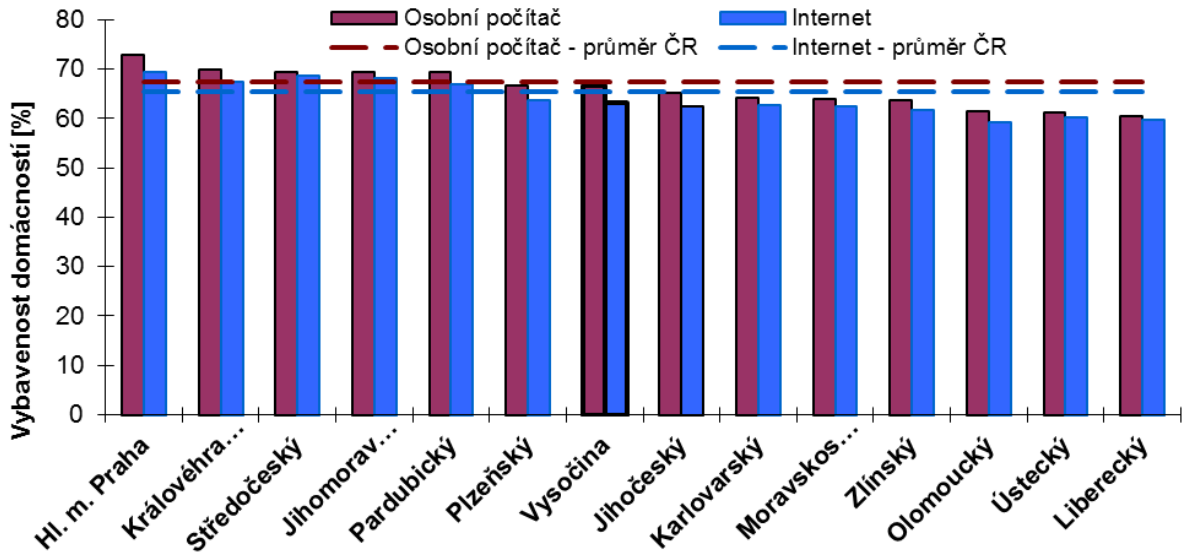

Source: Computer ownership and internet, VDB Portal. CSU Praha, 2014.

Chart 13. Number of companies per 1 000 population located in the Czech regions at 31. 12. 2013

NB. The companies refer to subjects covering the following legal codes: 101–108, 111–113, 115, 121, 205,231–234, 301, 421, 501 and 541.

Map 4. Unemployment in the Czech districts at 30. 9. 2014

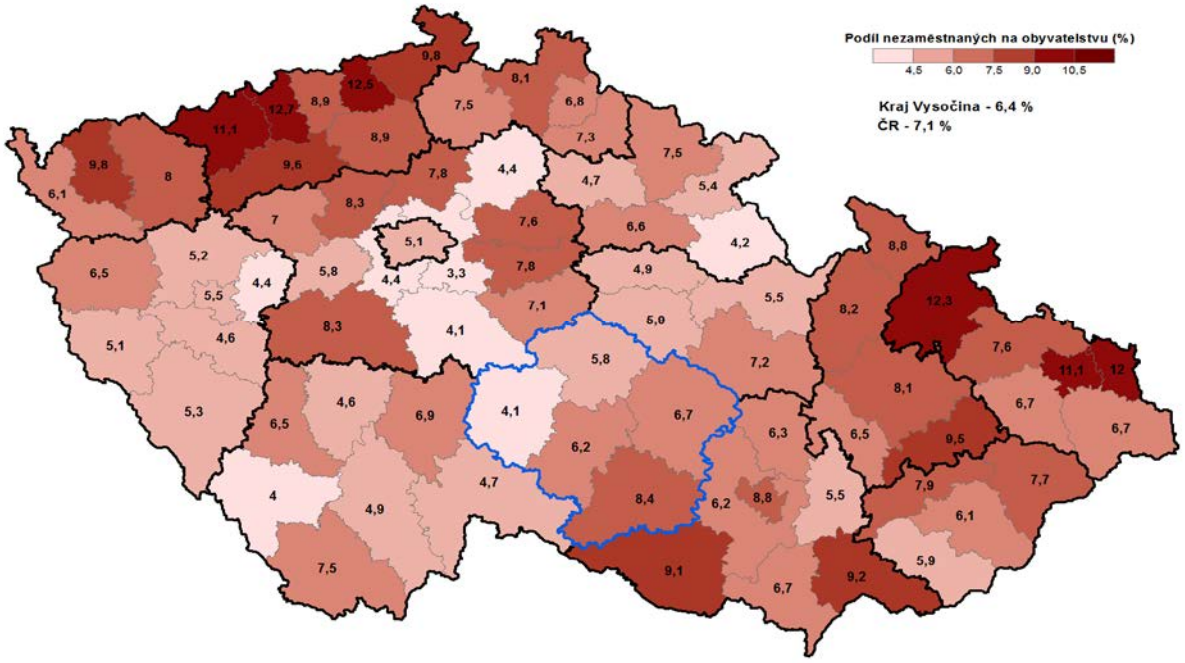

Data source: Management services for employment of MPSV CR Praha, 2014

Map 5. Historical and Cultural possibilities for tourism in the Vysocina Region

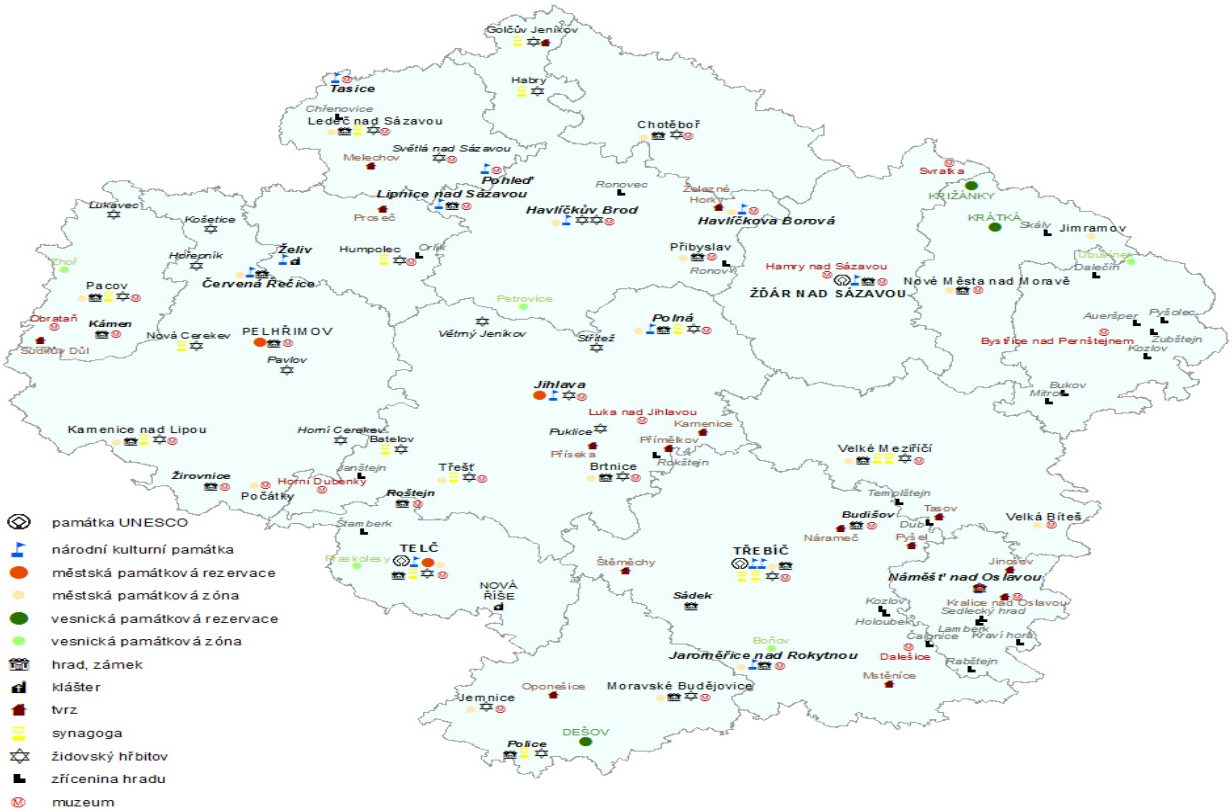

Source: Regional Office of the Vysocina Region. OKPPCR

Map 6. Rate of registered unemployment, number of job seekers and jobs available in Czech regions at 31. 10. 2014

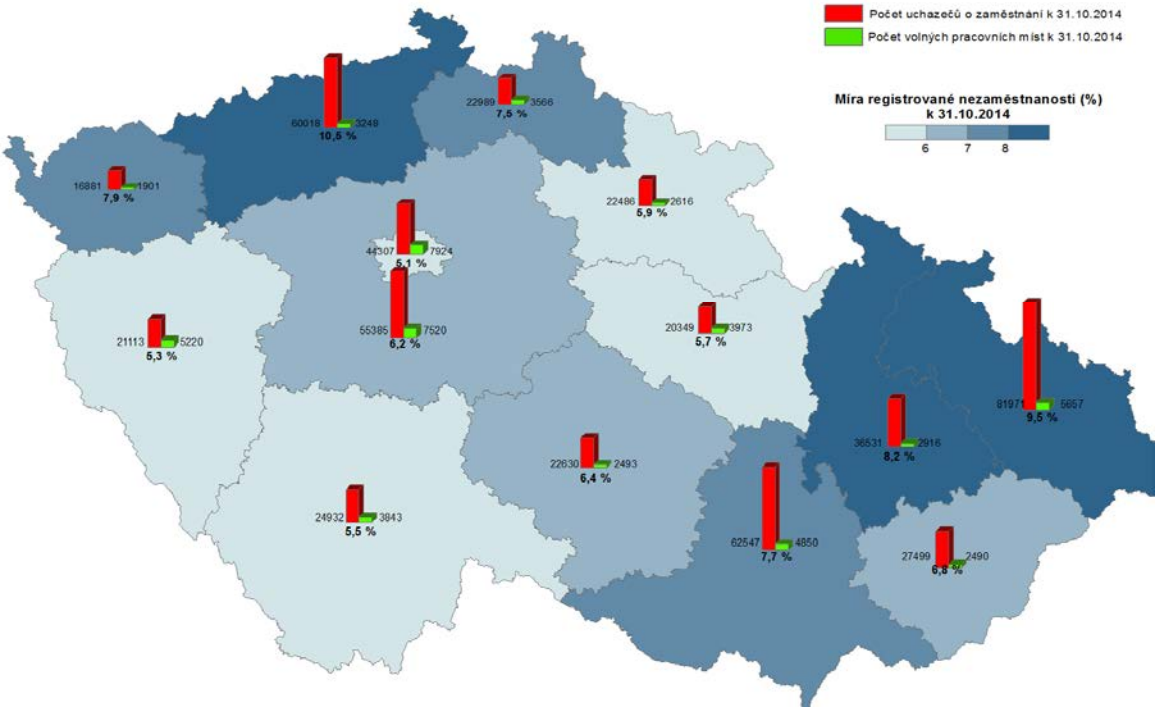

Data source: Management services for employment of MPSV CR Praha, 2014.

10 Summary

The future growth of the region involves supporting the development of R&D and hence of tertiary education, a greater rate in inclusion of the population's activities into the decision making process (in other words, a greater inclusion of citizens' activities would benefit the region), a higher rate in incorporation of the sensitive, ecological and largely active travel and tourism in this region, as well as respect for the high awareness of belonging felt by most of those living the region. (This is one of the four regions with more than 50% of those born there remaining). The region's development can be identified in the growth of the traditions and finding new quality of knowledge, not in the intensity. The quality of life and the Vysocina environment are the best characteristics of the region.

Similarly, the weaknesses of the development possibilities centre on limited use of the natural potential and the local cultural attractions and activities, the peaceful nature of the traditional country life, but also should utilize the development of modern technologies, increase in education and possibilities for highly qualified personnel.

The program of the strongest party in the Vysocina Region includes the following tasks for the near future:

- We will support job creation
- We will protect the health service from collapsing
- We will fight for the development of countryside and agriculture
- We will exert pressure to improve the quality of education
- We will offer further services for the senior and families with children

Support for the traditional countryside lifestyle (the specifics of the localities and regions, the high loyalty to the places and areas, a strong commitment to land and local characteristics – in other words, the support of local identity) is not currently backed sufficiently by the state. This leads to a loss of one of the most important sources of finding identity, belonging and communality. In comparison with other countries we find that it is a barely utilized and even a disappearing chance to increase the quality of life in Czech society. The Vysocina Region is the case in point.

11 Tables, Charts, Maps

Tables:

Table 1. Number of foreign residents in the Vysocina Region (without political asylum)
Table 2. Overview of age structure and abortions in the Vysocina Region
Table 3. Average work absence and absence due to illness in the regions for the period 2003–2011.
Table 4. Registered tumours in the regions in 2011 according to Sex, per 100 000 population, average for the period 2007–2011
Table 5. Development of selected pollutants and resources available for the improvement of the environment
Table 6. Household and persons in tharn in regions by the interactions to the median of average income in 2014 (without costs for the habitation)
Table 7. Percentage of households which cannot this fact permit
Table 8. Parts of the households with the problems of pays of instalments of debts in 2014
Table 9. Development of Selected Social Services in the Vysocina Region
Table 10. The deal of the premature old-age pensions from the full old-age pensions
Table 11. Visitors of the memories in the regions
Table 12. Facilities of the regions throught cultural institutions in 2013

Table 13. Amateurish activities in the regions in 2014
Table 14. Development of recorded criminal acts for 1 000 habitants (2007–2013)
Table 15. Recorded criminal acts by types in 2013
Table 16. Depended of drugs for 1 000 persons (15–65 years) in 2013
Table 17. Comparison of the suicides in the region from 2001 to 2010
Table 18. Numbers of the pupils from nurseries to universities in the region Vysocina
Table 6. Inhabitants older than 15 years by the finished education
Table 20. Inhabitants by the economical activity in region Vysocina (usuall residence)
Table 21. Direct investment from abroad in 2012
Table 22. Selected indicators of research and evolution in region Vysocina
Table 23. Numbers of competitors for 1 free work place
Table 24. Average unempolyed (%)
Table 25. Unemployed by the age (2014, %)
Table 7. Unemployed by the education (2014, %)
Table 8. Structure of schools, classes, pedagogical workers and pupils in the base schools in region Vysocina (school year 2007/2008, by the districts)
Table 9. View of the secondary schools with graduate in the region Vysocina (number of students by the districts and region)
Table 10. Numbers of handicaped pupils of basic schools which were individually integrated
Table 30. Increase (decrease) of number of libraries visitors behind years 2000 and 2010 (%)

Charts:

Chart 1. Development of population size in the Vysocina Region
Chart 2. Net disposable income per person in the Czech regions – comparison of 1995, 2004 and 2013 (in Czech crowns)
Chart 3. Development of regional GDP in the Vysocina Region in current prices 2004–2013
Chart 4. Structure of Industry, Vysocina Region
Chart 5. Structure of basic types of income sources in the Vysocina Region's budget 2001–2013
Chart 6. Composition of budget expenditure in the Vysocina Region with individual shares in 2013
Chart 7. Branch structure of employment in the Vysocina Region in 2nd Quarter 2014 – men
Chart 8. Branch structure of employment in the Vysocina Region in 2nd Quarter 2014 – women
Chart 9. The share of long-term unemployed in the unemployed total (regions,2014,%)
Chart 10. Population Growth in the Vysocina Region, 1994–2013
Chart 11. Live-Births and Deceased Development in the Vysocina Region, 1994–2013

Chart 12. Computer ownership and internet access in households in the Czech regions (average for years 2011-2013, listed according to computer ownership).
Chart 13. Number of companies per 1 000 population located in the Czech regions at 31. 12. 2013

Maps:

Map 1. Location of Vysocina Region on the map of the Czech Republic (Vysocina Region in red)
Map 2. % of the people with secondary education (Cenzus 2011)
Map 3. People with university degree according to ORP
Map 4. Unemployment in the Czech districts at 30. 9. 2014. Data source: Management services for employment of MPSV CR Praha, 2014.
Map 5. Historical and Cultural possibilities for tourism in the Vysocina Region. Source: Regional Office of the Vysocina Region. OKPPCR.
Map 6. Rate of registered unemployment, number of job seekers and jobs available in Czech regions at 31. 10. 2014

Literature and sources

Analysis of Regional Disparities in the Czech Republic. 2012. Czech Statistical Office, ČSÚ
Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Praha: GAC. 2006.
Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. GAC 2015 (ed. Karel Čada)
Analýza vývoje kultury v letech 2000–2013. 2015. Czech Statistical Office, ČSÚ.
České domácnosti dluží bilion. Krátká tematická analýza ČSÚ. 2010
Demografická ročenka České republiky. 2014. Czech Statistical Office, ČSÚ.
Doprava v regionálním pohledu. 2008. Czech Statistical Office, ČSÚ. Kód: e-9305-08
Gabal, I., Víšek, P. 2010. *Východiska pro strategii boje proti sociálnímu vyloučení.* Praha: GAC
Deloitte. 2014. *Analýza socioekonomické situace příjemců sociálních dávek na ubytovnách* (Výstup 3. etapy projektu). Zadavatel: MPSV ČR. 2014.
Drbohlav, Dušan. 1991. „Mentální mapa ČSFR. Definice, aplikace, podmíněnost". *Sborník České geografické společnosti, no* 96 (3): 163–176.
Drug Situation in the Czech Republic. *Zaostřeno na drogy*. 2014 (speciální číslo/special issue). Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Úřad vlády.
Heřmanová, E., Chromý, P. et al. 2009. *Kulturní regiony a geografie kultury*. Praha ASPI.
Heřmanová, E. 2012. *Koncepty, teorie a měření kvality života.* Praha: Sociologické nakladatelství.

Kašparová, I., Ripka, Š., Siridopulu Janků, K. 2008. *Dlouhodobý mantoring situace romských komunit v ČR moravské lokality.* Úřad vlády ČR.

Kultura v číslech ČR – vybrané údaje ze statistických šetření. 2010. Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, NIPOS.

Kultura v regionálním pohledu. 2011. Czech Statistical Office, ČSÚ.

Maier, K., Franke, D. 2015. Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace. *Sociologický časopis* Vol 51, No 1: 89–123.

Marešová, A, Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J.: Analýza kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

Marešová, A., Cejp, M., Holas,J., Martinková, M., Rozum, J. 2014. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.

Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M., Scheinost, M. 2013. *Analýza trendů kriminality v roce 2012*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP..

Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Scheinost, M., Vlach, J. 2011. *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP..

Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. eds. 2011. *Atlas sociálně prostorové diferenciace České republiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.

Patočková, V., Čermák, D., Vojtíšková, K. 2012. *Kultura v krajích České republiky.* Praha: SOU AV ČR.

Pocit bezpečí a bezpečnostní rizika a hrozby z pohledu české veřejnosti – únor 2015 Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV CR, v.v.i. (*Naše společnost* 2015).

Porovnání krajů – vybrané ukazatele 1995–2000. Český statistický úřad, Praha 2001

Přehled nehodovosti v silničním provozu na území ČR (Statistická ročenka, 1995–2014). Policejní prezidium ČR.

Polanecký, V., Šmídová, O., Studničková, B., Šafr, J., Šejda, J. Hustopecký, J. 2001. *Mládež a návykové látky v České republice – trendy let 1994–1997–2001.* Praha: HSHMP Centrum drogové epidemiologie.

Roční statistické přehledy dopravní nehodovosti v ČR (zkrácená zpráva, roky 2007až 2013). http://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-178464.aspx

Sčítání lidu, domů a bytů 2011. ČSÚ. Praha 2013.

Statistické ročenky dopravy ČR. (1998–2013). Ministerstvo dopravy ČR.

Svobodová, A.. 2008. *Regional evaluation of quality of life.* DP (thesis). Masaryk University Brno.

*Uživatelé alkoholu a jiných drog ve zdravotnické statistice od roku 19*59. Praha: ÚZIS 2011.

Trends in macroeconomic development and quality of life in the CR in 2014. 2015. Praha: ČSÚ.

Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2014.Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Sekretariát rady lády pro koordinaci protidrogové politiky, 2013. Dostupné z: http://www.vlada.cz/

Vývoj zdravotnictví České republiky po roce 1989. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti ÚZIS ČR.Praha: ÚZIS ČR 2010.

Základní statistické údaje o kultuře v České republice. 2014 Národní informační a poradenské středisko pro kulturu ČR. Centrum informací a statistik. NIPOS 2014.

Zdravotnictví ČR 2013 ve statistických údajích. ÚZIS 2014.

Životní pohoda českých obyvatel. Analýza. 2014. Czech statistical office, ČSÚ.

https://www.czso.cz/ Czech statistical office

https://www.czso.cz/csu/sldb/ National Population and Home Census of the Czech Statistical Office (2011)

http://www.olomouc.czso.cz/ Czech statistical office - Olomouc

https://www.kr-olomoucky.cz/ Olomouc region official web page

https://www.kr-olomoucky.cz/regionalni-rozvoj-cl-16.html

http://www.nipos-mk.cz/ The National Information and Consulting Centre for Culture

http://www.mpsv.cz/en/ Ministry of labour and social affairs

http://www.cssz.cz/en/ Czech Social Security Administration

http://www.atlasceska.cz Atlas of the Czech Republic

http://npu.cz National Heritage Institute. Národní pamatkový ústav.

http://www.szu.cz/ National helth institute

http://www.uzis.cz/en/ Institute of Health Inofrmation and Statistics of the Czech Republic

http://www.kriminologie.cz Institute of Criminology and Social Prevention

http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions/ Living condition survey EU SILC EUROSTAT

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/ NESSTAR ARCHIVE Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences

http://www.policie.cz/ Police Presidency of the Czech Republic

https://www.sydos.cz/

https://www.cvvm.cz/ CVVM Institute

https://www.drogy-info.cz National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction)

http://www.vlada.cz/ Office of the Government of the Czech Republic

http://www.espad.org/ ESPAD

http://www.lidovakultura.cz/ Popular culture

www.msmt.cz/ Ministry of Education, Youth and Sports (MŠMT)

8 Olomouc Region

(study for a comparative electronic publication)

Compiled by the team of the Faculty of Humanities, Charles University in Prague

Libor Prudký (team leader), Olga Šmídová (main author),

Inna Čábelková.

Content:

1 Characteristics of the region 255

2 History and path dependency 257

3 Governance, administration 259

4 Demography, migration 262

5 Social life, culture, norms, religion 265

6 Education 281

7 Industry and agriculture 283

8 Labour market 289

9 Conclusion 293

10 Summative tables 294

List of tables in text 298

Literature and data surces 300

Appendix 1. Statistical indicators 303

1 Characteristics of the region

Total area:	5,267 km^2 (6.7 % of the area of the Czech Republic)
Population:	635,711 people (6.1 % of the country)
Population density:	120.7 inhabitants per sq. km (average in comparation with CR 33.6)
Neighbours:	Poland, Lower Silesia and Opole provinces

The Olomouc Region is one of the smallest in the Czech Republic, both by area and population. It is situated in the central and north-western part of Moravia. Its population density – 120.8 inhabitants per sq. km – is average in comparison with other Czech regions: the figure is smaller in the mountainous district of Jeseník (55.5 inh. per sq. km) and around Šumperk (93.5 inh. per sq. km), while the Olomouc, Prostějov and Přerov districts have population density above the regional average.

The total area of the region is 5,267 km^2, which represents 6.7 % of the area of the Czech Republic. The Olomouc region is the sixth most populous among the fourteen regions of the Czech Republic, with a population of 635,711 people (as of 31 December 2014). Its population represents 6.1 % of the total population of the country.

In the north, the Olomouc Region has a 104-km long border with Poland, to the east it borders on the Moravia-Silesia Region, to the south on the Zlín and South Moravian regions and to the west on the Pardubice Region. Most of its area lies in the central and north-western part of Moravia, and a substantial portion in the northwest of Czech Silesia. Its northern district, Jeseník, is involved in cross-border cooperation with the Polish Lower Silesia and Opole provinces (or voivodeships) within the Praděd Euroregion.

Map 1. Location of the Olomouc Region in the Czech Republic

Geographically, the north-western part of the region is mountainous, while in the south there are flatlands and hills. The main river is the Morava. The Olomouc Region has a varied relief and includes the highest mountain range in Moravia – Jeseníky. Hrubý Jeseník, whose highest point, Praděd (1,491 m above sea level) is also the highest point of Moravia as a whole, divides the region into two parts.

Beyond its ridge lies the area that was not part of the historical province of Moravia. To the south the elevation gradually decreases and the landscape along the Morava River opens into the very fertile and affluent area of Haná whose lowest point near Přerov in the Morava Valley is situated 191 m above sea level.

Map 2. Physical map of the Olomouc region

The northern foothills and mountains (Jeseník and Šumperk districts), with little fertile soil but abundant woodlands, are of little industrial and agricultural importance but have considerable potential for tourism, including spa tourism. The central part of the Jeseník district is a protected landscape area (PLA) with numerous nature sights such as the largest Moravian peat bog Rejvíz with a 45-metre high waterfall. However, this part of the region has much worse transport accessibility. The population density is relatively low, with a high rate of dispersion into small settlements.

The social and cultural profile of the northern areas, in particular their human assets such as education and social skills of the population, employment rate and the standard of living visibly fall behind the average figures for the Olomouc Region and the Czech Republic as a whole. In the Šumperk and (especially) Jeseník districts the unemployment rate and the number of residents threatened by social exclusion and poverty is considerably higher than the regional average. The region as a whole then falls slightly behind the national average in many macroeconomic and living standard-indicators. In the light of national statistics, however, the socioeconomic and environmental problems of the Olomouc Region are not as extreme as those of the Ústí and Karlovy Vary regions.

The southern part of the Olomouc Region – the territory of Central Moravia, encompassing, roughly, the districts of Olomouc, Prostějov and Přerov – consists mostly of lowlands with high-quality chernozemic soils and favourable climate that make it one of the most fertile areas in the Czech Republic. The local populations in many areas of Haná have for centuries maintained their folklore customs and practices and developed traditional culture: folklore festivals are still a living tradition here. The area is attractive for tourists: it has a rich network of cycling trails as well as many nature sights and cultural monuments (the Protected Landscape Area of Litovelské Pomoraví, riparian forests, aragonite caves etc.).

The economy of the fertile areas of Haná is markedly more developed, diverse and stable that the situation in the north, which has less human capital and worse transport accessibility.

The area of the Moravian Gate and the Upper Morava Valley (Haná) with its motorway network and the railway corridor including the Přerov railway node has long provided the **transport connection** between southern and northern Europe. Its territory is approximately centred on the Brno-Olomouc-Vienna axis; its historical importance provides the basis for the area's present development potential.

Road network density is the highest in the Prostějov district, the lowest in the mountainous area around Jeseník. The northern mountain and foothill districts have low levels of public transport accessibility: commuting to work is difficult and most people depend on local job opportunities.

Olomouc also has an airport, located on its outskirts 3.5 kilometres from the city centre. It was built for the military before the First World War and nowadays it is used for civilian and sports aviation – by airplanes, gliders, helicopters and ultralight aircraft. With the future growth of intrastate and interstate air travel, the existence of the airport in the Olomouc Region may prove of great importance.

2 History and path dependency

The differences in historical development of the two parts of the Olomouc Region are also crucial. The area beyond the Jeseníky mountain ridge used to be a part of Silesia and had property ownership ties to the Wrocław bishopric. Its population was mostly German. After the Second World War there was a radical population change. The holocaust and expulsion of the Germans led to new settlement. The post-war immigrants of various nationalities and ethnic backgrounds came in several migration waves from a range of countries, often quite remote culturally: if we leave out the Slovaks, with whom the Czech population shared a federative state until 1992, the newcomers included Greeks, Romanians, Hungarians, people from the Banat and Ukraine with Czech roots, and the Roma,

especially from Slovakia. The immigrants made up a separate population group, with a different history, culture, and ethnicity; it also had a different poverty rate, average education levels and professional skills.

The holocaust and the post-war transfer of the German population as well as the subsequent immigration waves therefore strongly affected in particular the northern areas of the Olomouc Region, though they also left their mark on the rest of its territory. The affected areas included the foothills of the Jeseníky mountain range (the areas around Šumperk and Zábřeh, partly also Uničov, Bruntál and Rýmařov), which were part of the Third Reich under the Nazi occupation. This post/war incidents affected approximately one third of the Olomouc Region: its northern part, up to Mohelnice, Uničov and Šternberk.

In the most fertile and developed part of the region, the south, the direct impact of the Second World War and the post-war history of regime changes and changes in the country`s geopolitical status was much smaller.

The differences in elevation, climate, history, population ethnicity and culture between the two parts of the region are linked to some extent with the different development of their respective economies and their contrasting cultural and social character.

Intra-regional differences are so marked that social geographers speak of (intra)regional disparities and the emergence of inner peripheries, especially along the border with the less developed, peripheral region of Moravia-Silesia (Maier, Franke 2015 and others). The post-communist economic transformation after the fall of the iron curtain and the transition from command to market economy further accelerated the growth of the regional socioeconomic disparities: areas with the "old" branches of industry as well as rural and poorly accessible areas such as the northern districts or the enclaves of the inner peripheries began to fall behind. Since the beginning of the new post-communist era, the number of residents has been falling due to out-migration to the country`s metropolitan areas and to the more developed parts of the Olomouc region, especially the Olomouc agglomeration (the city of Olomouc and its surrounding area). The administrative divisions of the region changed several times in the 20th and early 21st century: here, too, the situation is characterized by discontinuity. The latest political reform of territorial administration, implemented symbolically at the turn of the millennium (2000 – 2001 with a correction in 2005) effectively restored the old division of the Olomouc Region under communist rule, which came into force in 1960. The 2000 reform once again split the Czech part of Silesia between two regions – the Olomouc Region and Moravia-Silesia. This was first done after the Communist takeover: in 1949 the Czech part of Silesia (which had always had a large proportion of German and Polish population) was divided between the Olomouc Region and the neighbouring Ostrava Region (the present-day Moravia-Silesia) as part of Communist attempts to erase historical memory. The relation between the historical

continuities and discontinuities and the impact of both on the present nature and development of the region are rather complex issues that have not so far been given much attention in research. Nonetheless, the historical and cultural discontinuities have clearly left their mark, as the region nowadays shows a high level of sociogeographic differentiation – or even disparity. While the northern part can be regarded as one of the nation's peripheries whose population suffers from social exclusion, the southern part presents a different story. The region is split into two halves. It is therefore reasonable to ask to what extent – or whether at all – it is appropriate to speak of its "lagging behind" or its peripheral nature when such labels do not necessarily apply to the whole of its territory.

3 Governance, administration

From the viewpoint of territorial administration, the Olomouc Region is part of the NUTS-2 statistical region of Central Moravia, together with the Zlín Region. It was established in 2000 and, five years later, three municipalities from the Moravia-Silesia Region were added to its territory. It is divided into 5 districts (NUTS 4): the two around Jeseník and Šumperk are covered by mountain ridges and foothills, while the southern districts of Prostějov, Přerov and Olomouc – the last mentioned including the eponymous regional centre, the statutory city of Olomouc – are mainly flat, lowland area. After the 2000 reform of territorial administration, which abolished district offices, the powers of these offices were partly transferred to the respective regional office and regional assembly, and partly devolved to lower-level administrative units, "municipalities with extended jurisdiction" (MEJ) as the term used by Czech law translates.

The early 1990s witnessed a trend of municipal disintegration as municipalities were given the right to decide whether they wanted to break off from local centres (larger municipalities or towns) or, in other cases, be united with them. In 2000 the total number of 6,251 settlements included 522 towns or cities. The indices of residential fragmentation for 2000 and the following 15 years show the Olomouc Region as average in the context of the Czech Republic.

The territory of the region includes 13 administrative divisions of "municipalities with extended jurisdiction" (MEJ) – these are towns or cities which perform some state administration tasks and also exercise certain powers of territorial self-government devolved to them from the regional level. Furthermore, there are 20 administrative divisions of "municipalities with delegated authority" (MDA). These represent a crucial though local level of self-government, and are also entrusted with some state administration tasks (they typically have e.g. a registry office or a construction department). The region is governed by the Regional Office headed by the President of the Region,

who is elected by members of the Regional Assembly. As in other regions, the assembly also elects the executive body of the region, the Regional Council headed by the President. The assembly is the highest statutory body of the region. Its members are elected for a four-year term. The municipalities with extended jurisdiction, municipalities with delegated authority as well as other municipalities are represented by a mayor and a municipal assembly. The assembly members are also elected for four years. The municipalities without either MEJ or MDA status usually play only a negligible part in the exercise of state administration powers.

Map 3. Administrative division of the Olomouc Region

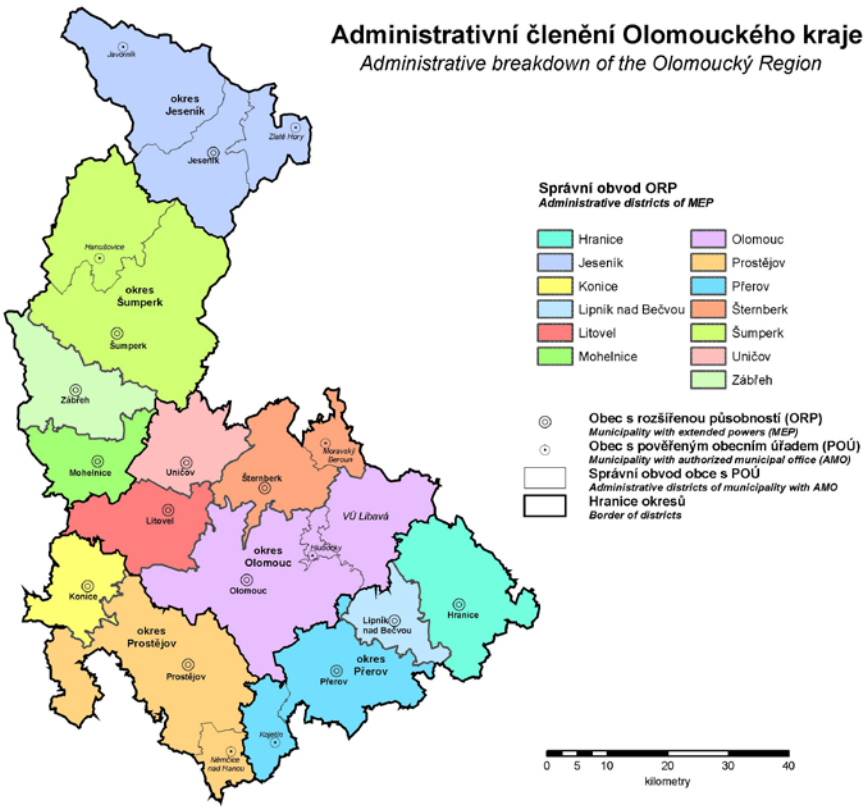

The inhabitants of the Olomouc Region live in 399 municipalities, of which 30 have the status of "město" (city or large to mid-sized town) and 12 the status of "městys" (small town). Of the total number of inhabitants, 56.4 % live in cities or larger towns, 2.6 % in small towns. There are three statutory cities (*statutární města*): the regional capital Olomouc, Přerov and Prostějov.

The historical city of Olomouc on the banks of the Morava is not only the administrative and economic hub of the region but also its traditional social and cultural centre. It has a population of approximately 100,000 people. However, the whole Olomouc agglomeration is home to 480,000 people, i.e. about three-quarters of the region's total population of 636,000 inhabitants. Olomouc

was and is an important academic and ecclesiastical centre (seat of the archbishopric for Moravia and the administration of the Orthodox Church in Moravia). The traditions of the Olomouc University – nowadays the Palacký University – go back to the 16th century: it was the first university on Moravian territory (founded 1573) and the second in the Czech lands and the whole Central Europe. From ancient times, there has been rivalry between Olomouc and Brno over which city would have the decisive influence in Moravia. The Olomouc heritage reserve, together with the Prague one, is one of the largest urban heritage reserves in the country: the Holy Trinity Column on its territory was designated a World Heritage Property by UNESCO.

Since its creation, the Olomouc Region has been establishing international contacts and developing **partnerships with regions** and areas in other countries. These partnerships are based on an exchange of experience and ideas and also on the potential offered by presenting the region as a reliable and attractive foreign partner. The Olomouc Region is member of international institutions (e.g. Association of European Regions) and cooperates with various entities such as the Permanent Representation of the Czech Republic to the EU or the information centres Europe Direct Olomouc and Eurocentrum Olomouc. Over the course of a few years, the region managed to establish important contacts in several countries, which resulted in partnership agreements specifying the form and scope of collaboration as well as its main areas of focus. At present the Olomouc Region cooperates with 8 partner regions abroad: Vojvodina Autonomous Province (Serbia), Green River Area Development District (U.S.), South Denmark (Denmark), Kostroma Oblast (Russian Federation), Landkreis Würzburg (Germany), Opole Province (Poland), Reggio Emilia (Italy), and the Baranya County (Hungary).

The **development strategy** for the Olomouc Region is spelled out in a regional strategic concept – Development Programme for the Area of the Olomouc Region (PRÚOK, 2011) – a obligatory binding umbrella document written from the viewpoint of the regional self-government. It serves as a basis for field-specific framework documents, many of which – e.g. documents on the development of social services, on education and physical education, on working with families etc. – are already in place.

In 2011 the region prepared a Regional Innovation Strategy (RIS, 2011), which has recently been updated and which is (like PRÚOOK) based on the nationwide strategy. It focuses mainly on stimulating economic development through the support of clusters, chambers of commerce, and entrepreneurial competition. The regional budget financially supports not only the association of corporate entities "OK4Inovace" which implements the strategy, but also the higher education institutions in the region. The key areas of the proposed innovation strategies focus on "*increasing competitiveness of the regional economy and stimulating the creation of highly skilled jobs to develop innovative entrepreneurship and excellent research"* in the Olomouc Region. The Regional Innovation

Strategy (RIS), revised and updated in 2014, defines three areas of change that are crucial for the implementation of this regional vision: 1. better-skilled and accessible workforce for innovation; 2. a regional system for supporting research, development and knowledge transfer; and 3. high-quality services and support for innovative companies. The strategy should help raise educational attainment and develop the range of useful competencies, especially in technical professions (at all levels, from people with a GCE or an apprenticeship certificate to college or university graduates). It should also help attract the members of such professions to the region and give resident professionals sufficient reasons to stay. The region does not have a technical university (there is only a branch of the Ostrava Technical University offering bachelor-level courses). With the exception of the recently introduced Nanotechnology, the offer of academic fields at the Palacký University does not sufficiently motivate companies to collaborate with the university on R&D projects and does not meet their demand for (primarily) technical and IT specialists that could become the drivers of innovative corporate and institutional entrepreneurship. The aims of the innovation strategies and the visions of how they should be fulfilled are notably similar in all regions under investigation.

4 Demography, migration

Since 1990 **the population** growth trend in the Olomouc Region has not been favourable. The population is not increasing and the average age is rising. Once again, however, there are big differences between the "north" and the "south". There is a long-term trend of population decline: mortality exceeds natality, more people move out of the region than into it, and the number of new births stagnates.

Most of the **migration** in and out of the region is intrastate migration. Net migration is negative, and in-migrant numbers are below the national average. Moreover, the majority of out-migrants are people in the productive age with above-average education. For example, according to the 2014 Statistical Yearbook of the Olomouc Region, more than one-third of out-migrants from the region belonged to the 25–34 age group. It is therefore obvious that the population exodus has not been halted even by the economic recovery that has followed the long recession.

Only the city of Olomouc and its surrounding area have registered an increase in population numbers in recent years and also positive net migration. The influx of foreign nationals is very markedly below the national average (the share of foreigners is three times lower than the nationwide share). The share of lifetime residents (defined as people born in the same village, town or city where they currently reside) is on a par with the national average: in the south it is higher than in the north.

The natural decline in population numbers is a long-term trend typical not only of the Olomouc Region but also for some other regions of the Czech Republic. Out-migration is compounded by intraregional migration to large urban agglomerations and prosperous areas within individual regions. Social geographers speak of people "voting with their feet", i.e. moving to more developed regions, especially to urban agglomerations: such migration is a good natural indicator of a region`s relative level of (under)development (Maier, Franke 2015).

Table 1. Population increase and migration statistics in the Olomouc Region 2005–2014

Increase per 1,000 population	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
total increase:	-0,4	1,1	3	0,5	-0,1	-0,6	-0,6	-1,6	-2	-1
natural increase	-0,5	0,2	0,7	1,1	0,7	0,3	-0,4	-0,6	-0,8	-0,1
net migration	0,1	0,9	2,2	-0,5	-0,8	-0,8	-0,2	-1	-1,2	-0,9

Source: Czech statistical office, CSÚ

The city of Olomouc and its surrounding area have registered absolute population increases and positive net migration. In the region as a whole, however, the increases in resident population are below the national average. The population exodus from the Přerov and Prostějov districts and, even more, from the districts of Šumperk and Jeseník, still continues: the largest number of people – eight out of every thousand – left the Jeseník district.

The influx of foreign nationals is very markedly below the national average, too (the share of foreigners is three times lower than the nationwide share). The share of lifetime residents (defined as people born in the same village, town or city where they currently reside) is on a par with the national average.

The Olomouc Region has long ranked among the regions with a high percentage of senior citizens: its population is one of the oldest in the Czech Republic though no longer *the* oldest: a year ago this primacy went to the Hradec Králové Region.

Table 2. Population age structure in the Olomouc Region 1994–2014

Measure	1994	2000	2005	2010	2014
Share of the 65+ population					
Absolute numbers	83 415	87 527	90 934	101 279	115 866
Share in %	13,00	13,60	14,20	15,80	18,21
Fixed-base index	1,000	1,049	1,090	1,214	1,389
Average age of the population					
Average age	36,6	38,4	39,8	40,9	42,0
Fixed-base index	1,000	1,049	1,087	1,117	1,147

Source: Czech Statistical office (ČSÚ)

Table 3. Index of ageing by sex 2005–2014 in selected regions

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Average age	39,8	40,9	41,2	41,5	41,7	42,0
Index of ageing (65+ / 0 -14 v %)	96,5	110,3	112,9	116,5	119,5	122,1
Male						
Average age	38,2	39,4	39,7	39,9	40,2	40,4
Index of ageing (65+ / 0 -14 v %)	73,3	86,1	88,7	92,1	94,9	97,2
Female						
Average age	41,3	42,4	42,7	43,0	43,2	43,5
Index of ageingí (65+ / 0 -14 v %)	120,7	135,6	138,2	142,0	145,2	148,1

Source: Czech statistical office, ČSÚ

The marriage rate in the Olomouc Region is above the national average, but with a declining tendency: the marriage rates are falling in all regions. The divorce rate is on a par with the national average.

The share of live births to unmarried women in 1998 – 2000 was on a par with the national average; it remained so in the following years, but the overall trend has been rising. Abortion rates present a similar picture. The standardized mortality ratios in the Olomouc Region are on a par with the national average, with most deaths due to diseases of the circulatory system.

Table 4. Trends in population size and female population size in the Olomouc Region 1994–2014

Year	1994	2000	2005	2010	2014
Population					
total	641 650	641 554	638 981	641 661	636 109
b.i.	1,000	0,999	0,996	1,000	0,991
Female					
total	329 970	329 543	328 018	328 241	325 241
b.i.	1,000	0,999	0,994	0,995	0,986
%	51,42	51,37	51,33	51,15	51,12

Source: Czech Statistical office (ČSÚ)

Due to the substantial long-term differences between the northern and southern parts of the region, nearly all sociodemographic indicators are more favourable than the national average in the southern districts and less favourable in the northern ones.

5 Social life, culture, norms, religion

Standard of living, income and lifestyle

In 1995 the population in the Olomouc and Vysočina regions had the lowest disposable income of all people in the Czech Republic. While average per capita disposable income for the whole of the Czech Republic was at CZK 81,300, in the Olomouc Region the figure was just CZK 76,100 and in Vysočina CZK 72,700 (according to the Czech Statistical Office). Longer time series show that net disposable income rose between 1995 and 2013 in half of all the regions. The Olomouc Region has not registered an above-average increase in disposable income since the 1990s – cf. Tendence makroekonomického vývoje a kvality života v ČR v roce 2014 (2015).

The above is in line with the trend of growing disparities – "the richer regions get richer, and the poorer ones poorer" – especially during economic recessions. The Olomouc and Ústí regions have been growing at a slower, below-average rate since the accession to the EU (Tendence, 2015).

The poverty rates in the Olomouc Region remained about the same between 2011 and 2014, and the current poverty rate is worse than the national average. The average share of unemployed members per household in the Olomouc Region – an indicator that has a strong correlation with poverty –was above the national average. The income statistics in the region are also affected by population ageing and low average pensions. The areas most affected or threatened by poverty are found in the northern districts with high unemployment: especially those beyond the Jeseníky mountain ridge.

Chart 1. Households in selected regions in relation to subsistence income in 2011 and 2014

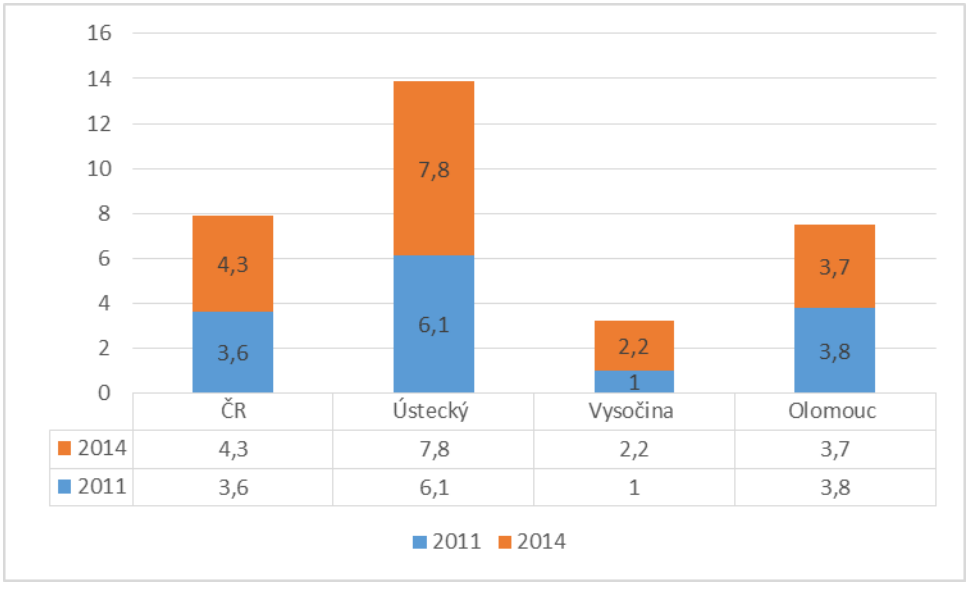

Source: Living conditions EU-SILC 2014, Czech Statistical Office

In addition to the threshold represented by minimum susistence income per single person household (CZK 6,000, i.e. approximately EUR 220), the Czech Republic adopted another important measure of

the standard of living after joining the EU statistical structures. Living standard is now described also in terms of the percentage of people who are at risk of poverty. The relative level of development as embodied by the standard of living and the quality of life in a region is better described by net disposable income per capita than by per capita GDP.

In the Czech Republic, **people at risk of poverty** are those with a disposable income under 60% of the median equivalised average net income (after the payment of housing costs). A large share of people in the Olomouc and Ústí regions live below this official at-risk-of poverty threshold – in both, it exceeds the 10% national average by about 4%.

The share of people at persistent risk of extreme poverty, i.e. with disposable net income below 40% of the national median, was actually 60% higher in the Olomouc Region than in the Czech Republic as a whole – nearly 5% of the region˙s total population (Living Conditions, 2014): a large proportion of this group also lives below the poverty line according to the subsistence-level measure of poverty.

Table 5. At risk-of-poverty treshold 50–60 % of median (equivalised) income by regions 2014

Region	Less than 40% median	40-50 % median	50-60 % median	60-70 % median
ČR	2,9	3	4,3	6,4
Ústecký	6,6	3,9	3,6	8
Vysočina	1,7	2,8	5,9	7,9
Olomouc	4,8	3,3	6,2	5,9

Source: Living conditions EU SILC, ČSÚ

Olomouc region is also affected by the phenomenon of the “working poor” as the minimum wage and average pensions in the region and in Czech republic are only marginally higher than the official poverty line and the at-risk-of-poverty threshold (as actually defined by SILC).

Both wages and pensions are persistently below the national average: the Olomouc Region regularly occupies the bottom part of the rankings. According to the data of the Czech Statistical Office, pensioners in the Olomouc Region – where the percentage of senior citizens is one of the highest – had the lowest average old age pensions in 2014. Moreover, they have ranked last in this respect for the seventh consecutive year – a fact that clearly has to do with the still prevailing low average wages in the region. The lowest pensions were received by retirees in the Jeseník district.

The Olomouc Region had not only the lowest old age pensions, but also the lowest disability pensions for 3rd degree disability and widow(er)˙s pensions. These three categories are among the largest as to the number of beneficiaries. The share of recipients of early retirement pensions in 2008-2013 was consistently above the national average: moreover, the number of applicants has been rising in recent years.

Map 4. Average old-age pensions in the regions in 2014 (in Czech crowns)

Source: Czech Social Security Administration (CSSZ)

In the given period, the Olomouc Region registered an increase in the share of early retirees by 10 percentage points. There is a clear connection between this indicator and the high share of long-term unemployment in the 50+ age group: unemployed people over 50 seek early retirement as a solution to their problem even if it means living on a lower pension for the rest of their life.

Table 6. The ratio of early retirement pension recipients to full retirement pension recipients in 2008–2013

Region	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Czech Republic	21,6	23,1	24,3	27,2	28,2	29
Prague	12,4	12,8	12,9	14,2	14,7	15,1
Ústí	25	25,7	27,8	30,7	31,4	32,2
Vysočina	28,5	30,2	31,8	34,9	36,2	37,2
Olomouc	22,9	24,9	26,6	30,2	31,5	32,5

Source: Czech Social Security Administration (ČSSZ))

There is also a clear link between the low wage and pension levels in the region and its low work productivity and higher unemployment. The average share of the unemployed in households in the Olomouc Region was above the national average. This shows that households as a whole are at a greater risk of poverty here, with the region's high unemployment and its large percentage of senior citizens. Households with a high share of dependent members such as single-parent households with two or more children are the most vulnerable group.

Table 7. The average share of unemployed household members in the selected regions 2014

Region	Share of unemployed adult household members
	proportion of total population %
Czech Republic	0,13
Ústí	0,23
Vysočina	0,09
Olomouc	0,18

Source: Living conditions EU SILC 2014, ČSÚ

The current household debt rate in the three peripheral regions studied is clearly the lowest in the Olomouc Region. This confirms the fact that the level and development trend of household debt need not correlate with wage and unemployment levels.

However, expert estimates indicate a high level of household debt in localities suffering from social exclusion, especially in the Jeseník, Přerov and Šumperk districts. Between 2009 and 2014 the number of localities and people suffering from **social exclusion** rose in the Olomouc region. Still, they are not as numerous as in the Ústí Region (Kašparová, Ripka et al., 2008, GAC, 2006 and 2015).

Health status, morbidity and availability of healthcare and social services

Over the past few decades, the trends of increasing life expectancy and population **ageing** have been visible everywhere in the Czech Republic and in some regions, such as Olomouc and Vysočina, in particular. In many regions, the trend of population ageing has been strengthened by the migration of younger, better educated people to areas with stronger economic activity, especially metropolitan agglomerations (Prague, Brno). Together with Vysočina, the Olomouc Region has a markedly higher ageing index than the average national figure (the ageing index expresses the ratio of people aged 65 or older to children under 15: 100*(65+/(0–14)).

Table 8. The ageing index in the selected regions in 2013 – comparison with the national average

Region	Ageing index 65+/(0–14)
Czech Republic	114. 5
Ústí	102
Vysočina	118
Olomouc	118

Source: Institute of Health Information and Statistics of the Czech Republic (ÚZIS ČR)

The trend of population ageing has brought a higher need for specialized healthcare and social services in the region.

In contrast to the Vysočina Region (generally "healthy") and the Ústí Region (generally "unhealthy"), the overall health status of the population in the Olomouc Region cannot be easily described by means of the usual total indexes and trends. The local situation is more complex, more ambiguous and difficult to interpret. Most indicators, for example morbidity or life expectancy, show the health status of the population as slightly worse than the national average or on a par with it.

Table 9. Life expectancy at birth in the regions in 2012–2013 (mean)

Region	Men	Women
Czech Republic	75,23	81,13
Vysočina	75,88	81,68
Olomouc	74,4	81,08
Ústí	73,4	79,00

Source: Institute of Health Information and Statistics (ÚZIS ČR)

Certain selected indicators of health and disease show the situation in the region as being markedly worse than the average in other regions. One of these indicators is the incidence of congenital defects in children: in 2012 the situation here was markedly worse than in the rest of the Czech Republic (764 children born with disorders per every 10,000). In that year the share of children with congenital defects identified within their first year of life was about 25% higher in the Olomouc Region than on average in the Czech Republic. This was not an isolated occurrence as the trend has already been in evidence for some time. In this respect, the situation in the Olomouc Region is even worse than in the Ústí Region. It should be added, however, that the overall picture for the Olomouc Region is skewed by the northern districts, especially Šumperk, where the share of congenital defects is extremely high as shown by the choropleth map below. Another very visible phenomenon is the high incidence of diabetes in the Olomouc Region (9031 per 100000 population, average in CR as whole is 8197 for 2013), which can be partly due to its large share of senior population.

Map 5. Live births with congenital defects per 10,000 live births in 2008-2013 – comparison of average figures by district

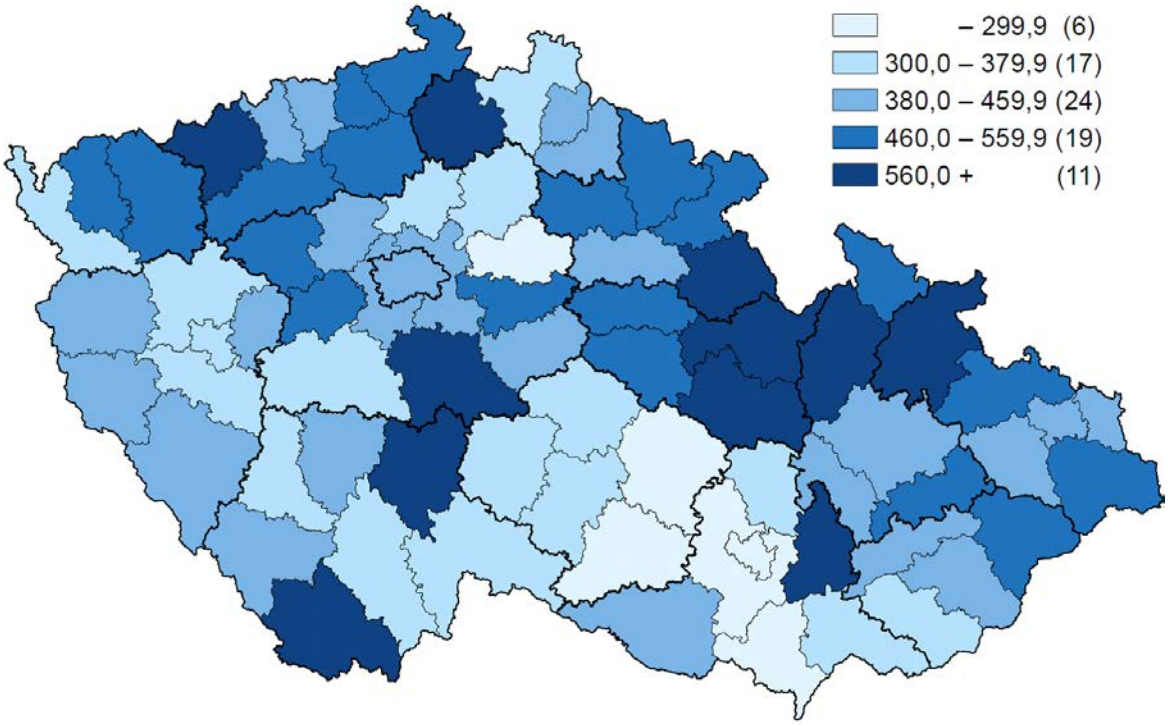

Source: ÚZIS ČR – Healthcare Yearbook of the Czech Republic 2013

It is very difficult to evaluate the healthcare situation in the Olomouc Region. It has high-quality healthcare infrastructure and a developing sector of new socio-medical services. These target especially though not exclusively the senior population and are more advanced here than in the other regions, with the exception of the Hradec Region and Prague. However, the region also exhibits an above-average incidence of certain lifestyle diseases such as diabetes mellitus. This or the markedly high percentage of children born with congenital defects, which far exceeds the national average or even the high figures for congenital defects in the Ústí Region, do not permit the conclusion that the local health situation is completely satisfactory.

The health status of the population differs in the various part of the region. The inhabitants of some of the inner peripheries or the northern parts of the region lead high-risk lifestyles including high alcohol consumption, smoking and obesity.

The socially excluded population, especially the Roma, is concentrated in the north and in the Přerov district. The absence of a clearly defined healthcare and compulsory prevention policy after 1990 has led to increased health risks in the Roma population. Primary care practitioners estimate that the general health status of the Roma is worse than the health status of the population as a whole: the Roma are more often fully disabled (both physically and mentally). Apart from poverty and low education levels, the poor health of most Roma is due to the unhealthy lifestyle prevalent in this

group: poor-quality food, high consumption of smoked meat, alcohol and cigarettes, vitamin deficiencies, excess weight, lack of exercise and little physical activity in the open air – nature and the countryside. The distribution of illegal drugs among the young Roma population or even children is relatively common in larger urban areas. Awareness, responsibility for one's own health and trust in healthcare institutions are weakened in this socially excluded group (Šmídová, 2003, Kašparová, Ripka et al. 2008, GAC 2006, 2015). However, the same characteristics also apply to most other inhabitants of the excluded localities who are not of Roma origin. Still, the situation in the Olomouc Region is markedly better than in the Ústí Region where the socially excluded populations are concentrated in numerous isolated urban localities.

The long-term trend of morbidity in the three regions studied (viewed as a function of sick leave duration) closely follows the nationwide trend: the average number of sick leave days has been falling steadily, a fact that is clearly due to the stricter rules governing sick leave pay that were introduced in the past decade (see table 3 in Summative tables).

Chart 2. Trends in sick leave rates in the selected regions (2003–2011) – comparison with the national average

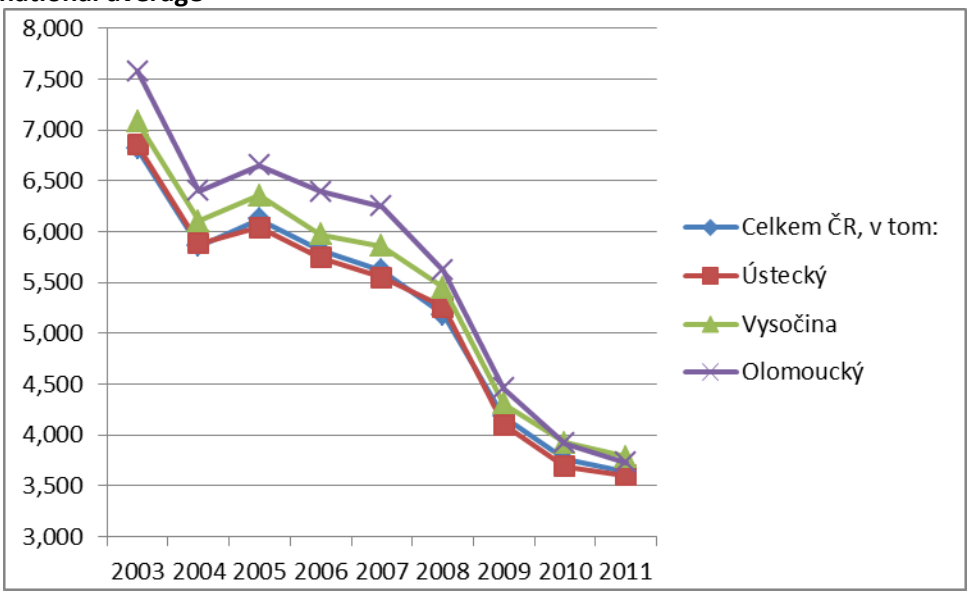

Sources: Czech Social Security Administration (ČSSZ), Czech Statistical Office (ČSÚ)

In recent years the percentage of sick leave days (relative to the standard number of calendar work days) has been relatively stable in individual regions as well as in the country as a whole; the slight increase in tenths of per cent may be due to the new, more liberal regulations on sick leave pay in the first few days of illness and to the increasing number of companies that offer the sick days benefit or the home office option.

The following table for 2013 breaks down the total numbers according to the stated reasons for taking sick leave (illness, accident, accident at work). It shows slightly increased illness and accident

rates in the Olomouc Region in 2013, which seem to be at odds with the region's long-term declining trends for both illness and accident numbers. However, this declining trend is a nationwide phenomenon, and the small year-on-year fluctuations are clearly due mainly to changes in the sick leave payment system.

The declining trend in sick leave rates is clear if we compare the number of newly reported sick leaves in 2003 with the situation in 2011, the CZSO population census year. The index of change, with 2003 as the base (100%), was 35% in the country as a whole and 28.2% in the Olomouc Region. In other words, over two decades, the sick leave rate in the region has fallen by more than two-thirds.

The same period nonetheless saw a marked increase in the average duration of sick leave by more than a half (index 159%)

The distribution of general practitioners' offices in the Czech Republic is relatively even. However, the total number of *all* doctors per 10,000 inhabitants varies significantly from region to region: in 2013 the Olomouc Region ranked above the national average in the number of both doctors and hospital beds (or beds in other healthcare establishments). The region has many spa treatment facilities; it also has many providers of home care and community socio-medical care for senior citizens, who make up an above-average percentage of its population, as well as community care services for other target groups.

Chart 3. Number of doctors and beds (in hospitals and other healthcare establishments) per 10,000 inhabitants in 2013 in selected regions

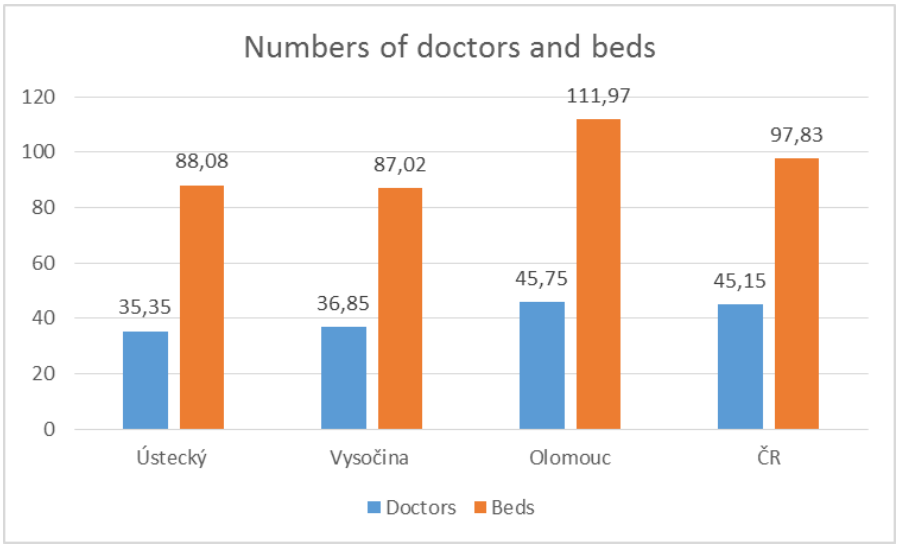

Source: Institute of Health Information and Statistics (ÚZIS ČR) and Czech Statistical Office

The number of pharmacies grew in all the regions studied between 1993 and 2014: the greatest increase – 92 new distribution points for drugs and medical devices – was registered in the sparsely populated areas of the Olomouc Region.

Population ageing and the increasing demand for healthcare aimed at the senior population in the regions, especially Olomouc and Vysočina, lead to the emergence of many specialized services and institutions which have previously not been studied by statistical means.

In the whole of the Czech Republic there are 117,296 clients of home-based healthcare aged 65 or older. This represents 80% of all clients. The Olomouc Region has a large number of providers of home-based health services (36) relative to the size of its population (see table 4. in Summative tables).

The healthcare and social care establishments in the region, i.e. hospitals, sanatoria, homes for the elderly and other facilities, do not suffer from as severe shortages of social care and healthcare personnel (other than doctors) as many other regions of the Czech Republic. This is due to the strong position of the socio-medical fields and their large admission quota at both the Palacký University and a number of secondary schools and post-secondary vocational schools in the region that educate and train the future healthcare and social workers.

Environment

The quality of air in the Olomouc Region has a long-term improving tendency. This shows in both lower levels of e.g. dust fall and lower percentage of carbon monoxide (the biggest problem in all regions including the Olomouc Region) or sulphur dioxide. The long-term trend in waste utilization and wastewater treatment is positive throughout the region, despite the rising volume of waste. The least favourable situation is in the Přerov region. Basic data on the state of the environment and the trends in its development in selected regions 2007-2013 are presented in the table 4. in the Summative tables.

Map 6. Areas exceeding pollution limits menacing public helth in Czech regions

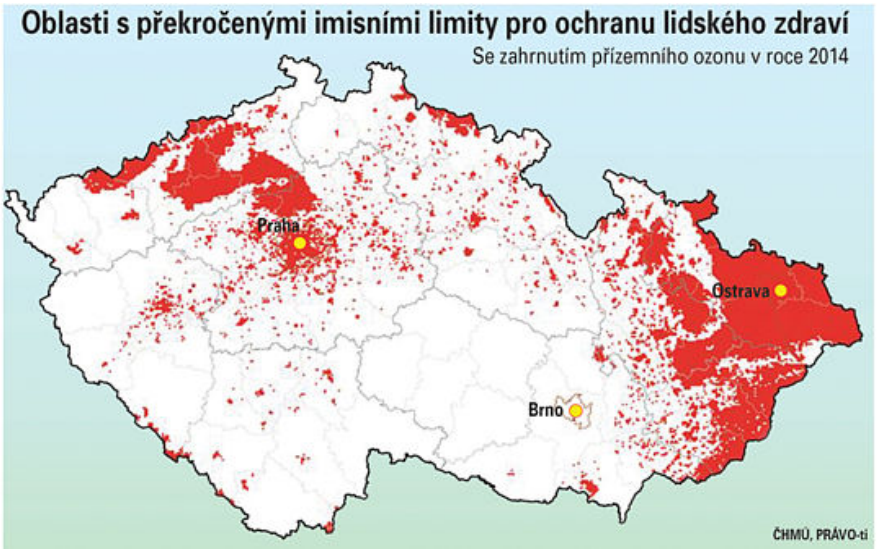

http://media.novinky.cz/258/522583-top_foto1-umlwx.jpg?1448917207

In forming judgments about places in which they live, people in the Czech Republic increasingly take into account not only their social and economic characteristics, but also environmental factors. These factors strongly influence people's sense of **well-being** as measured by the internationally used indices (cf. Svobodová 2008, Heřmanová 2012). In economic parameters, the Olomouc Region is assigned below-average rankings; its environmental parameters are, in contrast, perceived as very positive and strongly above the national average. The same assessment is given by people in Vysočina to their own region. The value of clean, beautiful, and diverse nature environment is generally increasing and the close proximity of North Moravia, whose environmental parameters are one of the worst, only makes people in the Olomouc Region more aware of this particular asset of their own region. Another important socio-psychological factor that strongly influences the well-being of the population in the Olomouc Region is the feeling of safety and the likeliness of victimization in the neighbourhood (see below).

Crime and deviation

The crime rate in the Czech Republic has been declining over the past decade: this trend halted in 2012 and 2013 brought a slight increase in all regions. The regional distribution of crime remains largely the same over the long term. The crime rate in the Olomouc region, i.e. the number of recorded crimes per 1,000 people, has long been and still is vastly below the national average (by 8-10 percentage points). Clear-up rate, on the other hand, is above the national average. These two indicators enable the conclusion that the Olomouc Region, together with Vysočina, is a comparatively very safe area. In the past few years, however, the difference in crime rates between the Olomouc Region and the rest of the country has narrowed, and the local crime rate climbed slightly closer to the national average.

Chart 4. Trends in recorded crime in the selected regions between 2007 and 2013 (crimes per 1,000 population)

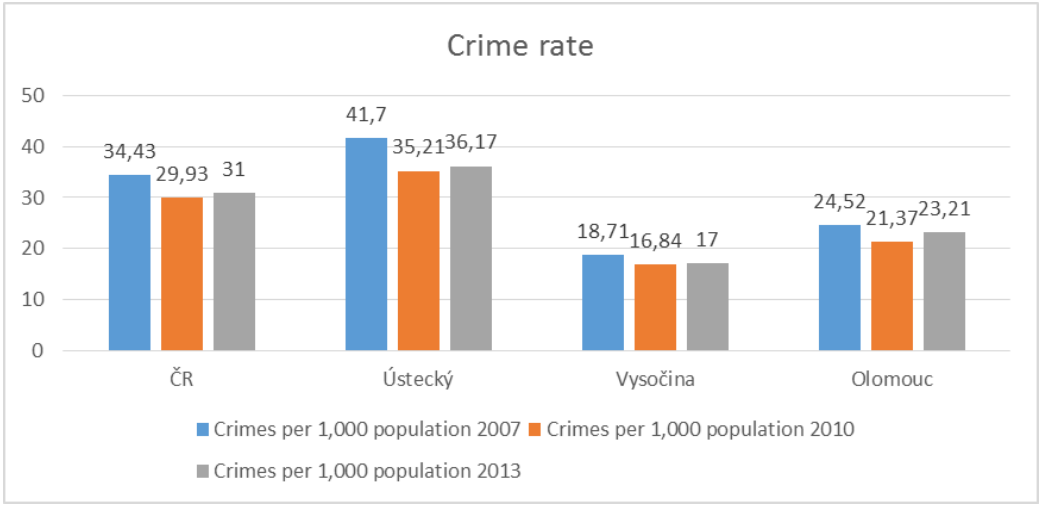

Sources: Police Presidency of the Czech Republic, Czech Statistical Office (adjusted)

The data collected by the Institute of Criminology and Social Prevention also place the Olomouc Region regularly among the safe regions of the Czech Republic. Since 2007 it has always come out third or fourth in the safety rankings. However, its current clear-up rate – 48.5% – is relatively low when compared with the data for the rest of the country except Prague (whose markedly lower clear-up rates, typical of metropolitan areas, distort the national average).

Table 10. Recorded crime rankings by region in 2007, 2010, 2013 (by order)

Region	2007	2010	2013
Prague	1 (first)	1	1
Ústí	2	2	2
Vysočina	13	13	13
Olomouc	11	10	10

Source: Czech Statistical Office and Institute of Criminology and Social Prevention (compiled and addapted)

As regards regional trends in **traffic accident** rates, the Olomouc Region has long stayed below the national average.

The people in the region have no extreme views regarding the relative safety of their neighbourhood: they feel neither completely safe, nor particularly threatened. The largest percentage of people who did not feel very safe – or at all safe – in their neighbourhood (about one third) was recorded in Moravia-Silesia and the Northwest (NUTS 2 regional European divisions).

Map 7. The share of respondents who did not feel safe in their neighbourhood after dark – by region, 2013

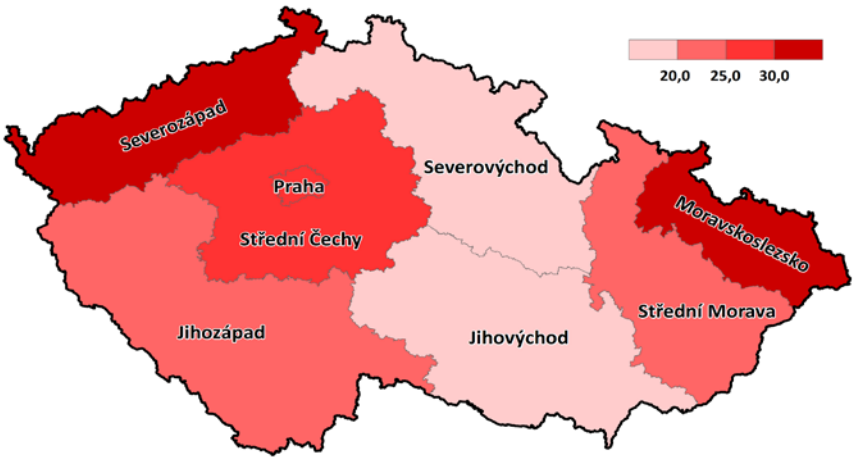

Sources: Living Conditions 2013 (a survey), Czech Statistical Office

According to prevalence estimates the number of problematic **drug users** rose between 2005 and 2013 in all three regions studied: in the Olomouc Region by more than 50%. Though the Olomouc Region had previously been less affected by problematic drug use and addiction than other regions

(such as Ústí or Prague), in 2013 its number of users per unit of population exceeded the national average.

This is probably due to a more general trend: areas such as the Olomouc Region or Vysočina, which have previously been less exposed to illegal drugs, tend to "catch up" with regions with large numbers of problematic users, which have long been plagued by the drug problem and whose user numbers, already high, no longer rise so steeply.

Chart 5. The estimated number of problematic drug users per 1,000 people (15–65 years) in 2013 – average figures by region

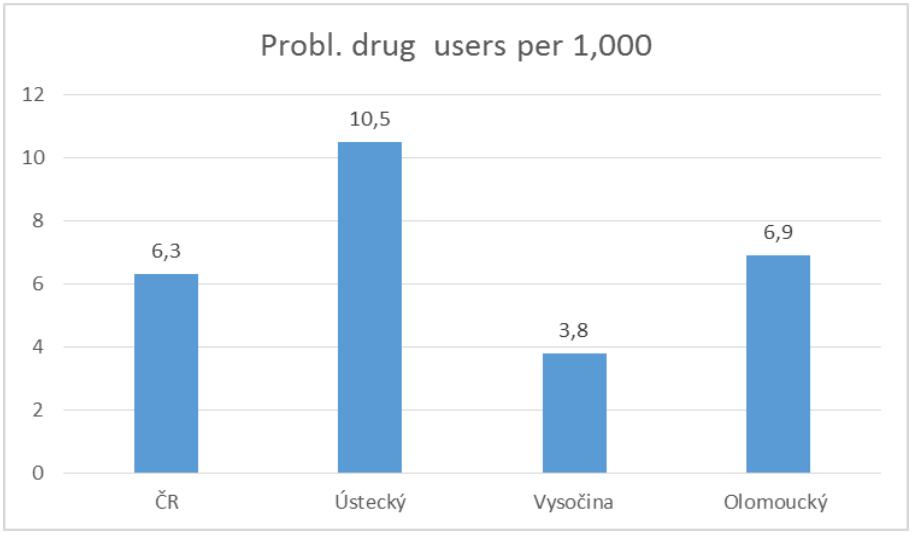

Source: National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction (Office of the Government of the Czech Republic)

Suicide rates (number of suicides per 100,000 inhabitants) are recorded over the long term and calculated for each of the administrative divisions existing at the time of the calculation (taking into account the addition of three municipalities to the territory of the Olomouc Region in 2005). The suicide rates in all regions have a declining tendency. In the 2000s, the Olomouc Region had the highest suicide rate: the situation was particularly alarming in the Jeseník and Šumperk districts. The lowest suicide rates are in the Vysočina Region.

Chart 6. Suicide rates in the selected regions – comparison between 2006 –2010

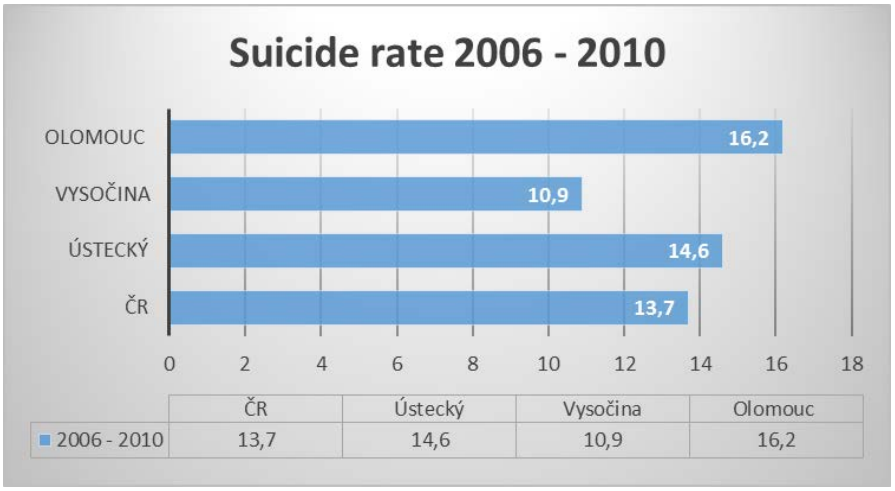

Source: Czech Statistical Office

Culture in the Olomouc Region

Central and North Moravia have a below-average number of **cultural monuments** and sites. However, in contrast to the Ústí Region, the Olomouc and Vysočina regions have the advantage of attractive nature environment, including nature sights such as caves or riparian forests, and also medicinal springs. As shown also by research projects focused on mental mapping (Drbohlav and others, 1999), in the subjective images of the Czech territory – the "mental maps" that are similar in the minds of people across the country – these areas are assigned higher quality, regardless of "objective" indicators. This in turn gives them comparative advantage: greater attractiveness for tourists and recreational activities.

The city of Olomouc is particularly attractive from the heritage viewpoint. The traditions of the Olomouc University go back to the 16th century: founded in 1573, it was the first university on Moravian territory and the second in the Czech lands and the whole Central Europe (after Charles University). A number of ecclesiastical monuments highlight the city's traditional status of a significant regional centre of the Catholic Church. Together with the Prague heritage reserve, the one in Olomouc is one of the largest in the country: the Holy Trinity Column on the central Olomouc square was designated a World Heritage property by UNESCO. Maintenance of folk traditions is not particularly strong in the Olomouc Region compared to the rest of the national territory. In the context of Moravia as a whole, the region's main reference area, folklore and amateur culture are less prominent in its life than in the regions renowned for their f**olklore** groups and festivals – South Moravia and the neighbouring Zlín Region. Folk traditions are maintained for centuries especially in its southern fertile part, Haná, near the border with the South Moravian Region. Local people in

many areas of Haná are involved in folk culture activities and Olomouc is the venue of folklore festivals.

Table 11. Amateur cultural activities in the selected regions in 2014

Region	Amateur theatre	Brass bands	Choirs	Folklore groups	Traditional crafts
Ústí	540	14	109	7	5
Vysočina	909	14	49	22	11
Olomouc	491	15	63	27	19
CR	8942	315	1284	360	921

Source: "Culture in the Regions 2011", a survey conducted by the Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences (NESSTAR archive), National Institute of Folk Culture, National Information and Consulting Centre for Culture.

According to a survey conducted by the Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences, the largest number of visitors in all regions come to sports matches, dance parties, and competitions and other events for children (often organized by local associations), but also to traditional festivals such as the carnival, the Walpurgis or Witches' Night (the Czech equivalent of the English Bonfire Night, held on the last day of April), May celebrations, fairs etc. It is characteristic that these events attract many people not only in small towns or villages, but also larger towns and cities. Participation is not limited to educated people with a higher social status, but extends to all levels of society (cf. Patočková, Čermák et al. 2012).

High **participation** (even in towns and villages with 5,000 or fewer inhabitants) is typical not only of sports and tourist clubs, but also of hunting and gamekeeping clubs, volunteer firemen, gardening clubs, associations of breeders of small animals, and local amateur music or theatre ensembles. The representative survey "Culture in the Regions", conducted in 2011, revealed that one in every four people (25.1%) in the Czech Republic was involved in at least one of the voluntary groups that help maintain the tradition of local associations and participatory activities. In the Olomouc Region, involvement in such groups was approximately on a par with the national average (24.8%).

Having a broader social function, especially in smaller municipalities, the above-mentioned associations enjoyed the same high level of local participation even under the Communist regime. Nowadays, people in many towns or villages also revive the traditions of earlier, pre-Communist associations such as Sokol, the Scouts, or local beautification societies.

The Olomouc Region has a number of **cultural institutions** with a potential for further development, its own symphony orchestra and theatre based in the city of Olomouc, a vast number of ecclesiastical monuments and a famous pilgrimage place located near the regional capital. Olomouc and its surrounding area also have a high concentration of heritage sites with the highest protection status – the national cultural monuments (eight in total).

The share of the Olomouc Region in the total number of visitors to historical and heritage sights in the Czech Republic is one of the lowest (together with the Zlín Region); the average numbers of visitors to the region˙s heritage sights are also persistently low. After all, the total number of these sights in the Olomouc Region (12, resp. 13) is relatively low compared to other regions, also in relation to the region˙s size (Kultura v regionálním pohledu, 2011, Patočková, Čermák, Vojtíšková et al. 2012).

Table 12. Heritage sites and their visitors by selected regions ČR 2013 (sites with cultural usage)

Visitor numbers	Česká republika	Region		
		Ústecký	Vysočina	Olomouc
Heritage sites (total)	297	35	19	13
Visitor numbers (1000 pers.)	10 673	336	275	244

Source: The National Information and Consulting Centre for Culture (NIPOS), Ministry of Culture of the Czech Republic

Table 13. Cultural occasions and their visitors by selected regions ČR 2013 (concert, exhibitions, festivals, theatre, folklore etc.)

Visitor numbers	ČR	Ústecký	Vysočina	Olomouc
Visitor numbers – all cultural occasions (thousands)	3 906	239	108	224
Visitor numbers per 10 000 residents of the region	37	3	2	4

Source: The National Information and Consulting Centre for Culture (NIPOS), Ministry of Culture of the Czech Republic

Chart 7. Heritage sites and their visitors – regional trends 2000–2010

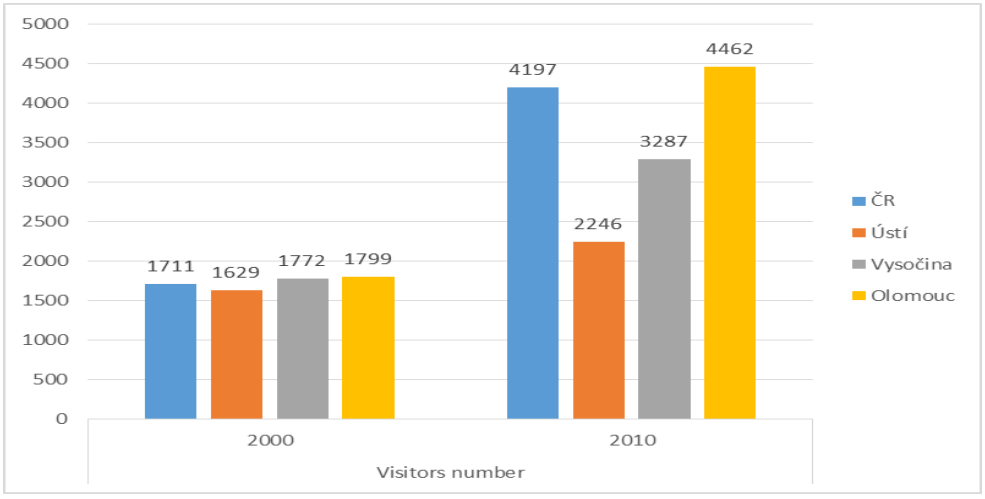

Sources: The National Information and Consulting Centre for Culture (NIPOS), Kultura v regionálním pohledu (survey) in NESSTAR data archive SoÚ AV, ČSÚ

The voter turnout in recent **elections** in the Olomouc Region is a measure of local people's interest in public affairs, local and regional politics. The turnout in the last election to local assemblies, which took place in 2014, was much higher (45% of the population of the given administrative division) than the turnout in the regional election in 2012 (36% of the population), while participation in the European Parliament elections was vastly lower than in either of the previous two – a mere 16.48% of the region's citizens (accordingly the data of the Czech Statistical Office).

The most seats (19 out of 55) in the last **regional elections** went to the Czech Social Democratic Party (ČSSD) and, of other nationwide political parties, the Communist Party (KSČM) won 16 and the Civic Democratic Party (ODS – right of centre) 8 seats. The rest of the seats went to the regional Coalition for the Olomouc Region and Mayors (8), and the centrist coalition of Mayors for the Olomouc Region with the political party TOP 09. Compared to the rest of the country the Olomouc Region elected the largest percentage of Social Democrats. The trend of voter preferences between 2008 and 2012 shows a strengthening Communist Party and also regional political associations, often in coalition with standard political parties.

Table 14. Election results by party in the regional elections of 2008 and 2012. Number of seats won or lost (+/-) in the Olomouc Region

Votes	Number of the seats		
Czech Social Democratic Party	27	-8	19
Communist Party of Bohemia and Moravia	10	6	16
Coalition for the Olomouc and Mayors	0	8	8
Civic Democratic Party	13	-5	8
TOP 09 and Mayors for the Olomouc Region	0	4	4
Source IDNES http://volby.idnes.cz/kraje-2012.aspx?o=11&t=2			

The Olomouc Region exhibits a clear difference between voter preferences in regional and nationwide elections on the one hand, and **local (municipal) elections** on the other: in the latter, people generally do not vote for representatives of traditional big political parties but often prefer independent candidates and representatives of local associations, who are supposedly more attuned to the needs of local administration and self-government as seen by local residents. The trend of differing political preferences at a local level as opposed to higher political levels is not a regional specialty, however: it can also be perceived in other regions.

In the 2014 elections to municipal assemblies, the largest share of votes went to the Coalition of Independent Candidates (SNK), followed by Christian Democrats (KDU) and the coalition of Social Democrats with Mayors and Independent Candidates (Statistical Yearbook of the Olomouc, 2014).

Religious feeling is stronger among the region's population than on average in the Czech Republic, but the shares of church members (especially Catholics) are lower than in other parts of Moravia, which is generally more religious than Bohemia.

Adherence to a religion, which seems to correlate with lifetime residency, is stronger in the south (the Olomouc, Přerov and Prostějov districts) than in the north (the Šumperk and Jeseník districts) and some inner peripheries near the border with Moravia-Silesia. The southern parts of the Olomouc Region, especially Haná, have a larger share of lifetime residents than the north.

The people's relationship to their own region is generally positive: **public opinion** polls show the percentage of residents who identify with the Olomouc region to be higher than the national average. Many inhabitants claim Moravian (rather than Czech) nationality, a choice that reflects their identification with a broader historical area and reveals a potential socio-psychological source of cohesion and cooperative behaviour toward (but also competition with) other Moravian regions as well as rivalry between Moravia and "Prague".

6 Education

Table 15. Number of childrens in schools and educational establisments 2010–2015 in Olomouc region

	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Children in kindergartens	21 037	22 028	22 878	23 340	23 298
Primary school pupils	48 610	48 677	49 257	50 243	51 504
Secondary school pupils	34 482	32 185	30 443	29 130	28 183
College and university students	22 495	22 694	21 756	21 221	20 830

Source: Ministry of Education, Youth and Sports (MŠMT)

The region currently has three higher education institutions and two science and technology parks. Olomouc is the seat of the Palacký University, the second oldest university in the Czech lands after Charles University. The university has eight faculties: Sts Cyril and Methodius Faculty of Theology, Faculty of Medicine, Faculty of Arts, Faculty of Science, Faculty of Education, Faculty of Physical Culture, Faculty of Law, and Faculty of Health Sciences. The number of its students exceeds 20,000, with a clear prevalence of women.

The Olomouc Regional Centre has become the seat of a new private higher education institution – the Moravian University College Olomouc. This faculty offers three fields of study, strongly focused

on regional development issues. The city of Přerov also has a new higher education establishment of a non-university type – the College of Logistics.

There are eight post-secondary vocational schools in the region. Many have a very good reputation and focus on providing education and training in fields that are problematic or in high demand in the region. This applies specifically to the Emanuel Pötting College for Medical Staff, the Vocational College and Secondary Vocational School of Electrical Engineering, CARITAS – College of Social Work Olomouc, the Dorcas School of Social Work and Theology. The number of tertiary education establishments has risen since the 1990s: the number of post-secondary vocational schools rose from 6 to 8, and with higher education institutions the increase is even more marked – from one to three.

Despite the long-term out-migration trend apparent especially among the well-educated and highly qualified residents in productive age, the rising average level of education in the Olomouc Region is a very positive indicator. Of all people in the Olomouc Region aged 15 or older, 11.4% had higher education. This is now the fourth largest share in the Czech Republic.

Among the 30-39 age group, the graduates of regional higher education institutions made up one fourth of the age cohort in the 2011 National Population and Home Census of the Czech Statistical Office (Sčítání 2011). The shares of people with completed secondary education have also been increasing according to regional statistics: more than one third of the region's population had secondary education and one fourth had secondary education with GCE (Statistical Yearbook 2014).

Population with tertiary education by region in 2010-2014 is presented in detail in the table 6. in Summative tables.

The distribution of public libraries in the Czech Republic is comparatively even, and their number has always correlated with population density. As of 2013 all scientific and technical libraries and reading rooms in the regions have Internet connections. From 2009 to 2013 the number of on-line users of library services has more than doubled and continues to rise. According to data collected by the National Information and Consulting Centre for Culture, the cultural, educational and awareness-raising role of libraries also seems to be on the rise, judging from the number of library-organized events and their visitors.

The Olomouc Region has a sufficient number of libraries per unit of population; there is also a scientific and technical library with a seat in the university city of Olomouc. The libraries in the Olomouc Region (together with Vysočina) report a large number of books per registered reader (c. f. Patočková, Čermák, Vojtíšková et al. 2012, Kultura v regionálním 20121, Kultura v číslech 2010). The rapid progress of digitisation and computerisation makes libraries accessible to virtually everyone and enhances their role as a regional service provider, cultural agent and educator.

The ever-higher Internet penetration (now almost 100% of the national territory) enables people to use new services. However, households in the Olomouc Region rank below the national average regarding equipment with PCs and Internet connections.

Chart 8. Rate of PC and internet users in the selected regions and the Czech Republic in 2013 (in %)

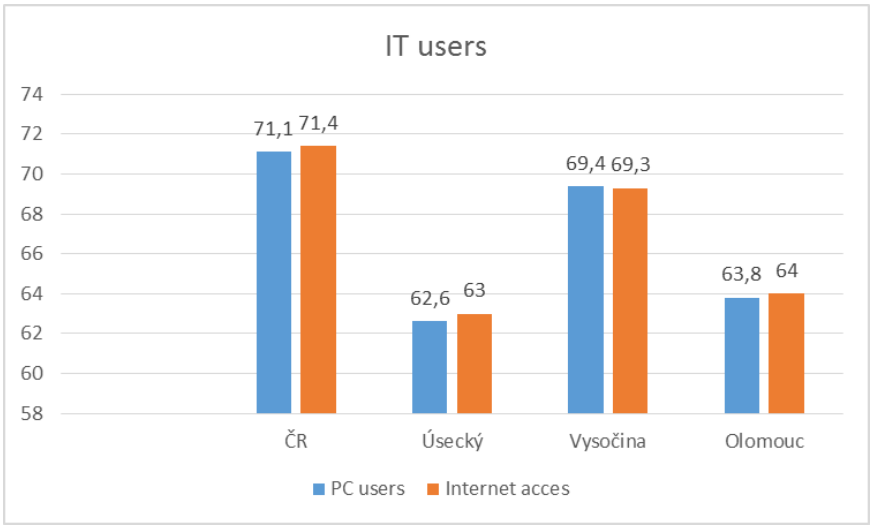

Source: Czech Statistical Office (ČSÚ)

7 Industry and agriculture

The Olomouc Region ranks low not only in size and population, but also in the level of economic activity. Its share in the national GDP is small; it has the third lowest work productivity (currently about 80% of the national average, according to calculations). Its 2013 GDP per capita was about three quarters of the national average according to the Statistical Yearbook of the Olomouc Region for that year. The influx of foreign investment has also been lagging behind the national average (see tables below).

The Olomouc Region attracted less investment than would be the corresponding figure for a region of approximately average size and population. The investment was mostly domestic and went to the industrial sector, especially mechanical engineering, metalworking and vehicle manufacturing.

Judging by macroeconomic indicators, Olomouc region is the weakest region in the Czech Republic (about 3/4 of the average Czech GDP per inhabitant during last decade) with a very large share in exports (regional industrial production is highely dependent on export). This unfavourable situation is compounded by the low attractiveness of the region for foreign direct investment and venture capital, which is to some extent related to its unfavourable location.

Table 16. Direct foreign investments in Olomouc region 2012 (thous., in Euro)

Region	EUR (in thous.)
Olomouc region	1 287 948
Czech Republic mean	7 389 695

Source: Czech national bank (ČNB), Czechinvest

The largest percentage of people in the Olomouc Region (44.3% in 2014) work in the secondary sector; one of every four inhabitants works in industrial production: manufacturing and mechanical engineering, metalworking, electrical engineering, electronic and optical appliances and, in recent times, the emerging "mixed" fields such as nanotechnology or information systems. Traditional food production is also relatively well developed, being strongly rooted in the local food traditions in Haná; the same is true for the garment industry. Compared to other regions of the Czech Republic, the region has a relatively large share of workers in the tertiary sector: it ranks second in the share of people employed in healthcare, social services and education.

Although industrial production has a dominant position in the structure of the local economy, the industrial sales index is significantly below the national average (68%). Olomouc Region is also among the areas with below-average business activity. Average business activity can only be found in the districts of Olomouc and Jeseník. Food processing industry is a traditional sector, the typical local branches being sugar refineries and malt houses. Here, too, mechanical engineering is the strongest sector, while the garment industry also remains of substantial importance.

Chart 9. Gross Value Added in current prices, 2013, % to total Gross Value Added in the Regions

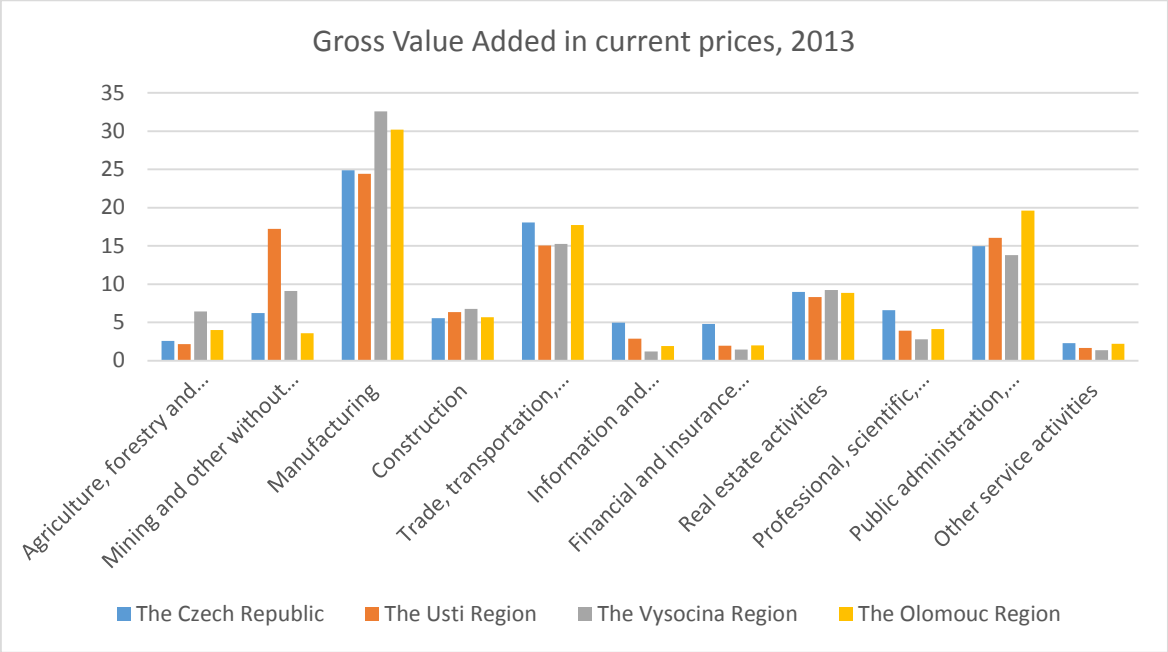

Source: Czech Statistical office (ČSÚ)

Table 17. Employment structure, % of labour force, 2013

Region	Agriculture, forestry and fishing	Manufacturing	Mining and quarrying and other industry (not manufacturing)	Construction	Trade, transportation, accomodation and food service	Information and communication	Financial and insurance activities	Real estate activities	Professional, scientific, technical and administrative activities	Public administration, education, health and social work	Other service activities
Czech Republic	egio	27,8	2,8	6,5	23,7	2,5	1,8	1,5	7,5	20,2	2,7
Olomouc region	3,9	31,2	2,1	6,3	21,9	1,3	1,2	0,9	5,4	23,6	2,2

Source: Czech Statistical office (ČSÚ)

Agricultural land takes up 279,086 hectares, i.e. 53% of the total soil area of the Olomouc Region, a figure on a par with the national average. Woodlands represent 34.9%. The woods are found mostly in the northern districts of Jeseník (59.6%) and Šumperk (48.5 %). The share of agricultural land has been falling steadily: this, however, is a nationwide trend that has already been discussed by the government and solutions are being considered.

Agricultural activity in the region varies in intensity, reflecting the major differences between its northern mountainous part and the southern lowlands part. Agricultural land covers a total of 2,777 square kilometres of the region˙s territory. Arable land makes up approximately 77% of this area. The northern part of the region has typical mountain-type agriculture. It is a cool area with average rainfall of about 1000-1400 mm and average temperatures of 2-6 °C. The little amount of fertile soil there is consists of mostly gravel and rocky mountain soils, brown and mountain forest soils, and, in places, peat soils. The local soil and climate enable mostly the cultivation of undemanding crops: oats, potatoes, fodder, and flax.

The southern part belongs to the most fertile areas of the Czech Republic. Its **climate** is moderately warm to warm, with average rainfall around 600 mm and the average temperature of 8-9 ° C. There are clay and clay-loam brown and black soils and also alluvial soils along the rivers. This area produces wheat, barley, sugar beet, canola, potatoes, fodder, fruits and vegetables and has the most intensive pork production in the country. Poultry production is also widespread. In the last two years, this part of the region registered record wheat and barley yields (Statistical Yearbook of the Olomouc Region 2014, 2015).

Tourism

The Olomouc Region offers many tourist attractions and facilities. It has not only beautiful nature sights, but also a number of historical monuments and sites: castles such as Bouzov, Helfštýn or Šternberk, châteaus Úsov, Tovačov, Velké Losiny, Jánský vrch, and Náměšť na Hané, plus dozens of museums and galleries. The greatest numbers of visitors flock to the regional capital Olomouc. It has the second largest urban heritage reserve in the country with a number of historically, architecturally and artistically valuable buildings, situated within its well preserved layout of a medieval city.

However, in inter-regional comparison, the Olomouc Region is among the areas with the smallest number of tourist accommodation facilities. In 2013 there were 509 providers of collective accommodation services (defined as establishments with at least 5 rooms and 10 beds) and most of these were found in the districts of Jeseník and Šumperk that attract large numbers of visitors.

The number and **capacity of accommodation facilities** in the Olomouc Region remain low and grow very slowly. However, even the existing establishments have low visitor numbers and occupancy rates, a fact indicating that the full exploitation of the region's potential for tourism and recreation may be very difficult to achieve. Although the national economy has been recovering in recent years, the recorded number of visitors to the region keeps declining. Experts explain this partly by the region's "eastern" location and partly by its underdeveloped tourist marketing strategies. The region now has only a 3% share of visitors (3.1%) relative to the total number of visitors accommodated in the Czech Republic (data from the Statistical Yearbook of the Olomouc Region 2014, published in 2015).

Nonetheless, the city of Olomouc has in recent years successfully used its historical assets, strategic marketing, and the status of the Palacký University to promote itself as a centre of convention tourism. The spa facilities in the Jeseník district have also been enjoying a modest success: according to the figures of the regional CZSO branch in Olomouc, people have been spending on average more time on spa treatments in recent years; the number of accommodated guests is also increasing. Most tourists in the Olomouc Region come from other places of the Czech Republic; fewer are foreign nationals.

Technology and innovation

The economy of the Olomouc Region presents a mixed picture. There are traditional industries such as food, the declining garment industry, mechanical engineering and metalworking (partly also the manufacture of other transport equipment – NACE C.30). The share of technologically advanced fields is average: there is, nonetheless, a marked focus on the manufacture of medical and precision

equipment. Recent additions to the industrial profile of the region include the developing manufacture of electrical machinery and optical appliances as well as the emerging cross-sectoral fields such as nanotechnology, life science and information systems. The region does have the R&D potential for a more marked development of knowledge-based economy. What is still lacks though is sufficient absorption capacity, i.e. the ability to translate the results of research into practice. This remains a problem even though local university research in a number of fields is excellent by international standards. However, practical implementation of research results is a sore point of the Czech economy and Czech research as a whole. The data of the CZSO show that R&D funding as well as the number of people working in research have a slow long-term rising tendency.

Table 18. R&D facilities, workplaces and expenditures in the regions and research workers in 2009–2013

Year	2009	2010	2011	2012	2013
Number of R&D facilities	113	122	129	134	139
Research workers (recalc. In FTEs)	1 016	1 101	1 205	1 488	1 719
R&D expenditure (in millions of CZK)	1 620,4	1 598,6	2 126,3	3 557,9	3 057,5

Source: Czech statistical office Olomouc https://www.czso.cz/csu/xm

From the viewpoint of research, development and innovation the situation in the Olomouc region is uneven and the relevant statistical data present a mixed picture. On the one hand, the fact that the region has a public university with a broad range of research activities, especially in the natural and life sciences, pharmaceutical fields and also medical and social-work disciplines, significantly improves its overall standing in inter-regional comparison of research results. On the other hand, the insufficient representation of progressive, knowledge-intensive disciplines and their weak contribution to economic performance make the region's overall assessment considerably less favourable and, in fact, below average.

The region ranks substantially higher in such R&D indicators as the number of research workplaces and workers or research results such as publications and their respective impact factors than in comparisons that are concerned with the economic benefits and effects of research and with the development of knowledge-based economy.

According to the most recent Annual Research and Development Report from 2013 (VTR 5–01, CZSO) of Czech statistical office the region had a 5% share of all research workers in the country, ranking fifth among the fourteen regions of the Czech Republic.

A more detailed look at the statistics reveals that research and development in the region is relatively strong in the higher education sector, but other types (government or private R&D activities) are underperforming. The 8.8% share of research workers in the higher education sector in 2013 places the Olomouc Region second only to the traditionally strong – and still strengthening – South Moravian Region (if Prague is not considered). In the given year it overtook even the larger and more populous region of Moravia-Silesia, which also has a large public university with a relatively long tradition. Research activities in the Olomouc Region are concentrated in the university sector and, in addition, largely focused on the medical and social sciences, a fact that, in our system of financing, means they get a much smaller share of the total research funds.

University research, which is typical of the region, is mostly financed from public sources: these, however, made up only 0.66 % of GDP and 2.3 % of the state budget in 2013. In the same year, two-thirds of the public funds earmarked for research went to Prague and the South Moravian Region, while the last third was shared among the remaining regions. On the other hand, the Olomouc Region was comparatively successful in obtaining EU funds (Operational Programme "Research and Development for Innovation"): with 7% it occupied 4th to 5th place in the rankings. To put things into perspective, however, it should be added that the neighbouring South Moravian Region absorbed 37% of the foreign funds (Prague did not compete).

The disparity between a comparatively well-developed research and its insufficient translation into the regional economy, indicating a low absorption capacity of this economy, may be partly due to the relatively weak R&D record of the region's businesses and the low research expenditure in the private business sector (only 3% of all research expenditure in the region). This share is, indeed, one of the lowest in inter-regional comparison – moreover, in a situation where both public and private spending on corporate research has been rising in the country (Annual Report of Olomouc region, 2014). The region thus shows two types of disparity: the much higher level of support for university research as opposed to corporate or government research (especially in the humanities and social sciences) and a gap between the level of research activity and its results on the one hand and their translation into practice on the other. The question is to what extent these two disparities are connected or mutually reinforcing.

In recent times, the Olomouc Region has been actively trying to strengthen its innovation potential and the high-tech aspects of the regional economy. It ranks among the regions with the largest number of industrial zones, but their size is small in comparison with the situation elsewhere.

Clusters represent a type of sectoral concentration of companies with a similar focus. Over the past few years, the Olomouc Region has supported four important clusters operating on its territory: Olomouc Innovations Cluster, Czech Nanotechnology Cluster, Moravian-Silesian Wood Cluster and, since 2009, MedChemBio (RIS- Regionální inovační strategie 2011, resp. 2014).

The close cooperation between the Olomouc Region and the Palacký University gave rise to the Science and Technology Park of the Palacký University, which functions as a kind of bridge between the scientific and corporate world, between public university research and the private economic sphere.

Another unique project is the recently implemented BIOMEDREG, which aims to stimulate Central Moravian research and development in areas such as biotechnologies or other progressive technologies and materials. It was initiated by the Palacký University in Olomouc in collaboration with the Olomouc Teaching Hospital, the University of Chemistry and Technology in Prague, the Institute of Organic Chemistry and Biochemistry of the Czech Academy of Sciences, and important actors from the applications sphere. The result is the recent establishment of the Institute of Molecular and Translational Medicine at the Faculty of Medicine of the Palacký University. It should serve as technological infrastructure or platform for basic and translational biomedical research with a molecular focus, which will aim to understand the underlying molecular causes of tumorous and infectious diseases.

8 Labour market

The Olomouc Region has an above-average unemployment rate compared to other regions and the average national figures. Once again, there is a strong intraregional differentiation along the north-south axis, as we have seen with most indicators of economic development, living standard (income), quality of life, and human assets development. An interregional comparison of (un)employment trends is not favourable for the Olomouc Region: it has the second highest share of the unemployed in economically active population (12%) after the most troubled peripheral Ústí Region (14%), which is also the subject of our study. In 2014, the number of people from the Olomouc Region that were employed in the national economy was the lowest since 2004. The share of the long-term unemployed was the highest in the last nine years.

According to the most recent economic statistics for the Olomouc Region (2014), the level of economic activity was the lowest from among all the regions and the share of the unemployed was

the third highest in the Czech Republic although the Czech economy as a whole began to recover and GDP in the regions was rising (Statistical Yearbook of Czech republic 2015).

Despite the signs of economic recovery, between 2013 and 2014 there was a year-on-year increase in the number of economically inactive and unemployed persons. The overall unemployment rate in the region rose: the increase was the biggest among the Czech regions. Last official statistical data ČSÚ about labour force as at December 2015 indicate the share of unemployed persons in ČR 7, 5 %) compared with Olomouc region 8,8 % (Vysočina 7,4% and Ústí 10,7% share of unemployed residents).

Table 19. Average unemployment rate in the regions 1997–2013

Region	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2013
ČR	4,8	8,8	7,8	7,1	6,7	7,0	7,0
Ústecký	9,9	16,0	13,0	13,7	10,1	10,8	9,4
Vysočina	4,3	6,8	5,3	5,3	5,7	6,4	6,7
Olomouc	5,3	12,8	9,6	8,2	7,6	7,7	9,2

Source: Ministry of labour and social affairs ČR (MPSV)

The average unemployment rate in all regions has since 2003 maintained a stable inverse relationship with the rising or declining trend of the economy, with marked economic expansion (and falling unemployment) until 2008 and economic recession (and rising unemployment) after 2012. The gap between unemployment rates in individual regions narrowed after 2008, though differences do remain.

One of the persistent problems of the Olomouc Region is long-term unemployment in its less developed northern districts and in inner peripheries.

Chart 10. Share of the long-term unemployed in the total unemployment numbers by region, 2014 (in %)

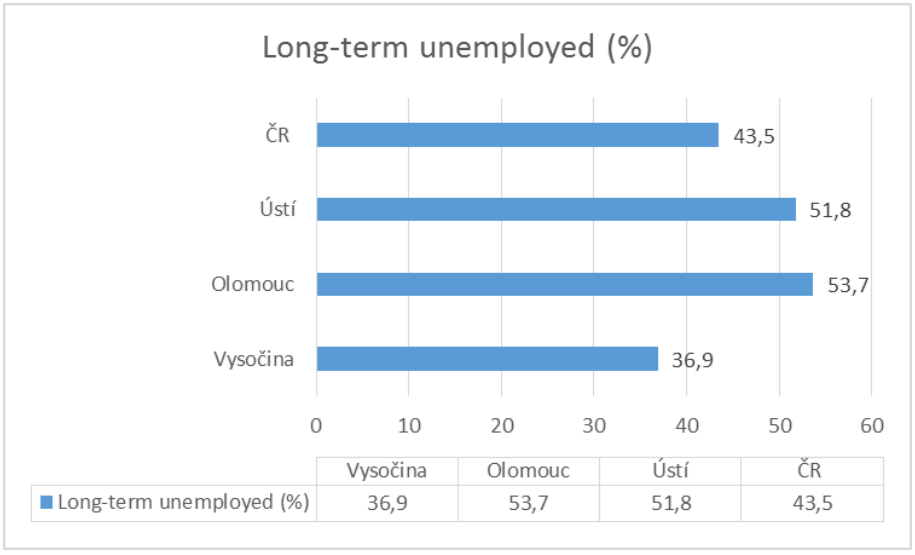

Source: VŠPS, Czech statistical office

Chart 11. Unemployment by age group 2014 in selected regions

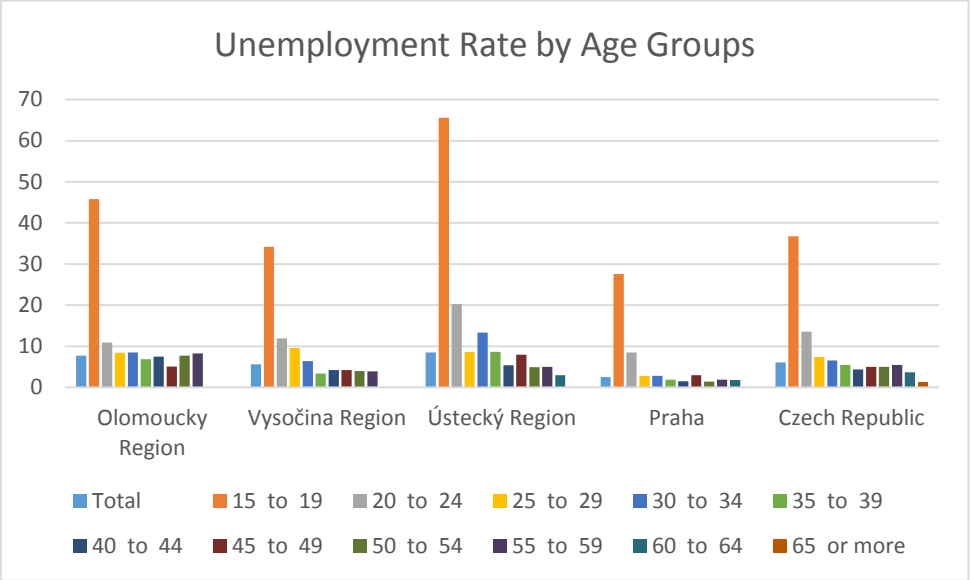

Source: Czech statistical office, https://www.czso.cz/csu/czso/403-r-k-unemployment-rate-by-age-and-highest-educational-attainment-iv3bpwlmd8

Primary school graduates under 19 face the greatest risk of unemployment in the Ústí and Olomouc regions. In the Olomouc Region, the unemployment rate in this group reaches 45.8% (see table 1. In Summative tables). Apart from the age and education structure of the population, unemployment by education also reflects the education structure of the job positions on offer and the overall profiles of the respective regional economies (see also table 2. In Summative tables).

Chart 12. Unemployment in the selected regions by education, 2014

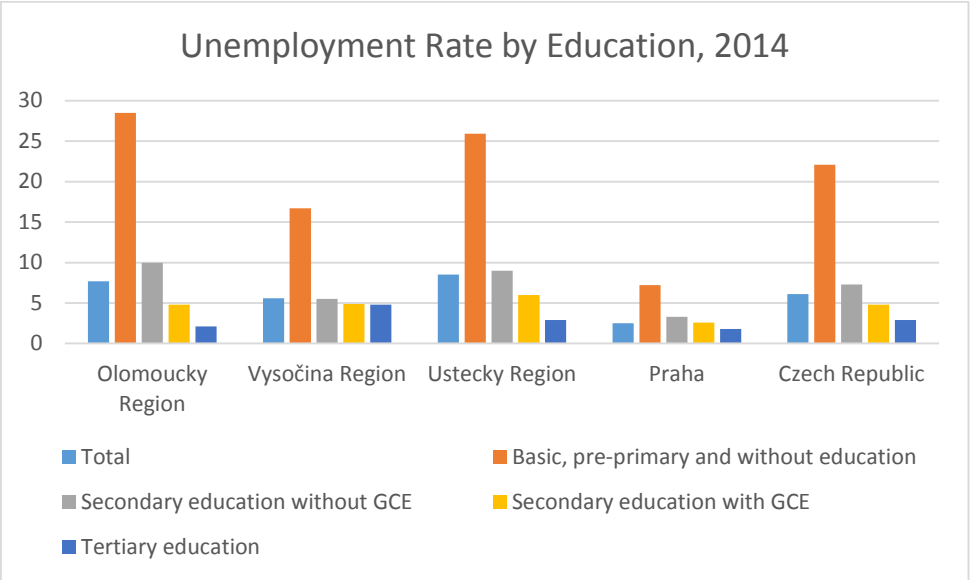

Map 8. Unemployed job applicants per one job position by region 2008–2013

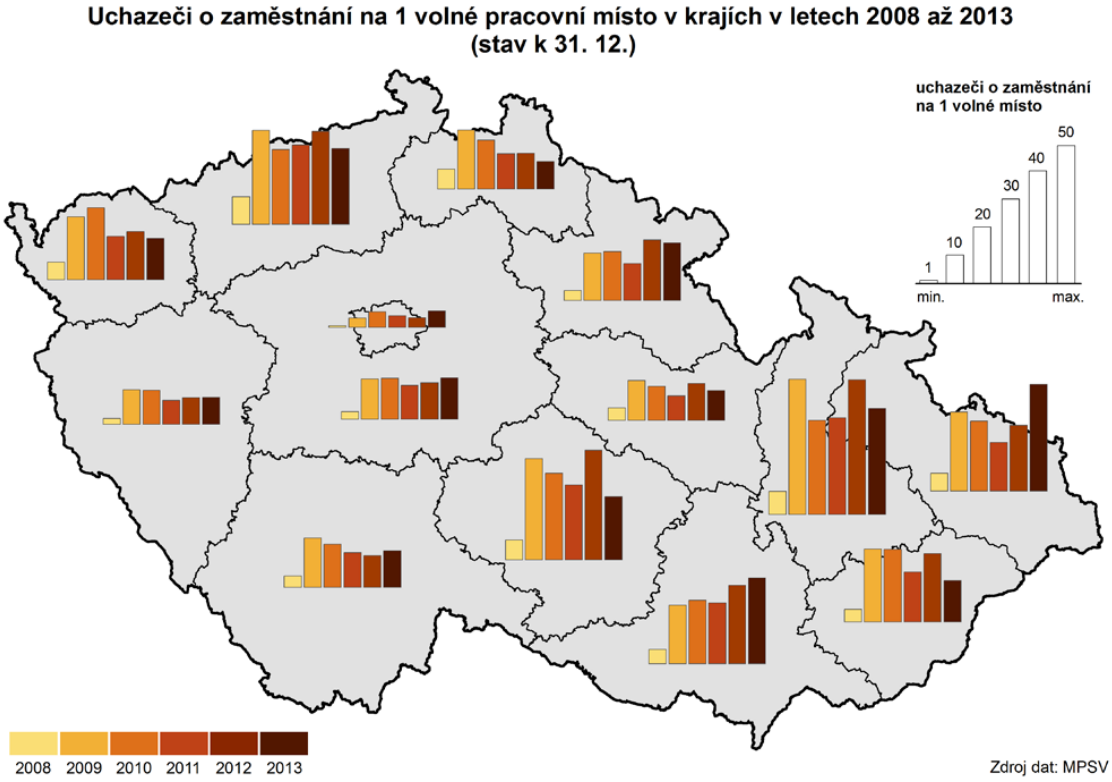

Source: MPSV, Ministry of labour and social affairs ČR (MPSV)

Although youth unemployment was the worst in the Ústí Region, the Olomouc Region had a higher percentage of unemployed people with basic and pre-primary education or without education, a fact that may be due to a higher number of job positions for less educated workers in the Ústí Region. Data from the last five years confirm this: the employed population in the Olomouc Region includes an ever-larger share of people with tertiary or secondary education. Another interesting statistic is the 2:1 ratio between unemployment of secondary school graduates without GCE (10%) and with GCE (4.8%) in the Olomouc Region. The lower share of unemployed college and university graduates in this region (where the share of people with tertiary education is relatively high) also seems to indicate a good absorption capacity of the regional economy.

In individual regions as well as the Czech Republic as a whole, the risk of unemployment is generally the highest for people with basic and pre-primary education or without education. In all regions the unemployment rate falls with rising education levels.

9 Conclusion

According to most parameters normally followed by statisticians, the Olomouc Region lags behind the national average, but the difference is not so marked as in the case of the Ústí Region, a typical example of a region suffering from long-term structural impairment.

In the various comparisons of the country's fourteen regions, the Olomouc Region regularly occupies the bottom half of the rankings tables, with some exceptions such as the share of college and university graduates in the population. The Life Quality Index and Human Development Index, which include social, economic and environmental aspects of life in the region, usually assign the Olomouc Region 12th place among the country's fourteen regions (according to Svobodová 2008, calculated from data of the Czech Statistical Office). In economic parameters only (GDP, net income per capita etc.), the region ranks seventh (see chart I. in Summative tables). The Olomouc Region definitely falls behind most other regions of the Czech Republic, exhibiting below-average, or strongly below-average values for most socioeconomic and sociodemographic indicators (lower average income, higher unemployment, higher rate of population ageing, negative net migration…). However, according to the same research, the subjective feeling of satisfaction and well-being among people in the region is high, even though objective statistical indicators place the region among those with below-average level of development (Svobodová, 2008).

The Olomouc Region clearly has many valuable resources and assets – natural, social, economic and cultural – that can be used in its further development. Also, the regional higher education institutions, research institutes and new technology parks (but also local political representatives) can do more to activate these assets and make the best use of them. Despite the demographic stagnation and the exodus of young, well-educated people there are signs heralding a positive future, e.g. the recent favourable trends in housing quality and public transport accessibility or the improving public amenities, including the offer of sports, leisure time activities and opportunities for recreation (cycling trails, protected landscape areas, hiking trails…). The offer of socio-medical services is also rich. The quality of the local environment is likewise an asset – especially in inter-regional comparison – and continues to improve, though slowly. Another undeniable asset is the region's renowned university and a number of research activities focused on progressive, fast-developing fields, which may succeed in international competition. The population structure by education also presents a comparatively favourable picture: the productive-age population includes a large share of people with tertiary education.

10 Summative tables

Table 1A. Unemployment by age group 2014

Unemployment rate 2014 in %		Olomouc Region	Vysočina Region	Ústí Region	Prague	Czech Republic
Total		7,7	5,6	8,5	2,5	6,1
Age group:	15 to 19	45,8	34,2	65,6	27,6	36,8
	20 to 24	10,9	11,9	20,3	8,5	13,6
	25 to 29	8,4	9,6	8,7	2,8	7,4
	30 to 34	8,5	6,4	13,3	2,8	6,6
	35 to 39	6,9	3,4	8,7	1,9	5,5
	40 to 44	7,5	4,2	5,4	1,5	4,4
	45 to 49	5,1	4,2	8,0	3,0	5,0
	50 to 54	7,7	4,0	4,9	1,4	5,0
	55 to 59	8,3	3,9	5,0	1,9	5,5
	60 to 64	.	.	3,0	1,8	3,7
	65 or more	.	.	.	.	1,2

Source: Czech statistical office, https://www.czso.cz/csu/czso/403-r-k-unemployment-rate-by-age-and-highest-educational-attainment-iv3bpwlmd8

Table 2A. Unemployment in the selected regions by education, 2014

Unemployment rate 2014 %	Olomouc Region	Vysočina Region	Ústí Region	Prague	Czech Republic
Total	7,7	5,6	8,5	2,5	6,1
Basic, pre-primary and without education	28,5	16,7	25,9	7,2	22,1
Secondary education without GCE	10,0	5,5	9,0	3,3	7,3
Secondary education with GCE	4,8	4,9	6,0	2,6	4,8
Tertiary education	2,1	4,8	2,9	1,8	2,9

Source: Czech statistical office

Table 3A. Trends in sick leave rates in the selected regions (2003-2013) – comparison with the national average

Region	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Index 2003=100
CR total, including:	**6,814**	**5,857**	**6,126**	**5,814**	**5,619**	**5,184**	**4,184**	**3,763**	**3,638**	**53,4**
Ústecký	6,855	5,884	6,042	5,744	5,548	5,260	4,101	3,691	3,603	52,6

Vysočina	7,082	6,103	6,356	5,973	5,861	5,451	4,309	3,923	3,788	53,5
Olomoucký	7,580	6,399	6,650	6,395	6,248	5,616	4,461	3,919	3,727	49,2
Due to illness:										
CR total including:	**6,186**	**5,256**	**5,521**	**5,189**	**5,050**	**4,640**	**3,687**	**3,284**	**3,173**	**51,3**
Ústecký	6,288	5,334	5,485	5,168	5,017	4,747	3,651	3,243	3,171	50,4
Vysočina	6,328	5,349	5,627	5,196	5,154	4,774	3,698	3,318	3,193	50,5
Olomoucký	6,815	5,695	5,933	5,662	5,565	4,964	3,915	3,423	3,239	47,5

Sources: Czech Social Security Administration (ČSSZ), Czech Statistical Office (ČSÚ)

Table 4A. Providers of home-based health services in the selected regions in 2013

REGION	Number of agencies offering home-based health services	Of this total Provider			
		Municipal	OCE	IND	Church
Czech Republic	428	23	136	192	75
Ústí	31	0	17	12	2
Vysočina	20	4	6	6	3
Olomouc	36	1	4	21	10

OCE – other corporate entities

IND – individuals

Source: Institute of Health Information and Statistics (ÚZIS ČR) and Czech Statistical Office

Table 5A. Basic data on the state of the environment and the trends in its development in selected regions 2000–2013

	2000			**2010**			**2013**		
	Ústí	**Vysočina**	**Olomuc**	**Ústí**	**Vysočina**	**Olomouc**	**Ústí**	**Vysočina**	**Olomouc**
Particulate matter t/km^2	1,05	0,56	0,62	0,84	0,51	0,43	0,73	0,51	0,4
Fixed-base index	1	1	1				0,695	0,914	0,645

SO_2	16,11	0,42	1,14	10,78	0,33	0,72	7,79	0,34	0,73
Fixed-base index	1	1	1				0,484	0,809	0,64
NO_x	12,7	1,68	2,75	10,56	1,41	1,74	7,18	1,32	1,58
Fixed-base index	1	1	1				0,565	0,809	0,575
CO	8,35	5,15	VI.93	6,65	4,83	5,07	5,99	4,69	4,75
Fixed-base index	1	1	1				0,717	0,911	0,685
Environmental investment (CZK ´000)	3177304	1992929	1187000	2135577	777614	880000	3467001	1371712	1549000
Fixed-base index	1	1	1				1,091	0,688	1,305
Non-investment environmental costs (CZK ´000)				8482427	1022298	2116583	3675598	1112013	2565662
Fixed-base index							0,809	2,137	2,626
Municipal solid waste production /1 inhab.	(2001) 319,6	(2001) 266,2	(2001) 278,6	306,6	301,6	307,2	326,8	317,7	308,2
Fixed-base index	1	1	1				1,023	1,193	1,106
Released wastewater in thousands of m^3	45910	18078	32827	30231	20668	33112	(2014) 29077	(2014) 18782	(2014) 26289
Fixed-base index	1	1	1				0,633	1,039	0,801
Number of wastewater treatment plants	136	66	30	182	156	132	(2014) 188	(2014) 186	(2014) 149
Fixed-base index	1	1	1				1,382	2,818	4,967

Share of treated wastewater (%)	81,3	94,5	89,6	99,7	85,7	96,8	(2014) 98,3	(2014) 87,6	(2014) 96,8

Source: Czech Statistical Office (CSU)

Table 6A. Population with tertiary education by region 2010–2014

CR, Region	*Total*					*Level of education in 2014*	
	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	***Higher professional and bachelor's level***	***Master's and doctoral level***
Česká republika *Czech Republic*	**1 236,3**	**1 337,1**	**1 411,9**	**1 495,7**	**1 552,5**	**392,6**	**1 159,9**
Hl. m. Praha	317,4	340,6	340,7	345,3	354,3	80,7	273,6
Středočeský	127,7	145,4	163,3	173,6	187,2	46,5	140,7
Jihočeský	60,9	64,7	71,9	81,4	80,7	19,9	60,7
Plzeňský	59,2	63,9	71,7	72,5	71,4	17,7	53,8
Karlovarský	20,1	19,3	25,1	24,6	25,3	6,2	19,0
Ústecký	53,8	61,8	67,8	71,9	85,6	28,5	57,1
Liberecký	38,3	44,7	44,8	54,6	51,7	16,2	35,5
Královéhradecký	55,6	56,6	61,1	64,8	67,8	19,1	48,7
Pardubický	47,7	54,2	50,9	58,1	66,4	17,3	49,1
Vysočina	43,9	49,2	53,8	49,8	57,7	17,0	40,8
Jihomoravský	162,3	175,5	191,9	211,1	206,6	44,0	162,6
Olomoucký	57,4	72,2	67,8	67,5	77,6	20,8	56,8
Zlínský	60,1	61,4	65,4	68,3	74,1	20,8	53,3
Moravskoslezský	132,0	127,5	135,6	152,1	146,1	38,0	108,1

Thousand persons (headcount)

Source: Czech statistical office, ČSÚ

Chart IA. HDP per capita in Czech regions NUTS 3, HDP per capita (PPS) 2013, NUTS 3, EU 28=100

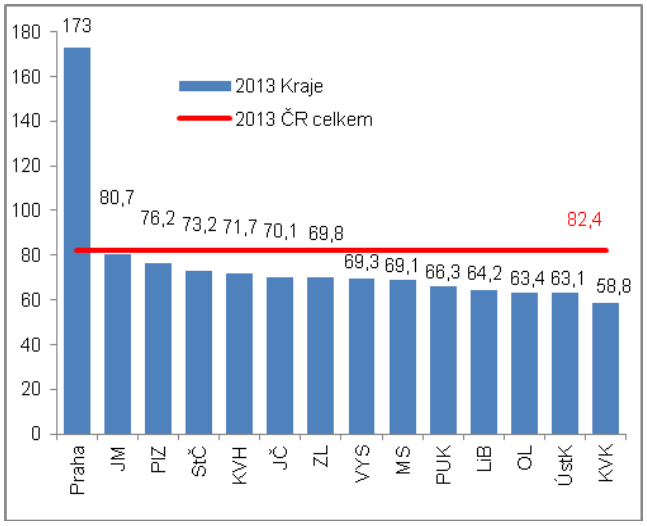

Source: CSU

11 Tables, Charts, Maps

Tables:

Table 1. Population increase and migration statistics in the Olomouc Region 2005-2014

Table 2. Population age structure in the Olomouc Region 1994-2014

Table 3. Index of ageing by sex 2005-2014 in selected regions

Table 4. Trends in population size and female population size in the Olomouc Region 1994-2014

Table 5. At risk-of-poverty treshold 50-60 % of median (equivalised) income by regions 2014

Table 6. The ratio of early retirement pension recipients to full retirement pension recipients in 2008-2013

Table 7. The average share of unemployed household members in the selected regions 2014

Table 8. The ageing index in the selected regions in 2013 – comparison with the national average

Table 9. Life expectancy at birth in the regions in 2012–2013 (mean)

Table 10. Recorded crime rankings by region in 2007, 2010, 2013 (by order)

Table 11. Amateur cultural activities in the selected regions in 2014

Table 12. Heritage sites and their visitors by selected regions ČR 2013 (sites with cultural usage)

Table 13. Cultural occasions and their visitors by selected regions ČR 2013 (concert, exhibitions, festivals, theatre, folklore etc

Table 14. *Election results by party in the regional elections of 2008 and 2012. Number of seats won or lost (+/-) in the Olomouc Region*

Table 15. Number of childrens in schools and educational establisments 2011-2015 in Olomouc region

Table 16. Direct foreign investments in Olomouc region 2012 (thous., in Euro)

Table 17. Employment structure, % of labour force, 2013

Table 18. R&D facilities, workplaces and expenditures in the regions and research workers in 2009-2013

Table 19. Average unemployment rate in the regions 1997-2013

Charts:

Chart 1. Households in selected regions in relation to subsistence income in 2011 and 2014

Chart 2. Trends in sick leave rates in the selected regions (2003-2013) – comparison with the national average

Chart 3. Number of doctors and beds (in hospitals and other healthcare establishments) per 10,000 inhabitants in 2013 in selected regions

Chart 4. Trends in recorded crime in the selected regions between 2007 and 2013 (crimes per 1,000 population)
Chart 5. The estimated number of problematic drug users per 1,000 people (15-65 years) in 2013 – average figures by region
Chart 6. Suicide rates in the selected regions – comparison between 2001-2006 and 2007-2010
Chart 7. Heritage sites and their visitors – regional trends 2005-2010
Chart 8. Rate of PC and internet users in the selected regions and the Czech Republic in 2013 (in %)
Chart 9. Gross Value Added in current prices, 2013, % to total Gross Value Added in the Regions
Chart 10. Share of the long-term unemployed in the total unemployment numbers by region, 2014 (in %)
Chart 11. Unemployment by age group 2014 in selected regions
Chart 12. Unemployment in the selected regions by education, 2014

Maps:

Map 1. Location of the Olomouc Region in the Czech Republic
Map 2. Administrative division of the Olomouc Region
Map 3. Physical map of the Olomouc region
Map 4. Average old-age pensions in the regions in 2014 (in Czech crowns)
Map 5. Live births with congenital defects per 10,000 live births in 2008-2013 – comparison of average figures by district
Map 6. Areas exceeding pollution limits menacing public helth in Czech regions
Map 7. The share of respondents who did not feel safe in their neighbourhood after dark – by region, 2013
Map 8. Unemployed job applicants per one job position by region 2008-2013

Literature and data surces

Analysis of Regional Disparities in the Czech Republic. 2012. Czech Statistical Office, ČSÚ

Analýza vývoje kultury v letech 2000–2013. 2015. Czech Statistical Office, ČSÚ.

Demografická ročenka České republiky. 2014. Czech Statistical Office, ČSÚ.

Doprava v regionálním pohledu. 2008. Czech Statistical Office, ČSÚ. Kód: e-9305-08

Gabal, I., Víšek, P. 2010. *Východiska pro strategii boje proti sociálnímu vyloučení.* Praha: GAC

GAC spol. s r.o.. 2006. *„Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*". Praha: GAC.

GAC spol. s r. o. 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. (ed. Karel Čada).

Deloitte. 2014. *Analýza socioekonomické situace příjemců sociálních dávek na ubytovnách* (Výstup 3. etapy projektu). Zadavatel: MPSV ČR. 2014.

Drbohlav, Dušan. 1991. „Mentálni mapa ČSFR. Definice, aplikace, podminěnost". *Sborník České geografické společnosti, no* 96 (3): 163–176.

Drug Situation in the Czech Republic. *Zaostřeno na drogy*. 2014 (speciální číslo/special issue). Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Úřad vlády.

Heřmanová, E., Chromý, P. et al. 2009. *Kulturní regiony a geografie kultury*. Praha ASPI.

Heřmanová, E. 2012. *Koncepty, teorie a měření kvality života.* Praha: Sociologické nakladatelství.

Kašparová, I., Ripka, Š., Siridopulu Janků, K. 2008. *Dlouhodobý mantoring situace romských kminit v ČR moravské lokality.* Úřad vlády ČR.

Kultura v číslech ČR – vybrané údaje ze statistických šetření. 2010. Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, NIPOS.

Kultura v regionálním pohledu. 2011. Czech Statistical Office, ČSÚ.

Maier, K., Franke, D. 2015. Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace. *Sociologický časopis* Vol. 51, No 1: 89-123.

Marešová, A. , Cejp, M., Holas,J., Martinková, M., Rozum, J.. 2014. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.

Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M., Scheinost, M. 2013. *Analýza trendů kriminality v roce 2012*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.

Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J., Zeman, P. 2014. *Crime in the Czech Republic in 2010*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.

Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M. - Scheinost, M. – Vlach, J. 2011. *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.

Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J. 2010. *Analýza kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období. P*raha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, IKSP.

Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. eds. 2011. *Atlas sociálně prostorové diferenciace České republiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.

Patočková, V., Čermák, D., Vojtíšková, K. 2012. *Kultura v krajích České republiky.* Praha: SOU AV ČR.

Pocit bezpečí a bezpečnostní rizika a hrozby z pohledu české veřejnosti – únor 2015 Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV CR, v.v.i. (*Naše společnost* 2015).

PRÚOOK - Program rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje. 2015. Aktualizace. https://www.kr-olomoucky.cz/program-rozvoje-uzemniho-obvodu-olomouckeho-kraje-cl-537.html

Přehled nehodovosti v silničním provozu na území ČR (Statistická ročenka, ročníky 1995 až 2014). Policejní prezidium ČR.

Polanecký, V., Šmídová, O., Studničková, B., Šafr, J., Šejda, J. Hustopecký, J. 2001. *Mládež a návykové látky v České republice-trendy let 1994-1997-2001.* Praha: HSHMP Centrum drogové epidemiologie.

RIS - Regionální inovační strategie Olomouckého kraje 2011 http://www.ok4inovace.cz/ke-stazeni-11.html

Roční statistické přehledy dopravní nehodovosti v ČR (zkrácená zpráva, roky 2007až 2013). http://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-178464.aspx

Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation, RIS 3. https://www.kr-olomoucky.cz/ris-3-vyzkumna-a-inovacni-strategie-pro-inteligentni-specializaci-2014-az-2020-cl-1489.html

Sčítání lidu, domů a bytů 2011 - Olomoucký kraj - analýza výsledků/Population and housing census 2011. Olomoucký region Analysis and results. ČSÚ- Czech Statistical Office, 2013.

Statistical Yearbook of the Olomoucký Region 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015. Czech Statistical Office, 2014. www.olomouc.czso.cz

Statistické ročenky dopravy ČR. (1998 - 2013). Ministerstvo Dopravy ČR.

Svobodová, A.. 2008. *Regional evaluation of quality of life.* DP (thesis). Masaryk University Brno.

Šmídová O. 2003. Romanies. In *Human Developement Report The Czech Republic 2003. Where do We Come From, What Are We And Where Are We Gioing?* UNDP and Charles University. Prague: MJF

*Uživatelé alkoholu a jiných drog ve zdravotnické statistice od roku 19*59. Praha: ÚZIS 2011.

Vývoj zdravotnictví České republiky po roce 1989. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti ÚZIS ČR.Praha: ÚZIS ČR 2010.

Trends in macroeconomic development and quality of life in the CR in 2014. 2015. Praha: ČSÚ. ().

Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2014.Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Sekretariát rady lády pro koordinaci protidrogové politiky, 2013. Dostupné z: http://www.vlada.cz/

Zaostřeno na drogy. 1/12. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách ESPAD. Přehled hlavních výsledků studie v České republice v roce 2011.* 2012. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Úřad vlády ČR. Dostupné z: http://www.vlada.cz/

Zaostřeno na drogy 05/14 Situace ve věcech drog v České republice v roce 2013**.** Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Úřad vlády ČR. Dostupné z: http://www.vlada.cz/

Základní statistické údaje o kultuře v České republice. 2014 Národní informační a poradenské středisko pro kulturu ČR. Centrum informací a statistik. NIPOS 2014.

Zdravotnictví ČR 2013 ve statistických údajích. ÚZIS 2014.

Životní pohoda českých obyvatel. Analýza. 2014. Czech statistical office, ČSÚ.

Sources:

https://www.czso.cz/ Czech statistical office

https://www.czso.cz/csu/sldb/ National Population and Home Census of the Czech Statistical Office

http://www.olomouc.czso.cz/ Czech statistical office - Olomouc

https://www.kr-olomoucky.cz/ Olomouc region official web page

https://www.kr-olomoucky.cz/regionalni-rozvoj-cl-16.html

http://www.nipos-mk.cz/ The National Information and Consulting Centre for Culture

http://www.mpsv.cz/en/ Ministry of labour and social affairs

http://www.cssz.cz/en/ Czech Social Security Administration

http://www.atlasceska.cz Atlas of the Czech Republic

http://npu.cz National Heritage Institute.

http://www.szu.cz/ National helth institute

http://www.uzis.cz/en/ Institute of Health Inofrmation and Statistics of the Czech Republic

http://www.kriminologie.cz Institute of Criminology and Social Prevention

http://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions/ Living condition survey EU SILC EUROSTAT

http://nesstar.soc.cas.cz/webview/ NESSTARARCHIVE Sociological Institute of the Czech Academy of Sciences

http://www.policie.cz/ Police Presidency of the Czech Republic

https://www.sydos.cz/

https://www.cvvm.cz/ CVVM Institute

https://www.drogy-info.cz National Monitoring Centre for Illegal Drugs and Drug Addiction)

http://www.vlada.cz/ Office of the Government of the Czech Republic

http://www.espad.org/ ESPAD

http://www.lidovakultura.cz/ Popular culture

www.msmt.cz/ Ministry of Education, Youth and Sports (MŠMT)

Appendix 1. Statistical indicators

Table I. Selected indicators by region in 2014

	Unit	*Czech Rep.*	*Region*		
			Ústí	Vysočina	Olomouc
AREA (as at 31 December)					
Area, total	km^2	78 868	5 335	6 796	5 267
Percentage of selected land types					
Agricultural land	%	53,5	51,6	60,2	52,9
Arable land	%	70,7	65,8	77,2	73,9
Non-agricultural land	%	46,5	48,4	39,8	47,1
Forest land	%	72,6	62,9	76,6	74,6
Number of municipalities, total		6 253	354	704	399
With the status of town		602	59	34	30
Share of urban population	%	69,3	79,9	56,8	56,4
Number of municipality parts		15 072	1 151	1 402	767
Population density	persons/km^2	134	154	75	121
ENVIRONMENT					
Specific emissions (REZZO 1–4)[1)]					
Sulphur dioxide (SO_2)	t/km^2	1,75	7,79	0,34	0,73
Nitrogen oxides (NO_X)	t/km^2	2,28	7,18	1,32	1,58
Carbon monoxide (CO)	t/km^2	6,63	5,99	4,69	4,75
Environmental protection investments[2)]	mil. Kč	31 390	2 719	2 812	1 538
POPULATION					
Population, total (as at 31 December)	persons	10 538 275	823 972	509 895	635 711
Females		5 361 348	415 689	256 719	324 993
Share of foreigners in the population	%	4,3	3,9	1,5	1,6
Population aged (as at 31 December)					
0–14 years	%	15,2	15,7	14,9	14,9
15–64 years	%	67,0	67,2	66,9	66,8
65+ years	%	17,8	17,1	18,2	18,2
Average age (as at 31 December)	years	41,7	41,2	41,9	42,0
Life expectancy at birth (2013–2014 average)					
Males	years	75,50	73,56	76,22	74,92
Females	years	81,41	79,27	82,43	81,86
Per 1 000 population					
Live births	‰	10,4	10,1	10,5	10,1
Deaths	‰	10,0	10,7	9,6	10,2
Immigrants	‰	4,0	8,8	6,3	6,5
Emigrants	‰	1,9	9,5	7,8	7,4
Total increase/decrease	‰	2,5	-1,4	-0,6	-1,0
Marriages	‰	4,3	4,0	4,3	4,3
Divorces	‰	2,5	2,9	2,2	2,4
Abortions	‰	3,5	4,5	2,8	3,4
Infant mortality rate[3)]	‰	2,4	3,9	2,4	2,2
MACROECONOMIC INDICATORS					
Gross domestic product	mil. Kč	4 260 886	255 325	170 849	200 042
Per capita	Kč	404 843	309 564	334 994	314 478
CR average = 100	%	100,0	76,5	82,7	77,7

LABOUR MARKET					
The employed, total	Thous.	4 974,3	366,5	238,5	282,3
Agriculture, forestry and fishing	%	2,7	2,1	6,6	3,2
Industry	%	29,7	30,2	35,7	36,0
Construction	%	8,3	8,6	8,6	8,4
General unemployment rate (ILO)	%	6,1	8,5	5,6	7,7
Average registered number of employees (2013)[4)]	Thous. pers.	3 902,2	242,1	170,8	213,3
Average monthly gross wage per employee (2013)[4)]	Kč	24 165	22 074	21 756	21 499
Agriculture, forestry and fishing		20 007	18 600	20 303	20 171
Industry		25 131	24 836	23 483	22 782
Construction		22 078	20 319	21 554	20 474
Unemployment (as at 31 December)[5)]					
Unemployed job applicants, total	persons	541 914	60 824	25 532	38 990
Females		268 942	30 394	12 638	18 822
Graduates and the youth		27 504	2 577	1 610	2 104
Persons with disabilities		61 146	7 084	3 687	3 857
Available (aged 15–64 years)		525 975	59 123	25 074	37 494
Job vacancies	places	58 739	3 488	2 089	2 814
Share of unemployed persons	%	7,46	10,67	7,35	8,82
ORGANIZATIONAL STATISTICS					
Registered entities (as at 31 December)		2 733 459	173 415	108 800	138 347
Legal persons		702 544	37 277	20 378	27 278
Business companies and partnerships		419 444	18 341	8 248	13 084
Cooperatives		15 154	479	486	581
Natural persons		2 030 915	136 138	88 422	111 069
Private entrepreneurs in business under the Trade Act		1 798 199	120 880	75 699	98 111
Agricultural entrepreneurs		35 242	2 072	3 552	2 033
AGRICULTURE					
Harvest					
Cereals	t	8 779 299	619 094	800 104	652 958
Potatoes	t	697 539	12 886	258 822	12 192
Rape	t	1 537 320	91 754	156 158	105 329
Per hectare yields					
Cereals	t/ha	6,23	6,58	5,78	6,60
Potatoes	t/ha	29,07	25,58	30,31	28,49
Rape	t/ha	3,95	4,02	3,89	4,04
Livestock (as at 1 April)					
Cattle	pieces	1 373 560	38 760	213 491	92 132
Pigs	pieces	1 617 061	86 933	247 853	96 821
Poultry	pieces	21 463 815	813 362	497 856	470 809
Cattle density[6)]	ks/100 ha	39,1	17,7	59,2	37,5
Pigs density[7)]	ks/100 ha	65,0	57,7	90,0	55,2
FORESTRY					
Afforestation/reforestation, total	ha	20 203	1 575	1 343	1 307
Roundwood removals, total	tis. m^3 b. k.	15 476	480	1 461	1 553
INDUSTRY[8)]					
Number of enterprises		2 277	157	130	146
Sales of own goods and services incidental to industry	mil. Kč, b. c.	3 285 932	360 834	138 366	111 104

CONSTRUCTION					
Number of enterprises[9)]		572	42	35	21
Construction work implemented in the region according to contracts[10)]	mil. Kč, b. c.	238 262	14 466	11 902	10 362
Housing construction					
Dwellings started		24 351	1 019	859	1 065
Dwellings completed		23 954	743	1 039	1 420
Per 1 000 population		2,3	0,9	2,0	2,2
TOURISM					
Collective accommodation establishments		9 013	446	452	461
Bed places		519 909	22 047	24 031	22 621
Guests in collective accommodation establishments	persons	15 587 076	431 882	447 603	487 641
Non-residents		8 095 885	148 749	65 943	108 317
TRANSPORT					
Length of class I roads	km	6 233	507	425	440
Length of class II roads	km	14 577	899	1 629	926
Registered vehicles (as at 31 December)					
Passenger cars, incl. vans		4 833 386	355 735	231 405	253 893
Lorries		608 711	39 486	26 745	31 052
Buses, coaches		19 808	1 163	962	624
INFORMATION SOCIETY					
Share of individuals using					
Personal computer	%	72,7	63,5	69,1	65,3
Internet	%	75,7	66,2	68,7	65,6
SCIENCE AND RESEARCH					
R&D personnel	Recalculated persons	64 443	1 116	995	3 116
Researchers		36 040	504	530	1 899
R&D expenditure	mil. Kč, b. c.	85 104	1 214	1 502	3 373
EDUCATION					
Nursery schools		5 158	357	283	376
Children	persons	367 603	26 489	17 996	23 298
Per class	persons	23,4	23,2	22,9	23,1
Basic schools		4 106	277	263	297
Pupils	persons	854 137	71 949	42 428	51 504
Per class	persons	19,7	19,8	19,5	19,1
Secondary schools, total		1 310	94	65	94
Pupils, total	persons	435 542	34 447	22 360	28 183
Teaching programmes of:					
Grammar schools		366	22	18	20
Pupils, total		127 666	8 005	6 101	8 336
Technical education, excl. follow-up courses		1 013	76	52	76
Pupils, total		285 118	24 587	15 088	18 329
Follow-up courses		362	25	24	26
Pupils, total		22 758	1 855	1 171	1 518
Higher professional schools		174	9	13	8

Students, total	persons	26 964	2 302	1 445	1 364
Universities		71	2	2	3
Students of all forms of studies (having Czech citizenship)[11)]	persons	306 188	10 899	2 726	20 830
HEALTH					
Physicians, total	Rec. persons	49 250	3 043	1 957	3 031
Per 1 000 population		4,7	3,7	3,8	4,8
In non-state establishments		39 266	2 952	1 868	2 217
Population per physician	persons	214	271	261	210
Paramedical workers with professional qualifications	Rec. persons	109 877	8 201	5 134	6 664
Hospitals		187	21	6	9
Beds		56 404	4 942	2 475	3 033
Per 1 000 population		5,4	6,0	4,9	4,8
Physicians (in in-patient parts)	Rec. persosn	11 386	746	443	706
Specialized therapeutic institutions		160	12	11	15
Beds		21 008	1 179	1 934	1 731
Therapeutic institutions for long-term patients		73	5	5	7
Beds		7 076	365	491	613
Independent surgeries					
General practitioners for adults		4 466	334	225	289
General practitioners for children and adolescents		1 927	157	95	122
Dentists		5 603	351	240	347
Physicians in out-patient care establishments per 10 000 population	Rec. persons	33,3	25,8	26,4	34,1
Pharmacies, incl. detached units		2 759	209	125	181
Temporary incapacity for work					
Average number of sickness insured persons	persons	4 464 057	280 226	174 235	223 780
Average percentage of temporary incapacity for work	%	3,697	3,970	4,037	3,869
Due to diseases		3,136	3,367	3,342	3,290
Due to occupational injuries		0,150	0,208	0,210	0,150
Due to other injuries		0,411	0,396	0,484	0,428
SOCIAL SECURITY					
Social care establishments[12)]		3 343	358	168	201
Beds (Places)[12)]		77 759	8 603	3 759	5 568
Retirement homes[12)]		501	40	25	34
Beds[12)]		37 338	3 678	2 199	2 544
Pension recipients, total	osoby	2 863 210	228 462	145 664	175 056
Old-age pensions[13)]		1 743 252	133 634	87 419	107 731
Average monthly amount of pension, total	Kč	10 741	10 538	10 538	10 503
Old-age pension[13)]		11 075	10 969	10 798	10 736
CRIME, ACCIDENTS					
Detected criminal offences		288 660	25 927	8 107	14 066
Per 1 000 population		27,4	31,4	15,9	22,1
Traffic accidents		85 859	8 372	3 709	4 450

Per 1 000 population		8,2	10,2	7,3	7,0
Killed persons	persons	629	57	43	28
Seriously injured persons	persons	2 762	215	158	152
Property damage	mil. Kč	4 933,2	394,6	225,0	205,5
Fires		17 388	2 042	609	964
Killed persons	persons	114	6	6	6
Direct damage	mil. Kč	2 198,3	107,9	67,9	101,9

[1)]Data for 2013.
[2)]By investment location.
[3)]Deaths within 1 year of age per 1 000 live births.
[4)]Workplace method (incl. enterprises with less than 20 employees).
[5)]Registered unemployment according to data of labour offices.
[6)]Related to agricultural land.
[7)]Related to arable land.
[8)]Enterprises with 100+ employees with registered office in the region.
[9)]Enterprises with 50+ employees with registered office in the region.
[10)]Enterprises with 20+ employees.
[11)]Students of public and private universities by location of studies.
[12)]By location of detached workplaces, preliminary data.
[13)]It is not paid simultaneously with widow's or widower's pensions.
Source: Czech statistical office

Table II. Welfare benefits

Indicators: Social security compensations 1000 KČ per one person

	All compensati-ons	z toho						
		children copmensation	social benefit	housing support	parent support	benefit for foster parent care	Birth benefit	Funeral benefit
Česká republika	3,5377	0,3159	-0,0002	0,7025	2,3094	0,1947	0,0140	0,0013
Hlavní město Praha	3,4393	0,1232	-0,0001	0,7510	2,4359	0,1183	0,0101	0,0009
Středočeský kraj	3,2566	0,2410	-0,0002	0,3298	2,5176	0,1552	0,0121	0,0012
Jihočeský kraj	3,2775	0,3205	-0,0003	0,4819	2,2635	0,1962	0,0142	0,0014
Plzeňský kraj	3,0130	0,2450	-0,0002	0,3630	2,1884	0,2035	0,0127	0,0008
Karlovarský kraj	3,7739	0,4162	-0,0001	0,9646	2,1007	0,2697	0,0214	0,0013
Ústecký kraj	4,2150	0,4462	-0,0003	1,2959	2,2051	0,2457	0,0209	0,0015

Liberecký kraj	3,7411	0,3433	-0,0007	0,8552	2,3168	0,2088	0,0158	0,0017
Královéhradecký kraj	3,2819	0,3146	-0,0002	0,5553	2,2207	0,1764	0,0138	0,0014
Pardubický kraj	3,3429	0,3432	-0,0002	0,5085	2,2731	0,2048	0,0121	0,0014
Kraj Vysočina	3,1408	0,3516	-0,0002	0,4027	2,2073	0,1672	0,0109	0,0012
Jihomoravský kraj	3,5099	0,3171	-0,0002	0,6758	2,3359	0,1662	0,0138	0,0014
Olomoucký kraj	3,4956	0,3762	-0,0002	0,6800	2,2039	0,2187	0,0153	0,0016
Zlínský kraj	3,1327	0,3336	-0,0005	0,4688	2,1335	0,1845	0,0112	0,0016
Moravskoslezský kraj	4,1019	0,4106	-0,0002	1,2351	2,1501	0,2885	0,0162	0,0016

Source Czech Statistical office

Basic indicators of poverty and material deprivation by selected regions in 2014 – opinions (%)

Regions	Households, total	Vysočina	Olomoucký	Ústecký
Number of households abs.	4 304 496	202 115	252 540	337 461
Problems with dwelling:				
dampness	8,7	20,0	10,2	4,9
too dark, not enough light	3,7	5,6	4,9	1,5
too small	6,5	3,9	5,0	5,9
noise from neighbours, from the street	14,0	13,4	11,5	11,6
pollution, grime	13,8	11,2	9,7	14,3
vandalism, criminality in the area	13,6	9,1	11,3	17,3
Housing costs:				
a heavy burden	27,2	22,4	29,5	26,3
somewhat a burden	63,9	70,0	60,5	62,9
not burden at all	8,9	7,6	10,0	10,8
Repayment of loans, hire purchses:				
a heavy burden	5,2	5,2	4,5	7,9
somewhat a burden	8,6	9,2	7,2	8,5
not burden at all	0,7	0,3	1,3	0,6
not applicable	85,5	85,3	87,0	82,9
Household ability to make ends meet:				
with great difficulty	9,2	7,1	8,8	13,1
with difficulty	22,0	18,8	21,0	23,4
with some difficulty	36,7	38,8	35,4	34,0

fairly easily	23,6	25,9	24,2	19,8
easily	7,4	7,7	8,1	9,0
very easily	1,2	1,7	2,6	0,7
Household could not afford:				
annual one-week holiday				
away from home	*37,8*	*36,6*	*46,3*	*42,1*
a meal with meat every second day	*13,6*	*16,8*	*14,1*	*22,2*
keep home adequately warm	*6,8*	*6,6*	*6,2*	*15,2*
unexpected expenses of CZK 9600	*42,3*	*35,2*	*46,5*	*45,3*
In last 12 month arreas on:				
paying rent				
yes	3,2	2,0	2,7	4,2
no	54,5	36,6	45,7	62,8
not applicable	42,3	61,4	51,6	33,0
paying heating, electricity, gas, water				
yes	4,1	3,2	5,2	6,0
no	95,4	96,0	94,4	93,3
not applicable	0,5	0,8	0,4	0,7
repaying mortgages and other				
dwelling-related loans				
yes	0,3	0,3	0,6	0,2
no	13,7	15,5	15,1	9,6
not applicable	85,9	84,1	84,3	90,2
repaying other loans				
yes	1,2	0,6	0,9	2,2
no	13,1	14,1	11,9	14,8
not applicable	85,6	85,3	87,2	83,0

Source: Living conditions EU SILC 2014